

Limba și literatură română

5

Manual pentru clasa a V-a

Acest manual școlar este proprietatea Ministerului Educației.
Acest proiect de manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 3393/28.02.2017.

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

Limba și literatură română

5

Manual pentru clasa a V-a

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației prin ordinul de ministru nr. 4065/16.06.2022.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând cu anul școlar 2022–2023.

Inspectoratul școlar .....

Școala/Colegiul/Liceul .....

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*	
				la primire	la predare
1					
2					
3					
4					

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Limba și literatura română. Manual pentru clasa a V-a
Marilena Pavelescu

Referenți științifici: conf. univ. dr. Valeriu Marinescu, Universitatea din București
prof. Claudia-Aurora Zamfir, Școala Gimnazială „Mihai Viteazul”, Pucioasa

Copyright © 2022 Grup Media Litera
Toate drepturile rezervate

Editura Litera
tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19
e-mail: contact@litera.ro
www.litera.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PAVELESCU, MARILENA
Limba și literatura română: manual pentru clasa a V-a/
Marilena Pavelescu. – București: Litera, 2022
ISBN 978-606-33-9056-2

811.135.1
821.135.1.09

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor: Emanuel Alboiu
Corector: Carmen Bîțlan
Credite foto: Dreamstime, Shutterstock
Copertă: Vlad Panfilov
Tehnoredactare și prepress: Lorena Ionică

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată, croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani.

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

CUPRINS

EVALUARE ÎNȚĂLĂ (<i>D-I Goe...</i> , de I.L. Caragiale, text-suport) ...	8
UNITATEA 1. CUVINTE POTRIVITE	11
A înțelege și a exprima informații, intenții, atitudini și emoții	12
Strategii de interpretare. Răspunsul afectiv (<i>Păcală avocat</i> , din volumul <i>De-ale lui Păcală. Snoave populare</i>) ...	12
Deschideri culturale și interculturale. Dicționarul. Articolul de dicționar.	14
Enunțul. Tipuri de enunț și punctuația	15
Roluri în comunicare: vorbitor, ascultător	16
Unități de comunicare. Tipuri de propoziții. Predicatul verbal	17
Acte de limbaj. A cere și a primi scuze.	17
Propoziția afirmativă și propoziția negativă. A refuza și a accepta.	18
Predicatul verbal	18
Subiectul simplu și multiplu. Propoziția simplă și propoziția dezvoltată	20
Acordul predicatului cu subiectul.	21
Nuanțarea obiectelor cu ajutorul atributului	22
Ideea principală. Planul simplu de idei. Planul dezvoltat de idei	23
RECAPITULARE	24
EVALUARE	26
UNITATEA 2. CARTEA, SURSĂ DE CUNOAȘTERE ȘI LEGĂTURĂ ÎNTRE GENERAȚII	29
Cărțile, căi de cunoaștere și autocunoaștere. Carte românească de învățătură: de la prima carte tipărită la cartea digitală	30
Câmpul lexical. Cuvinte-cheie	30
Cuvântul – unitate de bază a vocabularului. Alfabetul limbii române.	33
Cuvântul și contextul. Forma și sensul cuvintelor. Alfabetul limbii române	34
Specificul limbii române în scriere	35
Silaba. Tipuri de sunete.	34
Accentul	36
Corespondența litere–sunete.	37
Categorii semantice: sinonime, antonime	38
Sinonimele	38
Antonimele.	39
Prezentarea textului. Scrisul de mână. Paragraful.	41
Proiect. Etapele scrierii: generarea ideilor, planificare, scriere.	42
Tema. Detaliul. Reguli de comunicare într-un dialog. Empatia	43
RECAPITULARE	45
EVALUARE	47
UNITATEA 3. FASCINAȚIA POVESTIRII	49
Textul narativ literar. Personificarea (<i>Prințul Fericit</i> , de Oscar Wilde)	50
Acțiunea și personajele. Timp și spațiu	52
Personaje. Personificarea	53
Acțiunea. Verbul	54
Acțiunea și modurile diferite de a o privi. Modurile verbelor	55
Modul imperativ. Comunicarea nonverbală. Punctuația ..	55
Modul indicativ, prezentare generală	57
Timpul prezent	57
Timpul imperfect	58
Timpul perfect compus. Verbul auxiliar <i>a avea</i>	60
Formele verbelor la timpul perfect compus	61
Dinamism în povestire. Timpul perfect simplu.	62
Acțiunea din fundal. Timpul mai-mult-ca-perfect. Secvența narativă	63
Timpul viitor. Timpul acțiunilor considerate sigure.	65
Timpurile modului indicativ	66
Textul narativ în imagini și în cuvinte. Banda desenată. Elemente ale comunicării nonverbale.	67
RECAPITULARE	68
EVALUARE	70
UNITATEA 4. PUTEREA PRIETENIEI	73
Dincolo de diferențe sociale sau etnice. Identitate personală și națională (<i>Vasile Porojan</i> , de Vasile Alecsandri)	74
Identitatea națională	76
Secvența explicativă și descriptivă. Deducție. Inferențe ...	77
Prieteni virtuali. Știm să facem diferența între realitate și aparență? Înțelegerea unui text.	77
Etapele scrierii: generarea ideilor, planificare, scriere. ..	78
Textul explicativ. Limba standard. Normă și abatere ...	79
Substantivul. Clasa cuvintelor care pun ordine în lume, dând nume obiectelor.	80
Numărul și genul substantivelor	80
Substantive comune și substantive proprii	81
Gramatica ne împrietenește cu ortografia. Articolul nehotărât și articolul hotărât	82
Posibilități combinatorii ale substantivului	85
Prepoziția – cuvânt de legătură.	86
Interese față de lectură. Prietenii înving prejudecățile ..	88
RECAPITULARE	89
EVALUARE	91
UNITATEA 5. OMUL, PARTE DIN NATURĂ	93
Exprimarea adecvată a emoțiilor. Omul în armonie cu natura.	94
Adjectivul	95
Acordul adjectivului cu substantivul	95

Gradele de comparație ale adjectivelor	96	Școala de altădată (<i>Amintiri din copilărie</i> , de Ion Creangă)	118
Textul descriptiv	98	Spațiu și timp în povestire	121
Textul literar. Strategii de comprehensiune (înțelegere). Realizarea de inferențe	98	RECAPITULARE	122
Textul descriptiv nonliterar	99	EVALUARE	124
Textul descriptiv literar. Comparația (<i>Cioara</i> , de George Topîrceanu)	100	UNITATEA 7. EROI DIN CĂRȚI, DIN FILME ȘI DIN VIAȚĂ	127
RECAPITULARE	103	Textul narativ nonliterar. Participanții la acțiune.	
EVALUARE	105	Pronumele personal	128
UNITATEA 6. TREPTE ÎN VIAȚĂ	107	Textul narativ nonliterar (1). Acțiunea. Participanții ...	129
Emoții. Sentimente. Atitudini	108	Pronumele – clasa cuvintelor care înlocuiesc nume ..	129
Elemente paraverbale și nonverbale în comunicare ...	109	Pronumele personal	130
Identitatea națională	110	Textul narativ nonliterar (2). Acțiunea	131
Numeralul	111	Eroii de ieri, modele și pentru azi	133
Numeralul cardinal	111	Pronumele de politețe (1). Comunicarea politicoasă (<i>Scrisoarea III</i> , de Mihai Eminescu)	133
Numeralul ordinal	112	Elementele nonverbale și paraverbale ca mărci ale personalității individului	135
Deschideri interdisciplinare și interculturale	113	Textul narativ literar. Personajele. Spațiul și timpul (<i>Bunica Safta</i> , de Ion Agârbiceanu)	136
Școala – parte importantă a universului nostru	115	Pronumele de politețe (2)	139
Atitudini și emoții	115	RECAPITULARE	140
Strategii de interpretare: discutarea mesajului (<i>Hamurabi</i> , de Mircea Sântimbreanu)	116	EVALUARE	141
Variația cuvintelor în timp și spațiu. A toci și a învăța ...	117		

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE, CONFORM PROGRAMEI ȘCOLARE PENTRU DISCIPLINA LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ, CLASA A V-A, APROBATĂ PRIN OMEN NR. 3393/28.02.2017

1. **Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral**
  - 1.1. Identificarea temei, a unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/sau a comportamentelor care exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate
  - 1.2. Prezentarea orală, pe baza unor repere date de profesor, a unor informații și a unor idei, exprimând opinii, emoții și sentimente prin participarea la discuții pe teme familiare, de interes sau pornind de la textele ascultate/citite
  - 1.3. Identificarea unor elemente paraverbale și nonverbale, în funcție de situația de comunicare
  - 1.4. Realizarea unei interacțiuni verbale cu doi interlocutori, folosind strategii simple de ascultare activă și manifestând un comportament comunicativ politicos față de interlocutor[i]
2. **Receptarea textului scris de diverse tipuri**
  - 2.1. Identificarea informațiilor importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale
  - 2.2. Identificarea temei și a ideilor principale și secundare din texte diverse
  - 2.3. Formularea unui răspuns personal și/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare
  - 2.4. Manifestarea interesului și focalizarea atenției în timpul lecturii unor texte pe teme familiare
  - 2.5. Observarea comportamentelor și a atitudinilor de lectură, identificând aspectele care necesită îmbunătățire
3. **Redactarea textului scris de diverse tipuri**
  - 3.1. Redactarea unui text scurt pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate
  - 3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme
  - 3.3. Analizarea constantă a propriului scris/a unor texte diverse din punctul de vedere al corectitudinii, al lizibilității, al coerenței și al clarității
  - 3.4. Observarea atitudinilor manifestate în procesul redactării unui text, identificând aspectele care necesită îmbunătățire
4. **Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise**
  - 4.1. Utilizarea achizițiilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă a intențiilor comunicative
  - 4.2. Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative
  - 4.3. Monitorizarea propriei pronunții și scrieri și a pronunției și scrierii celorlalți, valorificând achizițiile fonetice de bază
  - 4.4. Respectarea normelor ortografice și ortoepice în utilizarea structurilor fonetice, lexicale și sintactico-morfologice în interacțiunea verbală
  - 4.5. Utilizarea competenței lingvistice în corelație cu gândirea logică/analogică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții
5. **Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional**
  - 5.1. Asocierea unor experiențe proprii de viață și de lectură cu acelea provenind din alte culturi
  - 5.2. Identificarea unor valori culturale promovate în textele autorilor români din diferite perioade istorice

PREZENTAREA MANUALULUI

VARIANTA TIPĂRITĂ

Manualul de *Limba și literatură română*, prezentat într-o formă deosebit de atractivă, își propune să vă convingă că învățarea nu este doar utilă, ci poate fi și frumoasă, chiar distractivă. Rezolvând cerințele date, veți descoperi că sunteți mult mai creativi decât credeți. Comunicând permanent, o să vă cunoașteți mai bine și o să fiți mai buni și mai prietenoși. Utilizând corect și eficient limba română, veți deveni vorbitori și ascultători competenți, deci veți reuși în viața școlară și personală.

PAGINA DE DESCHIDERE A UNITĂȚII

Titlul unității

UNITATEA 2
CARTEA, SURSĂ DE CUNOAȘTERE
ȘI LEGĂTURĂ ÎNTRE GENERAȚII

2

Numărul unității

Citate sugestive

Cărțile sunt glasuri eterne în spațiu. (Alexandru Vlahuță)
Cărțile ne pot schimba cu adevărat viața: viețile celor care le citesc și viețile celor care le scriu. Alții cititori, cât și scriitori descoperă lucruri pe care nu le știu despre lume și despre ei înșiși. (Lloyd Alexander)
Cărțile sunt cei mai tăcuți și mai constanți prieteni, cei mai accesibili și mai înțelepți consilieri, dar și cei mai răbdători profesori. (Charles William Eliot)
Ai carte, ai parte! (proverb românesc)

Competențe specifice

Competențe specifice: 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 4.2, 4.3, 5.1.

ȚI VEI REAMINȚI...

- Alfabetul limbii române.
- Tipuri de sunete: vocală, consoană.
- Silaba.
- Accentul.
- Etapete unei compuneri.

VEI DESCOPERI...

- Cuvintele și contextul.
- Cuvinte-cheie.
- Semivocala.
- Cuvântul și contextul:
  - forma și sensul cuvintelor;
  - categorii semantice: sinonime, antonime.
- Prezentarea textului. Tema.
- Paragraful.

VEI APLICA...

- Veți urmări contextul în care apar cuvintele pentru a înțelege intențiile de comunicare.
- Veți folosi cunoștințele despre sinonime și antonime pentru a înțelege și a explica corect intențiile de comunicare.
- Veți folosi informațiile despre noțiunile de fonetică pentru a monitoriza propria pronunție și scriere.
- Veți aplica cunoștințele proprii de viață și de lectură cu ametele provenind din alte culturi.
- Veți analiza propoziții scrise în redactarea unor texte diverse.

Conținuturile din programa școlară

LECȚIE NOUĂ

Titlul lecției

2

CARTEA, SURSĂ DE CUNOAȘTERE ȘI LEGĂTURĂ ÎNTRE GENERAȚII
CATEGORII SEMANTICE: SINONIME, ANTONIME
Sinonimele

CARTEA, SURSĂ DE CUNOAȘTERE ȘI LEGĂTURĂ ÎNTRE GENERAȚII

2

Rubrica Explorează!
Descoperirea cunoștințelor noi

Rubrica Invitație în lumea cărților
Recomandări pentru lectură

Rubrica Reține!
Informații/ cunoștințe noi

Invitație în lumea cărților

Nina Cassian (nume la naștere Berende Annie Cassian, n. 27 noiembrie 1924, Galați, d. 15 septembrie 2014, New York) a fost o poetă, esecistă și traducătoare română de origine evreiască.

Explorează!

Cuvintele pe care le folosim, tonul, gesturile noastre transmit foarte multe despre noi înșine, aducându-ne respectul și afecțiunea celorlalți sau, din contră, respingerea lor. De aceea, trebuie să le alegem responsabil.

Citește câteva fragmente din poezia *Prințul Miorlaa*, de Nina Cassian. Scrie despre ce îți de prinți creș ca via în vorbă. Poți să îți descriești.

Invitație în lumea cărților

După ce îți cunoaștut pe Miorlaa, prințul răzbitat, făceti cunoștință și cu o prințesă rălăfată, când Prințesa și bobul de mazăre, de Hans Christian Andersen.

Reține!

Cuvintele (expresiile) care au formă diferită și același înțeles se numesc **sinonime**.

4. În descrierea personajului din poezia citită, cuvântul-cheie este: **răzbit**. Transcrie enunțurile de mai jos înlocuind cuvintele subliniate cu sinonimele potrivite. Prințul Miorlaa era un copil foarte glăduț și primar gataș, ceea ce spuse.

5. Selectează dintre cuvintele: a suspenda, a se răsufla, a construi sinonimele potrivite pentru termenii evidențiați din enunțurile: **cu răzbit** o casă în 100 de zile. **Prețenoși** a fost **răzbit** împotriva prințului.

Aplică!

1. Apreciază calitatea exprimării în cazul enunțurilor următoare: *Poetica mea este foarte frumoasă. Are muză și frumusețe, înălțimi frumoase și ochiuri frumoși.* Propune măsuri de îmbunătățire folosind ceea ce ai aflat despre sinonime. Rescrie textul rezultat în urma modificărilor făcute de tine.

2. Încercă să citești din fragmentul de mai jos cu sinonime și transcrie apoi textul rezultat. *Să știi că Decembrie are o soră numită Dochiș, o femeie blândă și gatașă de frumusețe. Când eu venisem zilele răzbitului și Decembrie a fost învingătoare, Dochiș a rămas singură.*

Antonimele

Explorează!

Veți folosi ca text suport poezia *Prințul Miorlaa*, de Nina Cassian, pentru a recușia sarcinile date și pentru a răspunde la întrebări, dovădind că ai înțeles poezia.

1. Te-ai recunoscut în Prințul Miorlaa? Scrie pe o fișă, pe care o vei introduce în portofoliul tău, o prezentare cu un titlu de tipul **și nu sunt un prinț Miorlaa** sau **Eu nu sunt un prinț Miorlaa**. Motivează afirmația din titlu în câteva enunțuri convingătoare.

2. Recitește poezia Prințul Miorlaa și indică strofa în care sunt redactate conștințele comportamentului alinat al „prințului” asupra familiei, asupra tuturor celor din casă.

3. Discută cu un coleg ce ar trebui făcut pentru a îndrepta situația. Formulăți împreună cel puțin trei enunțuri imperative prin care să distrugeți prințul cum să procedeze pentru a evita astfel de situații.

4. Pentru a reda o idee opusă, poți folosi cuvinte cu **sens contrar** și **formă diferită** (gras/slab) sau poți transforma propozițiile negative în afirmative și invers (merg/nu merg). Încercă să formulezi trei cuvinte din proverbul: *Capul nepedepus rămâne nelăștat*, cu altele care să redea ideea opusă.

5. Amintește-ți informațiile despre accent și precizează dacă sensul cuvântului este modificat în funcție de accent.

6. Imaginează-ți și câteva a găsit soluția pentru a-l vindeca pe prințul miorlaa, ceea ce va genera schimbări și în starea celorlalți membri ai familiei/casei. Modifică versurile din ultima strofă pentru a crea o stare contrară celei inițiale. Rescrie textul rezultat, luând în considerare faptul că verbul albi din text poate avea ca sinonim îmbădăni.

Rubrica Aplică!
Aplicarea noilor cunoștințe

Rubrica Împărtășește impresii!

Împărtășește impresii!

Numeste două emoții pe care le trăiește prințul din poezia Prințul Miorlaa. Indică cel puțin un cuvânt-cheie. Compară alegerea ta cu a unui coleg.

EVALUARE ÎNȚĂLĂ

- Citește textul-suport și asigură-te că înțelegi cerințele.
- Ai la dispoziție 50 de minute pentru a lucra pe caiet.
- Testul cuprinde un text, imagini și sarcini de lucru.

D-L GOE...

text adaptat după Ion Luca Caragiale

Pe parcursul testului vei întâlni trei categorii de întrebări. Unele solicită alegerea din 3 sau 4 opțiuni. În acest caz, vei rescrie răspunsul pe care-l consideri corect, la fel ca mai jos.

Model: Din propoziția *Copiii au salutat primii fulgi de zăpadă.*, înțelegem că:

- a. este primăvară;
- b. este vară;
- c. este iarnă;
- d. este toamnă.

Răspuns corect: **c.**

La alte întrebări va trebui să transcrii „corect” sau „incorect”.

Alte întrebări îți vor solicita completarea unor spații punctate sau a unor casete, cu text.

Model: *Goe nu a putut arăta conducătorului biletul pentru că ...*

Răspuns corect: *acesta zburase odată cu pălăria.*

De asemenea, unele solicitări vor consta în a realiza asocieri între diferite cuvinte și/sau imagini.

Ca să nu mai rămână repetent și anul acesta, mam' mare, mamița și tanti Mița i-au promis tânărului Goe să-l ducă la București de sărbătoarea națională. Așa că, destul de dimineață, așteaptă cu toții, pe peronul din Ploiești, trenul accelerat care trebuie să-i ducă la București. Domnul Goe este foarte impacientat și, cu un ton de comandă, zice încruntat:

— Mam' mare! de ce nu mai vine?... Eu vreau să vie!

— Vine, vine acuma, pușorul mami! răspunde cucoana și-l sărută pe nepoțel; apoi îi potrivește pălăria de paie.

Sosește trenul, care este plin... Dar, cu multă bunăvoință din partea unor tineri politicoși, se fac locuri pentru doamne. Trenul a plecat... Goe nu vrea să intre în compartiment; vrea să șadă pe coridor cu bărbații. [...]

— Nu!... nu e voie să scoți capul pe fereastră, mititelule! zice unul dintre tineri.

— Ce treabă ai tu, urâtule? zice mititelul. Și după ce se strâmbă la urât, se spânzură iar cu amândouă mâinile de vergeaua de alamă și scoate iar capul. Dar n-apucă să răspundă ceva urâtul, și mititelul își retrage îngrozit capul gol înăuntru.

— Mamițoo! mam' maree! tantii! zbiară Goe.

— Ce e? Ce e? sar cocoanele.

— Să oprească! zbiară și mai tare Goe, bătând din picioare. Mi-a zburat pălăria! să opreascăă!!!

Tocmai atunci apare și conductorul.

— Biletele, vă rog!

Cucoanele arată biletele dumnealor, explicând domnului conductor de ce nu poate și Goe să facă același lucru: fiindcă biletul era în panglica pălăriei și, dacă a zburat pălăria, firește c-a zburat cu panglică și cu bilet cu tot. Dar avea bilet...

— Parol! chiar eu l-am cumpărat! zice tanti Mița.

Conductorul însă nu înțelege, pretinde bilet; dacă nu, la stația apropiată, trebuie să-l dea jos pe domnul Goe. Așa scrie regulamentul: dacă un pasager n-are bilet și nu declară că n-are bilet, i se ia o amendă de 7 lei și 50 de bani, și-l dă jos din tren la orice stație. [...]

Pe când Goe își mănâncă afară ciucalata, cocoanele se iau cu vorba... Trenul aleargă acum cu mare viteză spre București.

— *la mai vezi ce face băiatul afară! zice mamița către mam' mare. Mam' mare se ridică bătrânește și se duce pe coridor. Goe nicăieri.*

— *Vai de mine! țipă cucoana, nu-i băiatul!... s-a prăpădit băiatul! și toate cucoanele sar... A căzut din tren băiatul! Țațo, mor!*

Dar deodată, cu tot zgomotul trenului, se aud bubuituri în ușa compartimentului unde nu intră decât o persoană.

— *Goe, maică! Acolo ești?*

— *Da!*

— *Aide! zice mam' mare, ieși odată! ne-ai speriat.*

— *Nu pot! zbiară Goe dinăuntru.*

— *E încuiat! zice mam' mare, vrând să deschidă pe dinafară.*

— *Nu pot deschide! zbiară Goe disperat.*

— *Vai de mine! îi vine rău băiatului înăuntru!*

În sfârșit, vine conductorul și-l eliberează pe captiv, pe care toate trei cocoanele îl sărută dulce.

Și mam' mare se hotărăște să stea pe coridor, să-l păzească pe Goe, să nu se mai întâmple ceva pușorului. Pușorul vede o linie de metal în colțul coridorului, care are la capătul de sus un mâner. Se suie-n picioare pe un geamantan, pune mâna pe mâner și începe să-l tragă.

— *Șezi binișor, pușorul! să nu strici ceva! zice mam' mare. Deodată s-aude un șuier și trenul se oprește pe loc, producând o zguduitură [...]*

De ce s-a oprit trenul? Cineva a tras semnalul de alarmă. Din ce vagon?... Asta e ușor de constatat; manivela semnalului nu se poate trage decât rupându-se ața înnodată cu nodul plumbuit. Cine poate ghici în ce vagon se găsește ruptă ața plumbuită? Ciudat! Tocmai în vagonul de unde zburase mai adineauri pălăria lui Goe! Cine a tras manivela? Mam' mare doarme în fundul compartimentului cu pușorul în brațe. Nu se poate ști cine a tras manivela. Trenul se pornește și ajunge în București cu o întârziere de câteva minute. Toată lumea coboară. [...]

1. Transcrie în caiet litera corespunzătoare răspunsului ce indică ordinea corectă în care au loc întâmplările din text.

<ol style="list-style-type: none"> a. Goe se încuie în toaletă și nu mai poate să iasă. b. Rudele lui Goe plătesc biletul acestuia. c. Goe scoate capul pe fereastră și își pierde pălăria și biletul de tren. d. Goe își arată nemulțumirea pentru că trebuie să aștepte trenul. 	<ol style="list-style-type: none"> A. Ordinea este: d, c, b, a. B. Ordinea este: a, b, c, d. C. Ordinea este: b, d, c, a. D. Ordinea este: b, d, a, c.
---	--
2. Copiază în caiet varianta care explică de ce rudele l-au dus pe Goe la București de 10 mai.
  - a. Aveau de cumpărat pentru Goe o pălărie nouă, de ultimă modă.
  - b. Voiau să-l răsplătească pentru rezultatele foarte bune de la școală.
  - c. Fuseseră invitate de niște prietene care voiau să-l cunoască pe Goe.
  - d. Voiau să-l motiveze pe Goe să învețe mai bine, să evite repetenția.
3. Transcrie litera variantei care explică în mod corect de ce un călător îi recomandă lui Goe să nu scoată capul pe fereastra trenului.
  - a. Pentru că doar adulții au dreptul să scoată capul pe fereastră în timp ce trenul merge.
  - b. Deoarece călătorii ceilalți din coridor nu ar mai fi putut privi peisajul.
  - c. Pentru că adulților le place să facă mereu observații copiilor.
  - d. Deoarece, scoțând capul pe fereastră, Goe risca să se accidenteze.

Numărul subiectului	Barem de notare	Punctaj final
1	Transcrierea literei corecte.	4
2	Transcrierea variantei corecte.	4
3	Transcrierea literei corecte.	6
4	Completarea fiecărui enunț cu termenul solicitat. (3 p × 2)	6
5	Scrierea corectă a fiecărei propoziții. (2 p × 3)	6
6	Transcrierea literei corecte.	6
7	Transcrierea literei corecte.	6
8	Formularea unei propoziții dezvoltate în care să prezinți starea personajului la începutul textului.	5
	Formularea unei propoziții dezvoltate în care să prezinți starea personajului la final.	5
9	10 puncte pentru răspunsul corect și motivat. 5 puncte pentru răspuns corect.	10
10	Pentru fiecare asociere corectă se acordă câte 5 puncte. (5 p × 2)	10
11	10 puncte pentru răspunsul corect și motivat.	10
12	4 puncte pentru scrierea textului care se încadrează cerinței. Câte 3 puncte pentru fiecare element preluat din text. (3p × 2 = 6 p) 2 puncte pentru corectitudinea scrierii și respectarea punctuației.	12
<p>Din oficiu: 10 puncte. Punctaj total: 100 de puncte. Punctajul total se împarte la 10 și se obține nota.</p>		

4. Completează și rescrie în caiet enunțurile de mai jos cu două cuvinte ce exprimă opusul cuvintelor *coboară* și *ușor*: *Toată lumea ... . E... de constatat.*

5. Rescrie în caiet propozițiile de mai jos, după ce ai selectat ortograma potrivită.

Să mai/m-ai plătim? Păi n-am/nam plătit o dată? Va/v-a sosi cu întârziere.

6. Scrie în caiet litera corespunzătoare răspunsului corect. Subiectul și predicatul din enunțul *Bunica doarme în fundul cupeului cu pușorul în brațe*. se află corect transcrise în varianta:

- a. *bunica* – predicat; *doarme* – subiect;
- b. *pușorul* – subiect; *în brațe* – predicat;
- c. *bunica* – subiect; *doarme* – predicat;
- d. *cupeului* – subiect; *doarme* – predicat.

7. Care dintre titlurile de mai jos se potrivește cel mai bine cu textul citit? Rescrie litera corespunzătoare răspunsului corect.

- a. *Goe la cumpărături.*
- b. *În vizită la București.*
- c. *În așteptarea trenului.*
- d. *Goe, pușorul răsfățat.*

8. Scrie câte o propoziție dezvoltată în care să prezinți starea personajului la începutul textului și la finalul acestuia.

9. Observă biletul de tren alăturat. Ar fi putut fi acela pe care l-a pierdut Goe?

Răspunde în caiet cu *da* sau *nu*, după modelul:

Da, pentru că ...

Nu, pentru că ...

10. Realizează corespondența între enunțurile din prima coloană și numele personajelor care le-au rostit. Scrie în caiet după model:

- a. — *Biletele, vă rog!*
- b. — *Nu pot!*
- c. — *Ce treabă ai tu, urâtule?*

Model: b; B.

- A. Mam' mare
- B. Goe
- C. Un tânăr
- D. Conducătorul
- E. Mamița

11. Ești de acord sau nu cu afirmația următoare: *Semnalul de alarmă a fost tras de Goe?* Alege una dintre cele două variante și scrie un motiv pentru a-ți susține alegerea.

Model: Da, pentru că ...

Nu, pentru că ...

12. Gândește-te la Goe și la întâmplările sale. Redactează un text de 40-50 de cuvinte în care să explici de ce ți-ar plăcea să fii sau să nu fii asemenea lui, folosind două sau mai multe informații din text. Atenție la scriere și la punctuație!

UNITATEA 1

CUVINTE POTRIVITE

1

De multe ori, limba taie mai mult decât sabia.

(Anton Pann)

Peștii se prind cu undița, iar oamenii cu vorba.

(William Shakespeare)

Cuvintele sunt imaginea sufletului.

(Johann Wolfgang Goethe)

Competențe specifice: 1.1, 2.2, 3.1, 4.5, 5.1.

ÎȚI VEI REAMINTI...

- Folosim cuvintele pentru a înțelege și a exprima informații, intenții, atitudini și emoții.
- Propoziția.
- Subiectul și predicatul.
- Ideea principală.
- Vocabularul.
- Propoziția simplă și propoziția dezvoltată.
- Planul simplu de idei.

VEI DESCOPERI...

- Tipuri de enunțuri în funcție de intenția de comunicare.
- Predicatul verbal.
- Tipuri de propoziții.
- Dicționarul.
- Atributul.
- Ideea secundară.
- Planul dezvoltat de idei.
- Limba standard – abaterea de la normă.
- Răspunsul afectiv.

VEI APLICA...

- Vei participa eficient la discuții, respectând reguli, atât ca vorbitor, cât și ca ascultător.
- Vei formula răspunsuri personale/creative pe marginea unor texte diverse.
- Vei deosebi informația esențială, redată prin subiect și predicat, de cea mai puțin importantă.

A ÎNȚELEGE ȘI A EXPRIMA INFORMAȚII, INTENȚII, ATITUDINI ȘI EMOȚII

Strategii de interpretare. Răspunsul afectiv

Explorează!

Folosim cuvinte ca să informăm, să vorbim despre sentimente, să exprimăm idei despre filme și muzică, să ne cerem scuze, să încurajăm, să explicăm etc. Trimitem mesaje electronice, intrăm pe forumuri, vorbim pe chat, spunem ce gândim pe diferite rețele de socializare, ne împărtășim gândurile pe bloguri.

Te-ai gândit vreodată că sunt situații în care felul cum folosești cuvintele te poate salva dintr-o încurcătură sau te poate pune în primejdie?

1. Alege unul dintre citatele de la pagina anterioară și reflectează la înțelesul lui. Discută apoi cu un coleg, spunându-i care dintre ele ți-a plăcut/atras atenția, apoi întreabă-l care l-a impresionat pe el.
2. Citește textul. Nu te opri la cuvintele necunoscute. Încearcă să-ți imaginezi că ești alături de personaje.

Cică era într-un sat un om tare nevoiaș. De nevoiaș ce era, și-a lăsat casa și a plecat să-și cerce norocul în lume.

*Mergând el încotro îl duceau ochii, **deodată** îl apucă o foame nebună.*

— *Of! așa nu se mai poate!*

A tras la un han să caute de-ale mâncării, însă nu avea la el nicio para chioară. I-a zis hangiului:

— *Fă-ți pomană, hangiule, și dă-mi ceva de mâncare, că-ți voi plăti când mă voi întoarce din drum.*

*Hangiul a fiert cinci ouă, a tăiat o bucată de pâine și i le-a dat omului. **După ce** și-a pus stomacul la cale, a plecat în lume.*

S-a întors acasă după douăzeci de ani și a dat pe la hanul unde ospătase el. Intră în han și îi spuse hangiului:

— *Jupâne, îți mai aduci aminte că am ospătat aicea, acum vreo **douăzeci de ani**, și nu ți-am plătit? Ei, acum am venit să-ți plătesc și vreau să știu cât costă.*

— *Da, da, îmi aduc aminte. Ai mâncat cinci ouă și o bucată de pâine.*

— *Da, întocmai. Cât costă?*

— *Apoi, masa aceea costă două mii de lei.*

— *Cum vine asta, Jupâne?*

— *Da, așa vine. Căci dacă nu-ți dădeam dumatiale acele cinci ouă, eu scoteam cinci găini, care creșteau mari. Găinile, la rândul lor, scoteau pui și, dacă socotești din fir în păr, sunt întocmai două mii de lei.*

Omul, pe bună dreptate, refuză să plătească atâția bani, iar hangiul îi spune că-l va trage la judecată.

*Omul a ieșit și mergea posomorât spre casă, când numai ce se întâlnește cu Păcală. Îi spune oful, iar acesta îl liniștește și se oferă să-i fie avocat. Omul îi dă hârtie la mână să-l reprezinte. **După un timp**, numai ce se pomenește Păcală cu citație, însă nu se duce la judecată. Vine a doua citație. Acum lăsa toate treburile baltă și se duse. **Când** se duse în fața judecătorului, acesta, cam răstit, îl întrebă:*

— *De ce nu ai venit la primul proces, domnule?*

— *Să vedeți de ce nu am venit, domnule judecător. Tocmai fierbeam niște grâu ca să-l samăn și nu puteam să las grâul pe foc, căci se strică.*

— *Da' cum vine asta? Tu fierbi grâul și pe urmă îl sameni?*

— *Da, îl fierb.*

— *Și răsare?*

— *Da, după cum și ouăle pe care le-a fiert Jupânul au scos pui, și puii s-au făcut găini, și găinile au făcut iar ouă și așa mai departe.*

Judecătorul, auzind asta, l-a declarat nevinovat pe omul nevoiaș.

*Păcală avocat, din volumul De-ale lui Păcală.
Snoave populare*

Textul citit nu a urmărit să te informeze despre ceva. Intenția autorului este alta: să transmită un mesaj serios într-o formă plăcută, atractivă, emoționantă.

STRUCTURA UNUI JURNAL DUBLU

Împarte o pagină de caiet în două printr-o linie verticală pe mijloc. În prima coloană/în partea stângă scrie câteva citate, secvențe, fragmente, idei, cuvinte (minimum 3) care ți-au atras atenția, iar în coloana a doua explică alegerea. Te poți referi la ideea transmisă sau la faptul că te-au emoționat în mod deosebit (te-au făcut curios, te-au amuzat/te-au revoltat, te-au mirat etc.); ți-au amintit de o altă disciplină/de o experiență/pentru că ai vrea să afli mai multe etc. Poți relua lectura.

Model:

Citatul/Secvența din text	Motivația (De ce am ales?)
— Tu fierbi grâul și pe urmă îl sameni?	M-a mirat, pentru că eu știam că facem invers. Cuvântul <i>sameni</i> sună ciudat; l-am auzit doar la bunica. De la școală și de la părinți știu că se spune <i>semeni</i> .

Descoperă!

O strategie de interpretare este **răspunsul afectiv**, adică exprimarea emoțiilor, a sentimentelor trăite după lectura unui text.

Aplică!

3. Recitește textul *Păcală avocat* și numește personajele cărora le aparțin comunicările următoare:
  - a. — De ce nu ai venit la primul proces, domnule?
  - b. — Da, il fierb.
  - c. — Dă-mi, hangiule, ceva de mâncare, că-ți voi plăti la întoarcere.
  - d. — Cum vine asta, jupâne?
  - e. — Da' cum vine asta? Tu fierbi grâul și pe urmă îl sameni?

Reține!

Autorul unor acțiuni imaginare se numește **personaj**. El există doar în povestiri inventate, în texte literare.

4. Redactează un jurnal dublu pentru o carte pe care ai citit-o și pe care o consideri amuzantă.
5. Amintește-ți numele unui personaj îndrăgit și prezintă-l într-un enunț scurt.

Răspuns afectiv

Completează un **jurnal dublu**, ținând cont de recomandările din stânga.

Împărtășește impresii!

Păcală ia atitudine față de o nedreptate, chiar dacă nu el este cel nedreptățit. Consideri că acest tip de comportament a făcut ca Păcală să devină un îndrăgit erou popular? Discută cu un coleg.

Invitație în lumea cărților

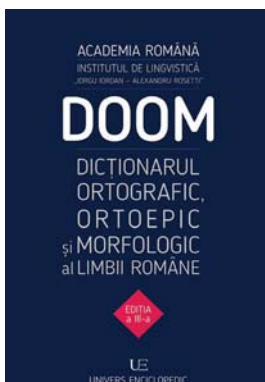
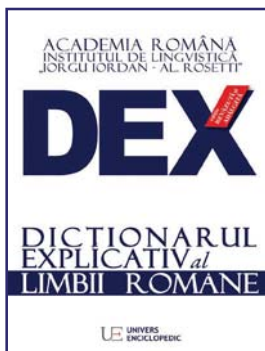
Dacă vrei să zâmbești, dar să și înveți ceva, citește și volumele: *Păcală și Tândală*; *Tartarin din Tarascon*, de Alphonse Daudet; *Zâmbește!*, de Raina Telgemeier.

Cum forța cuvintelor este universală, Păcală are „frați” în alte culturi. **Nastratin Hoge** este un fel de Păcală din spațiul turc. Povestirile cu el au avut o largă circulație în literatura Orientului și în folclorul balcanic. Au pătruns și la noi, fiind culese și versificate de Anton Pann în volumul *Năzdrăvăniile lui Nastratin*.

DICTIONAR CULTURAL

Anton Pann (n. 1796 sau 1798, Bulgaria, d. 1854, București) a fost poet, profesor și compozitor de muzică religioasă, folclorist, literat și publicist român. A compus melodia Imnului Național al României.

DESCHIDERI CULTURALE ȘI INTERCULTURALE

Dicționarul. Articolul de dicționar

Explorează!

Asociază fiecare imagine cu unul dintre cuvintele: *Anton Pann*, *Păcală*, *folclor*.

Anton Pann – persoană cu existență reală.

Păcală – personaj literar din folclorul românesc.

DICTIONARUL – INSTRUMENT DE LUCRU

În clasele mici, la sfârșitul lecției erau explicate unele cuvinte nou învățate, într-o casetă cu titlul „Vocabular”. Acestea erau preluate, într-o formă mai simplă, dintr-o lucrare mult mai mare numită **dicționar**.

Ca să afli ce înseamnă *folclor*, vei căuta într-un **dicționar explicativ** (*DEX*) fragmentul în care este explicat cuvântul. Acest fragment de text care corespunde unui singur cuvânt se numește **articol de dicționar**.

Ca să afli cum se pronunță și cum se scrie corect un cuvânt, vei consulta *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM3)*.

Rubrica **Dicționar cultural** din manual cuprinde explicarea unor elemente de cultură, din domenii variate. Astfel de dicționare se numesc enciclopedice.

Aplică!

1. Caută într-un dicționar explicativ sensul unor cuvinte din textul *Păcală avocat*, pe care nu le cunoști.
2. Rezolvă, la alegere, una dintre sarcinile de mai jos.
  - a. Urmărește filmul *Păcală se întoarce*, 2006, regia Geo Saizescu. Compară modul în care personajul este prezentat în film cu imaginea pe care ți-ai format-o prin lectura textului. Scrie în câteva enunțuri impresiile tale.
Model: Păcală arăta așa cum mi l-am imaginat/diferit. În carte părea/era ..., iar în film ...
  - b. Realizează un portret al unui personaj din textul citat folosind diferite modalități de exprimare: desen/colaj.

ENUNȚUL

Tipuri de enunț și punctuația

Explorează!

1. Scrie pe caiet litera corespunzătoare imaginii din dreapta care ar reda, în opinia ta, cel mai bine reacția omului nevoiaș atunci când a aflat prețul pe care trebuie să-l plătească pentru masa lui modestă. Confruntă alegerea ta cu a colegului de bancă.
2. Explică problema omului nevoiaș și cum a ieșit din încurcătură. Tu ce ai fi făcut în locul lui? Dar colegul tău, cum crezi că s-ar fi comportat? Folosește comunicări cu predicat și cu înțeles de sine stătător.
3. Transcrie din textul *Păcală avocat* primele două comunicări de sine stătătoare cuprinse între două pauze: inițială și finală.
4. Imaginează-ți că ești judecătorul din text. Formulează enunțuri care să fie potrivite următoarelor scopuri:
  - Îi ceri o informație lui Păcală.
  - Îi comunic decizia ta omului nevoiaș.
  - Îți exprimi dezaprobarea față de lăcomia hangului.
  - Îi dai o poruncă hangului.

Reține!

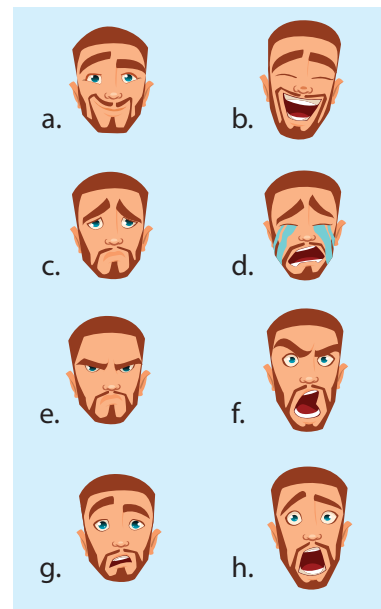
Intonația din vorbire este marcată **grafic (în scris)** prin semne de punctuație finale, după cum urmează:

- punct [.] la sfârșitul unui enunț asertiv;
- semnul întrebării [?] la finalul unui enunț interogativ;
- semnul exclamării [!] la finalul unui enunț exclamativ și imperativ.

Aplică!

1. Transcrie din textul *Păcală avocat* câte un exemplu pentru fiecare tip de enunț și precizează **scopul** urmărit și **semnul de punctuație** final.
2. Imaginează-ți că stai de vorbă cu o persoană asemănătoare hangului din text. Formulează câte un enunț din fiecare tip învățat (asertiv, interogativ, imperativ și exclamativ) în care să apară secvența *Vorbește clar*.
3. Citește discuția dintre un martor și Păcală. Rescrie fragmentul în caiet înlocuind punctele de suspensie cu semnele de punctuație corecte.
Când, în sfârșit, a fost în stare să vorbească, l-a întrebat:
 — Cum ai reușit să -l faci pe judecător să-i dea dreptate omului nevoiaș ...
 — L-am făcut să înțeleagă adevărul ...
 — Felicitări! Te-ai descurcat de minune ...

Descoperă!

Comunicarea cu înțeles de sine stătător, aflată între două pauze, cu o intonație specifică, reprezintă un **enunț**.

Reține!

Enunțurile pot fi **asertive** (comunică informații), **interogative** (solicită informații), **exclamative** (exprimă stări afective) și **imperative** (redau îndemnuri, porunci).

CORECT/INCORECT

Scrie pe caiet enunțul care respectă regulile de punctuație.

*L-a ajutat foarte mult
 Du-te acasă
 Ajută-mă, te rog!*

ROLURI ÎN COMUNICARE: VORBITOR, ASCULTĂTOR

Explorează!

Citește fragmentul de mai jos dintr-un interviu luat actorului care a interpretat personajul Păcală și rezolvă sarcinile de lucru.

„Reporter: Ați fost cineastul care i-a dat viață unui Păcală contemporan atât în 1973, cât și în 1996. Cum l-ați caracteriza?

Geo Saizescu: «Frunzuliță lobodă, măi/Gura lumii slobodă, măi/Merg pe drum și mă gândesc/Pe cin' să mai păcălesc/M-aș păcăli și pe mine/Numai ca să-mi meargă bine». Este prima strofă din cântecul lui Păcală, din filmul *Păcală se întoarce*. Dar vezi tu, el nu caută să-i păcălească pe toți, ci doar pe cei care merită pedepsiți astfel!”

1. Scrie un enunț asertiv prin care să-i comunicii colegului tău o informație nouă, din fragmentul citat, care ți s-a părut interesantă. La început tu vei fi vorbitorul, iar el ascultătorul.
2. Formulează un enunț interogativ în care să afli de la colegul tău ce i-a atras atenția în fragmentul citat.
3. Formulează două enunțuri interogative pe care i le-ai adresa unui regizor de film, dacă ar veni la tine în școală sau dacă ai fi reporter.

Aplică!

1. Imaginează-ți că se apropie 1 aprilie. Vreți „să organizați” o păcăleală care să semene cu cea a lui Păcală, adică să-i păcăliți pe cei care ar merita să fie pedepsiți. Invită-l pe colegul tău să vină cu propuneri. Discutați problema timp de 5 minute. Vei fi pe rând **vorbitor** și **ascultător**. Pentru a fi eficient și politicos, dialogul vostru trebuie să respecte anumite reguli.
2. Citește lista următoare, apoi transcrie pe caiet regulile date, adăugând în dreptul fiecăreia un semn sau un comentariu prezentat în tabelul de mai jos. Poți adăuga și un comentariu.
  - a. Vorbiți pe rând! Începe primul cel care este mai mare ca vârstă.
  - b. Nu întrerupe vorbitorul până acesta nu-și termină ideea!
  - c. Așteaptă să termine vorbitorul ca să poți interveni și tu.
  - d. Nu vorbi deodată cu el (nu vă suprapuneți)!
  - e. Într-un dialog, atunci când pui o întrebare, așteaptă și răspunsul.
  - f. Vei solicita colegului precizări privind ideile transmise.
  - g. Arată-i vorbitorului că ascultă ce spune. Uită-te la el, reia spusele lui folosește termeni/expresii precum: „A, da?”

✓ (bifa)	Transmite următoarea informație: <i>Știam această regulă.</i>
+ (semnul plus)	<i>Informația este nouă. Voi ține cont de ea.</i>
- (semnul minus)	<i>Mă uimește această informație. E diferită de ceea ce știam.</i>
? (semnul întrebării)	<i>Mi-e neclară informația. Nu știam această regulă.</i>

Model: regula a., ✓; comentariu: *Știam, dar nu o prea respect!*

3. După completarea tabelului, stabiliți în echipă „planul păcălelii”. Fiecare va promite că își va ține cuvântul privind rolul său în realizarea planului. În final, felicitați-vă pentru ideea grozavă, pentru planul pus la cale.
4. Ți-ar plăcea să primești mai des cuvinte de laudă (complimente)? Cum reacționezi la ele?
5. Ce ai alege între o felicitare transmisă printr-un mesaj scris pe telefon, prin intermediul unui e-mail (copiată de pe un site) și o scrisoare? Motivează!

UNITĂȚI DE COMUNICARE. TIPURI DE PROPOZIȚII. PREDICATUL VERBAL

Acte de limbaj. A cere și a primi scuze

Explorează!

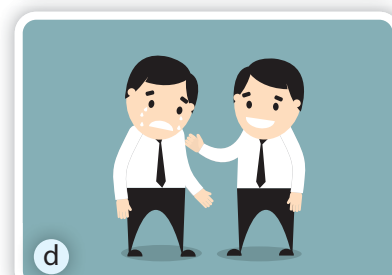
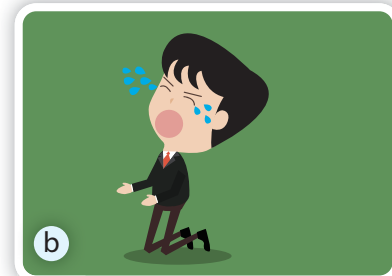
1. Reconstituie povestea din spatele unei imagini alăturate (*cine este vorbitorul și cine este ascultătorul; cine a greșit, față de cine; cine își cere scuze, cui și ce expresie folosește etc.*).
2. Imaginează-ți că ești hangiul și ți-ai dat seama că ai greșit. Cere-ți scuze printr-un enunț potrivit contextului.
3. Folosește cunoștințele despre tipurile de enunțuri pentru a te face cât mai bine înțeles și ascultat. Formulează enunțuri care să respecte următoarele cerințe:
  - a. două enunțuri interogative prin care soliciți unui coleg, unui profesor sau unui părinte informații despre cum se manifestă el când trăiește o emoție puternică (*bucurie, tristețe, neliniște etc.*);
  - b. două enunțuri asertive prin care dai răspuns unei persoane care te întreabă cum te manifesti când ești foarte bucuros;
  - c. două enunțuri imperative prin care îi dai sfaturi unui coleg foarte supărat din cauza notei.
4. Formulează cele mai potrivite enunțuri pentru a cere scuze unui coleg, unui prieten, unui profesor și unui părinte. Scrie-le sub forma unor propoziții sau a unor enunțuri cu mai multe predicate.
5. Transcrie în caiet enunțurile în care există un singur predicat.
  - a. *Nu, mulțumesc, nu mă interesează. Regret, nu te pot ajuta.*
  - b. *Sunt ocupat!*
  - c. *Nu pot astăzi. Am lucrare la bio.*
  - d. *Am înțeles, vrei să-ți împrumut cartea. Din păcate, încă nu am terminat-o. După ce o citesc, e a ta.*
  - e. *Nu ai făcut tema la mate? Să o copiezi pur și simplu nu te ajută. Uite, în pauza mare discutăm puțin despre rezolvare, iar în cealaltă o scrii singur. E bine așa?*
  - f. *Te ajut cu plăcere, dar mai târziu! Se poate?*

Observă!

Verbele care indică acțiuni, dar nu oferă informații despre persoana și timpul acțiunii nu sunt predicate.

Exemplu: *Auzind acestea, m-a certat: predicatul este a certat.*

Amintește-ți!

O propoziție este o comunicare (un enunț) care conține obligatoriu un singur **predicat**, însoțit sau nu de alte cuvinte. Verbele care indică **simultan timpul și persoana** căreia i se atribuie o stare sau o acțiune au rol de **predicate**.

Exemple: *înțeleg, am înțeles (eu), înțelegi, ai înțeles (tu)* sunt predicate.

Reține!

O propoziție în care apare un predicat însoțit de negația „nu” prin care se contestă/ se neagă acțiunea se numește **propoziție negativă**.

Propoziția în care verbul este la forma afirmativă se numește **propoziție afirmativă**.

Model:

Hangiul nu a fost corect.
(propoziție negativă)

Hangiul a fost incorect.
(propoziție afirmativă)

Aplică!

Formulează două enunțuri prin care, folosind propoziții negative, vei explica de ce acuzația de a fi copiat la ultima lucrare de control nu trebuie crezută.

Propoziția afirmativă și propoziția negativă. A refuza și a accepta

Explorează!

1. Transformă enunțul *Nu, mulțumesc, nu mă interesează. Nu te aștept...* astfel încât dintr-un refuz să redevină o acceptare.

Model: Nu vin azi la tine. → Da, voi veni azi la tine.

2. Răspunde la întrebarea *Ți-ar plăcea să ai un prieten/un coleg ca Păcală?* folosind o propoziție afirmativă sau negativă. Motivează apoi alegerea în enunțuri de tipul:

Da, mi-ar plăcea pentru că ... Nu, nu mi-ar plăcea pentru că ...

3. Formulează câte o propoziție în care să redai o interdicție cu ajutorul verbelor: *a se duce, a veni, a pleca, a vorbi*, care își vor schimba forma pentru a deveni predicate.

4. Amintește-ți textul *Păcală avocat* pentru a rezolva următoarea cerință. La întrebarea *A venit Păcală la judecătorie?*, elevii au răspuns diferit. Exprimă-ți punctul de vedere cu privire la cei care au avut dreptate:

a. *Toți, indiferent de forma răspunsului.*

b. *Doar cei care au folosit afirmația.*

c. *Doar cei care au folosit negația.*

5. Se întâmplă uneori să fim refuzați și să refuzăm fără intenția de a jigni. Prezintă o astfel de situație în care ai fost refuzat (sprijin la temă, o invitație, un împrumut etc.). Ce replici ai primit și ai dat în astfel de situații? Cum te-ai simțit și cum te-ai comportat?

Când am cerut tema mi-a spus ... Când am fost refuzat ..., m-am simțit ... și am ...

Predicatul verbal

Explorează!

1. Formulează două propoziții afirmative prin care să redai felul cum te simți/cum te comporti atunci când primești un compliment.

2. Imaginează-ți ce gândesc cele două fete din imagine și scrie două enunțuri care să le redevină gândurile/emoțiile.

3. Transcrie predicatele din enunțurile date, amintindu-ți că, dacă nu indică persoana și timpul, verbele nu sunt predicate.

a. *Judecătorul, văzând asta, a achitat procesul.*

b. *De ce nu ai venit la primul proces, domnule?*

c. *Căci dacă nu-ți dădeam duminică acele cinci ouă, eu scoteam cinci găini, care creșteau mari.*

d. *Din dorința lui de a obține bani, hangiul a procedat incorect.*

4. Rescrie doar predicatul care oferă informații suficiente pentru a înțelege ce face subiectul sau ce se spune despre subiect.
- a. Păcală fierbe grâul.
  - b. Găinile scoteau pui.
  - c. Era într-un sat un om.
  - d. Găinile erau ouătoare.

Reține!

Dacă informația pe care o oferă predicatul despre acțiunea sau starea subiectului este suficientă pentru înțelegerea a ceea ce se spune despre subiect, atunci **predicatul este verbal**.

Aplică!

1. Transcrie primele cinci **predicte verbale** din fragmentul următor:
- Sultanul, chemând odată pe Păcală și pe Hogeia înaintea lui, i-a pus să se întreacă.*
- *Acela care va birui, acela va fi răsplătit cu lucruri și mulți bani. Apoi către adunare: „Declar întrecerea pornită”. Hogeia și Păcală au intrat la sultan. Hogeia s-a aplecat adânc, Păcală doar a salutat. Hogeia a luat primul cuvântul și i-a vorbit lui Păcală:*
- *Eu vreau să arăt cum pot vorbi prin semne și te provoc să arăți ce înțelegi.*
  - *Tu vrei să arăți că ești mai isteț decât mine, dar vom vedea cine este mai iute la minte de-abia la sfârșit. Iar singurul care va hotărî va fi sultanul.*
2. Asociază enunțurile din coloana a doua cu autorii din prima coloană, subliniind predicatul. Formulează enunțuri care să exprime diverse acte de vorbire.
- Model: Președintele Parlamentului declară deschisă ședința de lucru. Un tată îi spune fiului său cel mare că îi lasă moștenire tot ce are.*

Împărtășește impresii!

Comentează cu un coleg legătura dintre imaginea de mai sus și textul de la exercițiul 1.

Vorbitorul (subiectul care rostește replica)	Actul de vorbire
<ul style="list-style-type: none"> • președintele Parlamentului • primarul • un polițist • profesorul către elevi • președintele Consiliului elevilor • tatăl către fiul mai mare • un coleg către altul • un prieten dezamăgit • profesoara către elevi 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Declar deschisă ședința de lucru.</i> • <i>Fiți atenți la tablă!</i> • <i>Te declar prietenul meu cel mai bun.</i> • <i>Vă rog să încetați! A început lecția!</i> • <i>Renunț la funcția de președinte al Consiliului elevilor.</i> • <i>Îți las ție tot ce am.</i> • <i>Mărturisesc că nu mă așteptam la asta din partea ta.</i> • <i>Vă declar soț și soție.</i>

Împărtășește impresii!

Comentează împreună cu un coleg ce elemente din cele două imagini de pe această pagină se potrivesc pentru a ilustra fragmentul citat din *Habarnam și prietenii săi*. Numește o secvență care te-a făcut curios să citești integral textul.

Amintește-ți!

- Cuvântul care arată autorul acțiunii sau pe cel despre care se spune ceva cu ajutorul unui predicat are rol de **subiect**.

Exemplu:

prietenii – subiect simplu;
Gogoasă, Sirop și Guslă – subiect multiplu.

CORECT/INCORECT

Scrie pe caiet doar enunțul corect.

Gogoasă și Sirop a făcut o gogoșerie.

Bumbița și prietena ei s-au speriat foarte tare.

Subiectul simplu și multiplu. Propoziția simplă și propoziția dezvoltată

Explorează!

Citește textul-suport de mai jos și asigură-te că înțelegi cerințele, pentru a le rezolva.

Odată întorși din călătoria din Țara Soarelui, Știetot și prietenii lui au descoperit că orașul lor este slab civilizată, așa că s-au pus pe lucru. Se apucară să construiască un pod peste Râul Castraveților. Știetot a creat planul pentru o conductă de apă din trestie, Gogoasă și Sirop au proiectat fântâni arteziene întocmai aceluia pe care le văzuseră în Orașul Verde. Piticii izbutiră să facă toate acestea, după ce ei traseră pe străzile orașului lumină electrică și-și puseră telefon, pentru ca să poată discuta între ei fără să mai iasă din casă; iar Șurubel și Piuliță, sub îndrumarea lui Știetot, instalează televizoare, ca fiecare să aibă spectacol de teatru și cinema la el acasă. Când s-a aprins prima dată lumina, Bumbița s-a speriat foarte tare.

(adaptare după *Habarnam și prietenii săi*, de Nikolai Nosov)

1. Indică trei nume de personaje din fragmentul citat și alcătuește cu fiecare câte un enunț asertiv în care să prezinți o acțiune reprezentativă pe care acestea au făcut-o pentru a transforma orașul lor.
2. Completează enunțurile de mai jos cu numele unor personaje din fragmentul citat sau al unor locuri potrivite cu predicatul care indică stări/emoții. *M-a amuzat ... Mi-a plăcut ... M-a surprins plăcut/neplăcut ...*
3. Formulează patru enunțuri interogative pentru a verifica dacă informațiile din fragmentul citat au fost corect înțelese de către colegi. Toate vor începe cu *cine*, astfel încât răspunsurile lor să conțină subiecte diferite.
4. Scrie trei enunțuri asertive în care să apară subiecte formate din mai mulți termeni.

Model: Prietenii mei m-au ajutat. se transformă în Gogoasă, Sirop și Guslă m-au ajutat mult.

Reține!

Subiectul exprimat poate fi **simplu** (alcătuit dintr-un singur termen) sau **multiplu** (alcătuit din mai mulți termeni).

Aplică!

1. Completează în caiet propozițiile următoare cu un subiect simplu, respectiv cu subiect multiplu, recitind fragmentul din *Habarnam și prietenii săi*.
..... au descoperit că orașul lor este slab civilizată.
..... au instalat televizoare.
..... a creat planul pentru o conductă de apă din trestie.
..... au tras lumină electrică.

2. Transcrie doar propozițiile alcătuite din subiect și predicat:
  - a. *Bumbița a țipat foarte tare.*
  - b. *Piticii au călătorit.*
  - c. *Șurubel și Piuliță lucrează.*
3. Modifică prima propoziție de la exercițiul anterior astfel încât să rămână doar subiectul și predicatul, obținând astfel o propoziție simplă.
4. Adăugă subiectului sau predicatului din propoziția simplă: *Piticii au construit.* alte cuvinte pentru a reda amănunte. Propoziția va fi dezvoltată.
5. Reconstituie enunțurile următoare și rescrie-le în caiet, completând fiecare spațiu liber cu termenii care se potrivesc pentru a obține propoziții dezvoltate.
Listă de cuvinte: *ouă, pui, de mătase, vii.*
Enunțuri incomplete: *Organismele ... conțin celule. Fluturile ... trăiește o zi. Animalele se înmulțesc prin ... sau prin ...*
6. Transcrie câte trei propoziții dezvoltate de la trei discipline diferite. Subliniază predicatele.

Acordul predicatului cu subiectul

Explorează!

1. Identifică subiectele din propozițiile următoare, precizându-le felul. Comentează felul diferit în care apare verbul cu rol de predicat.

✓
  - a. *Păcală l-a salvat pe omul nevoiaș de lăcomia hangului.*
  - b. *Păcală și judecătorul l-au salvat de lăcomia hangului.*
2. Modifică numărul cuvântului (substantivului) cu funcție de subiect din propoziția *Un om talentat din popor a creat snoave cu Păcală.* Indică schimbările produse în enunț.
3. Amintește-ți textul *Păcală avocat.* Explică dacă procesul omului nevoiaș s-a desfășurat corect și dacă s-a făcut dreptate. Prezintă-ți părerea într-un enunț, apoi invită-l pe colegul tău să spună ce crede el. Scrie pe caiet enunțurile rezultate, folosind persoane diferite ca subiecte: *Eu* (subiect) *cred* (predicat) *că... Tu... El... .* Observă relația dintre subiect și predicat.
4. Trece cuvintele puse în paranteze (**subiectele**) la un număr diferit decât cel la care sunt pentru a ilustra acordul dintre subiect și predicat. Fii atent și la celelalte transformări!
(Niște spanioli) *bogat au venit la Paris ca Picasso să-le facă portretele. La înapoierea în țară, (niște vameși) au considerat că pictura nu e un portret. (Ei) au spus că ar fi schița unei mașini secrete și au consultat un inginer. Acesta s-a pronunțat astfel: — Dacă-i mașină, să fiți liniștiți, ea nu va funcționa niciodată.*
Model: *Niște spanioli bogați au venit ...*
Subiectul (*spanioli*) se acordă cu predicatul (*au venit*).

Reține!

Propoziția alcătuită doar din subiect și predicat se numește **propoziție simplă** (exemplu: *Omul a plecat.*).

Propoziția dezvoltată are în alcătuire, pe lângă predicat și subiect, cuvinte care se leagă fie de subiect, fie de predicat (exemplu: *Omul nevoiaș a plecat din țară.*).

Reține!

Predicatul își modifică forma după numărul și persoana subiectului, adică **se acordă cu subiectul**.

CORECT/INCORECT

Mesajul următor conține dezacorduri (abateri de la normele limbii literare).

Corectează-l și scrie forma rezultată.

În oraș a apărut întâi un bloc de 10 etaje, apoi a mai apărut o casă verde și o biserică.

NUANȚAREA OBIECTELOR CU AJUTORUL ATRIBUTULUI

Împărtășește impresii!

Propune, împreună cu un coleg, un alt titlu pentru fragmentul prezentat la exercițiul 1.

DICTIONAR CULTURAL

Parsifal este numele unui erou din Evul Mediu care făcea parte dintre cavalerii regelui Arthur, despre care s-au scris cărți și s-au realizat filme.

Explorează!

1. Citește fragmentul de mai jos și rezolvă sarcinile.

Pe dealurile ondulate ale lașului, umblau razna odinioară, în ceasurile de repaos, doi prieteni: unul era Creangă, un om roșcovan și rotofei, bărbos, argint viu la minte și vorbăreț ca un copil, iar vorba lui plină de drăcovenii pipe-rate și de înțelepciuni glumețe; celălalt, Eminescu, obraz palid, frunte boltită ce lumina ca un crâmpei de cer printre norii de păcură ai pletelor, mai mult tăcea, asculta pe flecar și, ascultându-l, părea un zimbru ce soarbe din izvor.

Rar, când deschidea și el gura, vorbărețul se oprea. Și-n mintea celui ce n-avea un orizont mai larg ca vatra unde se născuse, vorbele rare ale palidului prieten deschideau cercuri de lumină: cât roata zărilor, cât roata Daciei, cât roata pământului, cât roata cerului cu stele.

(Parsifal, de Nichifor Crainic)

2. Indică numele scriitorului descris de Nichifor Crainic care s-ar apropia de felul de a fi al lui Păcală. Justifică-ți părerea cu o secvență din text.
3. Subliniază din secvențele: *un om roșcovan; înțelepciuni glumețe; ale palidului prieten* cuvintele care redau detalii și asociază-le cu persoana potrivită din text.

Reține!

Cuvântul care atribuie, precizează, identifică sau exprimă caracteristici variate ale obiectelor denumite de substantive, formând cu acestea un grup, are în propoziție rol de **atribut** (exemplu: *om glumeț*).

4. Transcrie din fragmentul următor două atribute. Indică disciplina de studiu din care a fost extras fragmentul.
Pune cu pipeta o picătură de apă de baltă pe o lamă de sticlă, acoper-o cu o lamelă de sticlă și așază lama pe măsura microscopului. Ai obținut și de data asta un preparat microscopic.
5. La ora despre propoziția simplă și cea dezvoltată, doi elevi s-au lansat într-o competiție: *Cine alcătuiește un text care să conțină cuvintele „câine și pisică”, în care să utilizeze cât mai multe atribute.*

Citește cele două texte rezultate, urmărește numărul atributelor folosite de fiecare pentru a decide câștigătorul întrecerii.

Textul A. *Dormind comod în camera caldă a băiatului, în coșul de răchită, Bob, cățelul năzdrăvan al surorii mele, visa acum pisici negre cu mustăți subțiri, lungi, enorme.*

Textul B. *Visul câinelui se termină brusc când în camera lui intră Pufi. Aceasta era o pisică adevărată care obișnuia să-i fure mereu câte un os.*

IDEEA PRINCIPALĂ. PLANUL SIMPLU DE IDEI. PLANUL DEZVOLTAT DE IDEI

Explorează!

1. Citește următorul fragment și selectează informația esențială (ideea principală) pentru a o reține mai ușor.

*Oamenii din Orientul antic credeau în zei, având o **religie politeistă**. Fiecare popor avea zeii săi. Aceștia erau considerați atotputernici, stăpâni ai pământurilor și ai oamenilor. Sumerienii din Mesopotamia îl aveau ca zeu principal pe Enlil, creatorul omenirii, iar egiptenii – pe Ra (sau Amon-Ra, Soarele).*

2. Citește reperele oferite pentru formularea unei idei principale și notează-ți pe caiet cu **semnul întrebării în față**, informațiile care nu îți sunt foarte clare, iar pe cele care reprezintă o noutate pentru tine și despre care crezi că îți vor fi de folos, copiază-le cu **un plus în față**.

- Caută într-un dicționar semnificația cuvintelor pe care nu le cunoști.
- Delimitează secvențele din text, deoarece, de obicei, unui paragraf îi corespunde o idee principală.
- Caută un enunț **explicit** (la începutul, mijlocul sau sfârșitul paragrafului), care sintetizează informația esențială. Pentru textul științific, urmărește titlul sau subtitlul, pentru a înțelege subiectul discutat.
- Numește domeniul căruia îi aparțin cele mai multe cuvinte din text.
- Citește cu atenție textul pentru a **deduce informația de bază**, observând care este **cel mai important lucru/eveniment** pe care dorește să-l transmită autorul.
- Formulează **enunțuri interogative** pentru a înțelege mai bine mesajul textului: *Care este lucrul cel mai important prezentat? Despre ce/cine se vorbește în text sau ce putem deduce, deși nu este exprimat direct.*
- Răspunde la întrebări legate de subiect (*Cine?*) și predicat (*Ce face?*).
- Întreabă-te dacă nu există și elemente din grupul predicatului care te-ar ajuta să înțelegi informația esențială. Folosește întrebări precum: *ce?, de ce?, cum?, unde?, când?*.

3. Planul dezvoltat de idei te ajută să înveți mai ușor orice lecție. Alcătuieste planul dezvoltat de idei, sub una dintre formele de mai jos, pentru lecția de la istorie pe care trebuie să o înveți.

I. Ideea principală: În Orientul antic religia era politeistă ...

Ideea secundară: Sumerienii din Mesopotamia îl aveau ca zeu principal pe Enlil.

Ideea secundară: Zeul ...

II. Ideea principală ...

1. Ideea principală ...

a. Ideea secundară

b. Ideea secundară

2. Ideea principală ...

4. Formulează planul de idei dezvoltat pentru textul *Păcală avocat* (de la pagina 12).

Amintește-ți!

- **Ideea principală** redă informația esențială dintr-o secvență a textului. Înălțuite în ordinea în care se regăsesc, ideile principale formează **planul simplu de idei**.

Descoperă!

- **Ideea secundară** detaliază conținutul secvenței de text din care s-a extras ideea principală.

Reține!

Planul dezvoltat de idei cuprinde ideile principale și ideile secundare corespunzătoare acestora, înălțuite în ordinea apariției lor într-un text.

RECAPITULARE

Astăzi ni se pare foarte simplu să călătorim dintr-o țară în alta sau chiar pe continente diferite. Odată, călătoriile erau mult mai dificile. Și totuși, marile civilizații ale Antichității au explorat și ele ținuturi mult depărtate de spațiul lor de origine, îmbogățind considerabil zestrea de cunoștințe a lumii din acele timpuri. Un călător celebru a fost Ulise (Odiseu), prezentat de Homer în *Odiseea*.

Citește fragmentul de mai jos care reprezintă repovestirea unui fragment din *Odiseea*, cartea IX, în traducerea lui George Coșbuc. Rezolvă sarcinile date.

VICLENILE LUI ULISE

La încheierea războiului troian, Ulise se îndreaptă către Itaca, țara sa natală, unde îl așteaptă soția sa, Penelopa. Drumul se dovedește lung și plin de peripeții. Odată părăsite ținuturile ciconilor și ale lotofagilor*, valurile mării împing corabia către Insula Ciclopilor, iar curiozitatea îl determină să coboare, însoțit de doisprezece tovarăși, ca să o viziteze.

Ajuns pe insulă, Ulise intră în peștera ciclopului Polifem, în care găsește lapte proaspăt și brânză în cantități impresionante, alături de obiecte de dimensiuni atât de mari, încât se trezește în el o dorință puternică de a cunoaște ființa care le folosea. Speriați, tovarășii săi îl roagă să se întoarcă la corabie, dar Ulise refuză. Când ciclopul Polifem se întoarce acasă și vede că au intrat la el străini, închide intrarea în peșteră cu o piatră atât de grea, încât Ulise și tovarășii săi, oricât de puternici erau, nu ar putea-o urni.

Ciclopul se dovedește o ființă trufașă, primitivă și lipsită de legi. În locul ospitalității pe care, ca orice grec, Ulise o prețuia și la care se aștepta, ciclopul începe să-i sfârtece și să-i înghită pe oaspeți, doi câte doi, la fiecare masă. Văzând comportamentul crud al ciclopului, Ulise caută o cale de a-și salva viața lui și pe a celor care nu au fost încă înghițiți. Primul lui gând este să-l omoare pe Polifem, însă își dă repede seama că vor rămâne blocați în peșteră, de vreme ce e imposibil să urnească bolovanul de la intrare. Înțelege că forța fizică nu-i este de niciun folos, așa că se gândește să se folosească de puterea minții și a cuvintelor. Profită de plăcerea lui Polifem de a bea și-i dă vin din belșug, încercând astfel să-l adoarmă. Încântat de calitatea vinului primit, cumplitul ciclop îi promite, drept răsplătă, că-i va face favoarea de a-l mânca ultimul. Sub influența vinului, Polifem devine binevoitor și-l întreabă pe Ulise care este numele său. Acesta, „cu vorbe dulci ungându-l”, grăiește astfel:

„— Să-ți spui cum mă numesc? Vin' mai aproape.
Dar nu uita nici tu apoi, cicloape,
Să-mi dai, în dar, ce mi-ai făgăduit.
Eu Nimeni sunt!, așa de mumă-mea numit,
Tot Nimeni al meu părinte îmi spuse.
Și tu, de-i vrea, tot așa, Nimeni, mi-oi zice”.

După ce Polifem cade într-un somn adânc, Ulise ia din peșteră un băț cu cârlig, lung cât un plop, folosit pentru prinderea oilor, îl înroșește și, ajutat de tovarășii supraviețuitori, îl răsucește în ochiul ciclopului, orbindu-l. Polifem începe să scoată urlate înfricoșătoare, iar ceilalți ciclopi care locuiau prin „peșterile mute, pe culmi nalte de munți, de vânt bătute”, auzindu-le, sosesc din multe părți. Dau roată peșterii și încep să-l întrebe de ce tulbură pacea

noptii, trezindu-i din somn. Vor să știe dacă îi fură vreun muritor averea sau cumva încearcă să-l omoare. Urlând, Polifem le răspunde din peșteră:

„— Ah, Nimeni m-omoară, frați ai mei,
Cu sila! Iată, Nimene, pe-ascunsul!”

Auzind ciclopul acest răspuns, se îndepărtează de peșteră, crezând că Polifem a înnebunit. Lipsit de putere din cauza orbirii, ciclopul încearcă zadarnic să-i prindă pe Ulise și pe tovarășii săi. Aceștia, în număr de șapte acum, reușesc să scape agățându-se de lâna groasă a oilor când Polifem îndepărtează bolovanul de la intrarea peșterii ca animalele să poată pleca la pășunat. Înțelegând că prada i-a scăpat, gigantul orb aruncă pietre uriașe de pe coastă spre corăbiile pe care se află Ulise și tovarășii săi, dar aceștia ajunseră deja în larg.

* *lotofag*, s. m. = mâncător de lotus. Cei care foloseau această plantă ca hrană își pierdeau memoria.

Fișă de portofoliu

Crezi că Ulise ar putea fi considerat un model reprezentativ pentru valorile** naționale și europene? Motivează răspunsul într-un text de cel mult 50 de cuvinte. Alege una sau două dintre valorile din lista următoare: *solidaritate, loialitate, răbdare, inteligență, stăpânire de sine, altruism, generozitate.*

Dicționar

** *valoare, valori*, s. f. Proprietate a ceea ce este bun, dezirabil și important (adevărul, binele, frumosul).

1. Completează un **jurnal dublu** (recitește informațiile de la pagina 13), pornind de la textul citat.
2. Scrie într-o listă cuvintele pe care nu le cunoști. Căută-le apoi în *DEX*.
3. Formulează câte o idee principală/secundară din fragmentul citat pe care să o poți asocia ca titlu pentru cele două imagini.
4. Recitește textul cu atenție și transcrie litera corespunzătoare variantei corecte. Gestul lui Ulise de a-i oferi vin ciclopului are următoarea semnificație:
  - a. Îi semnaleză că a înțeles cine este stăpânul pe insulă.
  - b. Este parte a unui plan de salvare.
  - c. Exprimă intenția de a-l îmblânzi.
  - d. Vrea să-și îmbete tovarășii înainte de a fi mâncați.
5. Imaginează-ți că te-ai întâlnit cu Ulise sau cu o persoană care îi seamănă. Formulează câte un enunț pentru a exprima o afirmație, o nedumerire, o admirație, un îndemn.
6. Formulează patru enunțuri interogative privind acțiunile relatate. Cere-i unui coleg să răspundă, apoi vei răspunde și tu la întrebările formulate de el. Vei folosi cuvinte diferite (*unde, cine, ce, de ce, cum*), care vor viza atât **informația esențială**, cât și elemente de **detaliu**.
7. Formulează o idee principală și una secundară corespunzătoare primului și ultimului paragraf.
8. Precizează dacă propoziția *Nimeni m-omoară* este negativă sau afirmativă. Motivează-ți răspunsul.
9. Transcrie două secvențe prin care este descris ciclopul. Subliniază atributele.
10. Indică cel puțin trei termeni cu ajutorul cărora ai putea reconstitui modul de viață și ocupația ciclopului.
11. Prezintă, în ordinea în care au avut loc, întâmplările de pe Insula Cyclopilor, cu ajutorul planului dezvoltat de idei.
Mai întâi..., apoi..., după ce..., în sfârșit/în final.
Urmărește ordinea ideilor principale.

EVALUARE

Citește cu atenție textul și rezolvă cerințele date. Se acordă 10 puncte din oficiu. În total poți obține 100 de puncte care împărțite la 10 vor reprezenta nota.

[...] Sosi și dimineața de duminică. Pretutindeni nu vedeai decât chipuri voioase, peste tot domnea primăvara, văzduhul era plin de mireasma salcâmlor în floare.

La capătul drumului apăru Tom, ducând o căldare umplută cu var și o bidinea cu coadă. Când dădu cu ochii de gardul pe care trebuia să-l vopsească, întreg peisajul se posomorî și o adâncă melancolie îi întunecă sufletul. Douăzeci și șapte de metri de gard, de doi metri și jumătate înălțime! Lumea îi păru fără rost, viața o povară. Oftând, înmuie bidineaua și o trecu peste șipca de sus, repetă operația, mai dete o dată; măsură din ochi neînsemnata fâșie văruiță, apoi vasta întindere de gard nevăruiț și se lăsă pe o buturugă. [...]

Tocmai atunci ieși Jim pe poartă, sărind într-un picior, cu o găleată goală în mână și cântând. Lui Tom niciodată nu-i plăcuse să se ducă la fântână după apă, dar astăzi era de altă părere. Își aminti că la fântână se adună fel de fel de lume, băieți și fete de toate culorile: albi, mulatri și negri, care își așteptau rândul flecărind, schimbând între ei tot felul de nimicuri de joacă, și zbenguindu-se în fel și chip. [...]

— Măi Jim, mă duc eu la râu să aduc apă, dacă dai tu nițel cu bidineaua [...]

— Nu se poate, dom' Tom, stăpâna spus la mine trebui aduci apă și nu oprești pierzi timp și joci.

Un minut mai târziu, Jim fugea de-i sfârâiau călcâiele, la vale, spre fântână, cu găleata zdrăngănind a gol. Zelul lui Tom nu dură mult. Începu să-și amintească ce planuri făurise el pentru ziua aceea. În curând băieții care nu fuseseră pedepsiți aveau să iasă pe stradă și să facă fel de fel de năzdrăvănii. Ce-or să-și mai bată joc de el că mătușa Polly îl pedepsise să văruiască gardul. Se gândea să ofere bilele și frânturile de jucării, dar cu toate nu-și putea câștiga mai mult de o jumătate de oră de libertate. Renunță la ideea de a-i cumpăra pe băieți. Deodată, însă, îi veni o idee strașnică, măreață! Luă iar bidineaua și se apucă liniștit de lucru. Nu trecu mult, și la orizont apăru Ben Rogers; tocmai băiatul de a cărui gură se temea cel mai mult. Ben venea țopăind: hop-țop-hop, voios și plin de speranțe mari. Mușca dintr-un măr. [...] Tom văruia liniștit. Ben se zgâi o clipă la el, apoi zise:

— Hi-hi! Ai pățit-o, ă?

Niciun răspuns. Tom cerceta ultima dâră de var cu o privire lungă și scrutătoare de artist, mai plimbă o dată cu gingășie bidineaua* peste același loc și iarăși examinează rezultatul cu o privire critică.

Între timp, Ben se apropiase ca la un pas. Lui Tom îi lăsa gura apă după măr, dar părea cu totul absorbit de treaba pe care o făcea. Pierzându-și răbdarea, Ben spuse:

— Ce e șefule? Te-a pus la treabă?

— A, tu erai, Ben, nici nu te văzusem.

— Știi, eu mă duc la scădat! Săc... [...] Te pomenești că-ți place să dai cu bidineaua. Sigur, tu te dai în vânt după muncă, mie-mi spui!

— Cum să nu-mi placă? Da ce zici tu, că în fiecare zi îți pică norocul să văruiesti un gard ca ăsta?

(Ben îi cere să-l lase să văruiască și el. Inițial Tom refuză. După îndelungi insistențe, Tom acceptă când Ben îi oferă mărul său.)

(Tom Sawyer, de Mark Twain)

* bidinea, bidinele, s. f. Pensulă mare, de obicei rotundă (cu coadă lungă), folosită pentru văruiț.

1. Alege litera corespunzătoare răspunsului corect. Fragmentul îl prezintă pe Tom într-o zi de duminică în care:
  - a. își dorea foarte mult să vopsească gardul.
  - b. aștepta nerăbdător întâlnirea cu Billy.
  - c. era trist că nu se putea întâlni cu băieții.
  - d. se pregătea să meargă cu Jim la fântână.
2. Recitește textul cu atenție și transcrie litera corespunzătoare variantei corecte. Enunțul *Cum să nu-mi placă?* are următoarea semnificație:
  - a. Tom este sincer, vrând să arate că văruiatul este o activitate foarte plăcută.
  - b. Tom recunoaște sincer că văruiatul este plictisitor pentru el.
  - c. Tom se arată în chip prefăcut atras de ceea ce face.
  - d. Tom se arată în chip prefăcut foarte plictisit de ceea ce face.
3. Recitește fragmentul și scrie în caiet în dreptul enunțurilor de mai jos litera **A** (adevărat), dacă tu consideri că informația este corectă, și **F** (fals), dacă o consideri neadevărată.
  - a. Tom era foarte vesel până să vadă gardul.
  - b. Jim se ducea la fântână să ia apă.
  - c. Tom fusese pedepsit de mama lui să vopsească gardul.
4. Transcrie o idee principală și două idei secundare din fragmentul încadrat în chenar.
5. Scrie o secvență de patru-cinci cuvinte prin care Tom face o invitație (o rugămintă) și una în care Jim refuză invitația.
6. Transcrie atributele din secvențele *neînsemnata fâșie văruiță, apoi vasta întindere de gard nevăruiț*.
7. Rescriere varianta corectă. Tom era **era/nu era încântat** de sarcina primită. Motivează alegerea cu ajutorul unei secvențe care conține un atribut pe care îl vei sublinia.
8. Transformă propoziția dezvoltată *La capătul drumului apăru Tom*. în propoziție simplă și rescrie-o.
9. Transcrie predicatle verbale din secvența: *Un minut mai târziu, Jim fugea de-i sfârâiau călcâiele, la vale, spre fântână, cu găleata zdrăngănind a gol. Zelul lui Tom nu dură mult.*
10. Numește tipul enunțurilor din lista de mai jos.
  - a. *Îți fac hatârul să vopsești în locul meu.*
  - b. *Nu-l ajuta pe Tom!*
  - c. *Pare foarte distractiv să văruiiești gardul!*
11. Imaginează-ți că mama ta îți cere să faci curățenie în toată casa, în loc să mergi la film, așa cum aveai în program. Scrie o scurtă povestire în care să relatezi cum ai reușit tu să o convingi pe sora ta să facă treaba în locul tău. Vei fi punctat în funcție de următoarele criterii:
  - Vei respecta cerința dată (subiectul compunerii). 6 p
  - Vor apărea în compunere cel puțin două personaje pe care le vei prezenta succint cu ajutorul unor atribute. 4 p
  - Vei reda o discuție în care vei folosi două propoziții negative pentru a exprima refuzul. 4 p
  - Vei folosi câte un enunț pentru a exprima o afirmație, o nedumerire, o admirație, un îndemn. 4 p
  - Vei încheia cu citatul *Peștii se prind cu undița, iar oamenii cu vorba.* 2 p

Punctajul pentru redactare se acordă doar în cazul în care compunerea are minimum 80 de cuvinte și dezvoltă subiectul propus.

Nr. subiectului	Barem de notare	Punctaj total
1.	Transcrierea literei corecte.	6 puncte
2.	Transcrierea literei corecte.	6 puncte
3.	Transcrierea literei corecte	6 puncte
4.	Formularea unei idei principale: <i>2 puncte</i> . Formularea a două idei secundare: <i>4 puncte</i> . Nu se acordă punctaj dacă ideile nu corespund fragmentului citat.	6 puncte
5.	Transcrierea fiecărei secvențe: <i>3 puncte + 3 puncte</i> .	6 puncte
6.	Rescrierea celor două atribute: <i>3 puncte + 3 puncte</i> .	6 puncte
7.	Transcrierea variantei corecte. Motivarea alegerii: <i>3 puncte + 3 puncte</i> .	6 puncte
8.	Transformarea propozițiilor dezvoltate.	6 puncte
9.	Transcrierea primelor predicate: <i>2 puncte + 2 puncte + 2 puncte</i> .	6 puncte
10.	Indicarea corectă a fiecărui tip de enunț: <i>2 puncte + 2 puncte + 2 puncte</i> .	6 puncte
11.	a. Respectarea criteriilor de conținut ale compunerii. b. Redactare – corectitudinea și claritatea exprimării ideilor: în totalitate – <i>3 puncte</i> ; parțial – <i>1 punct</i> ; mai mult de 3 greșeli – <i>0 puncte</i> ; respectarea normelor de ortografie: în totalitate – <i>3 puncte</i> ; parțial – <i>2 puncte</i> ; mai mult de 4 greșeli – <i>0 puncte</i> ; respectarea normelor de punctuație: în totalitate – <i>2 puncte</i> ; parțial – <i>1 punct</i> ; mai mult de 4 greșeli – <i>0 puncte</i> ; așezarea corectă în pagină și lizibilitatea – <i>1 punct</i> ; o abatere – <i>0 puncte</i> ; respectarea celor trei părți (introducere, cuprins și încheiere) – <i>1 punct</i> ; o abatere – <i>0 puncte</i> .	20 de puncte 10 puncte

Din oficiu: 10 puncte.
Punctaj total: 100 de puncte.

Portofoliu

Portofoliul este o formă de evaluare și de învățare prin care vei demonstra progresul realizat de la începutul semestrului I până la finalul acestuia. Este un fel de carte de vizită. El constă într-un dosar în care vei introduce fișe de lucru și alte materiale/teme solicitate de către profesor de-a lungul semestrului.

Nota pe care o vei primi va avea în vedere criteriile prevăzute mai jos sau alte criterii stabilite de profesor.

Instrumente de evaluare a portofoliului

1. Portofoliul are structura corespunzătoare, are coperte, un cuprins, o pagină de titlu.
2. Cuprinde temele pe fișă și lucrările de control. Temele realizate în echipă sunt prezente sub forma unor copii.
3. Conține materialele solicitate de profesor.
4. Cuprinde fișe de evaluare a propriei activități: fișă cu greșelile frecvente în temele tale, puncte slabe, tari, progresul înregistrat de la începutul semestrului până la finalul acestuia.
5. Conține fișe/materiale alese de tine.
6. Include reflecțiile proprii asupra a ceea ce ai lucrat și cum ai lucrat, precum și aprecierile fiecărei unități de învățare. (Fișele de reflecție vor fi completate după modelul celor de la pagina 92.)

Realizează pe o foaie un tabel asemănător celui de la pagina 143, *Fișă de observare a comportamentului*.

Apreciază activitatea ta din această unitate de învățare și prin completarea fișei de reflecție de la pagina 92. Adună în portofoliu fișele de la fiecare unitate pentru a observa ce se modifică.

UNITATEA 2

CARTEA, SURSĂ DE CUNOAȘTERE ȘI LEGĂTURĂ ÎNTRE GENERAȚII

2

Cărțile sunt glasuri eterne în spațiu.

(Alexandru Vlahuță)

Cărțile ne pot schimba cu adevărat viețile: viețile celor care le citesc și viețile celor care le scriu. Atât cititorii, cât și scriitorii descoperă lucruri pe care nu le știau despre lume și despre ei înșiși.

(Lloyd Alexander)

Cărțile sunt cei mai tăcuți și mai constanți prieteni, cei mai accesibili și mai înțelepți consilieri, dar și cei mai răbdători profesori.

(Charles William Eliot)

Ai carte, ai parte!

(proverb românesc)

Competențe specifice: 1.1, 1.3, 2.5, 3.2, 3.3, 4.2, 4.3, 5.1.

ÎȚI VEI REAMINTI...

- Alfabetul limbii române.
- Tipuri de sunete: vocală, consoană.
- Silaba.
- Accentul.
- Etapele unei compuneri.

VEI DESCOPERI...

- Cuvintele și contextul.
- Cuvinte-cheie.
- Semivocală.
- Cuvântul și contextul:
  - ✓ forma și sensul cuvintelor;
  - ✓ categorii semantice: sinonime, antonime.
- Prezentarea textului. Tema.
- Paragraful.

VEI APLICA...

- Vei urmări contextul în care apar cuvintele pentru a înțelege intențiile de comunicare.
- Vei folosi cunoștințele despre sinonime și antonime pentru a înțelege și a exprima corect intențiile de comunicare.
- Vei folosi informațiile despre noțiunile de fonetică pentru a monitoriza propria pronunție și scriere.
- Vei asocia experiențe proprii de viață și de lectură cu unele provenind din alte culturi.
- Vei analiza propriul scris în redactarea unor texte diverse.

Împărtășește impresii!

Scrive trei elemente familiare (obiecte) pe care le recunoști în imaginea de mai sus.

Antichitatea, Evul Mediu și epoca modernă și-au perfecționat permanent formele de instruire, folosind consecvent cartea. De la primele texte gravate în piatră sau fixate pe diverse suporturi, ca tăblițe de argilă, pergamente, papirusuri și hârtie, și până la e-reader-ele și tabletele performante, drumul cărții s-a împletit cu cel al civilizației, al progresului material și spiritual al omului. Cu ajutorul cărții, de-a lungul ultimelor cinci milenii, omul a stocat și a transmis informațiile generațiilor următoare, sporind astfel, treaptă cu treaptă, zestrea culturală a umanității.

CĂRȚILE, CĂI DE CUNOAȘTERE ȘI AUTOCUNOAȘTERE

Carte românească de învățătură:
de la prima carte tipărită la cartea digitală
Câmpul lexical. Cuvinte-cheie

Explorează!

Ți-ai pus vreodată întrebarea cum ar fi arătat lumea astăzi dacă experiența, cunoașterea acumulată de-a lungul timpului nu ar fi fost transmise generației următoare prin cuvinte? Din zorii civilizației, oamenii au arătat un continuu interes pentru învățarea și descifrarea tainelor lumii, ale existenței, intervenind asupra naturii ca să o modifice spre binele lor. Nimeni n-a reușit să facă acest lucru de unul singur, ci a trebuit să preia ceea ce știau deja înaintașii săi.

Compară cele două obiecte de încălțăminte, folosind următoarele criterii: *comoditate, rezistență, aspect, complexitatea realizării, perioada în care se poartă.*

Aplică!

1. Stabilește elementul comun între imaginile de mai jos și text.

2. Selectează din textul prezentat în coloana din stânga cel puțin patru cuvinte înrudite ca înțeles cu termenul *carte* (de exemplu, *tăblițe*) și încă patru care pot face parte din grupa termenilor care se referă la timp (de exemplu, *epocă*).

Reține!

Câmpul lexical denumește o grupă de cuvinte înrudite ca înțeles: *animale, păsări, timp, grade de rudenie, locuință, natură*. Prezența unui număr mare de cuvinte din același câmp lexical reprezintă un indiciu cu privire la subiectul general al textului. Exemplu: *rândunică, vrabie, ciocănitore* fac parte din câmpul lexical al *păsărilor*.

3. Desenează pe caiet o stea care să aibă în centru cuvântul *carte*. În vârful fiecărei laturi scrie un enunț interogativ despre acest subiect. De la întrebările formulate, lansează alte întrebări. Caută răspunsul la întrebările puse, singur sau împreună cu un coleg.

- *Ce?, La ce?, Pentru ce?, Cine?, Pentru cine?, Cu cine?*
- *Cum?, În ce fel?*
- *Unde?, Când?, De când?, Până când?, De ce?, Cine?*

Model:

La ce folosesc cărțile?

Când au apărut primele cărți?

4. Alcătuieste patru enunțuri asertive folosind cuvântul *carte* căruia i-ai alăturat câte un atribut din lista următoare: *veche, străină, românească, letrică, virtuală, diversă* etc.
5. Numește cuvântul care constituie informația esențială, necesară pentru a înțelege ghicitoarea: *Cine zboară, dar n-are pene?* (R: *avionul*).

Deschideri interculturale

Privește cu atenție desenele reprezentative pentru cultura italiană, din figura de mai jos. Grupează-le în cât mai multe câmpuri lexice: *gastronomie, muzică, modă, clădiri, simboluri* etc. Confruntă lista cu a altor colegi. Îmbogățește-o cu exemple de la ei.

Reține!

Cuvintele-cheie reprezintă cuvinte sau grupuri de cuvinte deosebit de importante pentru înțelegerea temei/conținutului dintr-un text/document. Ele contribuie, de asemenea, la căutarea eficientă a unor informații în cuprinsul unor cărți sau pe internet.

6. Citește fragmentul următor și indică un cuvânt-cheie care ar putea explica teama oamenilor de ființe numite *Doamnele*.

În opinia lor, acesta nu era un loc ca oricare altul, ci era un loc magic, populat cu o sumedenie de ființe fantastice. Un loc bântuit de creaturi ciudate cum sunt Doamnele (Ielele), Solomonarii, Zmeii, Căpcăunii, Strigoii ori Pasărea Măiastră.

Împărtășește impresii!

Care dintre imaginile de mai sus reprezintă un mijloc de transport pe care ți-ar plăcea să-l folosești?

Roluri și responsabilități în grup

Fiecare membru își va asuma o responsabilitate dominantă:

- **liderul** va coordona, va mobiliza echipa și va modera eventualele neînțelegeri;
- **administratorul** se va ocupa în special de partea materială;
- **informaticianul** va administra sursele și programele;
- **ilustratorul** va asambla piese diverse;
- **cronometrul** va avea grijă de stabilirea și respectarea termenelor privind întâlnirile, realizarea și revizuirea ciornei.

Fișă de portofoliu

Recitește informațiile referitoare la portofoliu (pagina 28) și creează un poster în care să prezinți, folosind atât text, cât și imagini:

- elemente din domeniul tău preferat (câmp lexical): *hobby, călătorii, aventură* etc.; sau
- elemente specifice culturii române, dintr-un câmp lexical sau mai multe (la alegere): *simboluri naționale, gastronomie, artă, sport, instituții de cultură/de arhitectură, vestimentație* etc.

Criterii de evaluare:

- diversitatea materialelor – informații din cât mai multe discipline (religie, istorie, geografie, educație plastică etc.);
- caracterul original și atractiv.

Folosește cuvinte-cheie pentru a indica subiectul posterului.

Lucru în grup

INVESTIGAȚIE

Formați grupuri de câte 3-4 elevi. Veți utiliza informații de la istorie și din experiența voastră pentru a realiza următoarele sarcini.

- Scrieți pe o coală A4 denumirea care se potrivește fiecăreia dintre imaginile prezentate la pagina 30: *Un e-book reader, Bibliotecă din secolul al XVIII-lea, Biblioteca din Alexandria*.
Căutați pe internet și alte imagini cu subiect asemănător și din aceeași perioadă. Printați-le!
- Construiți o axă a timpului și situați pe ea, la locul potrivit, imaginile printate. Motivați alegerile făcute raportându-vă la vestimentația persoanelor din imagine, la obiectele prezentate etc.
- Alegeți, de comun acord, două dintre obiectele prezentate în imagini, căutați informații despre ele și paragrafe distincte, fiecare având un titlu și un subtitlu.
- Asamblați materialele realizate într-o broșură și dați-i un titlu.
- Alcătuți o bibliografie care va fi prezentată separat și o fișă de evaluare și de autoevaluare a lucrului în grup.

INDICAȚII PENTRU LUCRUL ÎN GRUP

- Stabiliți rolurile dominante în cadrul grupului, ținând cont de recomandările prezentate în coloana din stânga.
- Respectați regulile de comunicare.
Vorbiți pe rând. Așteptați să preluați dreptul la cuvânt.
Invitați-i și pe ceilalți să-și exprime părerea.
Refuzați politicos și motivat. Cereți informații/clarificări.
Țineți cont și de ideile celorlalți. Analizați toate răspunsurile.
Realizați prezentarea în ștafetă.

CUVÂNTUL – UNITATE DE BAZĂ A VOCABULARULUI

Explorează!

Nicolae Iorga (1871–1940), istoric, memorialist, poet, dramaturg, critic și istoric literar, autor al unei vaste opere literare și științifice: *Oameni care au fost, Istoria literaturii române*.

1. Scrie o listă de produse/obiecte/realizări materiale tehnice și culturale care sunt foarte importante pentru tine, evaluându-le importanța printr-un calificativ: *esențial, foarte important, important*.
2. Reflectează la citatul de mai jos, extras din manualul de *Istorie*, clasa a V-a, și scrie un enunț scurt în care să explici cum a contribuit inventarea scrierii la obținerea bunurilor de azi pe care tu le consideri esențiale.

*Inventând mijloace împotriva uitării,
Am așezat consoanele și vocalele în silabe
Și am oferit oamenilor știința scrierii.*

(*Palamedes*, de Euripide)

3. Amintește-ți cum și când ai învățat să scrii și să citești. Citește apoi fragmentul de mai jos, cu același subiect, și rezolvă sarcinile.

Eu n-am învățat a ceti și scrie: sunt lucruri care mi-au venit de la sine. Nu-mi aduc aminte de niciun ceas de pregătire „pedagogică” pentru a descoperi literele și a le îmbina în silabe, care pe urmă să-mi dea cuvântul, al cărui sens îl știam.

Românește am învățat din casa părintească, adecă din casa mamei, așa cum se vorbea: limpede, frumos și, mai ales, puternic și colorat, fără amestecul ziarului, discursului și cărții de succes – deși umbla prin toate colțurile Dorul inimii – în casele boierești ale Moldovei de Sus. Dar, când a fost vorba de slova tipărită, s-a nemerit de am avut înaintea mea înseși Letopiseștele de vechi și bun grai ale lui Mihail Kogălniceanu. [...]

leșise atunci a doua ediție a acestor cronici ale Moldovei, de data aceasta cu litere latine, căci pe cele chirilice a trebuit să le deprind pe urmă la școală, iar manuscriptul cu slovă veche mi-a fost o cucerire de mai târziu, de foarte târziu.

E sigur că din foile cronicii pe care am cetit-o după plac, când ici și când colo, n-am tras nicio provizie de nume, nicio cantitate oarecare de date [...].

Ceea ce se impunea minții mele erau întâmplarea, scena, dar nu amănuntele, ci impresia de total, senzația de viață trăită întocmai ca viața pe care o trăiam eu, dar cu multe bătălii și sânge! Din colțul odăiței cu tavanul jos și ferestrele mici de la cocoana Marghioala Vizdogeasa, eu priveam încăierările și luam parte la judecățile Divanurilor; din Scaunul lor pecetluit cu zimbrul, Vodă vorbea de ajungeau cuvintele până la mine.

Nu m-am făcut istoric nici din cărți, nici de la profesori: eram așa de când îmi aduc aminte și poate și din ceea ce au lăsat în mine alții cari pe vremea lor au văzut larg istoria țării, și au și făcut-o. Oricum, eu n-am avut în mână niciodată pentru limba neamului meu sau pentru cea franceză, care nu-mi prezinta greutăți la cinci ani, acele cărți de învățat pe de rost care se cheamă abecedar și gramatică.

*Cea dintâi învățătură, din volumul *O viață de om*, așa cum a fost, de Nicolae Iorga*

4. Dacă cineva care nu a citit fragmentul te-ar întreba despre ce este vorba, ce răspuns i-ai da? Textul relatează despre eroi, natură, animale, despre istorie, despre dragoste, despre familie, despre citit și scris, despre carte ș.a.? Compară alegerea ta cu a colegului.
5. Indică două cuvinte-cheie care îți pot sprijini alegerea.

Amintește-ți!

Alfabetul limbii române, adică *totalitatea literelor dispuse într-o anumită ordine, folosite pentru scriere*, provine din cel al limbii latine, așa cum se întâmplă și cu alfabetele altor limbi europene.

Litere din alfabetul chirilic în care au fost scrise primele cărți românești:

А а Б б В в Г г Д д
Є є Ж ж С с З з

Când nu știm sensul unui cuvânt din limba română sau dintr-o altă limbă, folosim un **dicționar**, o lucrare în care cuvintele sunt explicate în ordine alfabetică, în **articole** distincte.

CHIRILIC, -Ă, *chirilici*, -ce, adj. (În sintagmele) *Alfabet chirilic* = vechi alfabet slav, compus de Chiril în sec. IX și utilizat la noi (oficial) până în 1860, care a servit drept bază pentru alfabetele folosite de popoarele slave ortodoxe.

Dicționar

* *letopiseț, letopisețe*, s. n. – scriere veche cu caracter istoric, în care evenimentele sunt prezentate în ordine cronologică; cronică, hronic.

Cuvântul și contextul.

Forma și sensul cuvintelor. Alfabetul limbii române

Explorează!

Pentru același obiect din realitate, oameni din comunități diferite (popoare/etnii/țări) pot folosi cuvinte diferite. Urmărește scrierea cuvântului *carte* și indică-l pe acela pe care nu-l poți citi/roști, deoarece nu-i cunoști literele.

livre (franceză) *book* (engleză)

carte (română)

Книга (bulgară) *libro* (italiană)

Dintre cuvintele care denumesc obiectul *carte*, patru au litere pe care le cunoaștem: sunt litere din alfabetul latin.

Alfabetul limbii române este de origine latină.

De regulă, o literă notează un sunet-tip distinct: A, Ă, Â, B, C, D, E, F, G, H, I, Î, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, Ș, T, Ț, U, V, W, X, Y, Z.

Descoperă!

Carte este **cuvânt**, deoarece are un **sens** care îmbracă o **formă** pentru a fi transmis și înțeles. Această formă este reprezentată de **sunete în vorbire** și de **litere în scriere**.

Nicolae Iorga vorbește despre cărțile din care a învățat românește, spunând că a citit cronicile doar când au apărut scrise cu litere latine, primele ediții fiind scrise cu litere chirilice. Din această informație, putem deduce că limba română a folosit mai întâi alte litere decât cele de azi.

Aplică!

1. Ce sunete/litere folosite în limba română regăsești în alte limbi studiate/vorbite în zona/regiunea ta? Dar diferite?
2. Numește tipul alfabetului folosit în scrierea cărții *Letopisețe**.
3. Din lista literelor care redau consoanele în limba română, rescrie-le pe cele de origine străină din cuvintele: *Karl May, Winnetou, kilowați, Mark Twain*.
4. Dacă vei căuta un cuvânt într-un dicționar tipărit, atunci va trebui să ții cont de ordinea literelor conform apariției în alfabet. Exersează, așezând alfabetic următoarele cuvinte: *vulcan, viitor, roman, cronică, război, climă*.

SPECIFICUL LIMBII ROMÂNE ÎN SCRIERE

Explorează!

1. Ți este cunoscut termenul *diacritice*? Le folosești întotdeauna? Scrie literele care conțin astfel de semne.
2. Scrie în caiet trei cuvinte care își schimbă înțelesul în absența diacriticelor.
3. Redactează un paragraf în care să explici de ce o persoană căreia i-ai scris că ești *roman* a izbucnit în râs.
4. Imaginează-ți că mama îi cere tatălui tău într-un bilet să cumpere două *pături*, dar uită să pună căciulița literei *ă*. I-ar ajunge banii? Răspunde după model: *Da, pentru că ... ; Nu, pentru că ...*

Silaba. Tipuri de sunete

Explorează!

1. Imaginează-ți că vorbești cu cineva la telefon care nu distinge bine sunetele. Repetă-i rar, în **segmente distincte**, printr-o **singură deschidere a gurii**, numele *Iorga*, apoi *Nicolae*. De câte ori deschizi gura?
2. Scrie numărul de silabe din cuvintele: *istoric, acasă, paragraf, alineat*.
3. Știind că sunetele care se pot rosti singure se numesc **vocale** (*a, ă, â, î, e, i, o, u*), iar cele care au nevoie de sprijin pentru a forma o silabă se numesc **consoane** (*b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ș, t, ț, v, z*), indică pentru primele patru litere din cuvântul *Nicolae* în ce grupă de sunete se încadrează: **vocale** sau **consoane**.

4. Rostește cât mai repede enunțurile de mai jos. Scrie pentru fiecare câte două litere care se repetă, indicând ce tip de sunet reprezintă.

Un caricaturist a caricaturizat o caricatură. Poți tu să caricaturizezi caricatura caricaturizată de acel caricaturist?

Bucură-te cum s-a bucurat Bucuroaia de bucuria lui Bucurel care s-a întors bucuros de la București.

5. Alcătuieste propria limbă păsărească. După fiecare vocală/silabă dintr-un cuvânt adaugă o consoană/silabă.

Construiește un enunț pe care să-l rostești cât mai repede. Dă un nume limbii create.

Fișă de portofoliu

Transcrie câte trei cuvinte de la trei discipline diferite care conțin și litere nespecifice limbii române.

Reține!

O caracteristică a limbii române o reprezintă folosirea unor semne specifice în scriere, care, adăugate unei litere, indică o pronunțare diferită (diacritice). Semnele grafice sunt: căciulița, virgula, accentul circumflex.

Amintește-ți!

Un sunet sau un grup de sunete rostite printr-o singură deschidere de gură se numește **silabă**.

Descoperă!

Sunetele *e, i, o, u* sunt vocale atunci când poartă accentul în silabă (exemplu: *zeu*) și semivocale atunci când sunt urmate de *a, ă, î* (exemplu: *seară*).

Află mai mult!

Dicționarul electronic te direcționează automat către forma corectă.

Invitație în lumea cărților

Un poet și un pictor te învață alfabetul într-o carte fermecătoare și plină de umor numită *Abecedaur*, de Șerban Foarță și Tudor Banuș.

6. Știind că într-o silabă nu poate exista decât o vocală, spune dacă în cuvântul *Mă-ri-oa-ra* toate sunetele în afară de *m* și *r* sunt vocale.

Reține!

În afară de vocale și de consoane, mai există un grup de sunete, numite **semivocale**, care **nu formează singure o silabă**. Acestea sunt: *e, i, o, u*.

7. Desenează pe caiet un tabel cu două coloane: prima va cuprinde cuvintele în care *e, o* și *i* sunt vocale, iar a doua coloană, cuvintele în care aceleași litere sunt semivocale. Vei selecta cuvintele din lista următoare: *serele, seară, penar, mere, gustarea, floare, din*.

8. Precizează pentru fiecare literă din cuvintele *tei, doi, vreo, trei*, ce tip de sunet redă. Verifică-te, știind că vocala este cea care se pronunță mai prelung.

Model: *t* – consoană, *e* – vocală, *i* – semivocală.

Accentul

Explorează!

Citește următorul dialog și explică de ce este amuzant.

— *Ce veselă e Maria azi!*

— *Ce veselă zici că a cumpărat Maria?*

Descoperă!

Pronunțarea mai intensă, mai accentuată sau pe un ton mai înalt a unei silabe/litere dintr-un cuvânt sau a unui cuvânt dintr-un grup se numește **accent**.

1. Descoperă silabele accentuate din cuvintele: *carte, dicționar, literă, tipar*.

2. Scrie pe caiet câte patru termeni pe care-i folosești frecvent la două discipline. Consultă *DOOM3* și precizează cum se accentuează.

3. Rescrie în caiet varianta corectă de accentuare (standard): *bólnav/bolnáv; sálvator/salvátór*.

Reține!

Limba standard este varianta limbii folosită de întreaga colectivitate. La baza ei stă respectarea unor norme.

Correspondența litere-sunete

Explorează!

1. Scrie numărul de silabe, de litere și de sunete pentru fiecare cuvânt din lista următoare: *pădure, drumeț, corespondență*.
2. Ilustrează afirmația din chenarul de mai jos prin alte două exemple.

Același sunet sau grup de sunete poate fi redat și prin litere diferite. De exemplu, sunetul *v* poate fi redat prin litera *v* (*vapor*) sau litera *w* (*watt-kilowați*); sunetul *k*, prin litera *c* (*castană*) sau litera *k* (*karate*).

3. Vecinătatea unor litere (contextul) influențează modul de pronunțare și scrierea acestora. Evaluează rezolvările a doi elevi, știind că pentru fiecare cuvânt scris corect primesc un punct. Scrie în caiet punctajul obținut de fiecare și forma corectă a cuvintelor pe care ei le-au scris greșit.

Ioana: *Împăduri, simpt, frecvent, ai noștri, niște membrii, creăm, așază, Istambul, suptire.*

Andrei: *Înpăduri, simpt, fregvent, ai noștri, niște membrii, creăm, așază, Istanbul, subțire.*

Model: Ioana a avut ... greșeli, deci primește ... puncte. Andrei a avut ... greșeli, așadar primește ... puncte. Formele corecte sunt ...

4. Observă literele prin care este redat sunetul *î* în cuvintele: *bineînțeles, înțelegând, înălța, înnoi, neînțeles, adânc*. Grupează cuvintele în funcție de locul pe care îl ocupă litera: la începutul, în interiorul sau la sfârșitul cuvântului. Poți formula o regulă?
5. Alege varianta corectă: *neângrijit/neîngrijit, reîncepe/reâncepe, subânțeles/subînțeles* și explică dacă această scriere contrazice ce ai învățat.
6. Formulează un enunț exclamativ prin care să-ți manifesti bucuria de a scăpa de examen sau de exerciții și de a pleca în excursie. Roagă-l pe colegul tău să spună dacă ai pronunțat corect. Dacă nu sunteți siguri, consultați *DOOM3!*

Litera **x** redă două sunete diferite (*cs, gz*). Exemple: *fix, exemple*.

7. Vecinătățile (contextele) sunt cele care impun uneori reguli și în scriere. Exemplu: înaintea consoanei *b* vom folosi litera *m*, și nu *n*. Ilustrează afirmația cu diferite cuvinte.
8. Litera *h* poate fi consoană (*haz*), dar și **literă ajutătoare**, în grupurile: *che, chi, ghe, ghi* (exemplu: *chemare*). Ilustrează afirmația cu alte exemple.
9. Precizează ce valori au *e, i* și *h* în cuvintele următoarele: *cerne, chibrituri, axe, ciornă, gheară, geme, chenar, hrană, ghindă*.

Amintește-ți!

Sunetele înregistrate/redate prin scris poartă numele de **literă**. În limba romană, de regulă, un sunet este redat printr-o literă.

Exemplu: *Nicolae* – 7 litere, 7 sunete.

Observă!

Există litere care pot reda mai multe sunete. Litera *e* poate avea următoarele valori: **vocală** (când formează singură silabă), **semivocală** (formează silabă doar cu altă vocală) sau **literă ajutătoare** (contribuie împreună cu alte litere la formarea unui sunet nou (exemple: *ğ – geană; k' – cheamă*).

Grupurile de două și de trei litere *ce, ge, ci, gi, che, ghe, chi, ghi* pot reda un sunet *č* [čas] *ceas* sau două (*černe*) (*cerne*), în funcție de ce urmează după ele.

Invitație în lumea cărților

După ce l-ați cunoscut pe Miorlau, prințul răsfățat, faceți cunoștință și cu o prințesă răsfățată, citind *Prințesa și bobul de mazăre*, de Hans Christian Andersen.

Nina Cassian (nume la naștere Renée Annie Cassian, n. 27 noiembrie 1924, Galați, d. 15 aprilie 2014, New York) a fost o poetă, eseistă și traducătoare româncă de origine evreiască.

CATEGORII SEMANTICE: SINONIME, ANTONIME

Sinonimele

Explorează!

Cuvintele pe care le folosim, tonul, gesturile noastre transmit foarte multe despre noi înșine, aducându-ne respectul și afecțiunea celorlalți sau, din contră, respingerea lor. De aceea, trebuie să le alegem responsabil.

Citește câteva fragmente din poezia *Prințul Miorlau*, de Nina Cassian. Scrie despre ce fel de prinț crezi că va fi vorba. Poți să-l și desenezi.

*Într-o împărăție cam ploioasă,
trăiau un împărat și-o împărăteasă
ce-aveau, cum se cuvine, și un prinț,
singur la părinți.*

*Prințul era de șase anișori
și miorlăia din noapte până-n zori.*

*În loc de „vreau!” spunea „miorlau!”
și tot „miorlau!” pentru „nu vreau!”*

*Deci, cum spuneam, cu prințul miorlăit
deloc nu era lesne de trăit.*

*Când i se aduceau bomboane –
el miorlăia că vrea baloane;*

și-n loc de baloane

voia tromboane,

și-n loc de tromboane

voia bomboane, [...]

*Astfel de dulciuri – vai! Nu se găseau...
Și prințul miorlăia: Miorlau! Miorlau!*

Miorlau! – că plouă afară;

Miorlau! – că afară-i soare;

Miorlau! – că-i zi de lucru;

*Miorlau! – că-i sărbătoare...
Părinții nu mai știau ce să-i mai facă*

– numai să tacă... [...]

... Albi și împăratul,

albi și-mpărăteasa

*De atâta miorlăială, se-mbolnăvise
casa.*

*Canarii asurziră, căteii leșinară,
iar caii se mutară cu totu-n altă țară.*

[...]

*Prințul Miorlau (fragmente),
de Nina Cassian*

1. Confruntă ce ai scris despre prinț cu ceea ce ți-a oferit poezia. A răspuns sau a contrazis textul așteptările tale? Împărtășește impresiile cu un coleg. Amintește-ți regulile unui dialog eficient!
2. Înlocuiește cuvintele subliniate din secvența *Deci, cum spuneam, cu prințul miorlăit/deloc nu era lesne de trăit* cu altele având același sens. Transcrie versul astfel rezultat.
3. Rescrie primele cinci versuri, înlocuind cuvintele subliniate cu cele din lista următoare: *ploios, umed, pluvios, imperator, monah, rege, domnitor, merita, a se cădea, a trebui, miorcăi, plânge, smiorcăi, regat, unic, singularic, însumi, doar, retras, stingher, pustiu, răzleț, solitar, neînsoțit*. Alege cuvintele cele mai potrivite ca sens (cu același sens).

Reține!

Cuvintele (expresiile) care au formă diferită și același înțeles se numesc **sinonime**.

4. În descrierea personajului din poezia citată, cuvântul-cheie este: *răsfăț*. Transcrie enunțurile de mai jos înlocuind cuvintele subliniate cu sinonimele potrivite.
Prințul Miorlau era un copil foarte răsfățat și primea mereu ceea ce voia.
5. Selectează dintre cuvintele: *a suspenda*, *a se răscula*, *a construi* sinonimele potrivite pentru termenii evidențiați din enunțurile: *Și-au ridicat o casă în 100 de zile. Pedepsa i-a fost ridicată. S-au ridicat împotriva prințului.*

Aplică!

1. Apreciază calitatea exprimării în cazul enunțurilor următoare:
Pisica mea este foarte frumoasă. Are mustați frumoase, blăniță frumoasă și ochișori frumoși.
Propune măsuri de îmbunătățire folosind ceea ce ai aflat despre sinonime. Rescrie textul rezultat în urma modificărilor făcute de tine.
2. Înlocuiește cuvintele subliniate din fragmentul de mai jos cu sinonime și transcrie apoi textul rezultat.
Se spune că Decebal avea o soră numită Dochia, o femeie tânără, vitează și minunat de frumoasă. Când au venit zilele războiului și Decebal a fost învins, Dochia a rămas singură.

Antonimele

Explorează!

Vei folosi ca text-suport poezia *Prințul Miorlau*, de Nina Cassian, pentru a rezolva sarcinile date și pentru a răspunde la întrebări, dovedind că ai înțeles poezia.

- Te-ai recunoscut în *Prințul Miorlau*? Scrie pe o fișă, pe care o vei introduce în portofoliul tău, o prezentare cu un titlu de tipul *Și eu sunt un prinț Miorlau!* sau *Eu nu sunt un prinț Miorlau*. Motivează afirmația din titlu în câteva enunțuri convingătoare.
- Recitește poezia *Prințul Miorlau* și indică strofa în care sunt redată consecințele comportamentului alintat al „prințului” asupra familiei, asupra tuturor celor din casă.
- Discută cu un coleg ce ar trebui făcut pentru a îndrepta situația. Formulați împreună cel puțin trei enunțuri imperative prin care să sfătuiți părinții cum să procedeze pentru a evita astfel de situații.
- Pentru a reda o idee opusă, poți folosi cuvinte cu **sens contrar** și **formă diferită** (*gras/slab*) sau poți transforma propozițiile negative în afirmative și invers (*merg/nu merg*). Înlocuiește ultimele trei cuvinte din proverbul: *Copilul nepedepsit rămâne neînvățat*. cu altele care să redea idea opusă.
- Amintește-ți informațiile despre accent și precizează dacă sensul cuvântului *albi* se modifică în funcție de accent.
- Imaginează-ți că cineva a găsit soluția pentru a-l vindeca pe prinț de miorlăială, ceea ce va genera schimbări și în starea celorlalți membri ai familiei/casei. Modifică versurile din ultima strofă pentru a crea o stare contrară celei inițiale. Rescrie strofa rezultată, luând în considerație faptul că verbul *albi* din text poate avea ca sinonim *îmbătrâni*.

Împărtășește impresii!

Numește două emoții pe care le trăiesc părinții prințului din poezia *Prințul Miorlau*. Indică cel puțin un cuvânt-cheie. Compară alegerea ta cu a unui coleg.

7. Știi că există o carte cu titlul *Prinț și cerșetor*, scrisă de Mark Twain (în secolul al XIX-lea), și o ecranizare a acesteia care situează acțiunea în zilele noastre? Indică imaginile de mai jos care ar putea reprezenta ilustrații pentru carte și care ar fi surse de inspirație pentru film. Analizează detaliile referitoare la decor, spațiu, vestimentație, gestică, mimică.

Model: Imaginea... poate fi sursă pentru film/ilustrație pentru carte.

Atribuie fiecărei imagini un titlu potrivit. Comentează succint două imagini care redau realități total opuse.

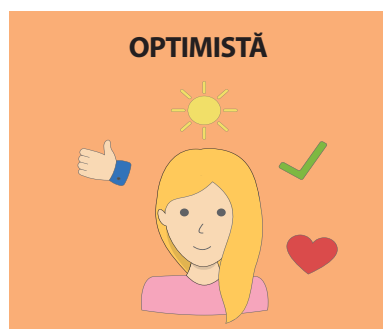
Împărtășește impresii!

Grupează emoțiile următoare în perechi de **antonime**: *furie, speranță, disperare, calm, tristețe, bucurie.*

Atribuie fiecărei imagini două emoții care i se potrivesc.

PESIMISTĂ

OPTIMISTĂ

Reține!

Cuvintele care au forme diferite și sensuri contrare se numesc **antonime**.

8. Scrie pe caiet proverbele de mai jos, după ce ai completat punctele de suspensie cu perechile de antonime potrivite: *mare-mic, fără-cu, amară-dulce, deschide-închide, învăț-dezvăț, înainte-înapoi, învățatură-neștiință.*

- Buturuga ... răstoarnă carul ...*
- Mai bine ... prieteni decât ... prieteni răi.*
- Învățătura este ..., dar roadele ei sunt ...*
- Cine ... o școală, ... o închisoare.*
- Orice ... are și ...*
- Cine învață merge ...; cine nu - dă ...*
- ... mintea o-mbogățește, iar ... o sărăcește.*

9. În cartea *Poveste de Crăciun*, de Charles Dickens, personajul principal Scrooge își schimbă comportamentul și firea în bine, sub influența magică a Crăciunului.

Citește descrierea de la început a personajului. Înlocuiește cât mai multe cuvinte cu antonimele lor pentru a indica modificările produse în firea personajului. Rescrie textul rezultat.

Dar Scrooge avea mâna scurtă și nouă băieri la pungă. Un ticălos bătrân, hrăpăreț, apucător, lacom, calic, cărpănos, un zgârie-brânză! Dur și tăios precum o cremene din care niciodată n-a izbutit vreun fier să scapere un foc generos; ascuns, ursuz și singuratic ca o stridie.

PREZENTAREA TEXTULUI. SCRISUL DE MÂNĂ. PARAGRAFUL

Explorează!

1. Cum crezi că își ia un elev ca prințul Miorlau notițe la una dintre disciplinele din clasa a V-a?
2. Cum îți iei tu notițe? Citește informațiile de mai jos referitoare la un mod de organizare eficient a notițelor. Alege-le pe cele cunoscute și pe care le folosești și tu în activitatea de școlar.
  - Lași spațiu suficient între titlu și informații. Scrii data în dreapta, sus.
  - Îți ordonezi informația în **paragrafe** care conțin ideile principale pe care le dezvoltă în idei secundare.
  - Folosești subtitluri și prescurtări.
  - Subliniezi cuvintele-cheie.
  - Introduci organizatori grafici, scheme, diagrame, culori diferite prin care să evidențiezi legăturile logice/relațiile dintre idei.
  - Asociezi imagini cu textul, pentru a evidenția de ce apar schimbări în timp, de ce se produc anumite evenimente (**relația de cauză**) și modul în care unele acțiuni produc alte acțiuni (**efectul cauzelor**).

Reține!

Cuvintele pot fi însoțite sau întrerupte de alte semne: **desene, linii, puncte, simboluri, hărți, diagrame, fotografii**. Unele texte conțin doar cuvinte scrise continuu, în paragrafe sau în coloane, altele au text și imagini, iar altele combină cuvintele cu alte semne grafice care-l ajută pe cititor să se orienteze.

Paragraful reprezintă un fragment (unitar) dintr-un text, care cuprinde o anumită idee, despărțit de restul textului printr-un alineat nou.

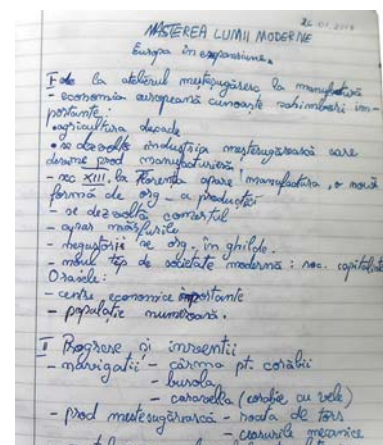
Aplică!

1. Transpune informația de la rubrica **Reține!** într-o schemă. Poți folosi desene, culori, marcatori textuali (puncte, steluțe, cerculețe etc.).
2. Alege două discipline, fă schimb de caiete cu un coleg și observă cum este așezat în fiecare caiet textul în pagină.
3. Analizează modul în care au fost prezentate notițele reproduse în imaginea din dreapta.
4. Construiește o schemă sau scrie un paragraf în care să prezinți cauzele și efectele felului în care se comportă prințul Miorlau din poezia de la pagina 38.

Reflectează!

Citește informațiile din stânga despre relațiile dintre cauză și efect și discută cu un coleg despre ultima lecție de la altă disciplină în care v-ați putut explica anumite evenimente înțelegând cauzele care le-au produs.

PROIECT • ETAPELE SCRIERII: GENERAREA IDEILOR, PLANIFICARE, SCRIERE

1. Alege una dintre temele de mai jos care prezintă interes pentru tine: lumea viețuitoarelor (prieteni necuvântători, animale de companie); copilăria (copii răsfățați sau copii nefericiți), familia, aventura, călătoria etc.
2. Scrie cel puțin două întrebări la care ai dori să găsești răspuns prin documentare (de exemplu: *De ce sunt așa de multe pisici?*).
3. Restrânge tema generală la aspecte particulare (la detalii). Descoperă subiecte legate de:
  - universul familiar (expresii sau proverbe în care apare cuvântul *pisică*) sau sinonime ale acestuia;
  - superstiții (*Ce faci când îți taie calea o pisică neagră?*);
  - credințe despre pisică în diferite culturi (egipteană, creștină, musulmană);
  - desene adecvate informațiilor oferite;
  - curiozități (*Sunt pisicile mai îndrăgite decât câinii sau decât alte animale de companie?*, *De ce se spune că doi oameni se au precum câinele cu pisica?* etc.).
4. Organizează apoi informațiile și materialele într-un text care ar putea fi prezentat pe un blog sau în revista școlii.
5. Stabilește un plan, după ce ai aflat care este termenul de predare a proiectului. Ce tip de text îți alegi: o compunere, o prezentare, un poster?
6. Ce materiale și surse vei folosi pentru documentare: manuale, enciclopedii, cărți de literatură, poezii?

Autoevaluarea proiectului

1. Produsul are structura corespunzătoare tipului de text ales (articol, prezentare, poster) (10 puncte – în total; 5 puncte – parțial, nu este clar ce tip de produs s-a dorit; 0 puncte – piesele sunt așezate la întâmplare, nu se vede legătura dintre ele). Chiar dacă sunt utilizate diverse tipuri de elemente (doar text, text și imagine, texte și scheme etc.), produsul trebuie să dea impresia unui tot unitar.
2. Conținutul reflectă tema propusă în mod nuanțat (20 de puncte – în total; 10 puncte – parțial; 5 puncte – conținut foarte sărac).
3. Informația este prezentată corect din punctul de vedere al scrierii și al punctuației (20 de puncte – mai puțin de patru greșeli combinate; 10 puncte – mai mult de patru greșeli combinate; 5 puncte – mai mult de opt greșeli combinate pe tot parcursul produsului).
4. Așezarea în pagină este echilibrată, corectă, inclusiv în prezentările multimedia (10 puncte – în totalitate; 5 puncte – parțial).
5. Este evidentă folosirea unor surse de documentare variate, credibile (10 puncte).
6. Există o anexă în care sunt precizate corect și complet sursele de informare folosite (20 de puncte).
7. Se observă un mod personal/original/plăcut de a ordona, de a combina informațiile, imaginile (desenele, fotografiile) cu textul (10 puncte).

Tema. Detaliul.

Reguli de comunicare într-un dialog. Empatia

Explorează!

Unul dintre sensurile cuvântului *carte* este și acela de „învățătură”. Poporul nostru a creat un proverb prin care este subliniat rolul extraordinar al învățaturii pentru reușita fiecăruia dintre noi în viață.

1. Citește o poezie despre un șoricel cu totul deosebit. Scrie câteva idei, detalii despre cum crezi că arată un asemenea șoricel.
2. Realizează un schimb de idei cu unul dintre colegi.
3. Citește poezia și apoi rezolvă sarcinile date.

A fost odată un șoricel de bibliotecă. Era un șoricel de bibliotecă, fiindcă așa dorisese mama lui. Ea îl trezea dimineată devreme și îi arăta rafturile pline de cărți ce trebuiau devorate.

Șoricelul nu știa de ce trebuiau devorate, dar îi făcea mamei pe plac, fiindcă la sfârșitul unei zile petrecute în compania cărților groase, primea un păhărel – cât un degetar – cu lapte nespus de dulce.

Înainte de a roade paginile cărților, șoricelul avea datoria de a le citi, pare-se pentru a aduna multe cunoștințe și a deveni, astfel, primul savant din lumea rozătoarelor. [...]

Însă un lucru nu prea mergea în toată afacerea asta: râvna mititelului nu era pe măsura râvnei mamei sale, care începuse deja să dea interviuri în fața unui ciob de oglindă:

— Fiul meu a dat gata, până acum, trei rafturi de bibliotecă. E specialist în matematică și astronomie, în chimie și botanică. Germana o chițăie cursiv, la fel și engleza.

Doar partiturile pentru pian nu le-a putut digera încă... Sărăcuțul, nici să doarmă nu mai are timp, dar îl înțeleg: este atât de studios și de ambițios! [...]

Într-o zi, însă, ce să vezi? Așa se face ca micul rozător de bibliotecă primi cartea cu povești, descoperi pasiunea cititului, apoi pe a scrisului și, în ciuda mamei sale, care îl voia savant, deveni un simplu și fericit șoricel scriitor.

Șoricel de bibliotecă (fragmente), de Elia David

Aplică!

1. Copiază două versuri din poezie și ilustrează-le cu un desen care să redea spațiul unde șoricelul își petrece timpul.
2. Numește două teme posibile în care s-ar încadra poezia, indicând și două cuvinte-cheie ca sprijin.

Reține!

Tema unui text oral sau scris reprezintă ideea centrală dezvoltată în cadrul acestuia (despre ce este vorba în linii mari). Pentru a denumi o temă, poți folosi un substantiv sau o secvență scurtă de cuvinte. Exemple de teme: *călătoria, copilăria, viața micilor viețuitoare, dragostea, familia, natura, prietenia, școala, cartea* etc.

Reține!

Empatia reprezintă însușirea unei persoane capabile să înțeleagă gândurile, emoțiile și dorințele celui alt (o persoană sau un personaj).

Fișă de portofoliu

- Prezintă trei lucruri care sunt pentru tine îndatoriri și trei care îți fac plăcere. Unde situezi cititul? Dă un titlul temei.
- Formulează două enunțuri asertive și două propoziții negative pentru a da informații detaliate despre *cum ți-ar plăcea/nu ți-ar plăcea să-ți petreci timpul*.

3. Ce crezi că-și dorea mama șoricelului pentru fiul ei? Transcrie litera corespunzătoare răspunsului corect.
  - a. să devină savant;
  - b. să ia note mari la școală;
  - c. să devină scriitor;
  - d. să devină pianist.
4. Ai putea spune că șoricelul își dorea același lucru ca mama sa? Răspunde într-un enunț de tipul: *Da, pentru că... Nu, pentru că...*
5. Crezi că șoricelul va deveni ceea ce a visat mama lui pentru el?
6. Citește dialogul de mai jos care a avut loc între doi elevi după ce au citit poezia.

Ioana: *Tu ce părere ai? Mie mi-a plăcut mult mama. Este iubitoare.*

Andrei: *Nu este deloc o mamă iubitoare.*

Ioana: *Ba eu o admir foarte mult, este foarte grijulie.*

Andrei: *Nu era deloc empatică!*

Ioana: *Ce vrei să spui?*

Andrei: *O mamă empatică înțelege ce dorește cu adevărat fiul său. Se pune în pielea lui.*

Ioana: *Dar îl ajută să scape de stres: îi dădea în fiecare seară un păhărel de lăptic.*

Cui îi dai dreptate? Împărtășește impresiile tale cu un coleg.

Vei fi, pe rând, **vorbitor** și **ascultător**. În ambele situații, respectă regulile.

Ca vorbitor: Exprimă-te clar, în enunțuri de dimensiuni potrivite, care să aibă legătură cu tema. Folosește un ton și gesturi politicoase, binevoitoare. Vorbește suficient de tare ca să fii auzit, dar nu prea tare, ca să nu-i deranjezi pe ceilalți colegi. Invită-l pe colegul tău să intervină.

Ca ascultător: Uită-te la cel care vorbește! Fii atent la ce spune! Nu-l întrerupe! Nu vorbi în același timp cu el! Ține minte ce vrei să-l întreb! Arată-i că te interesează ce spune! Pune-i întrebări! Dacă nu ai înțeles, cere clarificări. Roagă-l să repete!

7. Transcrie cuvintele din text care denumesc discipline școlare sau nume de științe. Ce știi despre fiecare? Cunoști persoane cărora le-ar plăcea astfel de cărți?
8. Imaginează-ți și descrie în două-trei paragrafe o zi din viața șoricelului devenit adult (profesie, preocupări, relații cu ceilalți).
9. Ce teme crezi că ar conține o carte cu titlul *Marele Uriaș Prietenos* sau *O lume dispărută*?
10. Consideri că ești o persoană empatică? Ai putea numi un personaj de carte sau de film față de care ai simțit empatie?

RECAPITULARE

Interese pentru lectură

1. În sprijinul lecturii s-au pronunțat scriitori, oameni de cultură, de știință, profesori și elevi cărora le place să citească. Citește opiniile de mai jos despre rolul și importanța lecturii. Reflectează la ele și rezolvă sarcinile.
  - A. *La ce sunt bune cărțile? Îmi vine să răspund: la totul și la nimic. Poți trăi foarte bine fără să citești. Milioane de oameni n-au deschis niciodată o carte. A vrea să le explici ce pierd e totuna cu a explica unui surd frumusețea muzicii lui Mozart. În ce mă privește, mă număr printre cei care nu pot trăi fără cărți. Sunt un vicios al lecturii. Am nevoie să citesc așa cum am nevoie să mănânc și să beau. Hrana pe care mi-o oferă lectura îmi este la fel de indispensabilă ca și aceea materială. Resimt fiecare zi fără o carte ca pe o zi pierdută.*
(Nicolae Manolescu, critic literar contemporan)
  - B. *Să citim și să dansăm; aceste două distracții nu vor face niciodată rău lumii.*
(Voltaire, scriitor și filosof iluminist francez, 1694–1778)
  - C. *Să citești cărți bune este ca și cum ai purta o conversație cu cei mai de seamă oameni ai secolelor trecute.*
(René Descartes, filosof și matematician francez, 1596–1650)
  - D. *Îndârjirea mea a fost de a fi un bun student toată viața. Și când am plecat la pensie la vârsta de 68 de ani am venit la Paris și m-am înscris la școala de limbi orientale, am făcut o licență în sârbo-croată. Între 68 și 72 de ani!*
(Neagu Djuvara, istoric, diplomat, filosof, jurnalist și romancier român, 1916–2018)
  - E. *Mai vărtos să înțelegi ce citești, că a citi și a nu înțelege este a vântura vântul și a fierbe apa.*
(Miron Costin, cronicar moldovean, unul dintre primii scriitori și istoriografi din literatura română, 1633–1691)

2. Scrie litera fragmentului în care cititul este văzut ca o distracție.
3. Transcrie perechile de antonime, ambele referitoare la rostul cărților, din fragmentul A.
4. Scrie pe caiet, în ordine cronologică, numele oamenilor de cultură citați la exercițiul 1.

5. Stabilește un top al temelor care prezintă interes pentru tine: *aventură, istorie, bricolaj, animale ciudate, iubire, prietenie, groază, sport, computere, îngrijirea florilor, jocuri, mituri, viața de familie, animale sălbatice, domestice* etc. Indică și un titlu reprezentativ.

DE CE SĂ CITIM?

Este bună literatura la ceva? Te poți lipsi de ea? Mulți dintre voi consideră că cititul altor cărți decât cele obligatorii la școală ar fi pierdere de vreme. Faptul că de-a lungul timpului cărțile nu au încetat să-i însoțească pe oameni ar putea să vă dea un prilej de gândire.

Prima carte imprimată în limba română a fost *Catehismul luteran* (sau *Catehismul românesc*) de la Sibiu, din 1544, care însă nu s-a păstrat până astăzi, variantele originale fiind pierdute într-un incendiu. Cea dintâi tipăritură românească din care se păstrează copii este *Evangeliarul slavo-român* al lui Filip Moldoveanu (1551–1553).

Creează!

Realizează pe caiet o schemă în care să asociezi imaginile din stânga cu numele a trei oameni de cultură citați la exercițiul 1. Observă detaliile de vestimentație și corelează-le cu informațiile despre autori, date între paranteze.

Invitație în lumea cărților

Biblioteca invizibilă,
de Genevieve Cogman

O călătorie fascinantă în lumea magiei și a poveștilor, o aventură de neuitat, cu ființe supranaturale, conspirații, secrete și ... bineînțeles, cărți.

Muzicanții din Bremen

Fișă de portofoliu

Scrie un dialog între un măgar și o maimuță despre plăcerea de a citi. Stabilește mai întâi **un plan simplu, două liste** în care să enumeri ce cuvinte/expresii va folosi fiecare.

Alege-le, din lista dată, pe cele potrivite fiecărui personaj: *dau pagina, derulez, încarc, deschid, pagina, modific, touch screen, rulez, frunzăresc, pagină ruptă, fișier, e-book sau cartea electronică, fișier electronic digital, textul, imagini, e-reader, stocare.* Dă un titlul compunerii tale.

CE FEL DE CARTE? TIPĂRITĂ SAU DIGITALĂ?

Andrei și Valentina sunt doi elevi în clasa a V-a. Amândurora le place foarte mult să citească, însă fiecare folosește alt tip de suport. Andrei este adeptul cărții electronice, Valentina iubește cartea tipărită. Ei au citit un fragment în care este prezentat volumul *Este o carte!*, de Lane Smith, apoi și-au dat, în glumă, porecle după numele personajelor: *măgar și maimuțică*. Citește și tu prezentarea acestei cărți și rezolvă sarcinile.

„Volumul *Este o carte!* vă face cunoaștință cu un măgar modern și plin de energie, care dă mesaje pe telefon și stă pe Twitter, și o maimuță studiosă, care nu vrea decât să dea în tihnă paginile cărții. Dacă-i deschizi paginile, o să rămâi sechestrat într-o lume în care umorul este la el acasă și o să fii uimit tu însuși de faptul că ești departe de tehnologia atât de familiară. Uimitor? Poți să te bucuri departe de bloguri, adio postări pe diverse rețele de socializare, adio jocuri on-line.”

1. Transcrie pe caiet doi termeni specifici pentru viața modernă (două detalii).
2. Precizează tipul de sunete din cuvintele *măgar* și *citească*.
3. După părerea ta, care dintre cei doi elevi știe cum se scrie și cum se pronunță corect cuvintele: *mouse, gadget, show*. Motivează-ți părerea.
4. Andrei a găsit într-un basm (*Muzicanții din Bremen*) un fragment despre măgari care i-ar putea oferi un răspuns la întrebarea *Cum ar fi să fii măgar?* Citește-l și scrie un enunț în care să-ți imaginezi cum s-ar desfășura o zi din viața ta, dacă ai fi măgar.
A fost odată un om tare sărman, care avea un măgar ce de ani de zile îi tot căra la moară saci plini cu grăunțe. Dar, de la o vreme, bietului animal i se împuținaseră puterile și nu mai era bun de nicio ispravă. De aceea, stăpânul lui se hotărî să nu mai strice bunătate de nutreț pe dânsul.
5. Valentina și Andrei încearcă să se convingă reciproc să folosească același suport pentru lectură. Se lansează într-o discuție aprinsă. Alcătuieste un tabel cu două coloane având titlul *Carte tipărită/Carte digitală*. După ce vei citi o listă cu enunțuri, vei trece într-o coloană literele afirmațiilor pro carte electronică (susțin lectura cărților în format digital), iar în cealaltă, afirmațiile pro carte tipărită.

Listă cu afirmații:

- a. În călătorie pot să iau și zece cărți cu mine, că nu e nicio problemă cu greutatea sau cu transportul lor.
- b. Nu am nevoie de baterie. Nu risc să mi se descarce bateria la momentul cel mai interesant.
- c. Îmi place să-i simt mirosul, să-i aud fâșâitul.
- d. Pot cumpăra cărțile mai ieftin sau le pot descărca gratis.
- e. Nu o pot șterge din greșeală, printr-un simplu clic.
- f. O pot face cadou, și asta îmi place.

EVALUARE

TEXTUL A

Pe Vlad începuseră să-l amuze foarte repede toate superstițiile lor. Cel mai tare îl distra că țărani de acolo nu numeau Pădurea Bogății așa cum s-ar fi cuvenit s-o facă și cum era trecut și pe hartă, decât atunci când vorbeau cu tine, care erai străin. Dacă apucați să ciulești bine urechile, când își vorbeau unul altuia, ai fi auzit cum îi spuneau „Celălalt Tărâm”. În opinia lor, acesta nu era un loc ca oricare altul, ci unul magic*, populat cu o sumedenie de ființe fantastice, despre care sunt absolut convinsă că voi n-ați auzit decât în basme. Un loc bântuit de creaturi ciudate cum sunt: Doamnele (lelele), Solomonarii, Zmeii, Căpcăunii, Strigoii ori Pasărea Măiastră.

Vlad îi mai auzi spunându-și că acestea pot fi văzute aievea, dar numai de către copiii încercați. Nu prea știa el exact ce înseamnă asta, dar nici nu-l interesa foarte tare, fiindcă el era dintre aceia care până nu văd nu cred.

Cu alte cuvinte, superstițiile legate de asemenea ființe, fie ele binevoitoare ori dușmănoase, nu numai că nu le putea înțelege ori accepta, dar îl lăsau de-a dreptul rece.

(Andilandi. Călătoria lui Vlad pe Celălalt Tărâm, de Sinziana Popescu)

TEXTUL B

Solomonarul este magicianul (vrăjitorul) din mitologia** românească, despre care unii credeau că poate controla norii și ploaia. Există încă oameni care spun că știu de la bunicii lor că solomonarii trăiesc departe de lume, pe Tărâmul Celălalt, dar mai coboară prin sate pentru a cerși, deși nu au nevoie de nimic. Unde nu sunt primiți bine, trimit balaurul uriaș cu multe capete să aducă grindina, dar unde sunt bine primiți, solomonarii vindecă boli. Mitologia populară spune că solomonarii au o anumită carte, în care se cuprind toată știința și puterea lor. Cartea aceasta o învață solomonarii în școala din cetatea Babariului, și nu fiecare iese solomonar, ci numai unul din șapte.

(Wikipedia.org)

1. Transcrie în caiet litera corespunzătoare răspunsului corect (există un singur răspuns).

Dintre ființele magice, cele care puteau să facă și bine și rău erau:

a. Zmeii;	c. Solomonarii;
b. Căpcăunii;	d. lelele.
2. Transcrie în caiet, în ordine, enunțurile de mai jos, adăugând la finalul fiecăruia litera **A**, dacă tu consideri că afirmația este **adevărată**, sau litera **F**, dacă o consideri **falsă**.
    - a. Vlad este autorul textului citat.
    - b. Unele ființe din Celălalt Tărâm sunt dușmănoase, altele binevoitoare.
    - c. Vlad este o persoană neîncredătoare.
  3. Scrie numărul de silabe, de vocale și de semivocale din cuvântul *credeau*.
  4. Scrie în caiet secvența de mai jos înlocuind formele greșite cu cele corecte. Stătea înbufnat și ținu privirea ficsă la par, până când primi și el două pere.

Dicționar

* *magic, magici*, adj. – **1.** Care ține de magie, privitor la magie; ocult, misterios, tainic. **2.** Fig. Care apare ca o realizare minunată, ca un efect de magie; fermecător, încântător, feeric.

** *mitologie*, s. f. – ansamblu de legende care aparțin unei civilizații, unui popor.

5. Scrie din fiecare fragment câte două cuvinte din câmpul lexical al ființelor magice.
6. Formulează patru enunțuri interogative cu ajutorul cărora poți afla ce carte să-i faci cadou colegului tău/colegei tale de bancă. Întrebările vor fi deschise.
7. Indică numărul de sunete din cuvintele următoare: *aduce, aceasta, erai, exact*.
8. Rescrie secvența *Cel mai tare îl distra că țărâni de acolo nu numeau Pădurea Bogății așa cum s-ar fi convenit s-o facă.*, după ce vei înlocui cuvântul *s-ar fi convenit* cu un sinonim adecvat și termenul *distra* cu un antonim.
9. Citește fragmentul dintr-un e-mail trimis în grabă unui prieten de către un elev. Scrie textul corect în caiet.
Tocmai am sosit acasă de la țară, de la bunici. Acolo parcă iera altă iepocă. Bătrânii satului încă mai credeau în ființe miraculoase. De aceea, erau foarte fericiți când au văzut că va începe împădurirea dealurilor, pentru a preveni schimbările climatice care ar aduce cu ele topirea ghețarilor din zona regiunilor arctice. Auzindu-i vorbind de iera glaciară care s-ar putea întoarce, m-a luat cu frig, gândindu-mă că aș putea să văd numai zăpadă.
10. În textul **A**, *Andilandi. Călătoria lui Vlad pe Celălalt Tărâm*, sunt numite ființe care, potrivit unor credințe românești străvechi, ar fi trăit pe Celălalt Tărâm. Scrie o compunere de minimum 80 de cuvinte, în care să povestești o întâmplare care s-ar putea desfășura pe Celălalt Tărâm și la care ar participa una dintre aceste ființe.

Vei primi 24 de puncte dacă vei respecta criteriile de mai jos.

Compunerea:

- va dezvolta subiectul propus (încadrarea în subiect): 6 puncte;
- va conține detalii despre personaje, spațiu și timp: 6 puncte;
- va respecta normele ortografice și de punctuație și va fi corect așezată în pagină: 8 puncte;
- va avea introducere, cuprins și încheiere, care vor fi corect marcate prin paragrafe: 4 puncte.

Nr. subiectului	Barem de notare	Punctaj final
1	Transcrierea literei corecte.	6 puncte
2	Atribuirea literei corecte fiecărui enunț: <i>2 puncte</i> × 3.	6 puncte
3	Indicarea numărului corect de silabe: <i>2 puncte</i> , de vocale: <i>2 puncte</i> și de semivocale: <i>2 puncte</i> .	6 puncte
4	Corectarea fiecărei greșeli: <i>2 puncte</i> × 3.	6 puncte
5	Transcrierea fiecărui nume: <i>2 puncte</i> × 4.	8 puncte
6	Formularea corectă a fiecărui enunț interogativ cu respectarea cerinței, dovedind înțelegerea sarcinii: <i>2 puncte</i> × 4. Formularea parțial corectă a fiecărui enunț: <i>1 punct</i> × 4.	8 puncte
7	Indicarea numărului de sunete pentru fiecare cuvânt: <i>2 puncte</i> × 4.	8 puncte
8	Folosirea în enunț a sinonimului: <i>3 puncte</i> , a antonimului: <i>3 puncte</i> și copierea corectă a enunțului: <i>2 puncte</i> .	8 puncte
9	Transcrierea textului cu toate greșelile corectate: <i>2 puncte</i> × 5.	10 puncte
10	Respectarea integrală a cerințelor de conținut: <i>12 puncte</i> . Respectarea integrală a normelor de ortografie și de punctuație: <i>6 puncte</i> ; așezarea corectă în pagină: <i>2 puncte</i> . Respectarea parțială: <i>4 puncte</i> (3 abateri combinate); <i>3 puncte</i> (4 abateri); <i>0 puncte</i> (peste 5 abateri). Marcarea corectă a paragrafelor în pagină (<i>2 puncte</i>) și respectarea celor trei etape ale compunerii (<i>2 puncte</i>).	24 de puncte
Din oficiu: 10 puncte.		
Punctaj total: 100 de puncte.		

Realizează pe o foaie un tabel asemănător celui de la pagina 143, *Fișă de observare a comportamentului*.

Apreciază activitatea ta din această unitate de învățare și prin completarea fișei de reflecție de la pagina 92.

Adună în portofoliu fișele de la fiecare unitate pentru a observa ce se modifică.

UNITATEA 3

FASCINAȚIA POVESTIRII

3

Poate că povestea este partea cea mai frumoasă a vieții omenești: cu povești ne leagă lumea, cu povești ne adoarme... Ne trezim și murim cu ele.

(Mihai Eminescu)

La orice vârstă, omul este o ființă care se hrănește cu povești. De aceea, avuția povestirilor pe care au strâns-o oamenii pe tot globul, din casă-n casă, din secol în secol, fie în vorbă, fie în scris, a depășit celelalte avuții omenești.

(Rabindranath Tagore)

Competențe specifice: 1.1, 2.3, 3.1, 4.4, 5.2.

ÎȚI VEI REAMINTI...

- Personajul.
- Verbul.
- Timpurile trecut, prezent și viitor.

VEI DESCOPERI...

- Textul narativ literar.
- Modul imperativ și modul indicativ.
- Timpurile trecutului la modul indicativ (forme simple și compuse):
  - ✓ imperfect;
  - ✓ perfectul compus;
  - ✓ perfectul simplu;
  - ✓ mai-mult-ca-perfectul.
- Personificarea.
- Textul narativ în imagini și în cuvinte. Banda desenată.

VEI APLICA...

- Vei formula răspunsuri personale pe marginea unor texte folosind corect timpurile verbului.
- Vei folosi strategii simple de ascultare activă.
- Vei înțelege intenția vorbitorului atunci când folosește verbe la modul imperativ și-ți vei adapta comportamentul la ele.
- Vei redacta, individual și/sau în echipă, un text simplu.
- Vei recunoaște ce mesaj se transmite cu ajutorul unor personificări.
- Vei redacta o bandă desenată.
- Vei folosi diverse surse de documentare pentru a realiza proiecte tematice.

TEXTUL NARATIV LITERAR. PERSONIFICAREA

O povestire, în cuvinte sau în imagini, poate să ne amuze, să ne întristeze, să ne țină în suspans sau, pur și simplu, să relateze o întâmplare semnificativă. Într-un fel sau altul, ea contribuie la formarea noastră spirituală.

1. Alege unul dintre citate de la pagina anterioară și formulează un enunț în care să arăți dacă ești sau nu de acord cu el. Vei folosi exprimări de tipul: *Da, sunt de acord pentru că...* *Nu, pentru că...*
2. Privește imaginea din stânga și scrie despre ce crezi că va fi vorba în fragmentele pe care le vei citi.

Citește fragmentele din povestea *Prințul Fericit*, de Oscar Wilde, și apoi rezolvă sarcinile.

Invitație în lumea cărților

Citește *Fetița din Floare*, de Petre Crăciun și vei pătrunde într-o lume fascinantă, plină de imaginație, cu întâmplări nemaivăzute și cu personaje la care nici nu te-ai fi gândit că există.

FRAGMENTUL A

Sus, pe o columnă înaltă, stătea, privind peste cetate, statuia Prințului Fericit. Strălucea prințul din creștet până-n tălpi în poleială de aur curat, ochii lui erau două safire luminoase, iar la mânerul spadei un mare rubin își juca apele sângerei. Și toată lumea rămânea uimită la vederea lui.

— *E frumos ca un cocoșel-de-vânt, își dădu odată părerea unul din consilierii orașului, doritor să se ducă vestea despre priceperea sa artistică. Nu însă și la fel de folositor, adăugă el, de teamă să nu-l creadă oamenii cu capul în nori, așa cum nici nu era din fire.*

— *De ce nu poți să fii și tu ca Prințul Fericit? îl întrebă o mamă grijulie pe băiețelul ei care plângea după luna din cer. Prințului Fericit nu-i trece niciodată prin minte să plângă pentru fitece.*

— *Bine că mai e și-un fericit pe lumea asta! mormăi un biet dezamăgit, cu ochii pironiți pe minunata statuie.*

— *Parc-ar fi un înger, spuneau copiii orfelinatului, ieșind din catedrală în falnicele lor anterie stacocii și curatele lor șorțuri albe. [...] Într-o noapte, zbură peste acea cetate un flecușteț de rândunel. Prietenele lui porniseră, cu șase săptămâni înainte, către țara Egiptului, dar el rămăsese în urmă, îndrăgostit fiind de o trestie, frumoasă ca niciuna pe lume. [...] După plecarea prietenelor, rândunelul se simți însingurat, iar sânziana dorului său începu să-l obosească. [...]*

— *Ți-ai bătut joc de mine, izbucni rândunelul. Eu plec spre piramide. Rămâi cu bine!*

Și își luă zborul. Zbură așa o zi întreagă și la vreme de seară ajunse în cetate. „Unde să trag oare?” se întrebă el. „Sper că orașul a făcut ceva pregătiri.” Ochii îi căzură pe statuia de pe columna înaltă.

— *Am găsit! strigă el bucuros. E un loc minunat, în plin aer proaspăt! Și se lăsă de sus, chiar la picioarele Prințului Fericit. [...] Dar când să-și deschidă aripile, pică al treilea strop...*

Rândunelul privi atunci în sus și văzu... vai, ce-i fu dat să vadă?! Ochii prințului fericit înotau în lacrimi, și lacrimile lunecau șiroaie pe obrajii lui de

Oscar Fingal O'Flaherty Wills Wilde (n. 16 octombrie 1854, Dublin, d. 30 noiembrie 1900, Paris), celebru scriitor englez de origine irlandeză, poet, dramaturg, prozator și eseist.

aur. În lumina albă a lunii, chipul lui era atât de frumos, încât rândunelul se simți înduioșat.

— Cine ești tu? îl întrebă el.

— Sunt Prințul Fericit.

— Atunci de ce plângi? adăugă nedumerit. M-ai udat learcă. [...]

Pe urmă rândunelul își luă zborul îndărăt, la Prințul Fericit, și-i povesti tot ce făcuse.

— Foarte ciudat, se minună el, acum îmi este cald, deși vremea-i atât de rece!

— Fiindcă ai făcut o faptă bună, îi răspunse prințul.

Iar el, mititelul, rămase pe gânduri și adormi. Căci de câte ori încerca să gândească, îl și prindea somnul. [...]

— Jos, în piață, începu prințul, se află o fetiță care vinde chibrituri. Dar i-au scăpat chibriturile în noroi și s-au stricat toate. Acum stă și plânge, fiindcă taică-său o bate dacă nu duce acasă ceva bani. N-are ghețe, n-are ciorapi și nici pe căpșor n-are nimic. Smulge-mi celălalt ochi, dă-i-l ei, și tată-său n-o s-o mai bată. [...]

Atunci rândunelul smulse celălalt ochi al prințului și, avântându-se cu el în jos, trecu săgeată pe lângă fetiță și-i strecură nestemata în palmă.

La întoarcere, îi spuse prințului.

— Ești orb acum, îi spuse, și o să rămân cu tine mereu-mereu...

— Nu, micul meu rândunel, șopti sârmanul prinț, tu trebuie să pleci departe, în Egipt.

— O să rămân cu tine mereu, îi răspunse el și adormi la picioarele prințului. [...]

Sârmanul flecușteț de rândunel! Îi era frig, tot mai frig, dar pe prinț nu l-ar fi părăsit nicicând, căci mult îi era drag inimii sale. Ciugulea firimituri la ușa brutăriei, când nu-l vedea brutarul, și încerca să se încălzească bătând din aripioare.

În cele din urmă, el își dădu totuși seama că va muri curând. Abia de mai avu puterea să zboare încă o dată sus, pe umărul prințului.

— Rămâi cu bine, prințule drag, îi spuse el în șoaptă. Mă lași să-ți sărut mâna?

— Ce bucuros sunt că, în sfârșit, pleci în Egipt, rândunelul meu, îi răspunse prințul. [...]

FRAGMENTUL B

A doua zi, dis-de-diminează, primarul, însoțit de consilierii orașului, trecea în plimbare prin partea locului.

Ajuns lângă columnă, își ridică privirea în sus, spre statuie.

— Vai de mine și de mine! izbucni el deodată. În ce hal a ajuns Prințul Fericit!

— Chiar așa, în ce hal! încuviințară însoțitorii, care erau totdeauna de părerea primarului.

Și se apropiară cu toții, ca să-l privească.

— Rubinul i-a căzut de pe spadă, i-au mai pierit și ochii, iar pe el, nici pic de aur! spuse primarul. Aproape un cerșetor, nu alta!

— Aproape un cerșetor, nu alta! rostră și consilierii orașului.

— Și aici, în față, o pasăre moartă la picioarele lui, urmă primarul. Trebuie să dăm numaidecât cetății o înștiințare cum că păsările sunt oprite să mai moară aici.

Iar funcționarul își însemnă grabnic înțeleapta propunere.

Așadar, coborâră de pe columnă statuia Prințului Fericit.

— Odată ce nu mai e frumos, nu mai e nici de folos, rosti profesorul de istoria artelor la Universitate.

**Împărtășește
impresii!**

Părerea unor oameni despre prinț s-a schimbat de-a lungul timpului. Ți s-a întâmplat și ție să-ți modifice părerea despre cineva?

Discută cu un coleg despre o întâmplare, o experiență, care te-a făcut să-ți schimbi părerea despre ceva, despre cineva.

Vei sublinia diversele momente: *La început..., apoi..., în final...*

Descoperă

Viața înseamnă mișcare, transformare în timp și în spațiu, fapte și întâmplări ale căror **cauze** și **efecte** este bine să le cunoaștem. Cu ajutorul verbelor construim texte în care povestim întâmplări trăite, auzite, vizate, inventate. Prin ele reușim să redăm și să înțelegem ce se întâmplă cu noi și cu lumea în care trăim. Uneori ele reprezintă relatări scurte, secvențe de povestire, alteori se grupează în texte mai mari. Acestea sunt texte narative.

Împărtășește impresii!

Spune-i unui coleg ce te-a impresionat mai mult în textul *Prințul Fericit*. Prezintă o acțiune/un episod (anume) sau un personaj.

FRAGMENTUL C

— *Adu-mi din oraș două lucruri dintre cele mai de preț!, îi ceru Dumnezeu unui înger. Iar acesta îi aduse inima de plumb și trupul rândunelului.*

— *Dreaptă alegere ai făcut!, zise Dumnezeu. Rândunelul va cânta de-a pururi în grădina Paradisului meu, iar Prințul Fericit mă va proslăvi în cetatea mea de aur.*

Răspuns afectiv

1. La ce te-ai așteptat citind titlul *Prințul Fericit*? Te-a făcut să te gândești la un alt text?
2. Lectura textului ți-a confirmat sau ți-a infirmat așteptările trezite de titlu? Scrie răspunsul la întrebare în enunțuri. Poți folosi modelul: *Citind titlul, m-am gândit că ..., apoi am aflat că ...; sau Citind titlul, m-am gândit că ..., dar apoi ...*.
3. Propune pentru fiecare fragment câte un titlu. Nu uita că titlul oferă indicii despre conținut!

Acțiunea și personajele. Timpul și spațiul

Explorează!

1. Formulează două enunțuri asertive pentru a indica acțiunile făcute de rândunel și de statuie care sunt specifice omului.
2. Scrie într-un enunț ce te-a impresionat mai mult: acțiunea (o întâmplare anume) sau personajele (care dintre ele)?
3. Toate personajele au aceeași atitudine față de Prinț? Cine, când și de ce și-o schimbă?

Reține!

Un text în care se povestesc întâmplări imaginare, la care participă personaje este un **text narativ literar**.

4. Exprimă-ți părerea cu privire la valoarea de adevăr a enunțurilor următoare, copiindu-le și scriind **A** în dreptul lor, dacă informația este adevărată, și **F**, dacă informația este falsă.
  - a. *Când rândunelul apare în povestire, cititorul deja aflase informații despre statuie.*
  - b. *Acțiunea are loc în Egipt, deoarece apar cuvintele piramide, despre care știm că se află în Egipt.*
  - c. *Întâmplările au loc toamna târziu, deoarece se spune că rândunelele plecașeră de șase săptămâni.*

- d. *Întâmplările pot fi situate la începutul sau chiar la mijlocul iernii, deoarece a trecut ceva timp de când rândunelul sosise în oraș.*
- e. *Acțiunea poate avea loc în orice oraș din Europa în care există statui, biserici și în care au existat prinți și monarhi.*
- f. *Cu siguranță întâmplările au loc într-un oraș.*

Reține!

Întâmplările se desfășoară în **spațiu** și în **timp**. În prezentarea acestora se folosesc **secvențe descriptive**.

Personaje. Personificarea

Explorează!

1. De ce *Prințul Fericit* îi spune rândunelului că ar trebui să plece în Egipt? Alege un răspuns.
  - a. *Își terminase sarcinile primite și acum îl incomoda.*
  - b. *Primarul interzisese prezența unor păsări în zonă.*
  - c. *Îi era rușine de el, căci își schimbase înfățișarea.*
  - d. *Dorea să ajungă acolo unde ar fi fost fericit.*
2. Cine/Ce era *Prințul Fericit*? Ce sinonime ai putea da pentru cuvântul *fericit*? Era el fericit? Răspunde în enunțuri: *Da, cred că era fericit pentru că...* *Nu, nu cred că era, pentru că...*
3. Numește personajele în ordinea apariției în text: la începutul, în cuprinsul și la sfârșitul povestirii.
4. Scrie un text narativ, de cel puțin **patru paragrafe**, în care să povestești fapta bună care l-a încălzit pe rândunel. În compunerea ta se vor regăsi elemente din textul citat, dar și detalii noi. Nu uita să folosești timpurile verbale astfel încât să fie clară ordinea în care au loc acțiunile/aparitățile. Inserează sau desenează o imagine potrivită. Povestirea va avea:
  - un început – momentul în care rândunelul stă cu prințul;
  - un motiv care să determine plecarea rândunelului;
  - prezentarea faptei bune în sine și cum este ea îndeplinită (două-trei episoade);
  - un moment când este tensiunea mai mare;
  - în final, întoarcerea la prinț.

Reține!

Într-un text literar, autorul folosește adesea expresii, îmbinări de cuvinte surprinzătoare, pentru a emoționa și a atrage cititorul. Procedeu artistic prin care se atribuie lucrurilor, fenomenelor din natură, animalelor însușiri, acțiuni specifice omului/ființelor se numește **personificare**.

Exemplu: O statuie se comportă ca și cum ar fi om: vorbește, se bucură, se întristează etc.

În secvența *În cele din urmă, el (rândunelul) își dădu totuși seama că va muri curând*, există o personificare.

Reține!

Într-un text narativ literar, participanții la acțiune sunt imaginari, creați de autor. Ei poartă numele de **personaje**.

Amintește-ți!

Verbul exprimă acțiuni, evenimente, stări (fizice, sufletești) în schimbare.

Este singura parte de vorbire care își schimbă forma pentru a indica simultan timpul și persoana.

Amintește-ți!

Verbul își schimbă forma după:

a. timp

- prezent (în momentul vorbirii): *plec*;
- trecut (înainte de momentul vorbirii): *am plecat/plecam/plecai/plecasem*;
- viitor (după momentul vorbirii): *voi pleca*;

b. persoană

- I: *plec, plecam, voi pleca*;
- a II-a: *pleci, plecai, vei pleca*;
- a III-a: *pleacă, pleca, plecase*;

c. număr

- singular: *plec, pleci, va pleca*;
- plural: *plecăm, plecați*.

Eu-verbul

*Alint, alunec, amurgesc,
doresc, dispar, devin,
descânt, binecuvânt, botez,
bolesc, exist, exprim, exist,
exult, caut, colind, cunosc,
culeg, fărâmițez,
formez, foșnesc.*

Passionaria Stoicescu

5. Scrie pe caiet numele vorbitorului/personajului pentru fiecare replică de mai jos.

- ... *dă-mi o sărutare, căci te iubesc.*
- ... *priviți: o pasăre moartă.*
- ... *Adu-mi din oraș două lucruri dintre cele mai de preț ...*
- ... *tu trebuie să pleci departe, în Egipt.*
- ... *Mă lași să-ți sărut mâna?!*

Model: Enunțul a. îi aparține ... .

Acțiunea. Verbul**Explorează!**

- Recitește ultima afirmație a primarului din fragmentul **B** și formulează un enunț în care să-ți exprimi aprobarea/dezaprobară față de ea.
- Transcrie trei verbe care redau **acțiuni** și trei verbe care indică **stări** ale personajelor din textul citat (*Prințul Fericit*).
- Transcrie enunțul în care există o personificare. Dacă nu-ți mai amintești care dintre personaje este autorul replicii sau despre care se vorbește, recitește textul.

a. *Vai de mine și de mine! izbucni el deodată.*

b. [...] *când nu-l vedea brutarul.*

c. *O să rămân cu tine mereu, îi răspunse el.*

- Selectează trei emoții din următoarea serie: *încântare, plăcere, voieșie, amuzament revoltă, invidie, dezgust, dispreț, tristețe, enervare, ezitare, proastă dispoziție*. Scrie pentru fiecare câte un enunț în care să prezinți o acțiune care îți provoacă aceste emoții.

Model: *Mă simt ... când ... sau Mă bucur când ...*

- Citește versurile din poezia *Eu-verbul*, de Passionaria Stoicescu, în care toate verbele sunt la timpul prezent. Asigură-te că știi sensul fiecăruia dintre ele. În cazul în care există cuvinte al căror înțeles nu-l cunoști, trece-le la forma de dicționar, pentru a le căuta în DEX.

Model: *alint* – forma din poezie; (*a*) *alinta* – forma de dicționar.

- Citește poezia *Eu-verbul* din stânga și scrie două verbe care ar putea fi rostite de personajele din *Prințul Fericit*? De către ce personaj și în ce moment?

- Alcătuiește un tabel în care să așezi formele verbale *dăruiesc, voi dărui, dăruiam, ține, ținuse, găsesc, găsești, o să găsească, va ține, gândesc, gândii, voi gândi, știu, știi, știm* în coloana corespunzătoare (persoană, timp, număr), fiecare cu numărul de rubrici potrivite.

- Transcrie verbele cu rol de predicat verbal din enunțul: *Însuși împăratul chemă pe fiicele sale și le grăi vorbe blânde și părintești.* și indică pentru fiecare timpul, persoana și numărul.

ACȚIUNEA ȘI MODURILE DIFERITE DE A O PRIVI. MODURILE VERBELOR

Explorează!

Folosește fragmentele din *Prințul Fericit*, de Oscar Wilde, pentru a rezolva sarcinile date.

Rândunelul ar fi trebuit să plece în Egipt. El a văzut inițial plecarea ca pe un fapt sigur. Treptat, lucrurile nu au mai fost privite la fel, deoarece evenimente la care nu se gândise i-au modificat traseul.

Există diferențe de înțeles între ceea ce **se întâmplă** și ceea ce **s-ar putea** întâmpla, între ceea ce **este posibil** și ceea ce **am vrea** să se întâmple, între ceea ce **se cere** și ceea ce **se interzice**, diferențe pe care verbul le redă și pe care este bine să le recunoști în vorbire sau ascultare.

Aceeași acțiune poate fi considerată de vorbitori în mod diferit.

Copiază enunțurile următoare și scrie în paranteză *Sigur*, dacă vorbitorul consideră acțiunea sigură, și *Rugăminte*, dacă aceeași acțiune este prezentată ca o rugăminte.

— *O să plec în Egipt, spuse Rândunelul. [...]*

— *Pleacă în Egipt, Rândunelule, zise prințul. [...]*

Aplică!

Formulează patru enunțuri în care predicatelor să fie exprimate prin același verb la moduri diferite.

Model: — *Pentru mâine sigur **citesc** toată povestirea.*

— *Mâine este posibil **să citesc** tot textul.*

— ***Aș citi** toată povestirea mâine, dacă aș avea mai mult timp.*

— ***Citește** tot textul!*

Modul imperativ.

Comunicarea nonverbală. Punctuația

Explorează!

1. Stabilește intenția pe care o redau verbele subliniate din enunțurile imperative, alegând una dintre variantele: *de a da un ordin*; *de a solicita ceva politicos*; *de a adresa o rugăminte*; *de a amenința*/de a interzice.

a. Lasă-mă să-ți sărut mâna. Adio, Prințul meu drag!

b. ... dă-mi o sărutare, căci te iubesc;

c. ... priviți: o pasăre moartă;

Descoperă!

Orice comunicare, ca să fie înțeleasă, trebuie să facă referire la **persoana** care vorbește și la **momentul** la care o raportează vorbitorul.

Reține!

Felul în care vorbitorul prezintă acțiunea (sigură, realizabilă, dorită, condiționată, posibilă, impusă/cezurată) este redat în gramatică printr-o categorie specifică verbului, numită **mod**.

Răspuns afectiv

Imaginează-ți că stai de vorbă cu personajele din textul *Prințul Fericit*. Formulează câte două enunțuri prin care să le dai sfaturi, îndemnuri sau interdicții. Subliniază verbele.

Descoperă!

În enunțurile imperative, verbele apar la un mod numit imperativ.

Modul imperativ se folosește pentru a exprima **o poruncă, un îndemn, o rugămintă, un sfat sau o interdicție**. Verbele la acest mod au forme doar pentru persoana a II-a singular și plural.

CORECT/INCORECT

Transcrie forma corectă a verbelor la imperativ.

Nu te du! / Nu te duce!

Fii atent! / Fi atent!

Nu fă prostii! /

Nu face prostii!

d. Adu-mi din oraș două lucruri dintre cele mai de preț...

e. Smulge-mi celălalt ochi, dă-i-l ei.

Model: În enunțul a., verbul subliniat arată că acțiunea este o rugămintă.

- Interpretează replicile de la exercițiul anterior, folosind **intonația, mimica, gestică, atitudinea** corespunzătoare **stării afective/emoției** celui care o rostește.
  - Te afli în fața oglinzii. Scrie patru enunțuri în care să-ți dai un ordin, să-ți adresezi o rugămintă, să-ți interzici ceva. Sublinează predicătele!
  - Transformă replicile de la exercițiul 3 din propoziții afirmative în propoziții negative.
  - Transformă enunțurile de mai jos în enunțuri **imperative**. Atenție la scriere!
    - *Ești ca Prințul Fericit.* *Model: Fii ca Prințul Fericit!*
    - *Ai făcut o faptă bună.*
    - *Vei pleca.*
    - *Vei aduce cel mai prețios lucru.*
  - Trece verbele din exercițiul anterior de la forma afirmativă la forma negativă, astfel încât să apară ca interdicții, în propoziții negative. Atenție la forma corectă a verbelor!
  - Prințul se remarcă prin frumusețea sufletească. Formulează câte trei enunțuri imperative (afirmative sau negative) în care să exprimi sfaturi, rugăminți adresate colegilor, adulților din jurul tău (părinți, profesori), astfel încât să înțeleagă ce trebuie să facă sau să nu facă pentru a fi oameni frumoși la suflet.
- Model: Protejați natura! Zâmbiți mai des...*

Aplică!

Ai o prietenă care evită să stea de vorbă cu alți colegi, să participe la discuțiile și jocurile lor. Vrei să o faci să aibă mai multă încredere în ea. Ai citit pe un site câteva recomandări, dar ele sunt la persoana I, iar tu dorești să le transmiți la persoana a II-a, ca pe niște sfaturi.

Rescrie pe caiet enunțurile de mai jos, cu modificările respective, trecându-le la modul imperativ.

- Întotdeauna mă gândesc înainte să acționez.*
- Rezist, de obicei, presiunilor făcute de colegi.*
- Am încredere în mine.*
- Niciodată nu pretind să fiu ce nu sunt de dragul altora.*
- Fac ceea ce este corect.*
- Sunt hotărât(ă) în deciziile mele.*
- Nu renunț ușor.*
- Sunt mândru/mândră de calitățile mele.*
- Mă înțeleg bine cu oamenii.*
- Nu mă tem să-mi caut prieteni opuși firii mele.*
- Îmi controlez ușor sentimentele.*

Model: a. Întotdeauna gândește-te înainte să acționezi!

MODUL INDICATIV, PREZENTARE GENERALĂ

Explorează!

1. Citește secvența extrasă dintre-o carte cu titlul *Jurnalul unei pisici asasine*, de Anne Fine, și transcrie cinci verbe care redau acțiuni/stări, considerate sigure/reale, precizând pentru ele timpul, persoana și numărul.

Model: voi cere – verb, timpul viitor, persoana I, numărul singular.

2, Marți

Nu regret nimic și nu îmi voi cere scuze. Chiar mi-a făcut plăcere că am participat la mica înmormântare. Nu cred că ei și-au dorit cu adevărat ca eu să vin, dar, în fond, grădina este la fel de mult a mea ca și a lor. De fapt, eu petrec mai mult timp în ea. Și sunt singurul din familie care o folosește așa cum trebuie. Însă ei nu sunt recunoscători!

Bine! Bine! Spânzurați-mă! Am ucis pasărea. Pentru numele lui Dumnezeu, sunt o pisică! Practic, e slujba mea să mă furișez prin grădină după preagustoasele prăjiturici-păsări, care abia dacă pot să zboare de la un tufiș la altul. Bine, bine. Și eu am lovit-o cu laba. Nu voi nega asta.

2. Un cititor a propus ca acest fragment să fie citit în clasă la lecția despre personificare. Scrie cum ți se pare propunerea. *Da, este potrivită/Nu, nu este potrivită.* Motivează.
3. Prezintă o secvență narativă scurtă în care personajele să fie două animale de companie.

Timpul prezent

Explorează!

1. Rândunelul află de la Prinț că acea căldură pe care o simțea, deși afară era frig, se datora faptei bune făcute. Descrie cum te simți tu, ce emoții încerci și cum ți le manifesti **în timp ce faci o faptă bună și după aceea** (reacții/stări fizice/mimică/gestică etc.).
2. Formulează trei enunțuri în care să prezinți ordinea etapelor parcurse pentru a învăța la o disciplină. Exemplu: *Mai întâi... , apoi...*
3. Transcrie verbele la modul indicativ, timpul prezent, din enunțurile următoare, precizând pentru fiecare vorbitorul cel mai probabil: **un elev, un profesor de istorie/de geografie/de biologie**. Subliniază cuvintele-cheie. Motivează alegerea!
  - a. *Tulpinile unor plante pot servi la depozitarea substanțelor de rezervă.*
  - b. *În Sumer, acum aproape 6000 de ani, apare scrierea cuneiformă.*
  - c. *Pluto este o planetă pitică din Sistemul Solar, care a fost descoperită în 1930.*
  - d. *În vacanța aceasta merg în Egipt cu părinții, iar la anul voi călători în Spania.*

Amintește-ți!

Orice **acțiune** se petrece în **timp**, într-o ordine care nu poate fi schimbată fără ca povestirea să-și piardă sau să-și modifice înțelesul. Această succesiune este specifică **unui text narativ** și este redată în special cu ajutorul **timpurilor verbale**.

Invitație în lumea cărților

Întoarcerea lui Arpagic,
de Ana Blandiana

O lume fermecată în care animalele citesc, păsările au emoții, fluturii au idei și legumele au sentimente. O carte pentru copii mai mari și mai mici, pe care Ana Blandiana îi declară parteneri de joc.

Amintește-ți!

Într-o comunicare, **timpul prezent** exprimă acțiuni care au loc chiar în momentul vorbirii.

CORECT/INCORECT

Selectează forma corectă a verbelor:

(ei) miroase/(ei) miroș;
(noi) creem/(noi) creăm;
(eu) leagăn/(eu) legăn.

Descoperă!

Verbele își schimbă forma după mod, timp, persoană și număr. Această modificare poartă numele de **conjugare**.

Observă!

Verbul *a fi* a cunoscut, de-a lungul timpului, diverse forme (*sînt*), iar în unele contexte se folosesc și formele *îs*, *îi*. Forma acceptată azi de limba standard este *sunt*.

4. Alege două imagini și scrie câte un enunț pentru fiecare, pentru a prezenta modul în care copiii își exprimă bucuria, indicând cel puțin un element de comunicare nonverbală.

NORMĂ ȘI ABATERE

1. Conjugă verbele *a crea*, *a apărea*, *a înșela*, *a așeza* la timpul prezent, la persoanele I, a II-a și a III-a singular. Scrierea verbului *a crea* ridică unele probleme. Pentru a fi sigur că ai rezolvat corect, urmărește verbul *a lucra*, care primește terminația *-ez* imediat după îndepărtarea ultimei vocale de la forma de dicționar.
2. Transcrie în caiet secvența următoare după ce ai corectat toate formele de prezent care reprezintă abateri de la limba standard.

Văz pe geam două păsări care zbor la distanță mică de fereastra blocului. Deschiz bine ochii și întind o singură aripă. Gata... o prinț.

Timpul imperfect**Descoperă!**

Forma verbală simplă a modului indicativ care indică acțiuni trecute, care durează sau care se repetă se numește **imperfect**.

Explorează!

1. Imaginează-ți că, sub o baghetă magică, te-ai transformat în statuia *Prințului Fericit*. Trece verbele la persoana I, pentru a vorbi despre tine, păstrându-le valoarea temporală. Cum orice schimbare dintr-un enunț poate atrage alte schimbări, modifică textul astfel încât să păstrezi sensul mesajului.

Sus, pe o columnă înaltă, stătea, privind peste cetate, statuia Prințului Fericit. Strălucea prințul din creștet până-n tălpi în poleială de aur curat.

2. Subliniază ultimele două litere/sunete în care se termină verbele din enunțurile tale, în urma modificărilor făcute la exercițiul anterior.

3. Secvența de mai jos reprezintă o amintire, iar două verbe indică acțiuni **trecute** care se **repetau**. Transcrie-le pe caiet, indicând persoana și numărul.
Parcă e același freamăt adormitor de acum 15-20 de ani, când rătăceam cu colegii, în anumite ore ale dimineții, pe aleile mai dosnice, care adăposteau zeci de... plimbăreți.
4. Transcrie într-un tabel, după modelul de mai jos, verbele la modul indicativ, timpul imperfect, urmărind terminațiile. Completează spațiile libere cu formele potrivite ale verbelor prezentate în coloana respectivă.

Persoana	(a) aduna	(a) vedea	(a) merge	(a) crea	(a) hotări
I singular (eu)	adunam	vedeam		cream	hotăram
a II-a singular			mergeai		
a III-a singular		vedea			hotăra
I plural	adunam				
a II-a plural				creați	
a III-a plural					hotărau

Aplică!

1. Transcrie din fragmentul următor verbele la modul indicativ, timpul imperfect. Precizează-le persoana.
Mingea era pasată de la unul la altul, iar un măgăruș trebuia să o prindă sau să o atingă (conform regulilor stabilite). Dacă reușea să facă asta, scăpa de titulatura de măgăruș, iar cel care o pierdea îi lua locul. Îmi aduc aminte și acum de glumele care se făceau pe seama celor care, pe rând, erau măgăruși.
Model: era – verb la modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular.
2. Trece la persoana I ultimele două verbe la imperfect din secvența de la exercițiul anterior.
3. Scrie o listă cu formele de prezent și de imperfect ale verbelor pe care le-ai întâlnit cel mai des scrise sau pronunțate greșit (de tine sau de alte persoane). Tu cum spui: *voiam/vream* sau *vroiam*?
4. Citește fragmentul de mai jos și conjugă verbele din paranteză la imperfect, pentru a reconstitui textul. Transcrie forma rezultată pe caiet.
În vremea veche, pe când oamenii, cum sunt ei azi, nu (a fi) decât în germeii viitorului, pe când Dumnezeu călca încă, cu picioarele Sale sfinte, pietroasele pustii ale pământului – în vremea veche (a trăi) un împărat întunecat și gânditor ca miazănoaptea, care (a avea) o împărăteasă tânără și zâmbitoare ca miezul luminos al zilei.
(Făt-Frumos din lacrimă, de Mihai Eminescu)
5. Rescrie fragmentul de mai jos după ce ai trecut la plural subiectele și ai modificat predicatele.
Într-o zi frumoasă de vară, pe locul unui conac vechi, ședea o rață în cuiabar și clocea. Ea se plictisea grozav.
6. Subliniază verbele la imperfect din secvența de la exercițiul 5.

Împărtășește impresii!

Crezi că imaginea de mai sus este reprezentativă pentru jocul descris la exercițiul 1?

CORECT/INCORECT

Selectează doar forma corectă/recomandată de imperfect:

(eu) ieram/(eu) eram;
(eu) luam/(eu) luoam;
ploua/ploa;
(eu) dădeam/(eu) dam;
(eu) stam/(eu) stăteam.

timpul perfect compus. Verbul auxiliar a avea

Descoperă!

Timpul imperfect se folosește pentru a descrie sau a indica acțiuni care se derulează în mod repetat, țin de obișnuință sau care au o durată mare. În textul narativ, literar sau nonliterar, acțiunile repetitive, obișnuite sunt întrerupte de un eveniment/o acțiune care face întâmplarea demnă de a fi povestită. Un text narativ povestește despre o acțiune care a început **cândva**, a durat un timp și s-a terminat într-un moment anume. Timpul care redă **acțiuni încheiate** se numește **timpul perfect compus**. Acesta are mai multe forme.

TURNUL BABEL. AMESTECAREA LIMBILOR

1. În vremea aceea era în tot pământul o singură limbă și un singur grai la toți.
2. Purcezând de la răsărit, oamenii au găsit în țara Senaar un șes și au descălecat acolo.
3. Apoi au zis unul către altul: „Haidem să facem cărămizi și să le ardem cu foc!” și au folosit cărămida în loc de piatră, iar smoala în loc de var.
4. Și au zis iarăși: „Haidem să ne facem un oraș și un turn al cărui vârful să ajungă la cer și să ne facem faimă înainte de a ne împrăști pe fața a tot pământul!”
5. Atunci s-a pogorât Domnul să vadă cetatea și turnul pe care-l zideau fiii oamenilor.
6. Și a zis Domnul: „Iată, toți sunt de un neam și o limbă au și iată ce s-au apucat să facă și nu se vor opri de la ceea ce și-au pus în gând să facă.
7. Haidem, dar, să Ne pogorâm și să amestecăm limbile lor, ca să nu se mai înțeleagă unul cu altul!”
8. Și i-a împrăștiat Domnul de acolo în tot pământul și au încetat de a mai zidi cetatea și turnul.
9. De aceea s-a numit cetatea aceea Babilon, pentru că acolo a amestecat Domnul limbile a tot pământul și de acolo i-a împrăștiat Domnul pe toată fața pământului! [...]

Biblia sau Sfânta Scriptură, Vechiul Testament, Facerea, capitolul 11, versetele 1-9

Aplică!

1. Transcrie pe caiet și numerează propozițiile de mai jos, în ordinea evenimentelor care apar în relatarea biblică.
Numărul 1 a fost rezolvat pentru tine: 1. *La început toți oamenii vorbeau o singură limbă.*
  - Oamenii au hotărât să facă un oraș care să ajungă la cer.
  - Domnul s-a pogorât să vadă cetatea oamenilor.
  - Oamenii au întemeiat o așezare în țara Senaar.
  - Dumnezeu le amestecă limbile.
  - Au folosit cărămida în loc de piatră.
2. Transcrie verbul la imperfect din paragraful în care este descrisă situația inițială a limbilor vorbite de oameni.
3. Transcrie din primele trei versete* cinci verbe la timpul trecut, modul indicativ, altul decât imperfectul. Precizează o trăsătură comună.
4. Indică de câte ori apare verbul *a avea* în enunțurile *și ei o limbă au; și ei au zis iarăși*. Schimbă numărul subiectului, realizând acordul predicatului cu acesta. Transcrie enunțurile rezultate.

Dicționar

* *verset, versete*, s.n. – paragraf, de obicei numerotat și cu înțeles de sine stătător, dintr-un text religios sau literar.

Reține!

Perfectul compus este un timp trecut, cu o formă compusă; se formează din **verbul auxiliar** *a avea* și **forma de participiu** a verbului de conjugat, care se termină în -s sau -t.

Observă!

Îndepărtează auxiliarul *a avea* al verbelor din enunțurile de mai jos. Spune dacă pot fi înțelese sau nu.

Și i-a împrăștiat Domnul de acolo în tot pământul și au încetat de a mai zidi cetatea și turnul. De aceea s-a numit cetatea aceea Babilon, pentru că acolo a amestecat Domnul limbile a tot pământul și de acolo i-a împrăștiat Domnul pe toată fața pământului. [...]

Creează!

Imaginează-ți cum era limba în care oamenii comunicau înainte ca Dumnezeu să intervină și să le amestece limbile la Turnul Babel. Creează un text din această limbă.

Poți să te inspiri din cea mai cunoscută limbă artificială, esperanto, să preiei cuvinte și expresii din limbile cunoscute de tine sau să inventezi cuvinte noi.

Formele verbelor la timpul perfect compus

Explorează!

1. Transcrie pe caiet tabelul următor, completând spațiile punctate cu formele lipsă: *de auxiliar* sau *de participiu*.

Persoana	(a) aduna	(a) scrie	(a) veni	(a) dori	a pustii
I singular (eu)	am adunat	... scris	am ...	... dorit	am pustiit
a II-a singular	ai adunat	...	... venit	ai ...	ai ...
a III-a singular	a adunat	a ...	a venit	... dorit	a ...
I plural	am adunat	...	...	...	... pustiit
a II-a plural	ați adunat	ați scris	ați venit	ați ...	...
a III-a plural	au adunat	au ...	...	... dorit	au ...

2. Pune verbele dintre paranteze la timpul potrivit (imperfect sau perfect compus) și transcrie fragmentul.

Pentru toate acestea și pentru multe altele, pentru felul cum îmi (a vorbi) și cum (a se uita) la mine, pentru dezmierdările ei și pentru blândețea cu care mă dojenea, credeam că este mama mea. Și iată că într-o bună zi (a afla) că nu-mi era decât doică. Satul în care (a crește), căci un sat natal sau un loc de baștină eu n-(a avea), tot așa cum n-am avut nici tată și nici mamă, pe scurt, satul unde (a petrece) copilăria se numește Chavanon.

(Singur pe lume, de Hector Malot)

3. Rescrie secvența de mai jos, după ce ai corectat greșelile.

Un credincios i-a sfaturile preotului în serios. Dacă acesta ia zis: vino l-a biserică în fiecare duminică, el la ascultat.

Fișă de portofoliu

Alcătuiește un paragraf de trei rânduri în care să folosești verbe la imperfect pentru a descrie un oraș/o pădure surprins/surprinsă într-o zi de toamnă și un paragraf de patru rânduri în care să apară verbe la perfect compus. Vei sublinia câte un verb din fiecare timp, folosind marcate diferite, pe care le vei consemna într-o legendă, în josul paginii.

Dinamism în povestire. Timpul perfect simplu

FRAGMENTUL A

Și abia **plecă** bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium!
Codrul **clocti** de zgomot și de arme și de bucium.

Scrisoarea III, de Mihai Eminescu

FRAGMENTUL B

Abia **ieși** profesorul din clasă că **începură** discuțiile:
— **Văzuși**, lonele, ce ne **dădu** la lucrare?
— **Văzui**, Vasile, dar **văzurăm** toți că era din lecția de zi!
— Ce **făcuși** la primul subiect?
— **Îmi luă** jumătate de timp să-l rezolv, dar celelalte două **fură** mai ușoare
și le **rezolvai** mai repede. Colegul meu, de nervi, **rupse** ciorna.

Descoperă!

Perfectul simplu este un timp **trecut** care se folosește cu valori diferite în literatură și în comunicarea orală. În povestirile scrise redă, la fel ca perfectul compus, o acțiune petrecută și încheiată în trecut.

Explorează!

1. Precizează dacă fragmentele citate reprezintă texte literare sau nonliterare.
2. Transcrie pe caiet toate verbele la modul indicativ din cele două texte.
3. Recitește fragmentele citate și analizează afirmațiile următoare, apreciind cu **A** (adevărat) sau **F** (fals) conținutul lor referitor la verbele evidențiate.
  - Toate verbele redau acțiuni prezente în raport cu momentul vorbirii.
  - În primul text, verbele fac acțiunea să pară mai vie, ca și cum s-ar desfășura sub ochii cititorului.
  - În al doilea text, verbele redau o acțiune încheiată cu puțin timp în urmă.
  - Primul text redă o acțiune ce tocmai s-a încheiat înainte de momentul scrierii.
4. Copiază tabelul de mai jos și completează spațiile libere cu formele lipsă, ghidându-te după terminațiile celorlalte verbe. Primul rând conține forma de dicționar (infinitiv) a verbelor.

(a) mânca	(a) pleca	(a) vedea	(a) face	(a) ieși	(a) veni	(a) fi	(a) rupe
(eu) mâncai	plecai	văzui	făcui	ieșii	venii	fui	rupsei
tu) mâncași		văzuși				fuși	
(el) mâncă				ieși			rupse
(noi) mânca ^{răm}		văzurăm	făcurăm				rupserăm
(voi) mânca ^{răți}					venirăți		
(ei/ele) mânca ^{ră}	plecară			ieșiră			

Aplică!

Conjugă verbele *a călători*, *a veni* și *a pustii* la perfectul simplu, la toate persoanele, singular și plural. Nu uita de inserarea grupului *-ră* la numărul plural. Ce problemă de scriere pun aceste verbe?

NORMĂ ȘI ABATERE

1. Obișnuit să folosească perfectul simplu în comunicarea orală, atunci când a fost nevoit să scrie un text cu verbe la acest timp, un elev a făcut mai multe greșeli. Identifică-le, corectează-le și scrie forma rezultată pe caiet.
— *Nu venii degeaba la tine, îmi ziseră Andrei, după ce primii nota zece. M-ai ajutat mult, adăugară el.*
2. Trece verbele, din secvența narativă de mai jos, de la perfectul compus la perfectul simplu.
Mișcat, băiatul i-a mulțumit cum a știut mai frumos, și șoricelul cu plete de aur l-a dus pe-un drum lung, lung, și nu s-a oprit decât acolo unde drumul de subpământ trecea pe dedesubtul pietrei celei albe din poiană.
3. Un elev a primit sarcina de a transcrie doar verbele la perfect simplu dintr-un text. A fost dezorientat când l-a citit, deoarece existau mai multe forme identice. Cineva l-a ajutat spunându-i să fie atent la context și la accent. Scrie pe caiet litera corespunzătoare enunțului în care verbul este la perfectul simplu. Explică ce te-a ajutat.
  - a. *El cântă și dansează în fiecare zi.*
  - b. *Ei cântă toată ziua.*
  - c. *El cântă ceva timp și apoi plecă în oraș.*

Acțiunea din fundal. Timpul mai-mult-ca-perfect. Secvența narativă

Explorează!

Citește secvența narativă de mai jos, urmărește cu atenție timpul verbelor care te vor ajuta pentru a stabili dacă pisicuța cea albă era sau nu vinovată de jaful de la bucătărie. Care crezi că a fost cauza „bufniturii”?

Un lucru era sigur; pisicuța cea albă nu a avut niciun amestec, n-a putut să aibă niciun amestec în acea ispravă, n-a putut cu niciun chip să fie autoarea jafului din bucătărie.

Când s-a auzit bufnitura în bucătărie, pisica albă părăsise de mult timp spațiul acela. Plecase la pisica bătrână să o spele pe obraz și acolo stătuse foarte cuminte; așa încât înțelegeți că nu putea fi cu nimic vinovată, de vreme ce în acest răstimp fusese departe de locul cu pricina. Categorie, putem spune că a fost numai și numai vina pisoiului negru.

(adaptare după *Alice în Țara Oglinzilor*, de Lewis Carroll)

Observă!

În comunicarea orală, perfectul simplu se utilizează doar în anumite regiuni ale țării (în Oltenia, mai ales) și redă o acțiune încheiată cu foarte puțin timp înaintea vorbirii.

**Deschideri
interculturale**

Împărtășește impresii!

Știind că purtătorul costumului popular din imaginea de mai sus folosește frecvent perfectul simplu, scrie cărei zone îi este specific acest costum.

Describe una dintre piesele acestui costum.

Descoperă!

Rescrie verbele la modul indicativ, timpul perfect simplu din enunțurile de mai jos.

Ah, gândi Alice, după o căzătură ca asta n-o să mai zic nimic.

Nu prea cred, zise lepurele, văzând-o cum se rostogoli pe scări.

Adăugă fiecărui verb rescris grupul se.

Model:

(el) gândi + se = gândise.

Aplică!

1. Transcrie toate verbele la modul indicativ din al doilea paragraf.
2. Scrie un paragraf în care să descrii presupusul jaf: cine, ce a făcut?
3. Transcrie toate verbele la modul indicativ din al doilea paragraf al fragmentului de la pagina 63, *Alice în Țara Oglinzilor*.

Reține!

Mai-mult-ca-perfectul este o formă verbală simplă care exprimă o acțiune trecută, terminată înaintea altei acțiuni trecute.

Se formează prin adăugarea grupului se la formele de perfect simplu, la toate persoanele, la care se atașează terminații specifice.

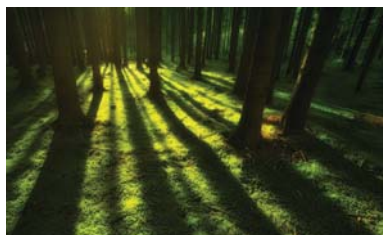
4. Copiază tabelul de mai jos și completează spațiile libere cu formele lipsă, ghidându-te după terminațiile celorlalte verbe. Primul rând cuprinde forma de dicționar (infinitiv).

(a) mânca	(a) pleca	(a) vedea	(a) face	(a) rostogoli	(a) veni	(a) fi	(a) zice
(eu) mâncasem	plecasem	văzusem	făcusem		venisem	fusesem	zisesem
(tu) mâncaseși				rostogoliseși			
(el) mâncase					venise		
(noi) mâncaserăm			făcuserăm				ziseserăm
(voi) mâncaserăți		văzuserăți				fuseserăm	
(ei/ele) mâncaseră	plecaseră						

5. Precizează grupul de litere care apare în plus la numărul plural, la toate persoanele. La ce timp al trecutului l-ai mai întâlnit?

Aplică!

Conjugă verbele *a căuta*, *a vedea*, *a merge*, *a dormi* la timpurile trecute ale modului indicativ, la persoana I singular și plural. Desenează un tabel cu patru coloane, scrie în prima celulă numele timpului și de-desubt verbele conjugate.

NORMĂ ȘI ABATERE. VARIAȚII ÎN TIMP

1. În trecut, formele de mai-mult-ca-perfect nu apăreau cu grupul -ră care să indice pluralul. Astăzi, prezența acestuia, la numărul plural este normă. Transcrie pe caiet formele corecte.

Când mama a ajuns acasă, invitații mei plecaseră/plecaseră de mult timp, iar casa era lună. Înainte de a pleca, trei dintre ei mă ajutaseră/ajutase să fac curățenie. Mai încercasem/încercaserăm eu și altă dată s-o conving că nu vor fi probleme, dar până azi nu am reușit. Mă bucuram, deoarece eram sigură că acum mama, văzând că nu se întâmplă nimic neplăcut, va accepta să mai dau petreceri.

2. Transcrie verbele la timpul mai-mult-ca-perfect din fragmentul următor, trecându-le apoi la forma de plural.

De data asta Iona scăpase destul de ieftin. Se pare însă că intrase într-o încercătură și mai mare. Pentru că, să-l facă pe Vlad să-l urmeze de bunăvoie în pădure, așa cum apucase să-i promită Rujei, nu va fi tocmai ușor.

(Andilandi. *Călătoria lui Vlad pe Celălalt Tărâm*, de Sinziana Popescu)

Timpul viitor. Timpul acțiunilor considerate sigure

Explorează!

1. Citește fragmentul de mai jos și transcrie verbele care prezintă acțiunile pe care Dumnezeu le hotărăște ca răsplată pentru Prinț și rândunel.

— *Adu-mi din oraș două lucruri dintre cele mai de preț, îi ceru Dumnezeu unui înger! Iar acesta îi aduse inima de plumb și trupul rândunelului.*

— *Dreaptă alegere ai făcut!, zise Dumnezeu. Rândunelul va cânta de-a pururi în grădina Paradisului meu, iar Prințul Fericit mă va proslăvi în cetatea mea de aur.*

Prințul Fericit, de Oscar Wilde

2. Imaginează-ți că intri în posesia unei baghete magice care îți va permite să faci tot ce vrei. Enumeră **patru astfel de acțiuni**, fie în enunțuri distincte, fie într-un text scurt care să formeze o secvență narativă, după exemplul dat, precizând și locul.

La școală ... Mai întâi voi ... , apoi voi ... . După aceea, o să ... . Și în final voi ... .

3. Transcrie din enunțurile următoare verbele care indică acțiuni ce se vor desfășura **după momentul vorbirii**.

Andrei: *Mai întâi voi zbura la un adăpost de animale, apoi le voi face pe toate să vorbească. După aceea, le voi asculta poveștile și, în final, voi scrie o carte uriașă despre lumea câinilor și a pisicilor. Am să fiu celebru.*

Iulian: *Voi citi gândurile celorlalți. O să devin invizibil. O să călătoresc în trecut. Voi salva toate animalele și toți oamenii aflați în pericol.*

Reține!

Viitorul exprimă o acțiune care urmează să se desfășoare după momentul vorbirii.

4. Discută cu un coleg și întreabă-l ce va face dacă va primi o baghetă magică. Dovedește că ești un bun ascultător și că ai reținut ce ți s-a spus. Reia enunțurile colegului, schimbând persoana I cu a II-a singular în formulări de tipul: *Înțeleg că vei .../că o să...* . Vei dovedi astfel că ai fost un ascultător activ. Scrie pe caiet trei verbe la viitor pe care le regăsești în enunțurile lui.

Reține!

Fii **ascultător activ**, adică urmărește cu atenție interlocutorul fără a-l întrerupe. Asigură-te că ai înțeles corect mesajul, punând întrebări de clarificare, reformulând unele spuse.

Descoperă!

Viitorul reprezintă o formă verbală compusă, formată din:

- verbul auxiliar *a vrea* urmat de forma de infinitiv: *voi veni, vei apărea, va fugi, vom dormi, veți dori, vor îndrăgi* (viitorul standard);
- verbul auxiliar *a avea* urmat de o secvență de tipul *să* + verb: *am să merg, ai să visezi, are să visezi* (forme din limba vorbită);
- verbul auxiliar *a fi* urmat de forma de participiu (viitor anterior): *voi fi venit; voi fi vorbit*.

CORECT/INCORECT

Transcrie doar formele corecte ale verbelor la viitor. Alcătuieste cu fiecare câte un enunț interogativ sau exclamativ:

va apărea/va apare;

va pustii/va pustii;

voi ieși/voi ieși;

va fi/va fi;

o să rămână/o să rămâie;

vei citii/vei citi;

va șoptii/va șoptii;

se va sfiii/se va sfii.

Împărtășește impresii!

Discută cu un coleg dacă ai citit sau dacă ți-ar plăcea să citești/să vezi filme despre călătorii în timp.

Află ce dimensiune a timpului ar alege, dacă ar putea călători în timp: trecutul sau viitorul?

Dar tu? Ce ai vrea să explorezi: trecutul sau viitorul?

Fișă de portofoliu

Prezintă evoluția unei plante de la stadiul de sămânță la cel de fruct, pornind de la următoarea secvență.

Dați-mi voie să mă prezint. Sunt un vrej de fasole. Acum o lună... Dintr-odată... În timp ce... Până la sfârșitul verii...

Însoțește textul tău de un desen adecvat, care să cuprindă toate fazele transformării.

Timpurile modului indicativ

Aplică!

- Alege varianta corectă și scrie pe caiet explicația. *Viitorul este/nu este singurul timp compus al modului indicativ.*
- Scrie pe caiet litera corespunzătoare fiecărui enunț: **A** (adevărat) sau **F** (fals).
  - Formele verbale de viitor din lista **a.** sunt folosite mult în comunicarea orală, obișnuită.
  - Formele verbale de viitor din lista **b.** sunt folosite în comunicarea scrisă, literară și în limbajul obișnuit.
  - În lista **c.** sunt prezentate forme întâlnite mai mult în comunicarea scrisă.

Liste de cuvinte:

- voi merge; vei merge; va merge; vom merge; veți merge; vor merge;
  - o să merg; o să mergi; o să mergă; o să mergem; o să mergeți; o să mergă;
  - am să merg; ai să mergi; are să mergă; avem să mergem; aveți să mergeți; au să mergă.
- Citește fragmentul de mai jos și conjugă verbele din paranteză la timpul potrivit, pentru a reconstitui textul. Scrie forma rezultată în caiet.

Din parcul tăcut până nu demult (a ajunge, imperfect) la ea glasuri zglobii de copii. Afară, copacii înfloriți păreau domnișoare gătite de bal. Iarna (a rămâne, mai-mult-ca-perfectul), iar fulgii de ieri deveniseră petalele de astăzi.
  - Transcrie în caiet verbele la modul indicativ și precizează pentru fiecare timpul.

E vremea să mergem la cules toporași, își spuse fata zâmbind. Apoi îi zise lui Grivei:

— *Vino, a sosit vremea să mai zburzi și tu puțin!*

— *După ce vei ajunge tu acolo, o să vin și eu.*

NORMĂ ȘI ABATERE

După serbarea de sfârșit de semestru, un elev a postat pe grupul clasei câteva comentarii/explicații/mulțumiri despre contribuția „cofetarului” la reușita petrecerii. Corectează verbele scrise greșit și transcrie textul rezultat.

Se gândea că v-a fii apreciată, dar nu se aștepta că v-a avea așa un succes. Îmi amintesc că la ultima întâlnire când va întrebat ce să pregătească, era ferm convins că veți știți în ce este el mai priceput și că ve-ți alege rețeta sa favorită. Deși a fost ușor dezamăgit că nu s-a întâmplat așa, a înțeles că v-a reuși să contribuie la reușita petrecerii și cu prăjitura pe care iați solicitat-o. Și asta s-a și întâmplat. Merită să-l felicităm.

TEXTUL NARATIV ÎN IMAGINI ȘI ÎN CUVINTE

Banda desenată. Elemente ale comunicării nonverbale

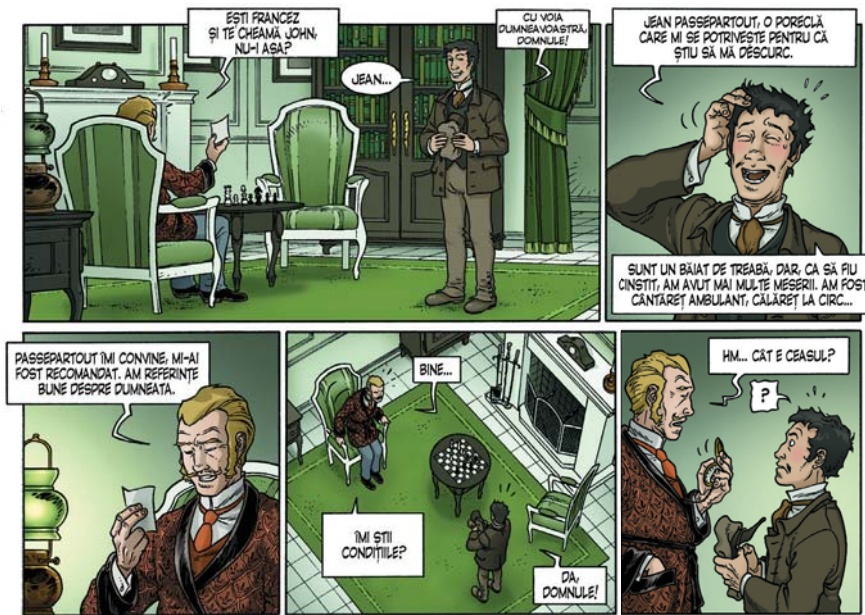
Explorează!

Imaginile alăturate reprezintă fragmente dintr-un tip aparte de text narativ – o bandă desenată, în care grafica se îmbină cu limbajul verbal, prima având o pondere mai mare.

1. Citește prezentarea care cuprinde caracteristicile unui astfel de text narativ mixt și rescrie-le pe acelea pe care le regăsești în imaginile reproduse.

Benzile desenate sunt formate din mai multe cadre ce conțin:

- bule care apar pe un fond alb, de forme diferite (rotunde/curbate/rectangulare), care cuprind replicile personajelor;
  - nori prin care sunt marcate gândurile, visele personajelor;
  - cuvinte care imită zgomote, acțiuni, sunete scoase de oameni, animale;
  - linii frânte care indică traiectoria unui obiect, comentarii în chenar, bandă orizontală sau verticală între cadre, coada bulei pentru a desemna personajul care vorbește.
2. Benzile desenate pot fi creații originale sau prelucrări ale unor scrieri literare. Fragmentele reproduse fac parte din ilustrarea romanului *Ocolul Pământului în optzeci de zile*, de Jules Verne, în care personajul principal este un gentleman pe nume Phileas Fogg, un om înstărit, retras, chiar misterios, care avea un valet pe nume Passpartout. Folosește-te de imagini pentru a identifica personajele din fiecare cadru.
  3. Indică numele personajului căruia îi aparțin enunțurile interogative. Crezi că are vreo importanță acest detaliu în recunoașterea relațiilor dintre personaje?
  4. Care crezi că este scopul întâlnirii dintre cele două personaje? Imaginează continuarea, creând o bandă desenată, după model.
  5. Alege două cadre și comentează modul în care se realizează comunicarea nonverbală: *mimică, poziții corporale, contact vizual, gesturi* (mai ales prin *expresia feței*).
  6. Alege o temă de interes pentru tine și formează o echipă care să creeze o bandă desenată. Ține cont în alegerea coechipierului de faptul că unul trebuie să inventeze o poveste, iar celălalt să o deseneze. Evaluează activitatea din această lecție, completând fiecare enunț.
Mi-a plăcut să/că... (verb/acțiunea). *Am simțit că...* (verb de stare). *Am reținut...* *Nu mi-a plăcut...*
Vreau să știu mai mult despre... *Am simțit că...* *Mi-a amintit că...*

RECAPITULARE

Timpul verbelor indică durata, succesiunea evenimentelor, leagă diversele elemente ale unui text, alături de alte părți de vorbire.

1. Scrie pe caiet cele trei etape ale unei compuneri și în dreptul fiecăreia trece litera/literele fragmentelor care se pot încadra în respectiva etapă.

FRAGMENTUL A

Andrei se făcu stacojiu la față. Mâinile îi tremurau sub bancă. Pupilele i se dilataseră, iar albastrul calm al ochilor căpătase culoarea mării în plină furtună. De transpirație, câteva șuvițe din rebelul său breton i se lipiseră pe frunte.

FRAGMENTUL B

Ca de obicei, în recreație, ne aflam în clasă și comentam ultimul joc descoperit. Doar câțiva dintre noi, care știau că urmează să fie ascultați, frunzăreau febrili caietul de geografie. Andrei stătea liniștit. Profesoara asculta după prima literă a catalogului, iar până să-i vină și lui rândul, mai treceau câteva săptămâni.

FRAGMENTUL C

Pauza s-a terminat și profesoara a intrat în clasă. După salutul obișnuit, a început ascultarea de la sfârșitul catalogului. Andrei, al cărui nume începea cu S, fiind la mijlocul penultimei pagini, își dădu seama că va fi ascultat. Înlemni.

FRAGMENTUL D

Îmi aruncă o privire pierdută. Am înțeles! Nu învățase nimic. Vai! Tocmai îi promisese părinții un smartphone pe cinste, dacă va lua note bune în următoarele săptămâni.

FRAGMENTUL E

- Mulțumesc, Mihai! Fără tine nu m-aș fi descurcat. Pe mine nu m-ar fi crezut doamna profesoară, îmi zise Andrei.
- Bine! Știam cât de important era pentru tine. Dar a doua oară n-o mai fac. Nu-mi plac minciunile.

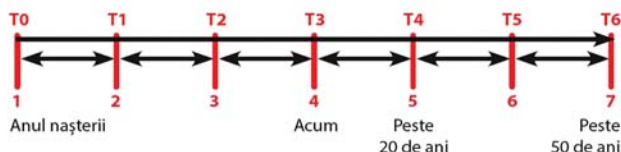
FRAGMENTUL F

Îmi făcu semn cu cotul și înțelesei că aplicăm planul B, despre care discutaserăm că va funcționa doar în caz de urgență majoră. Andrei lasă capul jos, eu ridic mâna și-i spun profesoarei că lui Andrei îi este rău. Plec cu el la baie. Zis și făcut. Pentru moment îl salvasem. „Hmm! La ce ar mai fi buni prietenii, dacă nu s-ar ajuta la nevoie?”, îmi zisei eu.

2. Urmărește timpurile verbelor din fragmentele citate și scrie numele celui predominant în fiecare dintre ele.
3. Formulează un enunț asertiv în care să indici fragmentul în care este descrisă manifestarea nonverbală a emoțiilor, precizând și elementele prezentate.
4. Construiește o axă în care să înscrii evenimentele trecute, importante din viața ta, dar și pe cele pe care le poți prevedea/le dorești/le imaginezi. Discută apoi cu un coleg sau în grup.
5. Textul narativ poate îmbrăca diferite forme: *filmul, desenele animate, benzile desenate, textele verbale, literare, textele nonliterare (relatări istorice, anecdotele, știrile etc.), pantomima.*

Care dintre ele ți se par mai atractive? Dar colegului tău?

Accesează link-ul <https://www.youtube.com/watch?v=xuzCXNqrScg> și urmărește o poveste spusă prin pantomimă. Încearcă să o „traduci” pentru colegii tăi într-un limbaj accesibil ție: *cuvinte, desene animate, dans* sau creează *propria pantomimă* pe o temă la alegere.

6. Citește gluma următoare și transcrie primele opt verbe la modul indicativ, precizând timpul:

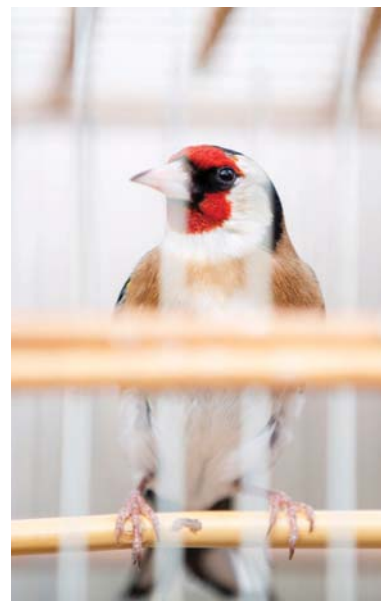
O mașină a lovit un sticlete în timp ce mergea spre cuib; șoferul coboară, îl ia, îl îngrijește și îl pune în colivie până când va fi sănătos. A doua zi, pasărea se trezește și vede gratii în jur. „Uau, l-am omorât pe șofer?”

7. Desenează pe caiet un tabel cu două rubrici: *Limbă standard/Abatere* în care să grupezi verbele de mai jos:

(eu) sunt, îs, (eu) plecaserăm, (eu) loam, luam, vei pustii, îngrijăsc, așază, afișează.

8. Imaginează-ți că ești din zona Olteniei și vine la tine un văr de la București. Povestește-i cum ai petrecut ziua până la sosirea lui, utilizând verbe la timpul perfect simplu.

9. Povestește-le colegilor tăi ultimul film care te-a impresionat sau prezintă-le o secvență plină de suspans dintr-un joc pe calculator. Folosește corect timpurile verbale.

PROIECT • DESCHIDERI CULTURALE ȘI INTERCULTURALE

Organizați la nivelul clasei/între clase un concurs de proiecte cu titlul *Celălalt Tărâm* sau *Lumi paralele* în care să se regăsească această temă.

Stabiliți mai întâi un plan de idei.

Proiectul va trebui să răspundă la întrebarea: „Cum este văzut Tărâmul Celălalt în diverse culturi (cărți, filme românești și străine)?” Respectați următoarele indicații:

- Formați grupe de 4–5 elevi. Stabiliți în cadrul lor termene pentru întâlniri, pentru ciorne și pentru revizuirea lor.
- Pe lângă *sarcinile comune*, fiecare membru își va asuma o responsabilitate dominantă. Liderul va coordona, va mobiliza echipa și va modera eventualele neînțelegeri; administratorul se ocupă în special de partea materială și de căutarea de surse de documentare, informaticianul (de surse și programe), ilustratorul, cronometrul (va avea grijă de respectarea termenelor).
- Evaluați proiectul vostru după criteriile de mai jos.

Grilă de autoevaluare a proiectului

Criteriu		Nivel de realizare		
		total	parțial	absent
1	Respectarea temei cu restrângerea la anumite aspecte.			
2	Structura corespunzătoare unei cărți/unei prezentări digitale.			
3	Capitolele/Subcapitole/Slide-uri (peisaj, mod de viață etc.).			
4	Folosirea unor informații/texte din mai multe discipline (religie, istorie, geografie, educație plastică etc.).			
5	Existența unei bibliografii care va fi anexată la sfârșitul proiectului.			
6	Integrarea unor desene/tabele.			
7	Caracterul atractiv; originalitatea.			

EVALUARE

Citește cu atenție textul și rezolvă cerințele date.

Cică ar fi trăit cândva un neam de uriași, popor de oameni grozav de înalți și de tari. Și-au adus cu dânșii niște vite, un soi de bouri, și-i pășunau toată vara pe plaiurile muntelui, până da omătul. Atunci coborau oamenii cu vitele lor, către apus și miazăzi, spre Valea Jitanului, care de atunci și până acum așa îi spune.

Dar, într-o iarnă, a dat în ei o molimă¹ de s-au prăpădit bătrâni și tineri, și bouri.

Ar mai fi scăpat doi, o fată și un băiat. Aceștia, luând pușinii bouri ce erau feriți de crunta boală, s-au urcat sus în plaiul² muntelui. Și numai ce le-a trecut prin gând celor doi tineri: să ridice acolo sus fiecare câte un turn, doar i-o vedea și oamenii dinspre soare răsare. Și așa au tot cărat lespezi și stânci; băiatul a ridicat un turn mai mare și mai lat, iar fata unul mai mic, după puterile ei. Oamenii din văi priveau mirați cum se ridică zi de zi aceste piscuri prea mărețe.

Numai că în ziua în care își schimbă codrul fața verde, ziua de Probajini³, numai ce trăsniță în pereții muntelui, și nori de zloată și de gheață s-au prăbușit, curmând orice viață pe tot cuprinsul muntelui. Și peste ceasuri, când mândrul soare și vânturile limpeziră hăul, c-un stânjen⁴ se săltase Ceahlăul...

După ce s-au scurs puhoaietele, oamenii din vale, nemaivăzând pe cei doi tineri uriași, s-au urcat pe culme și i-au căutat. Într-un târziu au dat de ei turtiți sub greutatea gheții. Le-au zidit mormânt de piatră, acolo unde-i aflară.

În anul celălalt au venit iar oamenii, tot de Probajini, și au adus o toacă pe care au înțepenit-o acolo sus, pe vârful cel mai înalt. Și de atunci, în fiecare an, de ziua aceea, poporul de prin văi și lunci face o slujbă în sobor, cinstind mormântul acelor uriași.

Și iaca așa, de atunci, turnului mai mare îi zice Toaca, iar celuilalt îi spune Panaghia. De sub Toaca, printre turnuri în jos, acolo unde lumina-i fără spor, e jgheabul⁵ acesta fioros de-i spunem noi Jgheabul Urișilor.

Legenda Vârfului Toaca sau Legenda Urișilor, legendă populară

Pentru a rezolva testul, asigură-te că știi semnificația tuturor cuvintelor din textul-suport. Unele dintre ele sunt explicate în notele de subsol.

În cazul exercițiilor de completare, după ce dai răspunsul, scrie enunțul integral.

Model: Molima reprezintă o boală cu caracter ...; (la oameni). Răspuns: Molima reprezintă o boală cu caracter epidemic; (la oameni).

1. Transcrie pe caiet și completează spațiul liber cu răspunsul corect.

Scopul pentru care cei doi uriași au ridicat cele două turnuri a fost de a fi văzuți și de ...

¹ *mólimă, molime*, s. f. (Pop.) Boală cu caracter epidemic; (la oameni) epidemie; (la animale) epizootie.

² *plai, plaiuri*, s. n. Partea mijlocie sau superioară a unui munte sau deal, slab înclinată, acoperită cu pajiști.

³ *preobrajénie*, s. f. Transfigurare, Schimbarea la față (sărbătoare la 6 august).

⁴ *stânjen, stânjeni*, s. m. Unitate de măsură pentru lungime, folosită înaintea introducerii sistemului metric, care a variat, după epocă și regiune, de la 1,96 m la 2,23 m.

⁵ *jgheab, jgheaburi*, s. n. **1.** Conductă sau canal deschis în partea superioară, făcute în piatră, într-un trunchi de copac etc., permițând (prin înclinarea sa) scurgerea unui lichid. **2.** Canal de scurgere pentru apă sau adăpătoare pentru vite.

3. Făgaș, râpă făcută la munte de șuvoiul ploilor.

2. Conform relatărilor din text, după ce a avut loc un fenomen meteo deosebit, Ceahlăul și-a modificat dimensiunile. Scrie pe caiet litera care reprezintă media în care se poate încadra această creștere.
  - a. peste 3 metri;
  - b. între 2 și 3 metri;
  - c. mai puțin de un metru;
  - d. cu mai mult de 4 metri.
3. Precizează cuvântul-cheie din text care te-a ajutat să alegi răspunsul corect la întrebarea a doua, prin realizarea unei inferențe¹. Motivează.
4. Numerotează propozițiile de mai jos în ordinea evenimentelor întâmplate în povestire.
Numărul **1**) a fost rezolvat pentru tine. 1) *Pe Valea Jitanului trăia cândva un neam de uriași.*
  - a. *Doi supraviețuitori (un băiat și o fată) au urcat în munte.*
  - b. *De Schimbarea la față, Ceahlăul își modifică dimensiunile.*
  - c. *Într-o iarnă, o molimă omoară aproape toți uriașii și vitele lor.*
  - d. *Fata a ridicat un turn mai mic, iar băiatul unul mai mare.*
5. Trece primele două verbe din fragmentul următor de la perfect compus la un alt timp trecut care să redea aceeași impresie de dinamism.
În anul celălalt au venit iar oamenii, tot de Probajini, și au adus o toacă pe care au înțepenit-o acolo sus, pe vârful cel mai înalt.
6. Transcrie pe caiet și completează spațiul liber cu răspunsul corect.
Turnul mai mare, ridicat de băiat, căruia i s-a pus o toacă a primit numele de ... .
Râpa făcută la munte de șuvoiul ploilor care i-a ucis pe cei doi uriași a fost numită ... .
7. Transcrie patru verbe la modul indicativ din paragraful al patrulea și precizează pentru fiecare timpul.
8. Ești de acord sau nu cu afirmația că imaginea de mai sus ar putea să illustreze textul citat?
Alege una dintre cele două variante și scrie un paragraf de 10–15 cuvinte, pentru a-ți susține alegerea.
9. După lectura acestui text, un elev a scris un comentariu pentru revista școlii. Citește-l, corectează-l și rescrie forma rezultată care să respecte limba standard.
Legendele îs o bogăție pentru un ne-am. Prin ele pătrunse la noi credințe vechi. Bătrânii leau prețuit și le-au transmis copiilor. Fiecare dintre noi va fii dator să le respecte.
10. Scrie o compunere de trei paragrafe (fiecare de minimum 15 cuvinte) în care să introduci informații despre munții Ceahlău, preluate din textul citat. Deoarece te gândești să o publici în revista școlii, vei fi atent la modul de realizare, astfel încât lectura să fie plăcută și interesantă pentru colegi.
Repere:
  - Vei folosi cel puțin două informații din text.
  - Vei folosi și o personificare pe care o vei sublinia.
  - Vei folosi verbe la fiecare timp al modului indicativ.
  - Vei așeza corect textul în pagină, în paragrafe.
  - Vei respecta normele de scriere și de punctuație.

¹ *inferență* – operație prin care descoperi o informație care nu este direct exprimată în text, pornind de la ceva ce este dat.

Nr. subiectului	Barem de notare	Punctaj total
1.	Introducerea informației corecte în enunț și transcrierea acestuia.	6 puncte
2.	Transcrierea corectă a literei.	6 puncte
3.	Indicarea cuvântului-cheie: 3 puncte. Explicația: 3 puncte.	6 puncte
4.	Numerotarea corectă.	8 puncte
5.	Trecerea verbelor la alt timp, respectând persoana și numărul și scriindu-le corect: 8 puncte. Rezolvarea parțial corectă: 4 puncte.	8 puncte
6.	Introducerea informației corecte în fiecare enunț și transcrierea acestuia: 2 × 4 puncte.	8 puncte
7.	Transcrierea corectă a celor patru verbe 2 × 2 puncte. Precizarea timpului pentru fiecare. 2 × 2 puncte.	8 puncte
8.	Selectarea unei variante și scrierea în enunț: 2 puncte. Motivarea alegerii într-un paragraf: 8 puncte.	10 puncte
9.	Corectarea fiecărei greșeli: 2 × 5 puncte.	10 puncte
10.	Folosirea a cel puțin două informații din text: 6 puncte. Folosirea unei personificări: 1 punct. Sublinierea acesteia: 1 punct. Folosirea adecvată a verbelor la fiecare timp al modului indicativ: 6 puncte. Așezarea textului în pagină, organizarea, în paragrafe: 3 puncte. Respectarea normelor de scriere și de punctuație: 3 puncte.	20 puncte
Din oficiu: 10 puncte.		
Punctaj total: 100 de puncte.		

Realizează pe o foaie un tabel asemănător celui de la pagina 143, *Fișă de observare a comportamentului*.

Apreciază activitatea ta din această unitate de învățare și prin completarea fișei de reflecție. Adună în portofoliu fișele de la fiecare unitate pentru a observa ce se modifică.

Fișă de reflecție

Ilustrează următoarele afirmații cu enunțuri personale care să reflecte influența pe care studiul acestei unități de învățare a avut-o asupra ta.

- În această unitate am aflat ceva despre cineva/ceva. Exemplifică!
- Din această unitate am aflat ceva ce pot folosi la o altă disciplină sau în viață. Exemplifică!
- Din această unitate am descoperit despre mine că... .
- Mi-ar plăcea să aflu lucruri noi despre... .
- Am învățat... .
- Ceea ce am învățat îmi poate folosi la... .
- Aș putea să-mi îmbunătățesc modul de a învăța... .
- Față de unitatea precedentă mă descurc mai bine la... .

Evaluează activitatea din această unitate folosind un tip de verb dintre cele indicate în paranteză, la persoana I.

Mi-a plăcut să/că... (verb/acțiunea).

Am simțit că... (verb de stare).

Am reținut... .

Nu mi-a plăcut... .

Vreau să știu mai mult despre... .

Mi-a amintit că... .

UNITATEA 4

PUTEREA PRIETENIEI

4

Un om e un om. Dacă nu respecti un om, atunci ce mai respecti?

(Marin Preda)

A avea un prieten este mai vital decât a avea un înger.

(Nichita Stănescu)

Este îngrozitor să nu ai un prieten căruia să-i spui cât ești de fericit sau de trist.

(Panait Istrati)

Competențe specifice: 1.4, 2.4, 3.1, 4.2, 5.1.

ÎȚI VEI REAMINTI...

- Substantivul (gen, număr).
- Identitate personală.
- Secvența descriptivă.

VEI DESCOPERI...

- Substantivul. Categoria determinării (articolul hotărât și articolul nehotărât).
- Prepoziția.
- Identitate națională.
- Textul descriptiv literar și nonliterar.
- Diferențe sociale, etnice.
- Diversitate culturală și lingvistică.

VEI APLICA...

- Vei extrage din text diferite informații care te ajută să înțelegi mesajele celorlalți și să le redactezi pe cele proprii.
- Vei redacta diverse compuneri pe o temă dată.
- Vei descrie un personaj/ o persoană, folosind corect categorii gramaticale și semantice diferite.
- Vei identifica în textele studiate similitudini între culturi diferite, devenind mai tolerant.

DINCOLO DE DIFERENȚE SOCIALE SAU ETNICE

Identitate personală și națională

La ora de educație socială, ți se cere să prezinți un text literar pe baza căruia să discutați asupra temelor care au făcut obiectul primelor lecții din clasa V-a de la această disciplină. Citește textul de mai jos și reflectează la temele ce pot fi abordate pornind de la el.

Mircești, 1881

Amice,

Am pierdut zilele trecute un tovarăș de copilărie care purta un nume mai mult de șatră* decât de salon, căci se numea Porojan! El a fost unul din robii noștri, țigan lingurar de soiul lui, însă pitar de meserie.

Mărturisesc că m-am simțit cuprins de-o adâncă mâhnire când am aflat că el s-a mutat cu șatra pe ceea lume, ca mulți din contemporanii mei, boieri, țărani și țigani, cu care m-am încălzit la soarele Moldovei timp de jumătate de secol și mai bine! Am pierdut în Vasile Porojan pe cel de pe urmă martor al începutului vieții mele, rivalul meu în jocul de arșice și în azvârlitura de pietre pe deasupra bisericii Sfântului Ilie din Iași, vecină cu casa părintească. Valurile lumii și treptele sociale ne-au despărțit de mult unul de altul; eu înălțându-mă pe scară mai până în vârful ei și el rămânând jos fără a putea pune piciorul nici măcar pe întâia treaptă; însă acum 50 de ani eram amândoi egali dinaintea soarelui, fiind deopotrivă pârlâți de dânsul, și formam o pereche nedespărțită de cum răsărea lumina zilei până ce apunea. Poamele din grădină nu apucau niciodată a se coace din cauza noastră, căci amândoi știam a ne cățăra ca verușele pe vârfurile cele mai înalte ale copacilor roditori. [...]

Meșteri în arta de a fura merele și perele de pe crengi; îndrăzneți la asaltul stogurilor de fân, din vârful cărora ne plăcea a ne da de-a rostogol; neobosiți la „puia-gaia”, la „poarca”, la „țârca” și chiar iscoditori de noi jocuri, eram mândri unul de altul!...

Singura deosebire ce exista între noi doi consta într-aceea că, pentru fără-delegile noastre copilărești, numai Porojan era pedepsit de către jupâneasa din casă, mama Gahița! Câte bătăi a mâncat el, sârmanul, pe socoteala mea!... De-abia scăpat din mâinile jupânesei, cu chica topor și cu obrajii îmbujorați de palme, el alerga la mine și, uitând usturimea, mă îndemna să ne jucăm în puf. Eu îl mângâiam, dându-i câteva parale turcești ca să cumpere halviță și simit, două friandize, cum zic francezii, două Delicatessen, cum zic nemții, pentru care Porojan era în stare să-și vândă căciula dacă ar fi avut-o, și eu în stare să-mi dau papucii din picioare.

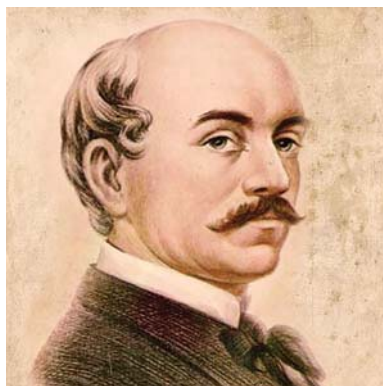
Ce talent avea el pentru confecționarea arcelor de nuiete cu săgeți de șindrili! Cum știa de bine să înalțe zmeie de hârtie poleită până sub nori și să le trimită răvașe** pe șfară!... Acele zmeie cu cozi lungi erau fabricate de dascălul bisericii și purtau pe fața lor cuvinte scrise cu slove chirilice [...]

Vasile Porojan, de Vasile Alecsandri

Dicționar

- * *șatră, șatre*, s. f. Comunitate de romi nomazi.
- ** *răvaș, răvașe*, s. n. **1.** (Reg.) Crestătură de răboj. **2.** (Pop.) Comunicare scrisă și trimisă cuiva; scrisoare; epistolă.

Vasile Alecsandri (n. 21 iulie 1821, Bacău – d. 22 august 1890, Mircești, județul Roman) a fost poet, dramaturg, folclorist, om politic, ministru, diplomat, membru fondator al Academiei Române, creator al teatrului românesc și al literaturii dramatice în România, personalitate marcantă a Moldovei și apoi a României de-a lungul întregului secol al XIX-lea.

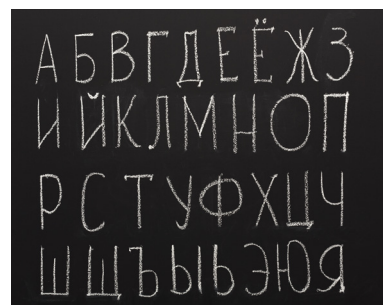
Deschideri interculturale

1. Scrie care a fost evenimentul care a prilejuit redactarea scrisorii.
2. La disciplina educație socială, vorbind despre dreptul la identitate al unui copil, ați analizat elementele care, împreună, definesc identitatea unei persoane: numele și prenumele, rolul în grup/societate, naționalitate, religie, etnie. Folosește aceste informații pentru a reconstitui identitatea povestitorului (autorului) și a prietenului său.
3. Indică autorul scrisorii, locul și data când a fost redactată.
4. Cunoști cetățeni români de alte etnii? Dar români care au altă cetățenie? Exemplifică!
5. În definirea identității unei persoane, un rol important îl au imaginea de sine (ceea ce credem despre trăsăturile noastre fizice și morale), stima de sine (respectul pe care îl avem față de noi înșine) și felul în care ne comportăm în anumite situații. Care credeți că era imaginea despre sine a lui Porojan? Motivați-vă alegerea utilizând informații din text.
6. Transcrie pe caiet litera – **S** (sigur), **P** (probabil), **I** (imposibil) pe care o consideri corespunzătoare afirmației conținute de enunțul: *Scrisoarea îi este adresată lui Vasile Porojan*. Justifică alegerea cu secvențe din text sau cu informații deduse de tine din text.
7. Scrie pe caiet litera corespunzătoare răspunsului corect.
Vasile Porojan a reprezentat pentru autorul scrisorii, în primul rând:
  - a. un rival în politică;
  - b. un candidat favorizat la afecțiunea jupânesei;
  - c. un rival în furatul merelor;
  - d. un rival în unele jocuri;
  - e. doar un prieten.
8. În text se vorbește despre o scară socială. Indică ce poziții le-au revenit celor doi prieteni într-o piramidă. Cum ai judecat? Ce inferențe ai făcut? *Copilul Vasile Alecsandri... a devenit ... pentru că ..., în timp ce prietenul său ...*
9. Căută într-un dicționar sensul cuvintelor *alviță* și *simit*. Scrie într-un enunț dacă te-ar interesa să-ți cumperi și tu astfel de produse. Motivează.
10. Substantivul *țigan* folosit în text a fost în prezent înlocuit cu un altul. Numește-l.
11. Explică de ce era pedepsit Porojan și pentru isprăvile prietenului său. Ți se pare corect acest comportament al jupânesei?
12. Ce criterii stau în prezent la baza promovării pe scara socială (averea/inteligența)? Dar în secolele trecute?
13. În text apar câteva substantive proprii. Transcrie-le și precizează ce informații aduc: **locul, personajele, timpul**.

Răspuns afectiv

Redactează un jurnal dublu pentru fragmentul intitulat *Vasile Porojan*, de Vasile Alecsandri (vezi structura acestuia la pagina 13).

Împărtășește impresii!

Iașiul a găzduit „Festivalul diversității culturale” în care au fost prezentate fotografii, costume, dansuri și obiecte tradiționale ale minorităților maghiare, italienești și grecești.

Ți-ar plăcea să se organizeze și la tine în localitate un astfel de festival? Ce etnii ai invita?

Identitatea națională

Aplică!

1. De-a lungul istoriei, românii au trăit împreună cu grupuri aparținând unor etnii diferite, respectându-le cultura, limba și credințele, influențându-se și îmbogățindu-se reciproc. Scrie un enunț în care să arăți dacă relația dintre cele două personaje din scrisoarea citată la pagina 74 ilustrează afirmația: *Prietenia nu are granițe etnice*.
2. La 18 decembrie, de Ziua Minorităților Naționale, în fiecare an, sunt sărbătorite toate minoritățile etnice din țara noastră: maghiari, armeni, slovaci, cehi, greci, tătari, ruteni, germani, croați, sârbi, turci, ruși, lipoveni, polonezi, albanezi, ucraineni, bulgari, romi, macedoneni și evrei. Indică două dintre aceste nume pe care le regăsești în textul citat.

PROIECT

Realizează un proiect cu tema *Viața romilor înainte și imediat după eliberare*. Proiectul poate avea forma unei broșuri letrice sau a unei prezentări. Îl poți realiza singur/singură sau în echipă.

Selectează informații despre viața și istoria romilor (materiale din manuale, enciclopedii electronice/tipărite, discuții cu reprezentanți ai comunității rome). Te poți inspira din filmul *Șatra* (*O șatră urcă la cer*), regizat de Emil Loteanu (<https://latimp.eu/satra-film-online-1976-subtitrat-romana>).

Dacă ai colegi din această comunitate, cere-le sprijinul. Învață de la ei câteva cuvinte în limba romani.

Poți include și o compunere în care să-ți imaginezi că ești Vasile Porojan și îi scrii unui prieten despre viața la curtea lui Vasile Alecsandri (*familia, așezările, alimentația, sărbătorile, economia și tehnologia, credința și biserică, proprietatea*).

Acordă spațiu și unor personalități culturale de etnie romă din România, cum ar fi: Ștefan Bănică (1933–1995), actor; Rona Hartner, actriță; Johnny Răducanu (1931–2011), pianist.

Creează!

Realizează un poster în care să apară numele minorităților etnice din România.

Pentru cele pe care le regăsești și în regiunea ta, scrie cel puțin un cuvânt prin care în limba lor sunt redată *acceptarea, promisiunea, felicitarea, invitația*.

SECVENȚA EXPLICATIVĂ ȘI DESCRIPTIVĂ. INFERENȚE

Prieteni virtuali. Știm să facem diferența între realitate și aparență?

Înțelegerea unui text

FRAGMENTUL A

Prietenia REALĂ se bazează pe comunicare directă, loialitate, sinceritate, respect și devotament. Prietenia reprezintă legătura dintre tine și persoana în care te poți oglindi, mijlocul prin care două persoane își găsesc sprijin și stabilitate. Prietenia este un aspect necesar în maturizarea unei persoane, în parcursul acesteia spre o viață împlinită. O prietenie adevărată poate fi clădită doar cu ajutorul unui prieten adevărat.

Cine îți este un prieten adevărat? Un prieten adevărat îți este cel care te ascultă pentru a te putea înțelege.

Este cel care te sfătuiește în luarea deciziilor corecte și apoi cel care te sprijină și te încurajează în realizarea celor propuse. Este cel căruia vrei să i te destăinui, să îi povestești cele întâmplate și să fii mereu sigur că tot ceea ce ați discutat rămâne „între voi”.

Prietenii VIRTUALE*, create pe site-urile de socializare, sunt bazate pe conexiuni imaginare. Ce sunt conexiunile imaginare? Sunt false destăinuiri ale anumitor situații. Acestea sunt realizate de așa-ziii „prieteni” virtuali și poate chiar ireali. Dacă nu v-ați întâlnit vreodată sau nu sunteți siguri că acea persoană există cu adevărat, nu puteți avea certitudinea că omul aflat în spatele unui computer există așa cum se prezintă pe pagina accesată.

„Păreră mea despre prietenii reale și cele virtuale”, George Buraga

FRAGMENTUL B

Bună tuturor! Cu ajutorul vostru, am să reîncep un capitol în blog.

Am abordat această chestiune și pe un forum, dar intervențiile celorlalți nu au fost la obiect. Nici cele de pe chat nu m-au lămurit prea tare. Ce e și cu messul ăsta? Atâta lume îl folosește. E chiar atât de util? Care e diferența între a vorbi la telefon și a vorbi pe messenger? Unii spun că e mai ușor să te exprimi pe internet, persoana nefiind în fața ta. Și chiar dacă ai fi timid ori introvertit, pe mess ai șanse rezonabile să reușești să spui ce gândești.

Dar e chiar așa? În primii ani ai adolescenței, poate. Dar apoi? Rămân unii obișnuiți să se exprime doar pe internet? E din ce în ce mai folosit, se „banalizează”. Unii chiar cer ID-ul de mess mai des decât cer numere de telefon.

Hmm... Chiar dacă lucrurile stau așa, totuși să îi dăm toți importanța cuvenită. Messul este un mijloc de comunicare foarte eficient. Și ne ajută să ținem legătura cu prietenii de la distanță (sau nu neapărat) fără să cheltuim banii pe factura de la telefon.

postat de Bogdan Ghiorguiu 2008-10-08 20:51

Împărtășește impresii!

Discută cu un coleg care dintre trăsăturile pe care se bazează o prietenie reală numite în fragmentul A și se par mai importante.

Dicționar

* *virtuál*, -ă, *virtuali*, -e, adj. Care nu există efectiv, ci doar ca o posibilitate; potențial.

Invitație în lumea cărților

Poveștile prieteniei,
de Cristina Donovici,
Alex Donovici

Cititorii acestei cărți vor străbate lumi uimitoare, care îi vor călăuzi spre descoperirea uneia dintre cele mai minunate legături din lume – prietenia.

Împărtășește impresii!

Alege una dintre cele două imagini de pe această pagină despre care tu crezi că reflectă cel mai bine riscurile comunicării pe rețelele sociale.

Dicționar

* *ID* – identitate digitală utilizată pentru acces într-o rețea de socializare, un forum on-line etc.

** *temperament* – firea unei persoane care determină diferențieri de comportament.

Aplică!

1. Care este tema celor două fragmente citate?
2. Indică un sinonim pentru fiecare dintre substantivul *realizare* și *certitudine*.
3. În ce măsură tema celor două fragmente reprezintă un subiect de interes pentru tine?
4. Știi ce este o rețea de socializare? Poți indica numele uneia?
5. Obișnuiești să intri pe rețelele de socializare?
6. Ce reguli de comunicare pe internet cunoști? Le respecti? Ce sancțiuni știi că se pot aplica celor care le încalcă?
7. Explică sensul cuvintelor *forum* și *chat*.
8. Recitește mesajul postat de Bogdan Ghiorghiu. Evaluează enunțurile asertive formulate de un elev din clasa a V-a cu referire la respectivul mesaj. Asociază fiecărui enunț de mai jos una dintre literele: **A** (*de acord*), **D** (*dezacord*), **P** (*probabil*), **NS** (*nu știu, nu mă pot pronunța*).
  - a. Pe acest forum, sub ID-ul* dat se poate afla oricine.
  - b. Numele de utilizator al ID-ului este numele real al persoanei care postează.
  - c. O persoană poate posta un singur mesaj cu același ID.
  - d. O persoană poate posta un enunț interogativ cu un ID și un enunț asertiv, ca răspuns dat la întrebarea pusă de el, cu alt ID.
  - e. Posesorul ID-ului este un băiat/o persoană de genul masculin.
9. Din ceea ce spune, din felul cum se exprimă o persoană, putem deduce informații referitoare la ea. Recitește mesajul și încearcă să construiești portretul celui care l-a postat: *vârstă, statut social, grad de cultură, temperament*** etc.

Etapile scrierii: generarea ideilor, planificare, scriere

TEXTUL DESCRIPTIV NONLITERAR ȘI LITERAR

Explorează!

1. Dacă ai un cont pe o rețea de socializare, fă un inventar sumar al celor care figurează ca prieteni. Stabilește câte o fișă biografică pentru trei dintre ei: numele lor real, vârsta, ce le place – muzică, actori, discipline, profesori, la ce școală învață etc. Reflectează la cât de multe/puține lucruri știi despre ei.
2. Găsește puncte comune cu prietenii tăi reali și/sau cu cei din lista ta de pe rețeaua de socializare.
3. Copiază pe caiet, din textul scris de Vasile Alecsandri, numele a patru moduri de petrecere a timpului liber, jocuri din copilărie, frecvente în secolul al XIX-lea.

Aplică!

Creează portretul prietenului ideal. Redactează mai întâi un plan care să cuprindă date despre identitatea sa personală: cine (nume, prenume, poreclă) și ce va fi (rolul său), cum arată, nume, hobby-uri, în ce spațiu va avea loc întâlnirea, despre ce vei discuta cu el. Scrie compunerea mai întâi sub forma unei ciorne. Schimbă caietul cu un coleg. Fii receptiv la sugestii!

Prezintă portretul în trei paragrafe, după un scurt enunț introductiv.

Folosește structuri de tipul *substantiv + atribut*.

Textul explicativ. Limba standard. Normă și abatere

Explorează!

Citește fragmentul următor dintr-un articol apărut în ziarul *Adevărul*, în noiembrie 2009, și rezolvă sarcinile date.

Alexandru Voicu, proprietar de atelier de tuning auto, era exasperat de mesaje de genul „Aoleuuu.. iau strikat majyna.. lighturile mai au putzyn ji akopera kapota iar oglinzile alea y da un aer de majina klapauga foarte urata. numi place de nikiu kuloare”.

A decis să încerce să schimbe ceva și a publicat mesajul: „Nu folosiți aberații gramaticale de genul sh, tx, ji, k în loc de că sau ce, articulați cuvintele corect (copilul, nu copilu, mingi, nu mingii) etc., folosiți virgula când este cazul, scrieți cuvinte întregi (cineva nu cnv), folosiți cratima dacă trebuie (dă-mi, nu dămi, voi scrieți, nu voi scrie-ți) etc.”. El a insistat că acele „patru-cinci secunde în plus de care e nevoie pentru a scrie în limba română, nu în varianta prescurtată, reprezintă o dovadă de respect față de cei care citesc forumul”.

1. Reformulează mesajul criticat, astfel încât să fie inteligibil și conform normelor limbii române.
2. Explică de ce Alexandru Voicu era exasperat de mesajele de pe rețelele de socializare.
3. Explică, în trei-patru paragrafe, diferența dintre un prieten virtual (de pe internet) și unul din realitate.

Utilizează atât textul de la pagina 77 (*Părerea mea despre prietenii reale și cele virtuale*, de George Buraga), cât și postarea lui Bogdan Ghiorghiu de pe blog.

În prezentare vei avea în vedere:

- anunțarea subiectului, a ideii generale (*În acest text/această prezentare voi vorbi despre...*);
- două, trei aspecte pe care le vei urmări referitor la acest subiect (*În primul paragraf...; În rândurile care urmează...*);
- dezvoltarea a două-trei idei, prin comparații/exemple (*În comparație cu.../De exemplu...*);
- încheierea – o concluzie, reluarea pe scurt a ceea ce s-a spus în celelalte paragrafe. Poate avea forma unei reflecții, a unei invitații, sugestii etc.

Pentru a se face mai bine înțeleși, utilizatorii rețelelor sociale folosesc, alături de text, imagini prin care sunt redată mimica, gestică, diverse emoții. Scrie pe caiet numele a trei elemente de comunicare transmise prin emoticoane, însoțindu-le de un desen.

Împărtășește impresii!

Discută cu un coleg despre cauzele care determină aspectul neîngrijit al limbii de pe diverse forumuri, de pe rețelele de socializare.

Notați câteva idei pe caiet.

SUBSTANTIVUL. CLASA CUVINTELOR CARE PUN ORDINE ÎN LUME, DÂND NUME OBIECTELOR

Numărul și genul substantivelor

Amintește-ți!

Cuvântul flexibil care **denumeste** persoane, ființe, lucruri, locuri, fenomene ale naturii, însușiri, acțiuni, evenimente și o serie de elemente abstracte (obiecte în sens larg) poartă în gramatică numele de **substantiv**.

Amintește-ți!

Substantivele au **două numere**: singular – (*un*) *copil*/*(o) fată* și plural – (*mai mulți*) *copii*/*(mai multe)* *fete*. Numărul plural este indicat cu ajutorul unor sunete/grupuri de sunete (exemplu: *casă* – *case*).

Explorează!

- Jonathan Swift, un scriitor englez, și-a imaginat o insulă în care oamenii, pentru a comunica despre lucruri, necunoscând cuvintele, umblau cu obiectele la ei, într-un sac.

Din fericire, în lumea noastră există cuvintele, iar multe dintre ele denumesc obiectele materiale și spirituale din existența omului, astfel încât putem să ne înțelegem și în absența lor.

Dacă te-ai fi aflat pe acea insulă și ai fi vrut să vorbești despre prietenul tău cel mai bun, ce crezi că ai fi purtat în sac? Dar dacă ai fi vrut să spui că ai trăit o mare bucurie? Desenează sacul cu obiectele acestea.

- Citește informațiile despre partea de vorbire numită substantiv și transcrie-le în caiet, marcându-le cu o bifă pe cele deja cunoscute și cu semnul exclamării pe cele noi.

Substantivul:

- poate avea unul dintre cele trei genuri (masculin, feminin, neutru);
- poate primi un adjectiv pe lângă el;
- își schimbă forma după număr;
- poate primi un articol.

- Ilustrează definiția substantivului, scriind câte două exemple de substantive din următoarele câmpuri lexicale: *grade de rudenie*, *profesii*, *stări/sentimente*, *categorii geografice*, *lucruri*, *păsări*, *acțiuni*, *însușiri*.

- Demonstrează pentru două substantive că sunt flexibile (își pot schimba forma).

Model: prietenie, prietenia, prietenii, prieteniei, prieteniiile.

Aplică!

- Alege, din lista de mai jos, **doar** acele substantive care redau **denumirile** unor însușiri: *vesel*, *bunăătate*, *greu*, *negru*, *tristețe*, *bun*, *greutate*, *veselie*, *frumusețe*.
- La ce număr ți-ar plăcea să folosești substantivul *necaz*? Dar *bucurie*? Indică sunetul/grupul de sunete care marchează pluralul celor două substantive.
- Scrie o listă cu substantive care pun probleme de scriere atunci când vrei să le folosești la plural.

- Formați grupe de patru elevi. Comparați listele de la exercițiul anterior și alcătuiți una nouă, care să includă problemele semnalate de toți elevii.
- Transcrie toate substantivele din secvența: *Caut oamenii, îi zise micul prinț vulpii. Am de căutat prieteni și o mulțime de lucruri de cunoscut.* Precizează-le genul și numărul.
- Rescrie secvența *îi zise micul prinț vulpii*, după ce ai trecut substantivul cu funcție de subiect de la singular la plural, amintindu-ți că predicatul se acordă cu subiectul în număr.
- Alcătuieste două enunțuri imperative în care să te adresezi unor personaje pentru a face o invitație, pentru a le cere scuze. Ce semn de punctuație reflectă grafic pauza din vorbire pe care o faci după ce le rostești numele?
- Pune semnele de punctuație corespunzătoare pentru a reconstitui enunțurile imperative sau interogative.
  - *Surioară ... tu ești...*
  - *Frățiorul meu ... unde ești...*
  - *Ascultă ... băiete ... vrei să-ți scapi surioara...*

Substantive comune și substantive proprii

Explorează!

Citește prezentarea a trei personaje dintr-un text scris de Cezar Petrescu, *Pif. Paf. Puf*. Scrie dacă ți-ar plăcea sau nu să citești cartea.

Pif era băiatul. Paf era paița*. Puf era cățelul. Și tustrei erau prieteni la cataramă.

- Scrie cum se numea paița. Cuvântul reprezintă un substantiv comun sau propriu?
- Demonstrează că substantivele *băiatul* și *paița* sunt flexibile.
- Dă exemple de trei nume de căței. Dacă ai un animal de companie, scrie substantivul comun care-l încadrează într-o categorie și un substantiv propriu care-l individualizează (numele lui).
- Transcrie patru substantive comune din fragmentul de mai jos:
  - ✓ În orașel se aciuse liniștea zilelor de vară. Tinerii plecau dis-de-diminează la scăldat, lăsând curțile, străzile și mahalalele pustii, moleșite și tăcute.
Cireșarii, de Constantin Chiriță
- Înlocuiește substantivul comun *orașel* cu unul propriu, iar substantivul *tinerii*, cu două prenume de fete și unul de băiat.
- Transcrie din manualele de *Istorie* și de *Geografie* câte două perechi de substantive: două comune și două proprii.

Model: munte – substantiv comun; Munții Locvei – substantiv propriu.

Amintește-ți!

Substantivele pot avea unul dintre următoarele **genuri**: masculin – (*un*) *băiat*/*(doi) băieți*; feminin – (*o*) *fată*/*(două) fete*; neutru – (*un*) *dulap*/*(două) dulapuri*.

Observă!

Pauzele care urmează după substantive folosite în adresare se marchează în scris prin **virgulă**.

Dicționar

* *paiță, paițe*, s.f. Personaj comic în spectacolele de circ, la diferite reprezentații populare etc.; măscărici, saltimbanc, clovn; bufon. ◊ *Păpușă* îmbrăcată ca o *paiță*.

Amintește-ți!

Substantivele pot fi **proprii** (obiectul denumit este unic) sau **comune** (redau o categorie de obiecte de același fel).

CORECT/INCORECT

Selectează forma recomandată de plural a substantivelor:

sandviciuri/sendvișuri;
ghiozdanuri/ghiozdane;
ciocolate/ciocolăți;
chibrite/chibrituri;
aragaze/aragazuri.

7. Corectează greșelile dintr-un e-mail pe care un elev român i-l trimite unui prieten din Marea Britanie. Rescrie forma rezultată.

La noi școala a început mereu în Septembrie. Am primit liber de 1 Decembrie și ne-am întors la școală în Ianuarie, ca să mai primim apoi o zi liberă de 24 Ianuarie. Iunie este cea mai simpatică lună, deoarece aduce vacanța.

8. Scrie enunțurile următoare, trecând la plural substantivele din paranteză, pentru a reconstitui un fragment din jurnalul unui elev.

Când am (emoție) mă zăpăcesc cu totul. Știam multe (poezie), dar nu mi-am amintit niciun vers. De supărare, îmi venea să strig. Toți (membru) familie mele încercă să mă ajute.

9. Compară modalitatea de a forma pluralul substantivului în limba română cu regulile formării pluralului într-o altă limbă studiată. Discută cu un coleg pe această temă.

10. În dicționar, substantivele apar la forma de singular. Trece la forma de singular următoarele substantive pentru a le găsi în dicționar: *injecții, codri, pomi, clădiri, mătuși, mănuși, lalele.*

11. Indică forma de dicționar pentru următoarele substantive: *chibrituri, creioane, privighetori.*

Gramatica ne împrietenește cu ortografia. Articolul nehotărât și articolul hotărât

Descoperă!

În dicționar, substantivele apar cu o formă prin care nu se aduc precizări despre cât de cunoscute sunt obiectele denumite de ele de către vorbitori.

Explorează!

Dacă vei căuta pe site-ul dexonline.ro cuvânt *orășelul*, dicționarul te va duce automat la o formă din care lipsesc literele *-ul*.

1. La ce formă crezi că vei găsi în dicționar substantivele: *pătuțul, lalelele, chimire, ștafeta?*
2. Reflectează la afirmațiile următoare și transcrie enunțul în care *prieten* numește o persoană cunoscută și de vorbitor și de ascultător.

Ai prieten, ești fericit. Un prieten este de mare ajutor. Prietenul meu este de mare ajutor.

3. Selectează forma potrivită a substantivului *prieten* pentru a reface citatul **Niște prieteni/Prietenii/Prieteni** mei nu sunt mulți, dar sunt nenumărați. (Nichita Stănescu)

orășelul x caută
 opțiuni

Vrei ca **dexonline** să crească într-un an cât alții în zece?

rezultate (11) declinări sinteză (1)

11 definiții pentru **orășel**

Dicționare explicative
 Explică cele mai întâlnite sensuri ale cuvintelor.

ORĂȘEL, orășele, s. n. Diminutiv al lui oraș; oraș mic. –
Oraș + suf. -el.

sursa: DEX '09 (2009) adăugată de LauraGellner acțiuni

Reține!

Pentru a indica modul în care obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor, se folosește un element numit **articol**.

Cu ajutorul articolului se realizează o categorie gramaticală specifică substantivului numită **determinare**.

4. Numește elementele care diferențiază substantivele din seriile următoare:
băiat (forma de dicționar) – *un băiat* (oarecare) – *băiatul* (acela);
fată (forma de dicționar) – *o fată* – *fata*; *pix* – *un pix* – *pixul*.

Reține!

Cuvântul care se **atașează direct** sau cu ajutorul unui sunet de legătură la forma de singular sau de plural a substantivului, arătând că obiectul denumit de acesta este bine cunoscut vorbitorilor se numește **articol hotărât**. Acesta are forme diferite în funcție de gen și număr.

Aplică!

1. Copiază pe caiet textul de mai jos și atașează la sfârșitul substantivelor, în spațiile dintre paranteze, **articole hotărâte** potrivite fiecărui substantiv din lista: **-i, -a, -le, -(u), -lui, -lor, -ei**.

Terra este planet[...] albastră, așa cum mi-a apărut în visu[...] de ieri. Toți colegii[...] știu asta încă din clas[...] a IV-a, din cărți[...] de geografie. De la unii dintre ei am aflat că, în general, pisicuțe[...] le place smântâna. De acasă, știu că tuturor pisicuțe[...] stăpâni[...] lor, le cam fac toate mof-turi[...]. Nici eu nu-i rezist pisoiu[...] meu și îi cer mereu mame[...] bani să-i cumpăr bunătăți. Când vrea ceva, el este asemenea vulpițe[...]. Frate[...] meu îi este ușor să-i reziste lui Pufi, birmaneza noastră, dar lui Andrei, prietenul său, nu.

2. Formele articolului hotărât diferă în raport cu genul, cu numărul substantivului și cu poziția acestuia în enunț/propoziție. Rescrie articolele hotărâte atașate substantivelor din lista următoare, specificând ce alte informații mai oferă (despre număr și gen): *pisoiu*, *pisoii*, *pisoilor*, *pisoilui*, *vulpița*, *vulpiței*, *bunica*, *bunicii*, *membrul*, *membrii*, *membrului*, *membrilor*.

Model: articol hotărât **-I** indică numărul singular pentru substantivele masculine și neutre.

3. Atașează articolul **-ei** substantivelor comune feminine *mama*, *fata*, *casa*, iar articolul hotărât **-lui** substantivelor *frate*, *băiat*. Realizează aceeași sarcină cu substantivele feminine proprii: *Ioana*, *Andreea* și substantivele masculine *Ion*, *Vasile*, *Andrei*. Ce constăți în cazul substantivelor *Gabi*, *Carmen*, *Vali*?

Aplică!

Desenează un tabel în care să introduci formele articolului hotărât în rubricile potrivite (gen și număr): ***l, -le, -a, -i, -lui, -lor, ei***.

Vezi pinguinul albastru?
pinguinul – substantiv articulat hotărât.

CORECT/INCORECT

Transcrie pe caiet formele corecte:

niște copiii/niște copii;
toți membri/toți membrii;
doi băieții/doi băieți;
multe păduri/multe pădurii;
acești elevii/acești elevi;
toți profesorii/toți profesori.

CORECT/INCORECT

Selectează varianta corectă:

*lui Florina/Florinei;
mingii/mingiei;
niște ochi verzi/
niște ochii verzi;
mingiile/mingile.*

Observă!

Pentru care dintre cele două substantive de la exercițiul 5 se explică scrierea astfel: primul *i* din rădăcină, un *i* de la plural, iar ultimul *i* este articol hotărât?

4. Scrie în caiet în spațiile dintre paranteze formele potrivite din lista dată (*un – niște, o – niște, un – niște, unui – unor*) pentru a indica faptul că obiectul denumit de substantivul respectiv nu este bine cunoscut vorbitorilor.
- Pe stradă treceau [...] copii. I-am rugat să-mi dea [...] informații despre un obiectiv turistic. [...] fată care spunea că știa bine drumul s-a contrazis cu [...] băiat care avea altă părere. [...] băiat i s-a părut mai eficient să mă conducă el, iar [...] fete i-a venit ideea să-mi arate pe GPS unde ne aflăm. [...] copii așa drăguți nu ai cum să nu le porți o amintire plăcută.*

Reține!

Articolul care stă în fața substantivului și arată că obiectul denumit de acesta este puțin cunoscut emițătorului și receptorului se numește **nehotărât**. Un substantiv însoțit de acest articol este **articulat nehotărât**.

Exemplu: substantivul *un băiat* este precedat de un articol nehotărât.

5. Urmărește scrierea substantivelor *copil* și *băiat* în contexte diferite și apoi trage o concluzie cu privire la scrierea cu un *i*, cu doi sau trei *i*.
- Vecina mea are un singur copil. Eu am doi copii. Sunt niște copii cuminiți. Toți copiii din cartier îi iubesc.*
- Vecina mea are un singur băiat. Eu am doi băieți. Sunt niște băieți cuminiți. Toți băieții din cartier îi iubesc.*
6. Scrierea cu doi *i* sau cu un *i* poate reprezenta o problemă. Lecțiile de gramatică au rolul de a te ajuta nu doar să scrii corect, ci și să înțelegi de ce trebuie scris într-un anume fel. Cât de mult te-au sprijinit ultimele lecții de gramatică? Transcrie pe caiet litera corespunzătoare: **FM** (foarte mult), **M** (mult), **P** (puțin) sau **D** (deloc).
- cunoștințele despre număr: FM/M/P/D;*
  - cunoștințele despre articol: FM/M/P/D;*
  - cunoștințele despre timpurile verbelor: FM/M/P/D;*
  - lecția despre genul substantivelor: FM/M/P/D.*
7. Transcrie substantivele articulate hotărât din enunțurile de mai jos și precizează locul unde este așezat de fiecare dată articolul hotărât.
- Fratelui meu îi place fotbalul.*
  - Ochii lui Andrei sunt verzi.*
8. Ai fost invitat de doamna învățătoare să le vorbești elevilor de la clasa pregătitoare despre prietenii imaginari. Înainte de a-i trimite mesajul scris doamnei învățătoare, verifici corectitudinea formelor de plural. Trece și tu, pe caiet, substantivele din paranteze la forma standard.
- Mama mea spune adesea: (fiu) mei au avut când erau mici (prieten) imaginari. Împărțeau cu ei toate (jucărie). Nu toți (copil) au avut un prieten imaginar. Unii (copil) dintre cei care au avut un prieten imaginar nici nu-și mai amintesc de așa ceva.*

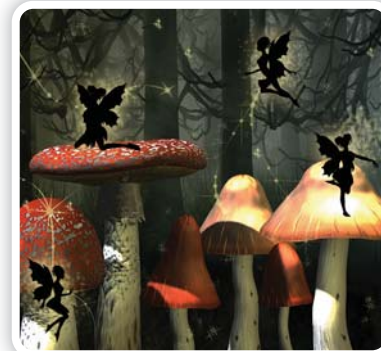
Posibilități combinatorii ale substantivului

Lucru în echipă

Prezentați fiecare dintre imagini în câte un paragraf. Oferiți detalii despre personajele și obiectele din imagini, folosind grupuri formate dintr-un substantiv și un alt cuvânt.

Model: În prima imagine sunt prezentate două fantome simpătice. Una...

Aplică!

1. Asociază fiecăruia dintre substantivele *prietenie*, *răsplată*, *compliment*, *plecare*, *urare*, *păpușă*, *casă*, *copil* un număr cât mai mare de atribute.
Model: prieten bun/drag/de ieri.
2. Inserează într-un paragraf cel puțin două dintre grupurile alcătuite la exercițiul anterior, pentru a crea o secvență ce ar putea reprezenta începutul unei compuneri.
3. Transcrie grupurile formate dintr-un substantiv comun și un atribut din fragmentele de mai jos.
Model: prietenii lui – grup format dintr-un substantiv centru prietenii și lui atributul acestuia.

FRAGMENTUL A

Cățelul se uită la prietenul lui, cu ochii mici și buni. Îl apasă cu laba pe genunchi. Clatină coada pufoasă și spune din ochi [...].

FRAGMENTUL B

În opinia lor, acesta nu era un loc ca oricare altul, ci unul magic, populat cu o sumedenie de ființe fantastice, despre care sunt absolut convinsă că voi n-ați auzit decât în basme. Un loc bântuit de creaturi ciudate cum sunt Doamnele (lelele), Solomonarii, Zmeii, Căpcăunii, Strigoii ori Pasărea Măiastră.

Andilandi. Călătoria lui Vlad pe Celălalt Tărâm, de Sînziana Popescu

4. Alcătuieste un enunț interogativ și unul exclamativ în care să folosești substantivele *frate*, *arbitru* la plural, articulate hotărât. Însoțește-le de atribute potrivite.
5. Alcătuieste un enunț în care substantivul *creaturi*, însoțit de un atribut, să stea pe lângă un verb și să fie subiectul acestuia.

Invitație în lumea cărților

Acceptă provocarea lansată de Sorin Rusu și Monica Rusu care au tradus povești irlandeze. Citește despre lumea elfilor, a zânelor și a spiridușilor și vei cunoaște o lume și o realitate diferită de cea în care viețuiești:
<https://editura.liternet.ro/carte/308/Povesti-cu-spiridusi-si-zane.html>

NORMĂ ȘI ABATERE

Transcrie pe caiet, selectând forma corectă a substantivelor din mesajul următor:

În imaginea 1, două fantome sunt la înălțimea acoperișelor/acoperișurilor. Deasupra, pe cer petele albe seamănă cu aripile/aripele unor păsări. Ferestrele/Freestele luminate par ochi/ochii unor case vii.

CORECT/INCORECT

Formulează enunțuri imperative în care să inserezi grupurile următoare, alegând prepoziția corectă:

*pe telefon/la telefon;
la final de oră/pe final de oră.*

Aplică!

Privește imaginea de mai sus (casa ciupercă). Prezintă cât mai multe detalii despre ea, folosind substantive precedate de prepozițiile următoare: *cu, din, de la, lângă, sub, după, pe.*

PREPOZIȚIA – CUVÂNT DE LEGĂTURĂ

Explorează!

1. Un coleg nu a fost atent și i-a scris prietenului său un bilet cu următorul mesaj: *Diseară mergem la film. De-abia aștept să râd de tine.* Acesta s-a supărat, dar a înțeles că vina o poartă un cuvânt. I-a transmis biletul înlocuind cuvântul buclucaș cu un altul. Scrie cum arată enunțul corectat.
2. Din cauza emoției, uneori poți face gafe. La o emisiune gastronomică, prezentatoarea a spus profund emoționată: *Am avut ocazia azi să gătesc regina gastronomiei franceze.* Imediat, și-a revenit și a corectat enunțul. În ce a constatat greșeala?
3. Formulează enunțuri în care să folosești cuvintele: *Matei, carte, a pus, bancă.*
4. Imediat după redactarea textului de mai jos au căzut picături de cerneală pe unele cuvinte. Reconstituie textul, scriind pe caiet cuvintele care nu mai pot fi citite.

A fost odată o pădure adevărată. care creșteau niște ciuperci obișnuite, dar care erau. totul speciale pentru Andreea, o fetiță patru ani.

Ea legase o vie prietenie. o ciupercă foarte jovială, care purta permanent. gât un fular. dungi roșii. Andreea s-a gândit că poate ar avea nevoie și. mănăși, fiind așa friguroasă, dar cum acestea erau suite. pod, a renunțat. idee.

Pe ciupercă o chema Steluța și era foarte guralivă, dar și un ascultător grozav. Andreea îi putea spune orice și aflg. ea o grămadă de secrete. De multe ori dormea cu ea. pat. Într-o zi, mama a intrat. neașteptate. camera Andreei, iar Steluța, care se uita pe cărțile de povești ale fetei, s-a speriat îngrozitor. A plecat brusc și nu a mai revenit niciodată.

Mai târziu am înțeles că se temea să nu ajungă tocăniță.

5. Stabilește care dintre cuvintele folosite la exercițiul anterior pentru alcătuirea enunțurilor au simultan toate caracteristicile următoare:
  - sunt cuvinte care nu-și schimbă forma (nu au număr, nu au timp, nu indică persoana);
  - stau înaintea unui substantiv;
  - au rol de legătură între doi termeni;
  - nu pot apărea înaintea unui predicat.

Reține!

Cuvântul **neflexibil** care are rolul de a lega un substantiv sau un pronume de un alt termen din cadrul unui grup se numește **prepoziție**.

6. Reconstituie titlul unui capitol din romanul *Tartarin din Tarascon*, de Alphonse Daudet, adăugând o prepoziție în fața fiecărui substantiv: *O poveste, un omnibus, o maură și un șirag de flori de iasomie*. Compară rezolvarea ta cu a colegului.

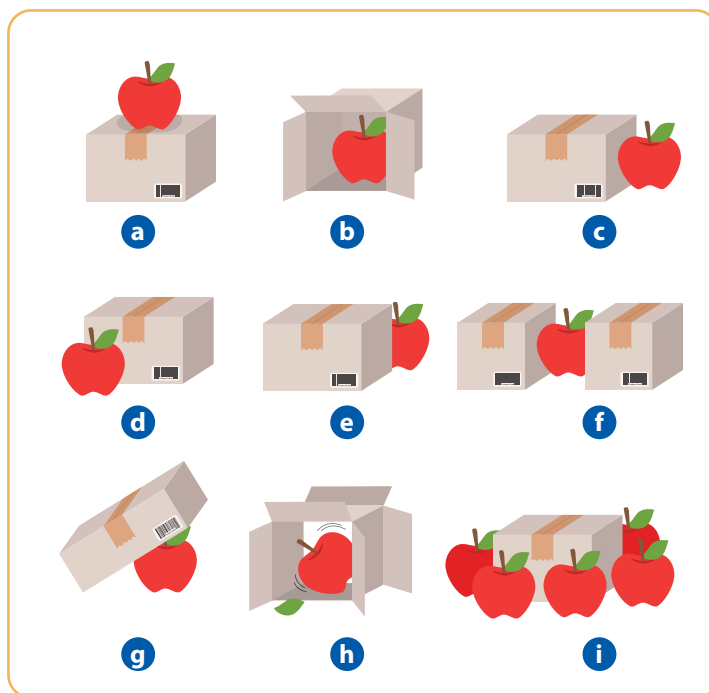

7. Alcătuieste enunțuri asertive în care să prezinți poziția fiecărui măr, indicând locul unde se află în raport cu pachetul/cutia, menționând *de fiecare dată posesorul acestuia*. Vei sublinia prepozițiile.

Figura a. Elena; figura b. Ioana; figura c. Gabi; figura d. Vali; figura e. Florentina; figura f. Florin; figura g. sora ta; figura h. fratele tău.

Puteți face prezentarea în ștafetă.

Model: Mărul Elenei se află pe cutie.

NORMĂ ȘI ABATERE

1. Un elev a încercat să identifice autorul unor enunțuri și perioada când au fost formulate.

Exprimă-ți părerea cu privire la modul în care a reușit să asocieze enunțul, persoana și timpul. Ambele cuvinte au următoarele caracteristici:

1. <i>Se aplecă boierul cătră domn: — Să ne trăiești, Măria Ta.</i>	a. un cronicar de prin secolul al XVI-lea
2. <i>— Fuga după el, a luat-o pi ici!</i>	b. un elev care nu prea a frecventat orele de română
3. <i>— Ridică-te dă pă bancă mea!</i>	c. un țăran dintr-o regiune izolată din Moldova

Care dintre ele crezi că sunt forme vechi și care constituie abateri de la normă?

2. Scrie pe caiet varianta care se încadrează în limba standard, în care prepoziția este folosită/scrișă conform normelor actuale.

- Ridică greutăți mai mari de/decât 100 de kilograme.*
- S-a ascuns dupe/după sobă.*
- Cântă cu/la vioară.*
- S-a interesat despre/de Andrei.*
- Mergea cu 100 de kilometri la/pe oră.*
- Să nu se ia câinele de pe/după mine.*
- Să ia imediat câinele de pe/după noi.*

3. Transcrie varianta corectă de utilizare a prepozițiilor din următoarele enunțuri:

- Vei pleca la/în drum sâmbătă dimineață.*
- Andreea este responsabilă cu/de curățenie.*
- Deține toate datele de la/pentru găsirea soluției.*

Descoperă!

Prepozițiile, la fel ca alte cuvinte, se pot utiliza cu forme diferite, în funcție de timpul și locul în care sunt folosite sau de gradul de educație al vorbitorilor.

Interese față de lectură. Prietenii înving prejudecățile

De-a lungul timpului, indiferent de schimbările materiale petrecute, una dintre valorile pe care oamenii n-au încetat să le prețuiască este prietenia, realitate reflectată în multe opere literare, în filme, în teatru.

Prietenii ciudate, amuzante, emoționante, inedite, înduioșătoare, toate vorbesc despre ce înseamnă **iubire, încredere și comunicare**, dar și **responsabilitate**, căci alegerea aparține fiecărei persoane. Prietenia ne îmbogățește, prin ea primind și dăruind cunoștințe, așteptări, timp, răbdare și respect.

Din Antichitate și până-n zilele noastre, principiile de bază ale unei prietenii au rămas aceleași: **loialitate, acceptarea celuilalt** așa cum este el, fără a-l judeca, **sinceritate și încredere**.

Activitate în perechi

Respectați regulile de comunicare!

1. Spune-i colegului tău ce apreciezi mai mult într-o prietenie.
2. Prezintă-le colegilor o carte/un film în care se vorbește despre prietenie.
3. Citește prezentările și recomandările următoare, în care tema principală este prietenia și numește cărțile pe care ai vrea să le citești, indicând ce anume te-a atras la fiecare.
  - a. Cea mai veche scriere literară păstrată a umanității (începutul mileniului al III-lea î.Hr., Mesopotamia), *Epopoea lui Ghilgameș*, emoționează și astăzi prin pasaje care redau prietenia dintre Ghilgameș și Enkidu, precum și suferința pe care un semizeu o resimte la pierderea unui prieten.
  - b. În *Iliada* sunt prezentați doi eroi: Ahile și Patrocle, care au luptat împreună în războiul troian. Când Patrocle a fost ucis, Ahile s-a izolat zile întregi, și-a acoperit corpul cu cenușă, iar după înmormântare și-a canalizat toată furia și suferința pe câmpul de luptă, dornic să răzbune moartea bunului său prieten.
  - c. Citește *Muzicanții din Bremen*, de frații Grimm, și vei afla cum un măgar, un ogar, o pisică și un cocoș se împrietenesc și reușesc să rezolve împreună probleme vitale.
  - d. Având fiecare alte interese, dar formând o singură echipă și dovedind atașament unul față de altul, o fetiță (Dorothy), un câine (Toto), un șoricel, un leu, un tăietor de lemne și un om de paie reușesc să se regăsească și să-și împlinească visul. Cum? Vei afla citind cartea *Vrăjitorul din Oz*, de Lyman Frank Baum.
  - e. Alexandru Dumas, scriitor francez din secolul al XIX-lea, este autorul celebrului roman *Cei trei muschetari*. Deviza celor patru personaje principale este: „Unul pentru toți, toți pentru unul!”
  - f. Din secolul al XIX-lea până astăzi, multe generații au fost încântate de aventurile a doi buni prieteni: Tom Sawyer și Huckleberry Finn, personaje create de Mark Twain.
  - g. O echipă invincibilă formează și cei șapte tineri din volumele *Cireșarii*, de Constantin Chiriță: Ionel, Victor, Ursu, Dan, Maria, Lucia și Tic, un fel de supereroi moderni ai perioadei de dinainte de 1989.

RECAPITULARE

leși, 1877, decembrie

Bădie¹ Mihai,

Ai plecat și mata din leși, lăsând în sufletul meu multă scârbă și amăreală. Să deie Dumnezeu să fie mai bine pe acolo, dar nu cred. Munteanul e frate cu dracul, dintr-un pol² el face doi; și-apoi dă, poate nu-s cu inima curată când grăiesc de fratele nostru că-i cu dracul, în loc să fie cu Dumnezeu.

Dar, iartă și mata, căci o prietenie care ne-a legat așa de strâns nu poate să fie ruptă fără de ciudă din partea aceluia care rămâne singur.

Această epistolie ți-o scriu în cerdacul³ unde de atâtea ori am stat împreună, unde mata, uitându-te pe cerul plin cu minunății, îmi povestea atâtea lucruri frumoase frumoase! Dar coșcogeamite om ca mine, gândindu-se la acele vremuri, a început să plângă...

Bădie Mihai, nu pot să uit acele nopți albe când hoinăream prin Ciric și Aroneanu, fără pic de gânduri rele, dar din dragostea cea mare pentru leșul nostru uitat și părăsit de toți.

Și dimineața când veneam la cuiabar, blagosloviți⁴ de aghiazma⁵ cea fără de prihană și atât iertătoare a Tincăi, care ne primea cu alai, parcă cine știe ce nelegiuire am făcut și noi. Ți-aș scrie mai mulțisor, însă a venit Enăchescu și trebuie să plec cu dânsul la tipografie.

Cu toată dragostea,
Ionică.

Scrisori către Mihai Eminescu, de Ion Creangă

1. Scrie data când a fost redactată scrisoarea. Crezi că timpul scrierii ar putea explica forma unor cuvinte folosite în text? Dacă da, oferă câteva exemple.
2. Scrie câte un enunț în care să indici prin ce substantive proprii sunt numiți destinatarul și expeditorul.
3. Care sunt cuvintele din text cărora nu le cunoști sensul? Scrie două dintre ele și încearcă să le deduci înțelesul, folosindu-te de context.
Model: Epistolie este un cuvânt pe care nu-l folosesc, dar cred că are înțeles de scrisoare, pentru că apare lângă cuvântul scriu și obiectul scrierii este o scrisoare.
4. Formulează un enunț în care să precizezi luna când a fost redactată scrisoarea, fiind atent la ortografie. Există vreun context în care scrierea acestei luni să fie diferită? Dacă da, exemplifică.
5. Cuvântul scârbă din secvența lăsând în sufletul meu multă scârbă și amăreală are următorul înțeles:
  - a. aversiune nestăpânită (fizică sau morală) față de Bădia Mihai;
  - b. dezgust, silă față de destinatar, din cauza comportamentului;

¹ bādîe, s. m. (Mold., Bucov.) Termen de respect cu care cineva se adresează unui frate sau unei persoane mai în vârstă; bade, nene.

² pol, poli, s. m. Monedă sau bancnotă de douăzeci de lei, care a circulat în România.

³ cerdác, cerdace, s. n. 1. Mic pridvor, uneori închis cu geamlâc, situat pe una sau pe mai multe laturi ale unei clădiri; galerie deschisă, mărginită de stâlpi (la vechile case boierești sau la mănăstiri); verandă, pridvor. ◇ (Impr.) Balcon. 2. (Înv.) Clădire izolată, cu o singură încăpere, așezată pe o ridicătură de pământ sau pe stâlpi înalți, care permite o vedere generală asupra împrejurimilor. [Pl. și: cerdacuri – Var.: ceardác s.n.] – Din tc. çardak

⁴ blagosloví, blagoslovesc, vb. (Înv. și fam.; adesea fig.) A binecuvânta. – Din sl. blagosloviti.

⁵ agheázma, s. f. (în religia creștină) Apă sfințită.

- c. *spaimă, groază față de o întâmplare din momentul despărțirii;*
 d. *înrinare, mâhnire, supărare din cauza despărțirii.*

Scrie pe caiet litera răspunsului corect.

6. Numește orașul în care hoinăreau cei doi prieteni. Prin ce tip de substantiv este numit?
7. Alege dintre atributele de mai jos unul care ar defini tipul de relații dintre expeditor și destinatar:
 a. *familiale;*   b. *prietenești;*   c. *de serviciu.*
8. În text există indicii că expeditorul se consideră inferior destinatarului. Motivează afirmația.
9. Care dintre regiunile de mai jos crezi că ar corespunde destinației spre care s-a îndreptat Bădia Mihai?
 Scrie pe caiet litera răspunsului corect. Oferă și un indiciu.

- a. *Moldova;*
 b. *Muntenia;*
 c. *Transilvania;*
 d. *Banat.*

10. Alege varianta corectă, motivând prin valorificarea informațiilor din text:

Expeditorul are/nu are o părere bună despre locuitorii din regiunea Munteniei. Da, cred că..., deoarece... Nu, nu cred că ...

11. Transcrie primul substantiv propriu din text și precizează ce denumește.
12. Transcrie cuvântul care exprimă adresarea politicoasă din primul paragraf. Față de cine crezi că l-ai putea folosi tu?
13. Transcrie din primul paragraf trei substantive cu rol de subiect și analizează-le, menționând felul, numărul și genul.
14. În ce regiune locuiești? Știi cum este ea percepută de locuitorii din alte regiuni ale țării?
15. Indică motivul cel mai relevant pentru care corespondența nu s-a realizat prin e-mail.
16. Scrie forma de plural articulată nehotărât și apoi articulată hotărât a substantivelor comune care-i denumesc pe locuitorii regiunilor istorice – Transilvania, Maramureș, Muntenia, Banat, Oltenia, Moldova, Dobrogea.

17. Copiază pe caiet harta României și marchează traseul pe care crezi că l-ai parcurs scrisoarea redată la pagina anterioară. Compară realizarea ta cu a colegului de bancă.
18. Imaginează-ți că prietenul tău a plecat în altă țară. Rezolvă una dintre sarcinile următoare:
 a. Redactează o scrisoare de minimum 60 de cuvinte în care să-i relatezi cum se desfășoară cursurile în clasa a V-a.
 b. Scrie-i un e-mail de minimum 60 de cuvinte în care să-i prezinți doi colegi nou-veniți în clasa a V-a.

19. Scrie un enunț în care să indici cauza pentru care autorul scrisorii a încheiat mesajul, deși ar fi vrut să spună mai multe.

EVALUARE

Citește textele următoare, preluate de pe diferite site-uri și rezolvă sarcinile date.

TEXTUL 1

Eram ferm convinsă că numele zilelor săptămânii și ale lunilor calendaristice se scriu cu majusculă, dar mi s-a atras atenția că lucrurile nu stau chiar așa cum credeam. Așadar, am pus mâna pe DOOM și am căutat o clarificare, iar acolo am descoperit că, într-adevăr, greșeam. Exceptând situația în care vorbim despre „primul cuvânt dintr-o comunicare”, ar trebui să scriem, de exemplu, marți, și nu Marți, sau iunie, și nu Iunie. (Miki)

TEXTUL 2

Nu ni se mai pare necesară în momentul de față reluarea regulilor, încetățenite de multă vreme în limba română, potrivit cărora se scriu cu literă mică substantivele comune care denumesc popoare, zilele săptămânii, lunile anului și disciplinele de învățământ (care în unele limbi se scriu cu literă mare), excepție fac numele de sărbători (1 Decembrie 1918). Cei care le scriu peste tot cu majusculă sunt foarte probabil influențați de engleză. (Angelicamim)

TEXTUL 3

Cred că aș putea defini prietenia ca relația dintre oameni bazată pe o afecțiune deosebită, încredere și stimă reciprocă, pe idei sau principii comune. Cu alte cuvinte, aș putea spune că un prieten adevărat este persoana în care poți avea cea mai mare încredere și căreia îi poți încredința cele mai ascunse secrete ale tale, însă treaba asta e cam cu două tăișuri, pentru că un prieten te poate distruge instant cunoscându-ți cele mai intime secrete. Așa că aveți grijă ce și cum e cu prietenii ăștia. (Junior)

TEXTUL 4

După ce că trebuie să fii atent cum îi selectezi, mă întreb, există și niște reguli pentru a-i ține aproape sau pentru a face prietenia să funcționeze? Prietenii cei mai buni au reguli sau vine totul de la sine, ca mersul pe bicicletă? Sigur este că trebuie să existe încredere reciprocă. (Izabella Ștefania)

1. Transcrie pe caiet enunțurile de mai jos și scrie în dreptul fiecăruia numărul textului/textelor căruia/cărora le corespund afirmațiile.
  - a. Tema discuției este scrierea corectă a unor cuvinte.
  - b. Trebuie să avem grijă cui ne spunem secretele.
  - c. Asupra scrierii în română apare influența limbii engleze.
  - d. Se referă la încrederea care trebuie să existe între prieteni.
  - e. Prietenia este o relație bazată pe stimă.

Model: Enunțul de la litera e. corespunde textului 3.

2. Transcrie, din fiecare text, câte un grup format dintr-un substantiv și atributul său. Subliniază atributul.
3. Alege varianta considerată corectă.
Autorul textului 1 este demn/nu este demn de încredere atunci când ne vorbește despre scrierea cu litere mari a lunilor. Explică alegerea într-un enunț de 10-15 cuvinte.
4. Explică dacă în enunțul *Marți mă întâlnesc cu prietenul meu!*, numele zilei săptămânii este scris greșit.
Da, pentru că ... . Nu, pentru că ... .
5. Scrie două avantaje și două dezavantaje oferite de un mesaj scris pe telefon în comparație cu o scrisoare.
6. Alege doi dintre autorii postărilor și creează-le o identitate, utilizând toate informațiile explicite sau pe care le poți deduce. Unde nu există date, folosește-ți imaginația!

7. Formulează patru enunțuri imperative în care să folosești numele a patru colegi cărora să le prezinți ce reguli ar trebui să respecte dacă vor să-i consideri prieteni.
8. Transcrie din textul 4 un substantiv articular hotărât și unul articular nehotărât.
9. Gândește-te la un joc și prezintă, în 80-100 de cuvinte, modul în care se desfășoară și regulile ce trebuie respectate. Vei folosi cel puțin trei prepoziții pe care le vei sublinia.

Nr. subiectului	Barem de notare	Punctaj total
1	Fiecare enunț transcris corect și asociat corespunzător unui fragment. (4 × 2 puncte)	8 puncte
2	Transcrierea unui grup fără sublinierea atributului. (4 × 1 punct) Sublinierea atributului. (4 × 1 punct)	8 puncte
3	Indicarea variantei corecte, fără justificare. (2 puncte) Explicația adecvată într-un enunț corect. (6 puncte)	8 puncte
4	Indicarea variantei corecte, fără justificare. (2 puncte) Explicația adecvată într-un enunț corect. (6 puncte)	8 puncte
5	Câte două puncte pentru precizarea fiecărui avantaj (2 × 2 puncte) și câte două puncte pentru precizarea fiecărui dezavantaj (2 × 2 puncte).	8 puncte
6	Selectarea a doi autori de postări; indicarea a două date care țin de identitatea personală/națională redată direct sau deduse.	8 puncte
7	Formularea unor enunțuri ce respectă ambele cerințe. (8 puncte) Formularea unor enunțuri ce respectă o cerință. (4 puncte)	8 puncte
8	Transcrierea fiecărui substantiv care respectă cerința. (4 × 2 puncte) Transcrierea unor substantive fără respectarea cerinței a doua. (2 puncte)	8 puncte
9	Prezentarea unui joc (nume, detalii). (5 puncte) Explicarea regulilor. (5 puncte) Folosirea prepozițiilor și sublinierea lor. (6 puncte) Redactarea (așezarea în pagină, ortografia, punctuația, scrisul citet). (10 puncte)	26 puncte

Din oficiu: 10 puncte.
Punctaj total: 100 de puncte.

FIȘĂ DE REFLECȚIE

Ilustrează următoarele afirmații cu enunțuri personale care să reflecte influența pe care studiul acestei unități de învățare a avut-o asupra ta.

- În această unitate am aflat ceva despre cineva/ceva. Exemplifică!
- Din această unitate am aflat ceva ce pot folosi la o altă disciplină sau în viață. Exemplifică!
- Din această unitate am descoperit despre mine că...
- Mi-ar plăcea să aflu lucruri noi despre...
- Am învățat...
- Ceea ce am învățat îmi poate folosi la...
- Aș putea să-mi îmbunătățesc modul de a învăța...
- Față de unitatea precedentă mă descurc mai bine la...

Realizează pe o foaie un tabel asemănător celui de la pagina 143, *Fișă de observare a comportamentului*. Apreciază activitatea ta din această unitate de învățare și prin completarea fișei de reflecție. Adună în portofoliu fișele de la fiecare unitate pentru a observa ce se modifică.

UNITATEA 5

OMUL, PARTE DIN NATURĂ

5

Natura este arta lui Dumnezeu cel Veșnic.

(Dante Alighieri)

Natura este o liră uriașă la care cântă poetul.

(Victor Hugo)

Natura nu este un templu, ci un atelier în care omul trebuie să rămână un simplu muncitor.

(Ivan Sergheevici Turgheniev)

Competențe specifice: 1.4, 2.4, 3.4, 4.2, 5.1.

ÎȚI VEI REAMINTI...

- Adjectivul (gen, număr).
- Acordul.
- Textul descriptiv.

VEI DESCOPERI...

- Articolul demonstrativ.
- Gradele de comparație.
- Comparația ca figură de stil.
- Realizarea de inferențe.

VEI APLICA...

- Vei asculta cu atenție vorbitorul, manifestând empatie față de el.
- Vei identifica o idee în mai multe texte.
- Vei rescrie o secvență dintr-un mesaj/dintr-o compunere personală, în urma analizei observațiilor primite.
- Vei utiliza corect normele gramaticale, fonetice și lexicale în mesaje pe teme de interes, în contexte familiare și nonfamiliare
- Vei prezenta experiențe similare sau diferite, privitoare la viața de familie, la valorile promovate de școală.

EXPRIMAREA ADECVATĂ A EMOȚIILOR

Omul în armonie cu natura

Explorează!

1. Privește cele două imagini alăturate și asociază-i fiecareia câte o emoție/o stare și unul dintre citatele de la pagina anterioară.
2. Citește fragmentul următor și împărtășește unui coleg impresiile după lectura lui.

Pentru oricine se teme, se simte singur sau nefericit, cu siguranță cea mai bună metodă este să se ducă undeva în natură, unde este complet singur, singur cu cerul, cu natura și cu Dumnezeu. Atunci, abia atunci, simți că totul e așa cum trebuie să fie și că Dumnezeu vrea să vadă oamenii în simpla și frumoasa natură, fericiți.

Jurnalul Annei Frank

3. Citește fragmentele următoare, alege unul dintre ele și redactează un jurnal dublu (vezi pagina 13).

*În iarba verde stau lungit...
Miroase aerul a floare;
O toropeală-adormitoare
Mă fură-ncet. Sunt fericit!
E umbră, pace și răcoare,
Un vânt ușor și liniștit,
Mângâietor, sărută nucul...
E umbră, pace și răcoare,
Ce clar, departe, cântă cucull!
Un dor de viață negrăit
Din om și fire se desprinde.
Dac-aș putea în brațe-aș prinde
Întregul zării nesfârșit.
Și toată seva primăverii
Prin mine vraja și-o propagă*.
Și le sărută și le-apeacă [...]*

Primăvara, de Cincinat Pavelescu

*Fiind băiet păduri cutreieram
Și mă culcam ades lângă isvor,
Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam
S-aud cum apa sună-ncetișor:
Un freamăt** lin trecea din ram în ram
Și un miros venea adormitor.
Astfel ades eu noști întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas.*

*Răsare luna,-mi bate drept în față:
Un rai din basme văd printre pleoape,
Pe câmpi un val de argintie ceață,
Sclipiri pe cer, văpaie peste ape,*

*Fiind băiet păduri cutreieram,
de Mihai Eminescu*

*Țara mea părăsită de fructe,
Părăsită de frunze.
Părăsită de strugurii
Emigrați prevăzători în vin,
Țara mea trădată de păsările
Rostogolite în grabă
Pe cerul mirat și încă senin,
Veșnic împăcată,
Mirosind a ierburi
Care-și dau sfârșitu-n soarele
domol, [...]
Nucile căzând
Și te luminează
Cuviincios gutui. [...]*
Pastel, de Ana Blandiana,

Dicționar

- * *propagá, propag*, vb. **1.** Tranz. și refl. a (se) răspândi, a (se) împrăștia, a (se) transmite.
** *freamăt, freamăte*, s.n. **1.** Zgomot surd produs de frunzele mișcate de vânt, de valurile mării etc.; fremătare. **2.** Fig. Fior, înfiorare.

Aplică!

1. Alege două dintre fragmentele citate și indică două asemănări și două deosebiri de conținut dintre ele.
2. Selectează pentru fiecare text numele unei emoții potrivite: *melancolia, meditația, mirarea, admirația, bucuria, împăcarea, revolta, neliniștea, dezgustul, indignarea, nemulțumirea, disperarea, tensiunea, regretul, spaima, tristețea, entuziasmul, furia* etc.
Indică pentru fiecare o secvență reprezentativă, un cuvânt-cheie.
Model: fragmentul 2: *admirația*; cuvânt-cheie: *rai din basme*.

ADJECTIVUL

Aplică!

1. Scrie patru emoții din lista de la exercițiul 2 (pagina 94), dar nu ca substantive, ci sub forma unor cuvinte (adjective) care să redea stări sau însușiri și care să se schimbe în funcție de genul și numărul substantivului.
2. Scrie trei substantive din câmpul lexical al *formelor de relief* și asociază-le trei adjective ce redau caracteristici ale acestora.
3. Prin adjective indicăm și clasa căreia îi aparține obiectul denumit prin substantiv. Alege pentru fiecare imagine din partea dreaptă substantivul care denumește obiectul respectiv (*simbol, ie, bancnotă*), adăugând fiecăruia unul dintre adjectivele: *românesc, european, național*, trece apoi tot grupul la plural.

Model: ie românească → ii românești

Acordul adjectivului cu substantivul

Explorează!

1. Formează grupuri alcătuite din substantive însoțite de adjective care exprimă caracteristici referitoare la: *gust, temperatură, mărime, greutate, culori* sau care încadrează obiectul într-un domeniu (clasă): *ceai rece*.
2. Transcrie, din fiecare fragment citat, câte trei structuri formate dintr-un **substantiv** și un **adjectiv** prin intermediul cărora sunt descrise obiecte (culori, forme, stări, origine, însușiri fizice sau morale, dimensiuni). Subliniază adjectivul și scrie în paranteză ce indică.

Model: iarba verde (culoare).

3. Selectează patru grupuri (substantiv și adjectiv) din lista de mai jos și formulează câte un enunț asertiv cu fiecare.
Listă: *nor cenușiu, atmosferă sufocantă, vânt dușmănos, rândunică zglobie, floare trandafirie.*
4. Schimbă numărul substantivelor din structurile de la exercițiul anterior și precizează modificările apărute la adjective.
5. Asociază substantivelor *primăvară, timp, anotimp* câte un adjectiv potrivit și formulează cu grupurile rezultate enunțuri exclamative.
6. Subliniază adjectivul din secvența *Motanul invizibil*, care reprezintă titlul unei cărți scrise de Grete Tartler și Stelian Tăbăraș. Creează și tu două titluri în care să apară substantivul *Motanul* însoțit de câte un adjectiv.

Descoperă!

Adjectivul este un **cuvânt flexibil** (o parte de vorbire) care însoțește un **substantiv** pentru a-l califica, atribuindu-i însușiri, proprietăți diverse sau indicând clasa căreia îi aparține obiectul denumit de substantiv.

Fișă de portofoliu

Scrie inițialele prenumelui tău pe verticală. Pornind de la fiecare literă, găsește un adjectiv care să te reprezinte. Adjectivul va avea o formă diferită în funcție de genul autorului.

Model: Prenumele tău: Ioana/Ioan.

I – inimoasă/inimos

O – onestă/onest

A – atentă/atent

*N – neastâmpărată/
neastâmpărat*

A – amabilă

Descoperă!

Adjectivul **se acordă** cu substantivul în gen și număr.

Împărtășește impresii!

Urmărește cu atenție imaginea de mai sus, care reprezintă una dintre cele mai cunoscute opere ale lui Constantin Brâncuși, sculptor român apreciat în lumea întreagă.

Titlul lucrării este *Coloana fără sfârșit*. Discută cu un coleg ce titlu care să conțină un adjectiv i s-ar potrivi.

Constantin Brâncuși a fost un sculptor român celebru în întreaga lume.

S-a născut la 19 februarie 1876, la Hobița, Gorj și a murit la Paris, în 1957.

Observă!

Adjectivele (cele mai multe dintre ele) pot indica în ce măsură/grad un obiect posedă o însușire, raportat la alte obiecte sau la el însuși în perioade diferite.

7. Trece substantivul subliniat de la numărul singular la numărul plural, realizează apoi schimbările care se impun și scrie forma rezultată. *Imaginea aceasta ciudată îmi trezește o emoție negativă.* Înlocuiește substantivul subliniat cu sinonimul *sentiment*. Scrie forma rezultată și explică modul în care s-a realizat acordul. ✓
8. Stabilește pentru fiecare substantiv și adjectiv din cadrul grupului de la exercițiul anterior numărul și genul.
9. Asociază substantive adjectivelor de mai jos și realizează acordul, urmând indicațiile date: ✓
  - substantiv feminin, plural + adjectivul *drag*;
  - substantiv masculin, articulat hotărât, plural + adjectivul *auriu*;
  - substantiv masculin, articulat hotărât + adjectivul *fumuriu*.
10. Alcătuieste două enunțuri în care adjectivul *argintiu* să stea înainte și după substantivul *fulgi*. Explică scrierea.

Gradele de comparație ale adjectivelor

Explorează!

1. Compară poeziile de la pagina 94 din punctul de vedere al lungimii versurilor.
Model: Versurile sunt mai lungi/la fel de lungi/mai puțin lungi în poezia... . Compară versiunea ta cu cea a unui coleg.
2. Creează trei titluri de filme sau de opere literare în componența cărora există un adjectiv. Prezintă-le în fața clasei.
3. Premiază cele mai reușite titluri pe categorii: *cel mai amuzant, cel mai armonios, cel mai ciudat*. Oferă și un premiu *Zmeura de aur*, pentru titlul *cel mai puțin amuzant*.
4. Formulează două enunțuri în care să folosești două adjective ce redau emoții puternice. Însoțește-ți cuvintele de elemente paraverbale adecvate (accent, ton, intonație etc.).
Model: La ora de mate sunt foarte speriat/foarte relaxat.
5. Gândește-te la modul de evaluare din clasa a IV-a și compară-l cu cel din clasa a V-a. Alege una dintre formulările: *acum există o evaluare mai complicată/mai dificilă/mai grea/simplă; la fel de complicată* etc.
6. Intră în *Jocul asemănărilor și al deosebiriilor!* Completează pe caiet spațiul punctat cu adjectivele și substantivele potrivite.
Sunt la fel de vulnerabil/vulnerabilă precum... .
Sunt la fel de grațios/grațioasă ca un/o... .
Sunt mai puțin înțelept/ințeleaptă decât... , dar mai... decât... .
Sunt la fel de fricos/fricoasă ca... .
Sunt extrem de... .
Sunt cel mai puțin bun la... , dar cel mai bun la... .
7. Citește informațiile următoare și exemplifică-le, indicând, după model, formele pe care adjectivele *bun* și *rău* le au la fiecare grad de comparație.

Reține!

Gradele de comparație ale adjectivelor sunt:

- **gradul pozitiv**, când este folosit cu forma din dicționar – *drăguț*;
- **gradul comparativ**, atunci când acesta este însoțit de:
  - cuvântul *mai* (pentru **comparativul de superioritate**) – *mai drăguț*;
  - grupul *mai puțin* (pentru **comparativul de inferioritate**) – *mai puțin drăguț*;
  - grupurile *tot așa de*, *la fel de* (pentru **comparativul de egalitate**) – *la fel de drăguț*;
- **gradul superlativ relativ**, atunci când este însoțit de *cel* (articol demonstrativ) și de cuvântul *mai*:
  - **de superioritate**: *cel mai drăguț*;
  - **de inferioritate**: *cel mai puțin drăguț*;
- **gradul superlativ absolut**, dacă însușirea redată de adjectiv este la un grad foarte înalt; folosim cuvinte/expresii precum: *foarte*, *extrem de*, *extraordinar de*, *nemaipomenit de*:
  - **de superioritate**: *foarte drăguț*;
  - **de inferioritate**: *foarte puțin drăguț*.

Aplică!

1. Observă imaginile alăturate și formulează pe baza lor enunțuri care să conțină adjective la grade diferite de comparație. Indică reperul/criteriul folosit în comparație.
2. Selectează cel puțin trei enunțuri care conțin adjective la superlativ relativ (de superioritate sau de inferioritate) din două domenii de interes pentru tine, care pot fi incluse la rubrica *Știați că... ?/Curiozități*.

Reține!

Articolul demonstrativ reprezintă un **cuvânt flexibil** care leagă un adjectiv de un substantiv. Se folosește pentru a exprima unele grade de comparație. Își schimbă forma după genul și numărul substantivului: *cel/cea*, *cei/cele*, *celui/celej*, *celor*.

3. Transcrie enunțurile pe caiet, înlocuind punctele de suspensie cu articolele demonstrative la forma corectă.

Creanga ... verde a bradului a primit globulețe vesele. Pe ramurile ... subțiri s-a pus vată. ... mai mari sărbători a creștinilor i se acordă mult respect.

4. Imaginează-ți că te afli în pădure, în căutarea unor ciuperci. Scrie un text de trei paragrafe în care să descrii pădurea așa cum ai vedea-o tu. În prima secvență vei prezenta pădurea la modul general, în a doua secvență animalele și în a treia vei scrie despre anotimp. Folosește grupuri formate din substantive și atributele lor (adjective sau alte cuvinte). Ce discipline te pot ajuta să realizezi foarte bine sarcina?

Descoperă!

În textul literar, scriitorul propune lumi imaginare care pot fi mai mult sau mai puțin asemănătoare cu cele din realitate.

Observă!

Descoperind răspunsul la cele două ghicitori ai realizat **inferențe**, adică ai obținut informații care nu erau prezentate direct în text (exemplu: *iarna – ninsoare, toamna – ploi*, ambele fiind anotimpuri).

TEXTUL DESCRIPTIV

Textul literar. Strategii de comprehensiune (înțelegere). Realizarea de inferențe

Explorează!

Înaintezi prin pădurea de foioase, prin liniștea aceea verde și brună care este formată – așa cum pe discul lui Newton albul este format din suma tuturor culorilor – din contopirea a infinit de multe și de neînsemnate zgomote (foșnete, fâșâituri, ciripiri, bătăi de aripi, zbateri de frunze, trosnete de crengi, picurări de seve, clipociri de ape, furișări de blănuri, târâiri de solzi), dând la un loc acea senzație de pace și de securitate ce îndrăznește să definească fericirea.

Culegătorul de ciuperci, de Ana Blandiana

1. Închide ochii după lectură și analizează ce imagini au rămas. Scrie pe caiet ce ai văzut, auzit/simțit. Compară rezolvarea ta cu a colegului.
2. Ai putea indica numele unei păduri din realitate în care să regăsești întocmai toate elementele descrise? Dar una care să semene foarte bine?
3. Paragraful citat ar putea reprezenta introducerea pentru o compunere narativă. Ce fel de întâmplări crezi că ar avea loc în acest spațiu? Care ar fi cuvintele-cheie care te ajută să ghicești? Scrie răspunsurile folosind formulări de tipul: *Mă gândesc că ar fi o întâmplare/veselă/tristă/neobișnuită/stranie, deoarece în text apare cuvântul.../apar cuvintele ...*
4. Indică o structură din text, formată din substantiv și adjectiv, care reprezintă o combinație surprinzătoare, neobișnuită. Introdu grupul într-un enunț care să conțină o personificare.
5. Completează descrierea peisajului din fragmentul de mai sus cu animale și păsări pe care le sugerează textul.
6. Explică secvența *albul este format din suma tuturor culorilor*, folosindu-te de cunoștințele de la educație plastică.
7. Citește cele două ghicitori de mai jos și rezolvă sarcinile date.

Ce e pe lume mai scurt și mai lung

Mai încet și mai repede,

Mai disprețuit și mai regretat,

Mai prețuit și mai pierdut?

Cu flori și cu soare,

Cu ploi, cu ninsoare,

Trec toate pe rând,

Pletele albind.

- a. Prezintă tema ghicitorilor citate, alegând dintre variantele următoare: *istorie, creație, religie, sport, natură, timp*, aducând ca sprijin un cuvânt-cheie.
- b. Temele prezentate în cele două ghicitori sunt *timpul și anotimpurile*. Un elev le-a ghicit foarte repede, deoarece a fost atent la lecțiile despre acordul adjectivului cu substantivul și al predicatului cu subiectul. Transcrie ultimele trei adjective care descriu timpul.

- c. Prezintă (din ghicitorile citate) substantivele care fac parte din câmpul lexical al *timpului* pentru a evidenția rolul lor în dezvoltarea temei.

Aplică!

Transcrie două cuvinte/grupuri de cuvinte ilustrative pentru tema fragmentului de mai jos și pentru imaginea din dreapta (reproducerea unei picturi celebre). Precizează dacă acestea sunt substantive, adjective sau verbe.

Cerul încărungi de nouri, vântul începu a geme rece și a scutura casa cea mică în toate încheieturile căpriorilor ei. Șerpi roșii rupeau trăsbind poala neagră a norilor, apele păreau că latră, numai tunetul cânta adânc ca un proroc al pierzării. [...] Norii se rupeau bucăți pe cer – luna roșie ca focul se ivea prin spărturile lor risipite. Focul care aprinde cerul anunță triumful ordinii asupra haosului.

Făt-Frumos din lacrimă, de Mihai Eminescu

Textul descriptiv nonliterar

Explorează!

În anul 2017, un cotidian lansa următoarea întrebare: „Ce părere ați avea dacă logoul orașului București ar fi cioara, cea mai inteligentă pasăre?”

1. Imaginează-ți că un bucureștean a dorit să se informeze despre această pasăre ca să poată da un răspuns avizat. Citește ce a găsit pe diverse site-uri și scrie ce hotărâre crezi că a luat.

Într-un studiu publicat în jurnalul „Scientific Reports”, profesorul Alex Kacelnik de la Universitatea Oxford afirmă următoarele: „Ciorile sunt cele mai inteligente păsări din lume. Mult mai inteligente decât bufnițele și păsările de pradă, și cu mult mai istețe, șmechere și descurcărețe decât papagalii. Inteligența lor a fost demonstrată științific de cercetători după ce păsările participante la experimente au fost capabile să asambleze unelte funcționale din două sau mai multe componente nefuncționale, o abilitate observată anterior doar la oameni și la maimuțe mari. Este posibil ca ele să utilizeze o formă de simulare virtuală a problemei – ca și cum în creierile lor ar rula diferite scenarii posibile până când ajung la găsirea unei soluții viabile – și apoi să treacă la fapte. Procese similare sunt modelate pe inteligențe artificiale și sunt implementate în roboți”, mai precizează acesta.

Pe un alt site, a găsit următoarea informație:

Conform studiilor și estimărilor de teren realizate de ornitologii români, cea mai mare densitate de ciori din România se întâlnește în Câmpia Bărăganului și în împrejurimile capitalei București.

2. Transcrie din primul fragment trei adjective referitoare la ciori, care te-au surprins. Numește gradele de comparație la care apar.

Descoperă!

Într-o secvență descriptivă se întâlnesc multe cuvinte din același câmp lexical al obiectului prezentat: *persoană, animal, peisaj, fenomen al naturii lucruri* etc. Aceste cuvinte dau indicații și despre tema textului.

Observă!

Felul în care este descrisă cioara, cu explicații multe și termeni exacti, nu se potrivește cu o descriere literară. Secvența descriptivă care informează este nonliterară.

Fișă de portofoliu

Gândește-te la o pasăre sau la un animal specific zonei în care locuiești. Documentează-te cu privire la trăsăturile sale. Scrie un paragraf în care să o/i descrii științific, astfel încât să fie aleasă/ales ca logo pentru orașul/zona ta. Poți crea tu însuși/însăși logoul respectiv.

Dicționar

* *hornar*, s. m. **1.** Persoană care curăță hornuri. **2.** Persoană care construiește hornuri.

Descoperă!

Comparația constă în alăturarea a doi termeni cu trăsături comune cu scopul de a evidenția unul dintre ei. Ideea de asemănare este marcată prin cuvinte/grupuri de cuvinte care leagă cei doi termeni: *ca*, *precum*, *asemănător cu*, *întocmai ca*, *decât*.

- Transcrie pe caiet enunțurile care ar putea fi folosite ca argumente pentru a accepta propunerea *Ziarului Financiar*.
  - Ciorile au abilități asemănătoare oamenilor și populează în număr mare împrejurimile capitalei.*
  - Ciorile au o inteligență mai mare decât a maimuțelor și sunt la fel de descurcărețe ca papagalii.*
  - Ciorile pot fi folosite ca roboți casnici, deoarece creierul lor este modelat pe scenarii asemănătoare inteligenței artificiale.*
  - Sunt capabile întotdeauna să utilizeze o formă de simulare virtuală a problemei.*
  - Bucureștenii le întâlnesc la tot pasul, atunci când ies în împrejurimi.*
- Scrie care este scopul acestor descrieri alegând una dintre variantele: să emoționeze, să informeze.

Textul descriptiv literar. Comparația**Explorează!**

Scrie câteva cuvinte care îți vin în minte aflând că vei citi o descriere literară despre cioară. Citește apoi fragmentul de mai jos și scrie dacă le regăsești.

*Câmpul alb, ca un cearșaf,
Până-n zări se desfășoară...
Sus pe-un stâlp de telegraf,
S-a oprit din zbor o cioară,
Nemișcată-n vârf de par
Ca o acvilă pe-un soclu,
Oacheșă ca un hornar*
Și macabră ca un cioclu;*

*Neagră ca un as de pică,
Sub nemărginitul cer;
Singuratică și mică
Cât o boabă de piper;
Neagră ca o muscă-n lapte,
Și fantastică-n contur,
Ca un miez adânc de noapte
Cu lumină împrejur; [...]*

Cioara (fragmente),
de George Topîrceanu,

Aplică!

- Transcrie adjectivele care descriu cioara, grupându-le pe câmpuri lexicale: *culori*, *dimensiuni*.
- Scrie câte un antonim pentru adjectivele: *neagră*, *nemișcată*, *nemărginit*. Asociază fiecare adjectiv cu un substantiv potrivit.
- În credințele multor popoare, cioara (corbul) este considerată aducătoare de nenorocire. Notează un vers sau o secvență din poezia *Cioara*, de George Topîrceanu, în care este sugerată această idee.
- Crezi că informația de la exercițiul anterior ar putea influența negativ includerea ciorii în logoul unui oraș?
- Transcrie din text câte un substantiv din următoarele câmpuri lexicale: *păsări*, *alimente*, *meserii*, *insecte*, *momente ale zilei*.

6. Asociază fiecărui substantiv de la exercițiul anterior câte un adjectiv, care să reflecte impresia ta despre această ființă.

Model: acvilă – măreață, impunătoare, primejdioasă, hrăpăreață.

7. Transcrie din poezia *Cioara*, de George Topîrceanu, patru structuri de tipul următor: substantiv + adjectiv + un cuvânt *ca/precum* + alt termen (alt substantiv).
8. Desenează un tabel în care să grupezi structurile identificate la exercițiul anterior, după modelul dat mai jos.

Primul termen al comparației	Punctul comun (exprimat/neexprimat): formă, culoare, gust, miros, greutate, sunet, un anume fel de a se mișca, un sentiment pe care îl trezește, o stare sufletească etc.	Cuvântul de legătură	Termenul al doilea al comparației	Starea/Sentimentul sugerat prin intermediul comparației
<i>Cioara</i>	<i>nemișcată</i>	<i>ca</i>	<i>(o) acvilă</i>	<i>Sugerează măreție, o figură impozantă.</i>

9. Transcrie din poezia *Cioara*, de George Topîrceanu, cea mai amuzantă și cea mai deosebită comparație. Discută cu un coleg și încearcă să-l convingi că ai dreptate.
10. Construiește comparații în care substantivele *mierlă, crizantemă, rădăcină* să fie primul sau al doilea termen al secvenței. Punctul comun să fie exprimat printr-un adjectiv.
11. Desenează o cioară altfel decât în imaginea din text. Fii creativ/creativă!
12. Alcătuește portretul unei păsări sau al unui animal căreia/căruia îi poți atribui cât mai multe dintre următoarele caracteristici: *micuț, înspăimântător, dulce, simpatic, dolofan, subțire, prietenos*. Portretul va conține, pe lângă imaginea de ansamblu, și detalii precum: elemente anatomice (*pielea, capul, ochii, botul, ciocul, aripile* etc.), mediul în care trăiește, abilități deosebite, relația cu omul/cu tine, în special (dacă este cazul).
13. Imaginează-ți că te-ai transformat într-unul dintre obiectele/ființele următoare: *o frunză/o floare/o casă/o muscă/o pasăre* etc. Redactează o compunere de minimum trei paragrafe în care să descrii lumea prin ochii ei.
14. Un elev dorește să posteze un mesaj pe un site despre protecția păsărilor. Vrea să facă impresie bună și cere ajutorul unui coleg pentru a-l finaliza. Trece adjectivele din paranteze la forma corectă și rescrie textul rezultat.
- Penele (cenușiu) ale ciorii sunt de un negru foarte strălucitor. Și sunt tare deștepte. Îmi vine să le zic: (drag) mele ciori, sunteți grozave! (Propriu) mei părinți vă salută inteligența.*

Invitație în lumea cărților

Citește textele *Cioara și ulciorul*, de Esop, și *Corbul și vulpea*, de Jean de La Fontaine.

Scrive în ce măsură fiecare text îți confirmă sau îți infirmă informațiile aflate despre ciori.

Poți folosi modelul: *Poezia „Cioara și ulciorul”, de Esop, confirmă/infirmă informațiile despre inteligența ciorii, deoarece ...*

Lucru în grup

Imaginați-vă că școala voastră este implicată într-o activitate de voluntariat prin care și-a propus să strângă fonduri de Crăciun pentru a premia câțiva copii cu rezultate școlare bune, dar cu posibilități materiale reduse. Organizați o tombolă în care să vindeți obiectele donate de alți colegi. Este important să obțineți un preț cât mai mare pentru fiecare produs, de aceea veți alcătui afișe publicitare/reclame pentru diverse obiecte (un telefon mobil, un stilou, o mașină, o pereche de adidași, un suc, un joc etc.), pe care le veți posta în revista școlii, pe blogul școlii sau pe pagina de Facebook. Creați texte interesante, amuzante, convingătoare, în care să se regăsească:

- descrierea obiectului, scoțând în evidență calitățile acestuia, folosind grupuri de substantive urmate de atribute. Atenție! Informația trebuie să fie adevărată!
- inserarea unei povestiri scurte prin care să captați interesul „consumatorului”;
- adjective la grade de comparație adecvate, dar fără excese;
- comparații și personificări;
- enunțuri interogative și imperative (pe lângă cele asertive).

ETAPE

A. Generarea ideilor

- Schițați un plan. Construiți o bancă de date.
- Realizați o listă de obiecte care ar prezenta interes pentru colegii voștri.
- Găsiți asociații între obiecte, asemănări de formă, de culoare, de consistență între lucruri.
- Căutați idei/surse de inspirație: fotografiile, articolele, imagini dintr-un cântec, de la alte discipline.
- Dezvoltați-vă spiritul de observație. În lumea din jurul nostru întâlnim o mare varietate de forme și culori.

B. Planificarea

- Restrângeți tema.
- Planificați sarcinile și termenul de realizare. Stabiliți locurile în care vor fi prezentate afișele/articolele voastre
- Planificați-vă cuprinsul: câte paragrafe, la ce se va referi fiecare și cum le veți dezvolta.

C. Scrierea

- Scrieți paragrafele, prelucrând informațiile/ideile găsite. Realizați desenele etc.
- Asamblați materialele, așezați-le în pagină; inserați desene, grafice, fotografii, scheme.

RECAPITULARE

Se spune că fiecare pasăre pe limba ei piere, ceea ce ne-ar determina să bănuim că păsările „vorbesc” fiecare pe limba sa. Cu ceva efort și multă imaginație, răbdare și creativitate, scriitorii au reușit să descifreze „limbajul” unora dintre acestea. Vei exersa și tu dobândirea acestei „taine”, observând cum au fost personificate păsările.

Citește textul pe fragmente, oprește-te la **STOP**, acoperind fragmentul următor cu o foaie. Încearcă să deduci informația nouă doar pe baza celei vechi, ca un detectiv adevărat. Scrie pe caiet informațiile solicitate din tabelul predicțiilor și apoi mergi mai departe.

FRAGMENTUL A

Și păsările se-nțeleg între ele. Dumneavoastră poate nu mă veți crede. Atâta pagubă! Dar eu știu multe asupra lucrului ăstuia de la gaița mea care, fiindcă am învățat-o să vorbească omenește, mi-a descoperit câteva taine ale graiului păsăresc. D-ta, de pildă, auzi ciripind o rândunică, crezi că i-a venit, așa, un gust să facă gălăgie, în vreme ce dânsa dă povețe puilor ei: „Nu ieșiți la marginea cuibului!” „Nu strigați când nu sunt eu cu voi!” „Tst! pisica!” o vrabie ciripește pe gard. D-tale puțin îți pasă. Și ei, biata! i-a sărit inima din loc: „Uliu!”

În nopțile cu lună ascuți privighetoarea, te încântă; ajungi să crezi că pentru tine își revarsă în gălgâiri ploaia de mărgăritare. Nici nu bănuiești că-și plânge numai dragostea ei.

Așa, mulțumită gaiței mele, am ascultat, deunăzi, o convorbire între un măcăleandru și-un scatiu. Să v-o spun.

„Cioc! cioc! cioc!” se aude de departe. Măcăleandru zice:

— E ciocănitorea!

— Ciocănitorea, răspune scatiul, ce-o fi ciocănind mereu?

— Caută veverița, îl desluși măcăleandru.

— Veverița? De ce?

— Urâți îmi sunteți voi, scatii, că nu știți nimic. Nu-i cunoști povestea? Să ți-o spun!

(Mărturisesc că vreo câteva ciripiri nu le-am înțeles, dar le-am ținut însă minte. Acasă i le-am spus gaiței, și gaița mi le-a tălmăcit. Așa vă pot spune întocmai, după zisele măcăleandrului, povestea ciocănitorei.)

— Demult, m-ascuți, scatiule? Incepu măcăleandru, demult tare, la-nceput, pe când oamenii erau puțini de tot, și poamele și mai puține, veverița a dat, într-o bună zi, peste un pom ciudat, cu roadă rotundă, tare, dar cu miezul dulce și gustos. Dăduse, frate, peste [...] **STOP**

Fragmentul A

Ce crezi că se va întâmpla?

Ce dovezi ai?/Pe ce te bazezi?

Ce s-a întâmplat?

FRAGMENTUL B

[...] peste alun. I-au plăcut alunele și, vezi, ființă prevăzătoare, să nu mai pățească cum o pățise când roșese o iarnă întreagă coaja copacilor, să se hrănească, ce i-a venit în gând? Să strângă alune! Și și-a umplut scorbura de cu toamnă. Tocmai se bucura că dăduse norocul peste dânsa, făcea planuri mari, să nu se miște toată iarna din căsuța ei, nici cu vârful botului să nu miroasă vifonița, când, într-o bună dimineață, se zgârie la un picior într-o coajă. Caută – coajă de alună! De unde? că ea nici nu se atinsese încă de merindele strânse. Cercetează: un sfert de alună mâncată! S-a mâhnit veverița, dar s-a și mâniat. [...]

S-a pus la pândă, să prindă pe hoț. S-a ghemuit în fundul scorburei, una cu copacul, și-a așteptat. Ce era?

Ciocănitorea, cum o vezi: sai ici, vâra-te coala, dă de scorbura, în scorbura de alună, și, cum e iscusită, a înțeles ea că-n alună trebuie să fie ceva. Plisc are, slavă Domnului! Craț! iaca și miezul. Bun! Craț-craț-craț, s-a pus pe mâncat. Din ziua aceea venea în fiecă amiază să-și ia prânzul. În dimineața când o pândea veverița, a sosit tot așa zglobie, dar de-abia intră în scorbura, că veverița se repezi. Ciocănitorea voi s-o zbughească afară, dar veverița

o prinsese de coadă! Dă-i în sus, dă-i în jos, lasă coada, ca șopârla, în laba veveriței, și pe ici și-i drumul. Mai târziu, când i-a venit inima la loc și s-a văzut fără coadă, s-a întors la veveriță să se roage de dânsa. N-a mai intrat în scorbura ei și, smerită, a bătut cu ciocul: Cioc! cioc! cioc! Dar veverița își mutase culcușul! De atunci mereu ciocănește la fiecare copac, dar nici că dă de răspuns...

— Zi, de atunci, întrebă scatiul, n-are ciocănitorea coadă?...

— Vezi bine... Ssst! Uite-o...

Mă uit și eu. O fulgerare roșie străbate luminișul. Ciocănitorea se cațără cu ghearele de trunchiul unui mesteacăn și-l ciocănește de jos până sus. Apoi trece la alt copac, și la altul. Fagul sună mai tare, frasinul mai înăbușit. Un stejar găunos răsună ca un hârb. Și ciocănașul bate mereu, se duce, se șterge din ochii mei. De-abia se mai aude, departe. **STOP**

Fragmentul B

Peste cine/ce crezi că va da?

Ce dovezi ai?/Pe ce te bazezi ?

Ce s-a întâmplat?

FRAGMENTUL C

Cioc! cioc! cioc!

Scatiul piriue iar:

— Știi una, frate măcăleandru? Eu cred că tot ce mi-ai spus sunt numai niște vorbe. Ea ciocănește fiindcă suges din mustul copacilor, i-o fi plăcând hrana asta.

Măcăleandru se supără:

— Se cunoaște că ești pasăre neisprăvită. S-o fi hrănind ea cu mustul copacilor, dar ce și-o fi zis:

„Dacă mi-i dat să ciocănesc mereu, cel puțin să trag din asta un folos, să mă hrănesc!”

— Așa-i! Încheie scatiul.

Acestea le-am auzit mai deunăzi povestite de către un măcăleandru unui scatiu. Un lucru însă: dacă veniți pe la mine, să nu spuneți cumva gaiței mele cele ce v-am destăinuit. Mă asurzește cu ocările. Vă rog!

Cioc! Cioc! Cioc!, de Emil Gârleanu

Cum apreciezi că te-ai descurcat ca detectiv?

- La sfârșitul lecturii, ai putea spune că un alt titlu potrivit pentru text ar fi:
  - Istoria ciocănitorei;
  - De ce și-a pierdut ursul coada;
  - Fiecare pasăre pe limba ei piere;
  - Feriți-vă de gaițe!
- Păsărea de la care află povestitorul cum și-a pierdut ciocănitorea coada este:
  - o gaiță;
  - un măcăleandru;
  - un scatiu;
  - o ciocănitore.
- Numește trei adjective care provin de la un substantiv, după modelul de formare a cuvântului *păsăresc* de la *pasăre*.
- Transcrie trei structuri care conțin personificări și două comparații.
- Toate personajele din text se comportă ca niște oameni. Asociază cel puțin unul dintre ele cu o persoană cunoscută. *Model:* Veverița se comportă ca Andreea, care se supără ușor.
- Care dintre păsările descrise îți sunt cunoscute? Ce știi despre ele/ea?
- Ce elemente din text ar putea fi valorificate la ora de biologie? În ce context?
- Describe *alunul*, în două paragrafe. În primul, folosind cel puțin două structuri *substantiv + adjectiv*, vei prezenta imaginea generală și un detaliu al acestuia într-un mod cât mai apropiat de realitate. În al doilea paragraf, ca pe un spațiu de basm.

EVALUARE

Imaginează-ți următoarea situație. Ioana este elevă în clasa a VIII-a și are o soră în clasa a V-a, care trebuie să învețe la biologie. Ca să o ajute, Ioana s-a gândit să pună cunoștințele sub forma unei povești. Ea a considerat că astfel o va ajuta să-și amintească mai bine cunoștințele și să aplice strategia și la alte discipline.

SFĂRȘITUL PREMATUR AL UNEI FRUNZE DE FASOLE

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi, nu s-ar povesti și nici de vrejul lui Jack nu s-ar vorbi.

A fost odată un pui de vânt neastâmpărat, care a furat dintr-o fermă un bob de fasole și l-a dus într-un oraș, în apropierea uneia dintre cele 33 de fabrici. S-a găsit, printre kilometrii de beton ai orașului, cu chiu, cu vai, o fărâmă de sol primitiv care i-a dat bobului nostru găzduire. Și ce cald și bine era acolo! Și nu avea nicio grijă; o mulțime de perișori* absorbantși se ocupau cu multă responsabilitate de seva pentru fiecare celulă. Cine ar fi aplecat urechea către pământ ar fi auzit un râset subțirel. Îl gădilau perișorii rădăcinii. Din fericire, cum aceștia erau doar rădăcini secundare, erau cu ușurință puși la punct de rădăcina principală.

Dar, într-o zi, veni vremea ca bobul nostru să iasă-n lume. Celulele îi dăduseră destulă sevă cât să ajungă tulpină. Își luă rămas-bun de la rădăcină, se agăță de un nod și se prinse de tulpină. Planta încercă să-și găsească un loc stabil, căci rădăcinile o cam dezorientau. Ceea ce o ajuta foarte tare să-și țină echilibrul era mândria de a-și îndeplini sarcina: hrănirea întregii plante. Într-adevăr, niciun firicel de apă și nicio fărâmă de dioxid de carbon nu avea să-i scape.

Zilele treceau frumos, dimineața se trezea și începea lucrul, apoi seara se odihnea. Până într-o zi, când se trezi din somn la ora obișnuită, fără să vadă însă lumina soarelui. La început crezu că-i tot noaptea. Apoi înțelese. La fabrica din apropiere apăruse o defecțiune gravă. Filtrele nu mai funcționau și smogul ca o perdea groasă, cenușie invadase orașul. Soarele nu se mai vedea. Lipsită de lumină, frunza dădu alarma. Stomatele** s-au oprit din drumul lor. Ca niciodată, s-a întrerupt legătura dintre pământ și soare. Un țesut anunță apropierea falimentului: se încerca un împrumut bancar de „sevă elaborată”. Rădăcina și tulpina au trimis un ajutor de urgență.

Pentru o clipă, frunza respiră ușurată. Dar soarele devenise deja nepuținios, ca un orb fără baston. Întunericul se înstăpânise. Jocul acesta ciudat frunza nu-l cunoștea. Nu existau reguli, așa că a ieșit învinsă din joc, iar eu am încălecat pe-un iepure șchiop.

1. Precizează, într-un enunț asertiv, scopul pentru care a fost compusă povestea citată.
2. Citește articolele de dicționar din dreapta și scrie numele disciplinei la care ai putea folosi informațiile oferite de ele.
3. Amintește-ți povestea *Jack și vrejul de fasole*, în care un băiat vrea să ajungă dincolo de nori, să vadă ce este acolo. Dacă nu ai citit-o, imaginează-ți despre ce ar fi vorba și descrie în două enunțuri spațiul redat prin cuvântul *acolo*, folosind două structuri de tipul *substantiv + adjectiv*.
4. Rescrie literele corespunzătoare enunțurilor în care există personificări. Există două răspunsuri corecte, deci vei transcrie pe caiet două litere.
  - a. Un țesut anunță apropierea falimentului.
  - b. Cine ar fi aplecat urechea.
  - c. Își luă rămas-bun de la rădăcină.
  - d. Filtrele nu mai funcționau.
5. Transcrie două cuvinte/secvențe din text din care putem deduce faptul că bobul de fasole a fost dus de vânt într-un oraș puternic industrializat.

Dicționar

* *perișor, perișori*, s. m. **1.** Diminutiv al lui *păr*. **2.** (Bot.; și în sintagma *perișori absorbantși*) Parte anatomică a rădăcinii plantelor cu rol de absorbție. – *Păr* + suf. *-ișor*.

** *stomată, stomate*, s. f. Formație epidermică vegetală alcătuită din două celule între care se află o deschidere, servind la schimbul de gaze dintre plantă și mediu și la eliminarea apei din plantă. – Din fr. *stomate*.

6. Rescrie câte o comparație din ultimele două paragrafe ale textului.
7. Completează pe caiet enunțul lacunar cu două adjective despre care crezi că ar exprima cel mai bine impresia/starea pe care ți-a produs-o textul citat.
Mi s-a părut un text... (surprinzător/plăcut/ciudat/amuzant/plictisitor). Motivează-ți părerea.
8. Alcătuieste două enunțuri în care adjectivele de la exercițiul anterior să apară la două grade de comparație.
9. Spațiul și timpul nu sunt precizate, de aceea tu îți poți imagina orice loc și orice timp. Totuși, dacă vrei să crezi iluzia adevărului, o să spui că acțiunea se petrece:
- a. într-o localitate urbană cu climă polară;
b. într-o localitate rurală cu climă temperată;
c. într-o localitate urbană cu climă temperată.
- Alege o singură variantă de răspuns.
10. Știind că adjectivul se acordă cu substantivul, transcrie enunțurile rezultate prin transformarea adjectivelor din paranteză la forma cerută de text.
Mici frunze (verzuie) îmi atraseră atenția. În orașe, ghioceii (argintiu) nu se găsesc decât în florării. (Cenușiu) nori pluteau deasupra orașului. Priveam cu mâhnire străzile (pustiu).
11. Scrie forma corectă, cerută de context, a cuvintelor din paranteză.
La marginea satului se aflau niște (codru). (Drag) mele căprioare, mă bucur să vă revăd. Din fericire, (întunecat) nori se îndepărtaseră.
12. Imaginează-ți că povestea plantei din textul-suport s-ar situa în Antichitate. Rescrie al doilea paragraf, operând modificările necesare prin eliminare sau adăugare.

Nr. subiectului	Barem de notare	Punctaj total
1	Menționarea corectă a scopului.	6 puncte
2	Alegerea corectă a disciplinei.	6 puncte
3	Integrarea celor două structuri în două enunțuri.	6 puncte
4	Transcrierea cuvintelor/secvențelor.	6 puncte
5	Rescrierea literelor corespunzătoare răspunsurilor corecte.	6 puncte
6	Transcrierea celor două comparații.	6 puncte
7	Completarea cu două adjective, urmată de motivare.	6 puncte
8	Alcătuirea celor două enunțuri conform cerinței.	6 puncte
9	Alegerea variantei corecte de răspuns.	6 puncte
10	Realizarea acordului.	6 puncte
11	Transcrierea enunțului cu formele corecte ale adjectivului în totalitate – 6 puncte (câte 2 puncte pentru fiecare formă scrisă corect).	6 puncte
12	Îndepărtarea tuturor cuvintelor care nu se potrivesc epocii și introducerea cel puțin a unui element specific acesteia – 24 de puncte. Îndepărtarea unor cuvinte care nu se potrivesc epocii și adăugarea unui element specific – 12 puncte. Transcrierea paragrafului fără a opera nicio modificare – 6 puncte. Absența răspunsului – 0 puncte.	24 de puncte
Din oficiu: 10 puncte.		
Punctaj total: 100 de puncte.		

Realizează pe o foaie un tabel asemănător celui de la pagina 143, *Fișă de observare a comportamentului*.
Apreciază activitatea ta din această unitate de învățare și prin completarea fișei de reflecție de la pagina 92.
Adună în portofoliu fișele de la fiecare unitate pentru a observa ce se modifică.

UNITATEA 6

TREpte ÎN VIAȚĂ

6

ÎȚI VEI REAMINTI...

- Substantivul (gen, număr).
- Informații despre universul școlii.
- Textul descriptiv.

VEI DESCOPERI...

- Numeralul.
- Tipurile de numeral (cardinal, ordinal).
- Variația cuvintelor în timp și în spațiu.
- Elemente ale comunicării nonverbale

VEI APLICA...

- Vei folosi adecvat limbajul, pentru a formula răspunsuri personale pe marginea unor texte literare/nonliterare.
- Vei descrie manifestările care însoțesc diverse emoții.
- Vei recunoaște cuvinte a căror formă este diferită în funcție de timp sau de loc.
- Vei utiliza adecvat numerele cardinale și ordinale pentru a exprima clar informații, idei.
- Vei identifica probleme din diverse texte/situații de viață și vei propune soluții.

Omului cu învățătură îi curge mierea din gură.
(proverb românesc)

Lumea nu este decât o școală pentru întrebări.
(Michel de Montaigne)

Toți oamenii mari au fost mai întâi copii, dar puțini dintre ei își mai aduc aminte.
(Antoine de Saint-Exupéry)

Competențe specifice: 1.2, 2.5, 3.2, 4.4, 5.2.

EMOȚII. SENTIMENTE. ATITUDINI

Explorează!

Numește patru emoții. Asociază-i fiecareia o culoare, un cuvânt-cheie sau o imagine. Citește apoi fragmentele următoare.

FRAGMENTUL A

*Orașul avea o singură casă
casa avea o singură încăpere
încăperea avea un singur perete
peretele avea un singur ceas
ceasul avea o singură limbă
în tot acest timp copiii
creșteau și puneau o singură
întrebare
pe când adulții nedumeriți
și superbi
scădeau surâzând.*

Crusta, de Gellu Naum

Grigore Vieru s-a născut pe 14 februarie 1935, în fostul județ Hotin, pe teritoriul de azi al Republicii Moldova, într-o familie de plugari români. În anul 1988 i s-a acordat cea mai prestigioasă distincție internațională în domeniul literaturii pentru copii: Diploma de Onoare „Hans Christian”. În 1993, a fost ales membru corespondent al Academiei Române. A murit pe 18 ianuarie 2009, la Chișinău.

FRAGMENTUL B

*Ascultați-mă, surori, pe mine,
Și voi, frații mei, ce vă sfădiți:
E păcat, nu-i drept și nu e bine
Să vinzi casa care te-a încălzit.
Bani ne-ar trebui la fiecare,
Toți avem copii și vremea-i grea.
Însă cum să vinzi fereastra oare,
Cea la care maica te-aștepta?!*

*Casa părintească nu se vinde,
Nu se vinde tot ce este sfânt.
Din atâtea lucruri dragi și sfinte
Ochii mamei încă ne privesc.
O vom da și vor schimba lăcata
Și vor pune și ferestre noi.
Și trecând pe lângă ea vreodată,
Va privi ca la străini la noi.*

*Casa părintească nu se vinde,
Nu se vinde tot ce este sfânt.
Din atâtea lucruri dragi și sfinte
Ochii mamei încă ne privesc.
Vom pleca și noi cândva din viață
Și părinții sus ne-or întreba
Ce mai face casa lor cea dragă,
Cine are grijă azi de ea.*

Casa părintească, de Grigore Vieru

FRAGMENTUL C

*Pe când eram copil, locuiam într-o
casă veche, care ascundea o co-
moară. Firește că nimeni n-a dat
de ea sau poate nici nu s-a hărăzit
nimeni să o caute. În schimb, toată
casa era pătrunsă de vraja ei. Casa
mea ascundea în sânul ei o taină...*

Micul prinț,
de Antoine de Saint-Exupéry

Răspuns afectiv

Redactează un jurnal dublu pentru unul dintre fragmentele date.

Împărtășește impresiile!

Stabilește împreună cu un coleg planul pentru realizarea unor ilustrații adecvate pentru fragmentele din această pagină.

Urmăriți atât informația generală (tema poeziilor), cât și **detaliile** oferite de fiecare text. Pentru aceasta, notați în liste distincte figuri, culori, obiecte, oameni, componente ale peisajului etc.

Elemente paraverbale și nonverbale în comunicare

Aplică!

1. Privește imaginile de mai jos și asociază-le unul dintre fragmentele de la pagina anterioară. Motivează!

2. Asociază fiecărui fragment unul dintre adjectivele: *surprinzător*, *amuzant*, *emoționant*, *misterios*. Transmite mesajul și nonverbal.
3. Memorează, la alegere, câteva versuri din fragmentele date. Rescrie-le apoi după autodictare.
4. Recită cât mai expresiv versurile memorate. Respectă recomandările de la rubrica **Observă!**
  - a. Învață din experiența celorlalți. Fii atent la recitării colegilor.
  - b. Scrie pe caiet care au fost punctele tari și punctele slabe ale recitării proprii și ale interpretării colegilor.
5. Creează o melodie pentru versurile poeziei *Casa părintească*, de Grigore Vieru, sau un desen pentru alt fragment.
6. Discută cu părinții sau cu bunicii tăi despre cum arătau casele în care au locuit ei când erau copii. Prezintă informațiile într-un paragraf.
7. Pornind de la mesajul textului *Casa părintească*, alcătuieste trei enunțuri în care să folosești verbe la modul imperativ pentru a le adresa un îndemn colegilor tăi cu privire la respectul pentru casa/locul copilăriei.
8. Transcrie pe caiet fiecare afirmație din lista de la pagina următoare și trece în dreptul ei litera corespunzătoare fragmentului în care se regăsește, conform următoarelor repere:
A – fragmentul A; B – fragmentul B; C – fragmentul C; D – toate fragmentele; E – niciun fragment.

Descoperă!

Ideile sunt redade mai mult verbal (prin cuvinte). Atitudinile și emoțiile sunt transmise în special prin **comunicarea nonverbală** (gesturi, expresia feței, poziția corpului) și prin cea **paraverbală** (intensitate vocală, intonație, timpul vorbirii, accentul).

Observă!

O recitare expresivă trebuie să aibă în vedere:

- rostirea corectă, dar și expresivă a cuvintelor;
- o intonație corespunzătoare pe care o obținem respectând pauzele indicate de semnele de punctuație și de accent.

- a. Apar cuvinte din câmpul lexical al casei.
  - b. Este prezentată o stradă de la marginea unui oraș.
  - c. Există multe detalii despre un oraș real.
  - d. Apar cuvinte din câmpul lexical al copilăriei.
  - e. Se vorbește despre o taină.
  - f. Apar obiecte cu însușiri omenești (personificate).
  - g. Apar cuvinte din câmpul lexical al familiei.
9. Imaginează-ți că ești unul dintre copiii din poezia *Crusta*, de Gellu Naum. Formulează un enunț interogativ care ar putea reprezenta întrebarea copiilor.

Identitatea națională

Viața în mediul rural și obiceiurile de la sat au o însemnătate majoră în istoria României. Pentru a le conserva ca parte a **identității noastre naționale***, au fost create muzee în aer liber, cuprinzând case și monumente din aproape toate regiunile geografice ale României.

Pe malul lacului Herăstrău, chiar în centrul capitalei României, Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” îi oferă vizitatorului de pretutindeni bucuria de a întâlni un „sat” autentic românesc. Observă imaginile alăturate și exprimă-ți părerea cu privire la casa care ți se pare reprezentativă pentru satul românesc. Află și părerea colegului/colegilor tăi. Indică un detaliu.

Împărtășește impresii!

Dimitrie Gusti, cel care a construit Muzeul Național al Satului, afirma că acest muzeu este în stare să oglindească mai bine decât orice altceva bogăția și varietatea de viață țărănească, arhitectura românească fiind marea știință a adaptării la mediu și a prelucrării mediului.

Identitatea națională reprezintă un ansamblu de mai mulți factori, iar cunoașterea acestora este o condiție pentru obținerea cetățeniei române de către cei care nu o au prin naștere.

Analizează, împreună cu un coleg, cât de important ți se pare ca un candidat la cetățenia română să cunoască: limba română standard, simbolurile naționale ale României, ziua națională, religia, drepturile și obligațiile care îi revin unui cetățean român, elemente importante de geografie și istorie, personalități artistice, sportive, științifice, oameni de știință și scriitori, sportivi celebri.

Amintește-ți modalitățile de exprimare a opiniei pe care le-ai exersat la disciplina educație socială și formulează păreri, enunțuri asertive prin care să comunici ce te reprezintă pe tine ca român.

Dicționar

- * *național, -ă, naționali, -e*, adj. Care este propriu sau aparține unei națiuni, unui stat; care se referă la o națiune, la un stat sau le reprezintă; care este întreținut sau instituit de stat; (despre instituții de cultură) în care se vorbește limba națiunii respective.

NUMERALUL

Numeralul cardinal

Explorează!

1. Desenează trei ceasuri în care acele să marcheze câte o dată fundamentală din viața ta pe care o vei preciza.

Model: Anul 2016, 25 decembrie, ora 14, s-a născut sora mea mai mică.

2. Privește imaginea alăturată și spune ce termeni din câmpul lexical al timpului se pot identifica în textele de la pagina 108.
3. Consultă un dicționar de sinonime și înlocuiește adjectivul *singur*, repetat în fragmentul **A**, cu altul potrivit.

Reține!

Cuvântul care exprimă numeric cantitatea obiectelor, redă un număr abstract sau indică ordinea prin numărare se încadrează în gramatică în **clasa numeralului**.

4. Individualizează orașul din poezia *Crusta*, de Gellu Naum. Respectă sugestiile de mai jos:
  - a. Preia din realitate sau creează substantive proprii (numele, continentul, țara).
  - b. Fixează orașul pe o hartă a lumii, stabilindu-i limite și vecini. Orientează-te după punctele cardinale. Poți folosi și coordonate GPS.

Reține!

Numeralul care exprimă numeric cantitatea obiectelor sau numărul în sine, fără alte referiri/informații suplimentare, are denumirea de **numeral cardinal**.

5. Imaginează-ți că în orașul lui Gellu Naum, din fragmentul **A**, există mai multe case. Înlocuiește adjectivul *singur*, pe rând, cu numerele: 2, 8 și 12, scrise cu litere.
6. Indică elementul de bază (cardinal*) al tuturor numeralelor din listă: *doi, al doilea, doime, de două ori, îndoit, amândoi, câte doi*.

Aplică!

1. Formulează un enunț în care să explici importanța cunoașterii punctelor cardinale în orientarea prin oraș sau pentru supraviețuirea în diverse zone.

Observă!

Scrie câte un enunț în care să apară numerele cu ajutorul cărora sunt marcate informații reprezentative pentru următoarele discipline: religie, muzică, matematică, biologie, educație plastică, geografie.

Dicționar

* *cardinal*, -ă, *cardinali*, -e, adj., s. m. I. Adj. Principal, esențial, fundamental. ◊ Punct cardinal = fiecare dintre cele patru direcții principale ale orizontului, care ajută la determinarea poziției unui punct de pe glob. *Numeral cardinal* = numeral care exprimă un număr întreg abstract sau un număr determinat de obiecte, ființe etc.

Observă!

Citește următoarele enunțuri și scrie o asemănare și o deosebire între aparițiile cuvintelor *un* și *o*.

Discută cu un coleg despre legătura dintre imagine și sarcina propusă.

O casă are cel puțin o fereastră.

Într-un coș oarecare intră mai mult decât un singur ou.

Creează!

Imaginează-ți titlul unei știri din care fac parte enunțurile de mai jos. Scrie-l pe caiet, însoțit de informația citată, indicând și ordinea în care au fost propuși candidații. Inventează nume pentru primii cinci. Numerales vor fi redată cu litere.

„14 motani, 18 mâțe și 15 pisoi s-au întâlnit la ghenă de gunoi a unui bloc în cadrul întâlnirii anuale de alegere a președintelui asociației. Au consumat peste 24 de porții de pălăvrageală, dar nu au ajuns la niciun rezultat.”

2. Mai mulți elevi dintr-o clasă au rescris poezia *Crusta* folosind numeralesle **cardinale compuse** 11, 16, 17 și 18 în locul adjectivului *singur*. Unii au fost lăudați de profesor pentru corectitudinea exprimării și a scrierii, alții au fost direcționați către un dicționar ortografic. Alege litera corespunzătoare formelor greșite:

- a. *unșpce, unșpe, șaispce, douășunu, optisprezece, șasesprezece;*
- b. *unsprezece, paisprezece, șaizeci, șaptesprezece, optsprezece, șaisprezece.*

3. Rostește și scrie corect în litere numeralesle din textul de mai jos, inspirat de poezia *Crusta*, de Gellu Naum.

Orașul avea 21 de gări. Într-una se puteau cumpăra bilete pentru trenul de la ora 22, care are 2 vagoane, în fiecare fiind 2 banchete, cu 2 locuri pentru 2 călători, care ar trebui, obligatoriu, să poarte 2 ceasuri, fiecare ceas având 21 de limbi și punând 21 de întrebări.

4. Imaginează-ți că în orașul X trăiește doamna Zgrițobuna, despre care aflăm de la una dintre puținele ei vizitatoare, pe nume Dina, că are un stil de alimentație foarte nesănătos. Scrie cu litere numeralul cardinal care justifică această afirmație.

— *În prima zi când am întâlnit-o eu, continuă Dina, doamna Zgrițobuna își lua masa de prânz. Mai întâi a mâncat o omeletă din 12 ouă de potârniche, pe care le găsise ea.*

5. Alertată de proporțiile tot mai impresionante ale siluetei, care riscau să împiedice ieșirea pe ușa singurei încăperi, doamna Zgrițobuna a hotărât să țină o cură de slăbire. În fiecare zi, timp de o săptămână, a diminuat cu un ou compoziția omeletei. Formulează enunțuri în care să folosești numerales pentru a indica numărul ouălor mâncate în ultima și penultima zi a săptămânii.

Numeralul ordinal**Explorează!**

Citește strofa următoare și compar-o cu prima strofă a poeziei *Crusta*, de Gellu Naum.

Ceasul avea o singură limbă.

Peretele avea un singur ceas.

Încăperea avea un singur perete.

Casa avea o singură încăpere.

Orașul avea o singură casă.

1. Alege variantele corecte care indică în ce constă schimbarea.

- a. *cantitatea/numărul diferit al obiectelor;*
- b. *ordinea în care sunt prezentate obiectele;*
- c. *cantitatea/numărul diferit al versurilor;*
- d. *ordinea în care sunt prezentate versurile.*

- Indică ordinea elementelor descrise, prin raportare la poziția ocupată în cadrul versurilor din poezia originală, respectiv din varianta recreată.

Model: Ceasul este al patrulea element în poezia originală, iar în cea recreată ocupă pozițiile întâi și a doua.

- Scrive prin ce se diferențiază și prin ce se aseamănă numerele *al treilea*, *a treia* și *trei*.

Reține!

Cuvântul care exprimă ordinea sau locul pe care îl ocupă obiectele într-un grup aparține clasei numite **numeral ordinal**.

Structura acestuia este formată din: cuvântul *al*, cu forme diferite pentru gen, un numeral cardinal, un articol hotărât (*le* – pentru masculin, *a* – pentru feminin) și o particulă *a* pentru forma de masculin (exemplu: *al doilea*, *a doua*).

Aplică!

- Formulează enunțuri în care să indicîi, cu ajutorul numeralelor ordinale, versurile poeziei *Casa părintească*, de Grigore Vieru, în care apar cuvintele: *bani*, *maica*, *păcat*, *cîndva*.

Model: Cuvântul păcat apare în al treilea vers.

- Formează, pe rînd, numerele ordinale la 3, 5 și 7. Scrie-le cu litere și alcătuiește enunțuri imperative cu ele prin care să oferi cadouri la trei persoane apropiate.
- Alcătuiește un dialog amuzant în care să utilizezi trei numere cardinale și două numere ordinale.

Deschideri interdisciplinare și interculturale

Explorează!

- Încă din perioada celor mai vechi civilizații, oamenii au măsurat timpul. În anul 1960 s-a adoptat actualul Sistem Internațional de Unități (SI). Scrie ce informații deții despre multiplii și submultiplii următoarelor unități: *metrul*, *kilogramul*, *ora*.
- Unele țări folosesc alte unități de măsură: *picioare*, *mile*. Și în Țările Române s-au folosit unități de măsură diferite. Scrie în litere numerele cardinale care reprezintă echivalentul acestora.
  - milă* – unitate de măsură pentru lungimi, ale cărei mărimi variază în diverse țări. $\diamond$ milă marină = măsură de lungimi maritime, egală cu 1852 m.
  - picior* (în sistemul anglo-saxon de unități) – 0,304 m. În țările medievale românești, *piciorul* și *palma* erau subunități pentru stînjen (echivalentul a 2,23 m în Moldova și 1,97 m în Muntenia).

Află mai mult!

Scrierea numeralelor nu s-a realizat întotdeauna cu cifre arabe. În Antichitate erau folosite ca cifre următoarele simboluri romane:

I = 1, V = 5, X = 10, L = 50,
C = 100, D = 500, M = 1000.

Cifrele romane au fost înlocuite de cele arabe. Primele se mai folosesc în puține situații: pentru a reprezenta orele ceasurilor, date calendaristice, secole, pentru a numerota capitolele unei cărți, dar și pentru a indica numele unor monarhi.

Dicționar

* *Matrioșka* este o jucărie din lemn, o păpușă viu colorată, goală pe interior, în care sunt introduse alte păpuși, mai mici, identice.

Delta Dunării

Mănăstirea Horezu

Biserică pictată din nordul Moldovei

Așezări săsești cu biserici fortificate
din Transilvania

Dansul Călușarilor

Biserică de lemn din Maramureș

5. Asociază fragmentele de mai jos cu două dintre imaginile prezentate. Transcrie pentru fiecare câte o secvență ce redă imaginea de ansamblu și două detalii, pe care le regăsești în text și în imagine.

a. *La început trebuie să treci de primele porți de fier și să urci aproape două sute de metri pe un drum pietruit. În stânga este o livadă cu pomi fructiferi, iar în dreapta, în mijlocul unei poienițe, hotelul mănăstirii, într-o clădire veche, amenajată de măicuțe. După ce ai trecut și de-al doilea șir de ziduri groase, prin porțile masive din lemn, pătrunzi în curtea interioară. Privirea îți este atrasă imediat de Biserica Mare, un fel de ax în jurul căruia pulsează toată viața mănăstirii.*

(Hurez, moștenirea lui Brâncoveanu, articol publicat de Adam Popescu, *Evenimentul zilei*, 20 august 2007)

b. *Delta, după câte știu, seamănă cu lacul cel cenușiu, unde pelicanul bătrân stă toată ziua grav, așteptând un fotograf. Ca să-i iasă poza bine, nici nu se mișcă din loc. Și ține și-un pește în cioc. Dar, râdea un guguștiuc, cică peștele-i de cauciuc! Aici, în deltă, vedeți, pe lângă foarte mulți pelicani, mai există și lișițe, nagâți și cormorani. O, aici sunt toate păsările de pe pământ (dacă nu și ceva în plus, adică păsările din Luna de sus). S-au adunat în aceste locuri pline de vrajă, ca să facă plajă. Eu mai cred că ele bat mările și poienele până aici și ca să-și arate penele. Pentru că, anual, în Delta Dunării se deschide pentru o lună și jumătate, Expoziția păsărilor neîmpăiate. Nu vedeți că toate au sprâncenele și penele care mai de care mai frumos colorate?*

(*Unde fugim de acasă?*, de Marin Sorescu)

ȘCOALA – PARTE IMPORTANTĂ A UNIVERSULUI NOSTRU

Atitudini și emoții

Explorează!

1. Scrie trei-patru cuvinte care îți vin în minte când auzi substantivul *școală*. Schimbă foaia cu un coleg, apoi cu alți doi.
2. Grupează cuvintele din lista revenită la tine în trei coloane, astfel: cele care redau stări pozitive într-o coloană, cele care redau emoții negative în alta, iar în ultima, cuvintele neutre emoțional.
3. Diagrama alăturată reflectă rezultatele la un chestionar aplicat elevilor unei clase a V-a de la Școala „Constantin Brâncoveanu”, din orașul B., cu un efectiv de 18 elevi: 14 fete și 4 băieți. Pe baza informațiilor obținute din citirea diagramei alăturate putem afla, cu certitudine, că:
  - a. În România, în toate școlile, toți elevii se simt triști, stresați la școală.
  - b. Există cel puțin două școli din România în care majoritatea băieților se simt nefericiți.
  - c. Fetele din Școala „Constantin Brâncoveanu” se simt cel mai bine la școală.
  - d. Majoritatea elevilor de la Școala „Constantin Brâncoveanu” se simt nefericiți.

Transcrie litera corespunzătoare răspunsului corect.
4. Discutați despre răspunsurile alese de fiecare la exercițiul anterior, exprimându-vă elegant acordul sau dezacordul cu privire la părerile colegilor voștri. Afirmările voastre trebuie să fie motivate pe baza textului și a unui mod logic de a gândi. Explicați în scurte enunțuri care sunt problemele școlii și ce soluții ar putea avea.

Fișă de portofoliu

Realizează un **chestionar** pentru a afla cum se simt colegii tăi la școală, aplică-l, organizează răspunsurile în grafice sau diagrame. Interpretează-le, prezintă concluziile într-un paragraf și propune, dacă este cazul, soluții pentru creșterea stării de bine.

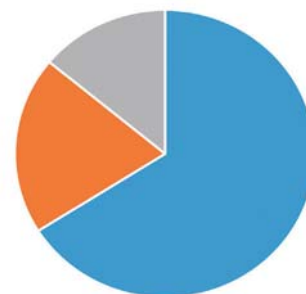
Recomandări pentru realizarea sarcinii

Întrebările trebuie să ceară ca răspuns doar cuvintele **da** sau **nu**, deci nu este necesar să utilizezi elemente interogative.

Folosește în întrebări substantive care denumesc stări/emoții precum: *tensiune, oboseală, veselie, entuziasm, relaxare, stres, curiozitate, indiferență, pasivitate, revoltă, mândrie, nesiguranță, încredere* sau adjective corespunzătoare.

Cum mă simt la școală?

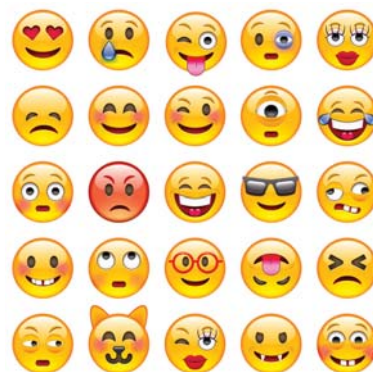
■ Emoții negative ■ Emoții pozitive ■ Senzații neutre

Aplică!

Unui elev de la clasa a V-a i s-a părut plictisitoare prezentarea cu ajutorul culorilor (din cadrul diagramei) și s-a gândit să folosească imagini. Atribue și tu fiecărei stări/emoții unul, două sau mai multe emoticoane.

Model: Pentru emoțiile pozitive alege al cincilea emoticon.

Strategii de interpretare: discutarea mesajului

Aparent o oră obișnuită de curs. Nu însă și pentru eroina din povestirea *Hamurabi*, de Mircea Sântimbreanu. Fă un efort de imaginație și intră în pielea personajului.

Pită în banca sa ca-ntr-o tranșee, ascunsă după meterezul din față – cel mai spătos coleg – Eugenița dintr-o cinca trăiește emoțiile infanteristului în pragul atacului inamic.

„M-ascultă! M-ascultă!!! Și nici titlul lecției nu-l știu... Uf a-nchis catalogul, n-ascultă astăzi”, răsuflă ea ușurată și se îndreaptă în bancă, asudată, dar victorioasă. Slavă ție, zeiță a infanteriei fără muniții, atacul nu va avea loc. Deodată se strâmbă ca săgetată într-o măsea: profesorul întreabă fără catalog, din bănci! Eugenița se pitulează din nou în spatele meterezului, cu ochii închiși, așteptând glonțul rătăcit al vreunei întrebări.

„Numai de nu m-ar pocni!” Ascultă pașii grei ai profesorului printre bănci și se lipește și mai tare de pupitrul, ca un calcan de fundul mării.

„Babi... cum? Babilonienii? Cine-or mai fi și ăștia? Sunt un popor care nu mai sunt?! Încurcată mai e și istoria asta!... Dar nu trebuie să se vadă că nu știu”, plănuește mica strategă, hotărâtă să folosească toate resursele camuflajului.

„O să ridic mâna la orice întrebare. Eu! Eu! Spun eu, tovarășe profesor, în ce epocă au trăit? Știu eu? Eu! Spun eu!” Și, lungită peste bancă, cu mâna în aer, pare o praștie întinsă, din care e gata să-și ia zborul... răspunsul.

Am scăpat, am scăpat, se bucură fetița, întreabă pe ăia de nu ridică mâna. Hehe... Ce războaie au dus? Au avut și războaie?! Numai de nu m-ar întreba... Eu! Eu! Hait, se uită la mine... O să dau drumu' la creion sub bancă... M-aplec și-l caut...”

Stratega intră sub bancă. A găsit creionul și, ghemuită dedesubt, îi roade nervos capătul. Uf, a răspuns altul. lese... strategic, ștergându-și absorbită genunchii de praf.

„Cine a fost Hamurabi? De unde să știu eu? Sunt pierdută, iar se uită la mine! Acum o să scap penarul și-o să adun toate penițele, căpățelele de creion, ascuțitoarea, guma... Până atunci să răspundă altul...”

— Să spun eu?

Eugenița se răsucesce cu inocență spre vecinul din spate, din stânga, din dreapta. „Eu?”

Da, chiar ea. Infanteristul a fost lovit de moarte. Se ridică șovăitoare, palidă, și îngaimă cu glasul pierdut:

— Ha... Hamuba... Habamu... Habar... n-am, tovarășe profesor...

Explorează!

1. Numește disciplina și tema lecției la care a fost ascultată Eugenița.
2. Scrie în litere în ce clasă crezi că este eroina povestirii și precizează tipul de numeral folosit.
3. Transcrie un grup format dintr-un substantiv și un atribut care numește sau sugerează o emoție/o atitudine. Subliniază atributul.
4. Transcrie o secvență în care este relatată strategia folosită de Eugenița pentru a evita confruntarea cu „dușmanul”.
5. Alege din lista următoare trei emoții/stări (două pozitive și una negativă) pe care le încearcă personajul de-a lungul orei descrise.
Listă stări/emoții: *frământare, zbucium, tensiune, nesiguranță, teamă, speranță, admirație, calm, fericire, încântare, fericire, bucurie, hotărâre.*
6. Scrie un enunț în care să identifici una dintre imaginile alăturate care poate fi asociată cu perioada istorică și lecția despre care ar fi trebuit Eugenița să învețe. Caută câteva cuvinte-cheie și consultă eventual manualul de *Istorie*.

Variația cuvintelor în timp și spațiu. A toci și a învăța

Explorează!

1. Comentează următorul citat: *Învățat este omul care nu termină niciodată de învățat.* (Lucian Blaga)
2. Cunoști cuvântul *tocilar*? Alcătuieste un enunț în care să-l folosești.
3. Citește fragmentele de mai jos și rezolvă sarcinile.

FRAGMENTUL A

Trebuie să știi un lucru despre tocilari, cel puțin despre cei care trăiesc în lumea lor imaginară, și anume că au o identitate secretă. Dacă un TOCILAR este personajul principal dintr-o poveste, adesea are identitatea secretă a unui supererou. Peter Parker, Spider-Man, este un profesor de științe și, înainte de a deveni Omul-păianjen, a fost cel mai mare tocilar din liceu. Clark Kent, alter egoul lui Superman, de exemplu, poate fi considerat tocilar, căci așa și era. Chuck Bartowski, din serialul cu același nume, a evoluat tot dintr-un tocilar. Așadar, televiziunea, cinematograful și benzile desenate sunt pline de oameni ca mine, ca voi!

(Jurnalul unui tocilar, de Philip Osbourne)

FRAGMENTUL B

Harriet Manners este o tociară stângace, care ține pe noptieră dicționare și colecționează informații de tipul „Știați că...?”. Evident, nu e cea mai populară fată din școală, așa că, în ziua în care i se oferă șansa să se reinventeze, Harriet nu stă pe gânduri și acceptă un... contract de modelling! Va reuși ea să se descurce cu o creatoare de modă excentrică, un agent flamboiant, o mulțime de modele geloase și un tânăr seducător pe nume Nick?

Aplică!

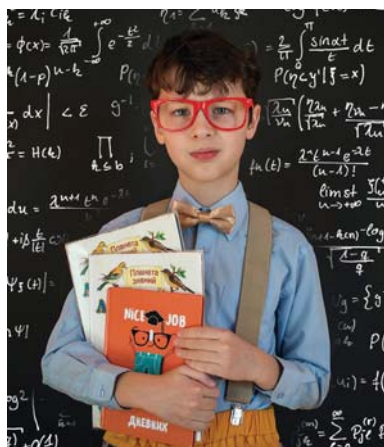
1. Indică două nume de tocilari care au devenit celebri.
2. Explică de ce cuvântul *tocilar* este scris altfel decât celelalte cuvinte în primul fragment.
3. Transcrie din fragmentele citate un enunț asertiv care definește ce înseamnă *tocilar*.
4. Autorul jurnalului are o părere foarte bună despre tocilari. Care sunt indiciile din text care te ajută să susții această afirmație?
5. În fragmentul **A**, autorul vorbește despre un personaj celebru din benzi desenate, filme și jocuri multimedia, cunoscut ca Spider-Man, Omul-păianjen. Care era identitatea adevărată a acestui supererou?
6. Îți sunt cunoscute filme sau jocuri cu Spider-Man? Povestește-le colegilor ce anume ți-a plăcut la ele.
7. Citește definiția pentru substantivul *tocilar**. Scrie un enunț în care să folosești un numeral ordinal pentru a indica sensul care se potrivește pentru textele citate.

Dicționar

- * *tocilár, -ă, tocilari, -e, s. m. și f.*
1. Persoană care se ocupă cu ascuțitul instrumentelor de tăiat (la tociță). **2.** Fig. Elev sau student care își învață lecțiile pe dinafară, în mod mecanic; bucher. – *Tociță* + suf. *-ar*.

Invitație în lumea cărților

*Jurnalul unui tocilar.
În lumina reflectoarelor,
de Philip Osbourne*

O carte în care, chiar după spusele personajului, ai ocazia să ajungi în locuri nebănuite, citind aventurile unui puști tocilar, cam caraghios uneori, dar mereu cu o imaginație debordantă.

Ascultă personajul!

Așa cum spunea Albert Einstein: „Logica te duce din punctul A în punctul B. Imaginația te duce oriunde”.

Lasă deschisă ușa imaginației și descoperă lumi pe care nu ți le-ai închipuit vreodată!

8. Întreabă-i pe bunicii sau pe părinții tăi cum era organizat anul școlar pe vremea lor.
9. Formulează un enunț asertiv în care substantivul *tocilar* să fie la plural, articulat nehotărât și un enunț interogativ în care să fie articulat hotărât. Realizează aceeași sarcină și pentru antonimul său, *corijent*.
10. Formulează un enunț în care verbul *a toci* să fie la modul imperativ, forma negativă.
11. Realizează o listă cu enunțurile frecvent auzite, în care ți se recomandă, ți se cer comportamente la școală și o listă cu interdicții.
12. Scrie într-un enunț cum te simți auzind formulările de la exercițiile 10 și 11, în care se folosesc verbe la imperativ.

Școala de altădată

În capitolul I al volumului *Amintiri din copilărie*, Ion Creangă, povestitor de excepție, prezintă – mai mult sau mai puțin fidel realității – experiența personală de la școala din satul său natal.

Citește fragmentele, oprindu-te la semnul **STOP** acoperă-le pe următoarele și spune/scrie ce crezi că se va întâmpla, răspunzând oral sau pe caiet la întrebări.

Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă ridica băiețaș la casa părinților mei, în satul Humulești, din târg drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel, împărțit în trei părți, care se țin tot de una: Vatra satului, Delenii și Bejenii. Ș-apoi Humuleștii, și pe vremea aceea, nu erau numai așa, un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învăța și hora, dar și suveica, de vuia satul de vatale în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preoți și dascăli* și poporeni ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.

Și părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai pomi s-au pus în țintirim, care era îngrădit cu zăplaz de bârne, streșinit cu șindilă, și ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericii pentru școală; ș-apoi, să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădița Vasile a Illoaei, dascălul bisericii, un holtei zdravăn, frumos și voinic, și sfătuia pe oameni să-și dea copiii la învățătură. Și unde nu s-au adunat o mulțime de băieți și fete la școală, între care eram și eu, un băiat prizărit, rușinos și fricos și de umbra mea.

Și cea dintâi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii, o zgâtie de copilă ageră la minte și așa de silitoare, de întrecea mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii. Însă părintele mai în toată ziua da pe la școală și vedea ce se petrece.

Și ne pomenim într-una din zile că părintele vine la școală și ne aduce un scaun nou și lung, și după ce-a întrebat pe dascăl care cum ne purtăm, a stat puțin pe gânduri, apoi a pus nume scaunului „Calul Bălan” și l-a lăsat în școală.

În altă zi ne trezim că iar vine părintele la școală, cu moș Fotea, cojocarul satului, care ne aduce, dar de școală nouă, un drăguț de biciușor de curele, împletit frumos, și părintele îi pune nume „Sfântul Nicolai”, după cum este și hramul bisericii din Humulești... Apoi pofteste pe moș Fotea că, dacă i-or mai pica ceva curele bune, să mai facă așa, din când în când, câte unul, și ceva mai grosuț, dacă se poate... Bădița Vasile a zâmbit atunci, iară noi, școlarii, am rămas cu ochii holbați unii la alții. Și a pus părintele pravilă și a zis că în toată sâmbăta să se procitească băieții și fetele, adică să asculte dascălul pe fiecare de tot ce-a învățat peste săptămână; și câte greșeli va face să i le însemne cu cărbune pe ceva, iar la urma urmelor, de fiecare greșeală să-i ardă școlarul câte un Sfânt Nicolai.

Atunci copila părintelui, cum era sprintară și plină de incuri, a bufnit în râs. Păcatul ei, sărmana!

Ce crezi că se va întâmpla? Ce dovezi ai? Pe ce te bazezi? Din ce cauză crezi asta? Ce cuvinte-cheie te ajută? Ce urmare ar putea avea prezența „Sfântului Nicolai”? Cum va reacționa copila?

Continuă lectura.

— la, poftim de încalecă pe Bălan, jupâneasă! zise părintele, de tot posomorât, să facem pocinog Sfântului Nicolai cel din cui.

Și cu toată stăruința lui moș Fotea și a lui bădița Vasile, Smărăndița a mâncat papara, și pe urmă ședea cu mâinile la ochi și plângea ca o mireasă, de sărea cămașa de pe dânsa. Noi, când am văzut asta, am rămas înlemniți. Iar părintele, ba azi, ba mâine, aducând pitaci și colaci din biserică, a împărțit la fiecare, de ne-a îmblânzit, și treaba mergea strună; băieții schimbau tabla în toate zilele, și sâmbăta procitanie**.

Nu-i vorbă, că noi tot ne făceam felul, așa, câteodată; căci, din bățul în care era așezată fila cu cruce-ajută și buchile scrise de bădița Vasile pentru fiecare, am ajuns la trătăji***, de la trătăji la ceaslov, ș-apoi, dă, Doamne, bine! În lipsa părintelui și a dascălului intram în ținterim, țineam ceaslovul deschis, și, cum erau filele cam unse, trăgeau muștele și bondarii la ele.

Bădița Vasile, când le vede așa sângerate cum erau, își pune mâinile în cap de necaz.

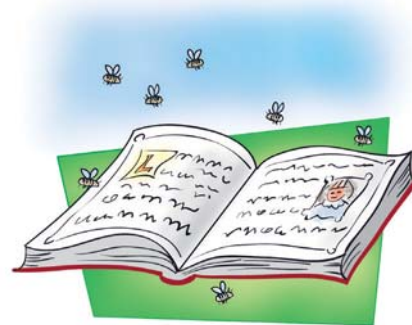
Și cum află pricina, începe a ne pofti pe fiecare la Bălan și a ne mângâia cu sfântul ierarh Nicolai pentru durerile cuvioaselor muște și ale cuvioșilor bondari, care din pricina noastră au pățimit.

Nu trece mult după asta, și-ntr-o zi, prin luna lui mai, aproape de Moși, îndeamnă păcatul pe bădița Vasile tântul, că mai bine nu i-o zice, să pună pe unul, Nic-a lui Costache, să mă procitească. Nică, băiat mai mare și înaintat

Dicționar

- * **dăscăl, dascăli**, s. m. **1.** (Înv.) Învățător (la țară); *p. ext.* profesor. – (Rar) Om de știință; învățat, savant. **2.** Fig. Inițiator sau propagator al unei doctrine; îndrumător într-un anumit domeniu. **3.** Cântăreț de biserică; diac, psalt, cantor.
- ** **procitânie, procitanii**, s. f. (Înv.) Recitare, repetiție, repetare. – Examinare (recapitulativă) a elevilor.
- *** **tartáj, tartaje**, s. n. **1.** (Reg.) Fiecare dintre cele două co-perți ale unei cărți; scoarță. **2.** (Înv.) Carte scrisă de mână care se folosea ca abecedar.

Dicționar

- * *draniță*, -e, s.f. Scândurelele subțiri din lemn de brad, mai mari decât șindrila, cu care se acoperă unele case țărănești.
- ** *lăinic*, -ă, *lainici*, -ce, s.m. și f. (Reg.) Om care umblă fără niciun rost; haimana, pierde-vară.
- *** *blagoslovénie* s.f. (Înv.) Binecuvântare, blagoslovire.

în învățătură până la genunchiul broaștei, era sfădit cu mine din pricina Smărăndiței popii, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o bleandă, pentru că nu-mi da pace să prind muște. Și Nic-a lui Costache începe să mă asculte; și mă ascultă el, și mă ascultă, și unde nu s-apucă de însemnat la greșeli cu ghiotura pe o draniță*: una, două, trei, până la douăzeci și nouă.

„Măi!!! s-a trecut de șagă, zic eu, în gândul meu; încă nu m-a gătit de ascultat, și câte au să mai fie!” Și unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor și a tremura de mânios... Ei, ei! acu-i acu. „Ce-i de făcut, măi Nică?” îmi zic eu în mine.

Ce s-a întâmplat? Cât de aproape a fost răspunsul tău? Ce crezi că se va întâmpla în continuare?

Și mă uitam pe furie la ușa mântuirii și tot scăpăram din picioare, așteptând cu neastâmpăr să vină un lăinic** de școlar de afară, căci era poruncă să nu ieșim câte doi deodată; și-mi crăpa măseaua-n gură când vedeam că nu mai vine, să mă scutesc de călăria lui Bălan și de blagoslovenia*** lui Nicolai, făcătorul de vânăți. Dar adevăratul Sfânt Nicolai se vede că a știut de știrea mea, că numai iaca ce intră afurisitul de băiat în școală. Atunci eu, cu voie, fără voie, plec spre ușă, ies repede și nu mă mai încurc prim prejurul școlii, ci o iau la sănătoasa spre casă. [...]

Explorează!

- Alcătuiește structuri în care substantivul *învățător* să fie urmat de diverse tipuri de adjective pentru a descrie cât mai viu învățătorul/profesorul pe care l-ai dori la clasă.
- Personajul care revine în relatare este părintele Ioan, prezentat prin două substantive: unul comun și altul propriu. Îndepărtează articolul hotărât al substantivului comun, pentru a obține forma de dicționar.
- Alege varianta corectă.
Nică, eroul „Amintirilor din copilărie”, avea o părere bună/proastă despre Nic-a lui Costache.
Motivează alegerea!
- Discută alegerea ta de la exercițiul anterior cu un coleg, motivând-o prin citarea unor cuvinte din text care o sprijină direct sau indirect.
- Transcrie din text două grupuri formate din **substantive** și **atribute** prin intermediul cărora se face referire la personaje.
- Cui aparține replica *Ce-i de făcut, măi Nică?* din ultimul paragraf?
- Transcrie, pentru fiecare dintre personajele numite în fragmentul dat, câte două secvențe din text de tipul *substantiv + atribut* prin care sunt prezentate.
- Transcrie din text o **comparație** cu ajutorul căreia este prezentată reacția Smărăndiței după ce a fost pedepsită.
- Formulează ideea principală și două secundare din primul paragraf al textului-suport.
- Describe sentimentele lui Nică față de Smărăndița, așa cum reies ele din fragmentul citat, din faptele și vorbele lui.

Spațiu și timp în povestire

Aplică!

- Deși cele mai multe cuvinte sunt cunoscute de toți vorbitorii limbii române, există unele care și-au schimbat forma în timp sau sunt folosite doar într-o regiune. Citește explicația cuvintelor de la paginile 119 și 120 și precizează care dintre ele oferă indicații despre faptul că nu se mai folosesc astăzi și care sunt cele ce se întâlnesc, dar sunt cunoscute doar în unele regiuni.
- Indică pentru primele două paragrafe câte un titlu care să ilustreze cât mai bine informația transmisă.
- Transcrie din fragmentul *Amintiri din copilărie* două secvențe prin care este descris satul în care au loc întâmplările povestite, apoi două în care este prezentată școala.
- Scrive dacă sunt adevărate sau false afirmațiile de mai jos.
  - Spațiul în care se desfășurau orele era unul foarte mare.*
  - Părintele a venit într-o zi la școală cu un scaun nou, deoarece mai apăruse un elev.*
 Motivează, de fiecare dată, răspunsul.
- În descrierea satului natal, autorul prezintă câteva detalii geografice și istorice. Numește un detaliu istoric și unul geografic.
- Scrive în caiet două cuvinte din câmpul lexical al școlii pe care le regăsim și astăzi și două care nu mai pot fi înțelese fără dicționar.
- Alege varianta corectă.
Părintele Ioan poate/nu poate reprezenta un model de profesor pentru elevii de astăzi.
Motivează-ți părerea într-un paragraf.
- Citește explicația de dicționar a cuvântului *procitanie* și scrie enunțul după ce ai înlocuit cuvântul subliniat cu un sinonim: *îndeamnă păcatul pe bădița Vasile tântul, [...] să pună pe unul, Nic-a lui Costache, să mă procitească.*
- Indică o modalitate de distracție folosită de Nică și de colegii lui de clasă. Crezi că ar mai prezenta interes și pentru elevii de astăzi? Motivează.
- Selectează varianta corectă. Ziua stabilită de părintele Ioan pentru examinarea elevilor era:
  - joi;
  - luni;
  - sâmbătă.
- Prezintă, în minimum trei paragrafe, școala în care înveți. Poți insera diverse imagini, fotografii sau poți crea tu desene.
- Povestește, în 20-30 de cuvinte, o întâmplare amuzantă petrecută la școală.

ISTORIA CUVINTELOR – VARIAȚII ALE FORMEI ȘI ALE SENSULUI ÎN TIMP

- Scrive câte din articolele de dicționar reproduse la pagina 119 conțin prescurtarea (Înv.)? Ce crezi că reprezintă: *învechit* sau *învățat*? Dar abrevierea (Reg.)?
- Citește cuvintele explicate la pagina anterioară și asociază-le cu unul dintre următoarele câmpuri lexicele: *școală, religie, locuințe, profesii, ocupații.*

Model: Substantivul *carte* avea în trecut și sensul de *scrisoare*.

Pluralul substantivului *școală* a fost cândva *școale*.

Ion Creangă (n. 1 martie sau 10 iunie 1837, Humulești – d. 31 decembrie 1889, Iași) este unul dintre cei mai apreciați scriitori români.

A scris basme și povestiri, dar opera sa cea mai importantă este romanul autobiografic *Amintiri din copilărie*.

Creează!

Relatează, în patru paragrafe, o **experiență personală** legată de școală.

Recomandări pentru realizarea sarcinii

- Vei construi mai multe secvențe cu acțiuni care au loc într-o anumită ordine și care au fost declanșate de un eveniment demn de semnalat.
- Nu înșira acțiunile! Prezintă-le pe rând, dezvoltând ideea principală prin idei secundare. Folosește cuvinte care să orienteze ascultătorul/cititorul în înțelegerea succesiunii episoadelor (*La început... Apoi... În timp ce... Imediat ce... După ce... În sfârșit...*) și a relațiilor dintre ele (*Pentru că... Dacă... Așa de... încât...* etc.).
- Dă viață personajelor prin câteva detalii.

Deschideri interculturale

Un turist dorește să viziteze Casa Memorială „Ion Creangă”. Nu a fost niciodată în zonă. Transcrie enunțurile de mai jos într-un tabel cu patru rubrici, stabilind pentru fiecare informațiile pe care le poate obține de pe internet, dar și cât de importantă este (*foarte importantă, puțin importantă, neimportantă*).

a. tipul de așezare în care este astăzi încadrat Humuleștiul;	d. faptul că este așezată pe malul râului Ozana;
b. numele străzii pe care se află casa memorială;	e. ora de deschidere a muzeului;
c. distanța în kilometri față de centrul orașului;	f. adresa de e-mail a muzeului;
	g. ziua când nu se poate vizita;
	h. coordonatele GPS ale obiectivului.

RECAPITULARE

Vei folosi ca text-suport fragmentul *Amintiri din copilărie*, de Ion Creangă, de la paginile 118-120.

1. Transcrie din secvența *pentru durerile cuvioaselor muște și ale cuvioșilor bondari, care din pricina noastră au pățimit* două grupuri formate din **substantiv și adjectiv**. Subliniază cu o linie substantivul și cu două adjectivul.
2. Citește articolul de dicționar pentru termenul *cuvios* și explică de ce combinarea celor două cuvinte identificate la exercițiul anterior stârnește râsul. Folosește o exprimare de tipul: *Asocierea mi se pare amuzantă, deoarece...*
3. Relatează, în ordinea în care au loc, acțiunile din penultimul paragraf, care au dus la pedepsirea elevilor prin așezarea pe calul Bălan și mângâierea cu Sfântul Nicolae. Folosește în acest scop cuvinte precum: *Mai întâi ... Apoi... În acest timp... Când... În final...*
4. Scrie un enunț în care să prezinți cauza/cauzele pentru care băieții au fost pedepsiți cu Sfântul Nicolae.
5. Indică, folosind un numeral ordinal, la a câta abatere a fost pedepsită Smărăndița.
6. Transcrie patru cuvinte care recrează universul unei școli (câmpul lexical).
7. Completează enunțul cu substantivul comun adecvat.
Nică a fost ascultat de către... în luna...
8. Indică fotografia despre care consideri că ar reda cel mai fidel spațiul în care se desfășura acțiunea din **paragraful al treilea** și motivează-ți părerea pornind de la citate din text și pe baza unor reflecții (deducții) personale.

Descoperă!

Citește informațiile următoare și apoi rezolvă sarcinile date.

FRAGMENTUL A

Prima școală românească atestată istoric la 1495 este în Șcheii Brașovului, chiar la Biserica Voievodală „Sfântul Nicolae”. Primele școli românești au fost în biserică, între zidurile ei sau în curtea ei. Primii învățători au fost chiar preoții. Iată de ce și astăzi se păstrează denumirea de dascăl cu sens dublu: „cântăreț bisericesc” și „învățător”.

1. Transcrie **numeralul ordinal** care ajută cititorul să înțeleagă tema fragmentului.
2. Explică într-un enunț care este legătura dintre cuvântul *dascăl*, folosit și astăzi pentru desemna un cadru didactic (profesor/învățător), dar și un cântăreț bisericesc.
3. Transcrie numeralul care indică anul atestării primei școli. Precizează-i felul.
4. Formulează, pornind de la textul citat, două întrebări la care să-ți răspundă colegii.

FRAGMENTUL B

Primele școli au fost o continuare firească a sistemului de scriere cuneiformă conceput de sumerienii în jurul anului 3500 î.Hr., iar primele manuale, descoperite în orașul sumerian Uruk, au constat din câteva sute de tăblițe dreptunghiulare de lut, multe dintre ele conținând liste de cuvinte ce trebuiau studiate și memorate.

Pe la mijlocul mileniului al treilea î.Hr., în Sumer existau mai multe școli pentru copii și adolescenți, iar fiecare elev învăța în primul rând cum să scrie cu pictograme.

1. Prezintă următoarele diviziuni ale timpului: deceniu, secol, mileniu, folosind numerale. Precizează tipul de numeral.

Model: anul – 365 de zile; 365 – numeral cardinal.

2. Transcrie din fragment o secvență în care apare un substantiv urmat de un atribut prin care se prezintă apartenența la un spațiu din Antichitate.
3. Transcrie atributul care explică pentru cine erau școlile din Sumer.
4. Transcrie substantivele proprii și consultă manualul de *Istorie* pentru a afla mai multe despre realitățile denumite de ele. Există mai multe modalități: frunzărești la întâmplare cartea, consulți cuprinsul, asociezi cuvintele cu o perioadă/un tip de civilizație etc. Observă care dintre ele te-a ajutat să găsești mai repede informația.

5. Explică în două paragrafe ideile transmise de proverbele următoare:

Rădăcinile învățaturii sunt amare, dar fructele ei sunt dulci.

Învățătura care nu intră decât în ochi și în urechi seamănă cu un prânz luat în vis.

INFORMAȚIA GENERALĂ ȘI DE DETALIU

Citește fragmentul **A** și indică o informație generală despre prima școală românească.

Numește trei detalii.

Invitație în lumea cărților

La școală înveți despre numerale, numere, planete etc. Dar cum ar fi să înveți să-ți depășești frica de orice fel?

Citește *Școala fricoșilor* ca să te amuzi și să descoperi că frica, indiferent de ce fel este, poate fi învinsă.

EVALUARE

Citește textul-suport și rezolvă cerințele date.

Sora lui Andrei, Ioana, are o prietenă care va fi înscrisă în clasa a V-a la o școală privată. Ea ar vrea să o urmeze, deoarece în clasele primare au participat împreună la concursuri sportive, de dans și de teatru.

Părinții nu sunt hotărâți, fiindcă nu știu prea multe despre școlile private. Andrei vrea să o ajute pe sora lui să ia decizia corectă, de aceea s-a hotărât să se informeze cu privire la acest subiect pe internet. A găsit un articol interesant, l-a citit, și-a luat notițe, apoi și-a pus întrebări pentru a înțelege exact avantajele și dezavantajele fiecărei opțiuni, ținând cont nu doar de dorința surorii sale de a fi împreună cu prietena sa, ci și de alte considerente. Citește-l.

„Când spui 18 000 de euro, te gândești la prețul unei mașini sau avansul pentru un apartament. Pentru unii însă această sumă reprezintă taxa anuală de școlarizare, plătită pentru copiii înscrși la o școală privată. Și asta nu este tot: prețurile variază în funcție de program, de activități și de rechizite. [...] Una dintre școlile private din România este Școala VXM din Capitală. Ea se situează în topul școlilor private de elită din București, în concurență cu școlile publice foarte apreciate. A fost înființată imediat după Revoluția din 1989. [...] Tarifele ei variază între 13 300 și 18 600 de euro pe an. «Costurile acoperă taxele școlare, manualele, accesul la facilități, activitățile extrașcolare și taxele de capital», explică directorul școlii. [...]

Ziua școlară începe la ora 8:00 și se termină în jurul orei 15:00. Elevii urmează cursurile, iau parte la activități sportive în sălile de sport, studiază în bibliotecă, participă la cursurile de științe, care se desfășoară în laboratoare dedicate, și petrec timp cu colegii în pauze. Servesc gustările și prânzul la școală și au posibilitatea de a se implica într-o mare varietate de activități extrașcolare după terminarea orelor de studiu.

Disciplinele pe care le studiază elevii sunt aceleași ca în școlile publice și se desfășoară după aceleași programe. Profesorii sunt cadre bine pregătite care susțin cursuri și la școli publice.”

(adaptare după un articol semnat de Simona Roșu, publicat în revista *Capital*, 4 decembrie 2009)

Andrei a găsit o serie de asemănări cu programul „Școală după școală” la care el însuși a fost înscris la școala publică, părinții săi plătind o sumă mică. Elevii rămân la școală după ce au terminat cursurile, iau mai întâi masa de prânz, apoi își fac temele. Cei rămași în urmă cu învățătura pot primi ajutor suplimentar. Cu toții sunt îndrumați spre proiecte care să le stimuleze inventivitatea și îndemânarea, ajungându-se până la organizarea de excursii tematice.

1. Alege varianta corectă și transcrie în caiet litera corespunzătoare.
Fac parte din câmpul lexical al școlii ambele cuvinte din seria:
a. arbori, discipline; b. teme, program; c. blocuri, cursuri; d. pădure, timp.
2. Scrie un enunț asertiv în care să indici motivul pentru care Andrei a căutat informații despre școlile private și unul în care să precizezi titlul revistei din care au fost extrase informațiile.
3. Transcrie pe caiet enunțurile următoare, înlocuind spațiile libere cu numerale potrivite, pentru a indica durata orei de curs și clasa din care faci parte.

Un numeral cardinal folosit pentru exprimarea orei este..., iar un numeral ordinal care indică numărul clasei este...

4. Completează enunțurile cu numerale ordinale potrivite, scrise cu litere, pentru a descrie două motive/avantaje pe care le prezintă programul „Școală după școală”.

În (numeral ordinal simplu) rând, suma pe care o plătesc părinții este mică. În (numeral ordinal format de la doi) rând, poți primi ajutor la efectuarea temelor.

5. Formulează patru enunțuri interogative cu ajutorul cărora ai putea identifica gradul de satisfacție a elevilor din orice tip de școală, folosind în acest scop patru adjective din câmpul lexical al emoțiilor.
6. Crezi că opțiunea pentru o școală publică cu program „Școală după școală” prezintă un avantaj din punct de vedere financiar față de înscrierea la o școală privată? Formulează răspunsul după model:
Da, pentru că... . Nu, pentru că... .
7. Știind că forma și sensul cuvintelor pot varia în timp, scrie pe caiet care dintre cuvintele *excursie, tematică și tartaj* ar putea fi folosite de un elev din anul 2022 și care de Nică, personajul din *Amintiri din copilărie*, elev în 1850. Recitește definiția cuvântului *tartaj* explicat la pagina 119.
8. Rescrie doar forma corectă a structurilor următoare care ar putea fi folosite într-o prezentare: *avantajele școlii/școli; dorințele familii/familiei; facilități/facilității acesteia nu-i poți rezista; copiii/copii de aici.*
9. Ai reflectat la avantajele și dezavantajele oferite de o școală particulară sau de una publică. Formulează trei paragrafe pe care să le poți folosi ca să-i explici surorii lui Andrei că o școală publică este mult mai potrivită pentru ea, chiar dacă nu va fi alături de prietena ei (două argumente).

Nu uita să respecti:

- încadrarea în temă;
- utilizarea unei secvențe explicative adecvate, preluată din text și dezvoltată;
- scrierea a trei paragrafe și marcarea lor corectă;
- folosirea limbii standard, scrierea corectă, așezarea potrivită a textului în pagină.

Nr. subiectului	Barem de notare	Punctaj final
1	Transcrierea literei corespunzătoare răspunsului corect.	4 puncte
2	Formularea în enunț asertiv a motivului (4 puncte). Numirea motivului fără formularea enunțului (2 puncte). Formularea în enunț asertiv a titlului de revistă (4 puncte). Numirea titlului fără formularea enunțului (2 puncte).	8 puncte
3	Scrierea corectă a tipurilor de numerale solicitate (4 × 2 puncte). Scrierea tipurilor de numerale solicitate, dar cu greșeli (2 × 1 punct).	8 puncte
4	Transcrierea enunțurilor cu numerale ordinale potrivite scrise în litere.	8 puncte
5	Pentru fiecare enunț interogativ adecvat temei (1 × 4 puncte). Pentru folosirea a patru adjective (1 × 4 puncte).	8 puncte
6	Formularea în enunț corect a unei opinii, cu motivarea acesteia, folosind textul-suport (8 puncte). Încercare de motivare sau greșeli de scriere, punctuație (2 puncte).	8 puncte
7	Asocierea fiecărui termen cu persoana/personajul potrivită/potrivit.	10 puncte
8	Rescrierea fiecărei forme corecte (5 × 2 puncte).	10 puncte
9	Încadrarea în temă cu folosirea a două argumente (8 puncte); cu folosirea unui singur argument (4 puncte). Utilizarea unei secvențe explicative adecvate, preluată din text și dezvoltată (6 puncte). Scrierea a trei paragrafe și marcarea lor corectă (6 puncte). Folosirea limbii standard, scrierea corectă, așezarea potrivită a textului în pagină (6 puncte).	26 de puncte

Din oficiu: 10 puncte.
Punctaj total: 100 de puncte.

FIȘA DE AUTOEVALUARE A COMPUNERII (RELATAREA UNEI EXPERIENȚE PERSONALE LEGATE DE ȘCOALĂ)

La sfârșitul unității aplică ceea ce ai învățat, prezentând un enunț exclamativ în care să folosești un numeral cardinal într-un enunț imperativ.

Introducerea – prezentarea generală a spațiului și a timpului, anunțarea evenimentului/a întâmplării; răspuns la întrebările: Cine?, Unde? și Când?

Cuprinsul – cauza care a provocat derularea evenimentelor care vor constitui experiența ta; episoadele/întâmplările declanșate. Ai dat răspuns la întrebări de tipul: De ce?, Cu ce scop?, Cum?, Ce efecte a produs cauza respectivă?, Ce complicații?, Ce emoții?, Ce face ca episodul să merite a fi povestit?

Încheierea – menționarea situației diferite față de început; răspuns la întrebările: Unde te afli?, Cu ce rămâi din această experiență?, Dar cititorul/ascultătorul ce va reține din relatarea ta?

FIȘĂ DE REFLECȚIE

Ilustrează următoarele afirmații cu enunțuri personale care să reflecte influența pe care studiul acestei unități de învățare a avut-o asupra ta.

- În această unitate am aflat ceva despre cineva/ceva. Exemplifică!
- Din această unitate am aflat ceva ce pot folosi la o altă disciplină sau în viață. Exemplifică!
- Din această unitate am descoperit despre mine că...
- Mi-ar plăcea să aflu lucruri noi despre...
- Am învățat...
- Ceea ce am învățat îmi poate folosi la...
- Aș putea să-mi îmbunătățesc modul de a învăța...
- Față de unitatea precedentă mă descurc mai bine la...

Realizează pe o foaie un tabel asemănător celui de la pagina 143, *Fișă de observare a comportamentului*. Apreciază activitatea ta din această unitate de învățare și prin completarea fișei de reflecție. Adună în portofoliu fișele de la fiecare unitate pentru a observa ce se modifică.

UNITATEA 7

EROI DIN CĂRȚI, DIN FILME ȘI DIN VIAȚĂ

7

*Un om nu poate fi mereu un erou, dar poate fi
întotdeauna uman.*

(Johann Wolfgang Goethe)

*Teoriile nu-s decât mostre fără de valoare.
Numai fapta contează.*

(Constantin Brâncuși)

Competențe specifice: 1.2, 2.1, 2.5, 3.4, 4.2, 4.4, 5.2.

ÎȚI VEI REAMINTI...

- Textul narativ.
- Ce reprezintă participanții și personajele.
- Eroi din legendele greco-romane.
- Detaliul.

VEI DESCOPERI...

- Textul narativ nonliterar.
- Pronumele personal.
- Pronumele de politețe.
- Diferența dintre un personaj și un participant la acțiune.
- Elemente ale comunicării nonverbale.

VEI APLICA...

- Vei identifica participanții la o acțiune.
- Vei folosi corect în vorbire și în scriere pronumele personal și pe cel de politețe.
- Vei povesti întâmplări reale.
- Vei identifica în texte diverse asemănări între culturi diferite.

TEXTUL NARATIV NONLITERAR. PARTICIPANȚII LA ACȚIUNE. PRONUMELE PERSONAL

EROII NU AU VÂRSTĂ

Fapte eroice se petrec aproape de noi, în viața cotidiană, nu doar în filme sau în cărți.

Citește știrea de mai jos pentru a face cunoștință cu un copil de vârsta ta, care, departe de a fi Spider-Man, s-a comportat asemenea lui.

COMPORAMENTUL EROIC AL UNUI COPIL DE 12 ANI

Ionuț Preda și-a riscat viața ca să-și salveze fratele de 5 ani. Văzând cum flăcările cuprind încăperea în care se aflau, Ionuț nu a ezitat să-l scoată pe geam.

22 mai 2019

Joi noaptea, un copil de 12 ani din localitatea Runcu de Jos a dat o adevărată lecție de eroism. Fără să se gândească o secundă la propria viață, el și-a scos frățiorul de doar 5 ani pe fereastră pentru a-l scăpa din flăcările care cuprinseseră încăperea în care copiii dormeau. Gestul însă i-a pus viața în pericol; băiatul de 12 ani a trebuit să fie transportat cu elicopterul SMURD la o clinică bucureșteană, din cauza rănilor grave.

Ajunși la fața locului, reporterii au aflat cum s-au petrecut faptele.

Joi, după miezul nopții, ISU Bistrița a fost anunțat că o casă din comuna bistrițeană Runcu de Jos a fost cuprinsă de flăcări. După spusele reprezentanților ISU, incendiul a izbucnit într-una din încăperi, iar flăcările s-au extins cu repeziciune la întregul imobil, construit în mare parte din material lemnos. Copiii erau singuri acasă, părinții fiind plecați din localitate. Până ca echipajele de intervenție să ajungă la locul solicitării, Ionuț a înțeles că trebuie să-l scoată urgent pe fratele său din casă, înainte ca acesta să intre în panică. Ionuț a spart geamul cu un scaun, primul obiect dur care i-a căzut în mână, și l-a scos pe fereastră pe frățiorul său de 5 ani. Când echipajul de intervenție a ajuns în fața imobilului, copiii erau departe de flăcări, dar aveau multe arsuri.

Cei doi băieți au fost transportați la Spitalul de Urgență Bistrița, unde fratele cel mic a rămas pentru tratament, iar băiatul salvator a fost dus cu un elicopter SMURD la o clinică de specialitate din București, deoarece starea lui era foarte gravă. La ora la care transmitem, băiatul se află la reanimare. În ceea ce privește incendiul, organele abilitate „au reușit să-l localizeze și să-l stingă în aproximativ 3 ore. Prin acțiunea lor îndârjită, au împiedicat propagarea flăcărilor la casa învecinată, aflată la câțiva metri distanță față de zona de manifestare a incendiului.

În urma cercetărilor efectuate pentru a stabili cauza incendiului, s-a conchis că evenimentul a fost provocat, cel mai probabil, de efectul termic al curentului electric.”

*A transmis pentru dumneavoastră
Camelia Nuțu, 22 mai 2019*

Textul narativ nonliterar (1). Acțiunea. Participanții

Răspuns afectiv

1. Alege din lista dată substantivele care redau stările/emoțiile pe care le încearcă cititorii/ascultătorii acestei știri: *admirație, uimire, tristețe, teamă, neliniște, îndoială, veselie, optimism, tensiune, dor* etc.
2. Indică participanții direcți la întâmplarea relatată, în ordinea în care apar.
3. Prezintă numele reporterului care relatează știrea.
4. Alege varianta corectă, justificându-ți opțiunea: *Ionuț Preda este/nu este un erou.*
5. În afara celor doi copii, la acțiune au participat și reprezentanți ai SMURD și ISU. Citește informațiile de mai jos și asociază litera corespunzătoare fragmentului care te ajută să înțelegi prescurtarea denumirii fiecărei instituții.

Model: SMURD reprezintă prescurtarea denumirii instituției prezentate în fragmentul...

ISU...

- a. Inspectoratul General pentru Situații de Urgență coordonează la nivel național toate organizațiile implicate în domeniul protecției civile și apărării împotriva incendiilor.
- b. Serviciul Mobil de Urgență, Reanimare și Descarcerare este o unitate de intervenție publică integrată de importanță strategică, având în structura sa echipe integrate de acordare a asistenței medicale și tehnice de urgență, precum și echipe cu personal paramedical, specializat în acordarea primului ajutor calificat.

Pronumele – clasa cuvintelor care înlocuiesc nume

Explorează!

1. Reformulează mesajul a doi trecători referitor la *ecourile știrii*, înlocuind sau dublând formele *îl, el, ei* cu numele de ființe/obiecte/persoane la care se referă.
  - *Ai văzut știrea? Extraordinar! Cum îl salvează! Ce curaj pe el!*
  - *Sigur, am văzut-o! Da, și a fost mare noroc că ei au intervenit la timp și au salvat casa vecină.*
2. Recitește știrea de la pagina 128 și numește substantivele pe care le înlocuiesc sau pe care le dublează pronumele personale din enunțurile/secvențele următoare:

Gestul său însă i-a pus și lui viața în pericol, deoarece starea lui era mai gravă. Au reușit să-l localizeze și să-l stingă în aproximativ 3 ore.

SPAȚIU ȘI TIMP

1. Întâmplarea corespunde unui fapt real. Ilustrează afirmația prin cuvinte referitoare la date exacte: *timpul, localitatea, participanții.*
2. Transcrie din text două secvențe/cuvinte care dau indicații asupra timpului când a avut loc întâmplarea.

Un text narativ nonliterar prezintă acțiuni desfășurate într-un spațiu și timp reale.

Reține!

Cuvintele care înlocuiesc substantive fac parte din **clasa pronumelor**.

Împărtășește impresii!

Cum crezi că ai fi reacționat în situația dată?

Dar în cazul unui incendiu care te-ar surprinde la școală?

Împărtășește impresii!

Discută cu un coleg dacă următoarea afirmație a unui pompier care a participat la stingerea incendiului relatat în știrea de la pagina 128 este credibilă. Motivați-vă părerea.

Eu am împiedicat flăcările să se extindă la casa vecină. Eu am salvat vieți!

CORECT/INCORECT

Selectează forma corectă a pronumelor cu rol de subiect din enunțurile date.

Ieu/Eu sunt de acord cu Dora.

Ea/la nu ar fi intrat în foc pentru nimeni.

Pronumele personal

Explorează!

1. Observă cele trei coloane ale tabelului și spune câte cuvinte regăsești în fiecare. Poți stabili genul persoanei căreia i te adresezi? Dar al celei despre care discuți?

Persoana	Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a
Numărul singular	<i>eu</i>	<i>tu</i>	<i>el/ea</i>
Numărul plural	<i>noi</i>	<i>voi</i>	<i>ei/ele</i>
Genul	—	—	feminin: <i>ea/ele</i> masculin: <i>el/ei</i>

2. Citește dialogul surprins între doi elevi și exprimă-ți punctul de vedere cu privire la persoana care are dreptate.
 Ionel: *Bine că puștiul a avut un frate, nu o soră. Fetele sunt sperioase și neputincioase.*
 Gabi: *Nu toate. Sora mea, de exemplu, este mai mică decât mine, dar este foarte curajoasă.*
3. Indică pronumele pe care le-ar putea folosi vorbitorii în locul substantivelor *puștiul, sora*.

Reține!

Pronumele care își schimbă forma pentru a indica diferite persoane în raport cu vorbitorul se numesc **pronume personal**. Pronumele personal are forme diferite în funcție de **persoană** și **număr** și, după **gen**, doar la persoana a III-a.

4. Citește secvența de mai jos care reprezintă înregistrarea unui fragment dintr-o videoconferință inițiată de Tuffy, o pisică revoltată de observațiile primite de la stăpâna sa. Rezolvă apoi sarcinile date, pentru a te asigura că ai înțeles corect mesajul.

— *Ca să vedeți ce mi-a fost dat să aud din partea unei bipede. Ascultați, fetelor! „Vorbesc serios, Tuffy, mi-a spus Dora, mica mea stăpână bipedă. Eu nu pot accepta un astfel de comportament. Tu nu-ți imaginezi ce supărată este mama pe voi, pisicile. Spune că sunteți leneșe, în timp ce câinii sunt adevărații eroi. Noi două suntem prietene, dar cu mama nu este de glumit”, a ținut ea să mai adauge.*

- a. Transcrie pronumele personale cu funcție de subiect precizând de fiecare dată la cine fac referire (ce substantive înlocuiesc).
- b. Scrie persoana și numărul primelor două pronume cu rol de subiect, precizând pentru fiecare calitatea de vorbitor sau ascultător.

Aplică!

1. Scrie un enunț în care să folosești verbul *a impresiona* la modul indicativ, timpul perfect compus, pentru a spune ce anume te-a impresionat citind știrea. Subliniază pronumele personale.
2. Copiază pe caiet tabelul cu formele pe care le are pronumele personal **când nu este subiect**. Bifează-le pe cele pe care le-ai folosit la exercițiul anterior.

Număr	Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a
singular	(pe) mine mă, m-,	(pe) tine, te	(pe) el, îl, (pe) ea, o
plural	(pe) noi, ne	(pe) voi, vă, v-	(pe) ei, îi, (pe) ele, le

3. Citește răspunsul unui elev la întrebarea *Ce te-a impresionat mai mult?* Corectează toate greșelile și apoi rescrie-l.

Pe mine ma impresionat curajul său, iar pe Andrei știu că la impresionat faptul că pompierii au venit la timp.

Observă!

Unele forme ale pronumelui personal care nu sunt subiecte se rostesc împreună cu verbul (de exemplu: *m-a ajutat*). În scris, această pronunțare este indicată de cratimă.

Textul narativ nonliterar (2). Acțiunea**Explorează!**

1. Indică evenimentul care a pus în primejdie viața celor doi copii.
2. Te-a emoționat știrea și dorești să-ți împărtășești impresiile altor persoane. Desenează un tabel pe caiet, după modelul de mai jos, și prezintă acțiunile din știre în ordinea în care s-au petrecut, scriind literele corespunzătoare în coloana potrivită etapei.

La început	Deodată	Pe parcurs	Între timp	În final
<i>Copiii dormeau.</i>				

- a. Copilul de 5 ani este internat la spitalul din Bistrița.
  - b. Un echipaj SMURD îl duce la spital pe copilul de 12 ani.
  - c. Un incendiu a cuprins încăperea în care se aflau doi copii.
  - d. Pompierii reușesc să împiedice extinderea incendiului la alte imobile.
  - e. Copiii dormeau.
  - f. Băiatul de 15 ani este în stare gravă la secția de reanimare.
  - g. Cei doi băieți au fost duși la Spitalul de Urgență Bistrița.
  - h. Un copil de 5 ani a fost evacuat de către fratele său din clădirea cuprinsă de incendiu.
  - i. Băiatul salvator a fost transportat cu un elicopter SMURD la o clinică de specialitate din București.
3. Recitește informația referitoare la obiectul activității ISU (pagina 129) și scrie un enunț în care să explici dacă deviza acestei instituții *AUDACIA ET DEVOTIO (CURAJ ȘI DEVOTAMENT)* ți se pare potrivită. Tu ai altă propunere?

Un text narativ nonliterar se construiește în jurul unui eveniment real și prezintă acțiunile unor persoane.

CORECT/INCORECT

Alege forma corectă.

— *Miau/Mi-au, se miorlăi mârța! Miau/Mi-au furat jucăria!*

— *Nu ia/i-a luat nimeni nimic! Din contră, ea i-a/ia mereu jucăriile căștelor. Întrebați-l pe ne-a/nea Ion.*

4. Selectează din lista de mai jos câte o informație pe care să o poți folosi ca să explici că știrea prezentată este un text narativ nonliterar. Știrea prezentată **este/nu este** un text narativ nonliterar. *Da, este narativ pentru că..., iar nonliterar pentru că...*

- Sunt relatate întâmplări care se desfășoară într-o ordine indicată prin verbe sau alte cuvinte.
- Evenimentele prezentate au loc în timp și spațiu.
- Datele, faptele, fenomenele prezentate sunt preluate din realitate.
- Acțiunile sunt realizate de persoane cu existență reală, care pot fi identificate.
- Cel care povestește este, în primul rând, preocupat să fie crezut, să informeze.
- Se folosesc multe verbe și alte cuvinte prin care evenimentele pot fi situate la început, în plină desfășurare sau la final.

5. Scrie un enunț pentru a indica un **detaliu** din știrea citită care ți-a atras atenția.

6. Scrie patru enunțuri asertive în care să prezinți emisiunile, disciplinele sau jocurile preferate. Vei folosi verbul *a plăcea* la modul indicativ, timpul prezent și perfect compus. Scrie apoi trei enunțuri interrogative pentru a afla preferințele unui coleg. Subliniază pronumele care însoțesc de fiecare dată verbul *a plăcea*.

Numărul	Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a
singular	<i>mie, îmi, mi</i>	<i>ție, îți, ți</i>	<i>lui, îi, i-, ei</i>
plural	<i>nouă, ne, ni</i>	<i>vouă, vă, v-, vi</i>	<i>lor</i>

Model: Mie mi-a plăcut filmul „Matrix”. Acum îmi plac mai mult comediiile.

Creează!

Redactează o compunere în care să povestești o faptă eroică sau demnă de admirat la care ai fost martor, despre care ai auzit sau ai citit în ziar. În redactarea compunerii vei avea în vedere elementele de mai jos.

Conținutul

- Se întâmplă ceva demn de semnalat. Există cel puțin doi participanți la acțiune. Între ei se stabilesc anumite relații: **pozitive** (*colaborează, sunt prieteni, au încredere unii în alții, se sprijină, se simpatizează*), **negative** (*se confruntă* etc.) sau **neutre**.
- Există și alte cuvinte care indică timpul întâmplării: **numerale** (*date*), **substantive proprii/comune**.
- Locurile unde au loc evenimentele și participanții sunt individualizate prin structuri de tipul *substantiv + atribut*.

Exprimarea

- Pronumele personale sunt corect folosite, este clar la cine se referă.
- Timpurile verbelor reflectă clar/corect ordinea în care au loc acțiunile.
- Repetițiile sunt evitate prin folosirea unor sinonime.
- Scrierea este corectă.
- Semnele de punctuație sunt adecvat folosite.

Organizarea conținutului

- Se regăsesc cele trei părți ale unei compuneri: *introducere, cuprins și încheiere*.
- Ideile principale sunt dezvoltate prin idei secundare și ordonate în paragrafe.

Aranjarea în pagină

- Scrisul este citeț.
- Există spațiu liber la stânga.
- Compunerea are un titlu.
- Paragrafele sunt marcate prin alineate. Poți insera ilustrații, fotografii și desene.

EROII DE IERI, MODELE ȘI PENTRU AZI

Pronumele de politețe (1). Comunicarea politicoasă

Explorează!

Anumiți eroi aparțin unei singure generații, deoarece ei reprezintă idealuri, o modă sau un fel de a gândi specific unei perioade oarecare. Există însă eroi care sunt ai tuturor oamenilor ce împărtășesc o limbă și o istorie comune.

La un semn, un țarm de altul, legând vas de vas, se leagă

Și în sunet de fanfare trece oastea lui întregă;

leniceri, copii de suflet ai lui Allah și spahii

Vin de-ntună pământul la Rovine în câmpii;

Răspândindu-se în roiuri, întind corturile mari...

Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârf de băț.

Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:

— Ce vrei tu?

— Noi? Bună pace! Și de n-o fi cu bănat,

Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.

La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort

Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.

— Tu ești Mircea?

— Da-mpărate!

— Am venit să mi te-nchini,

De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.

[...]

Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?

Și, purtat de biruință, să mă-mpiedec de-un moșneag?

— Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot

Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?

O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!

Toată floarea cea vestită a întregului Apus,

[...]

— De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul ce privești

Nu e om de rând, el este domnul Țării Românești.

[...]

Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...

Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul,

Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este,

Dușmănit vei fi de toate, fără a prinde chiar de veste;

N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid

Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!

Observă!

Poezia *Scrisoarea III* este alcătuită din două părți, cuprinzând fiecare mai multe episoade. **Prima parte** evocă expansiunea Imperiului Otoman și invazia turcească în Țara Românească în timpul lui Mircea cel Bătrân (înfățișarea unui sol de pace înaintea lui Baiazid, confruntarea verbală și apoi cea armată dintre cei doi), iar **a doua parte** reprezintă o critică a prezentului din vremea lui Mihai Eminescu.

Scrisoarea III (fragmente), de Mihai Eminescu

Caută într-un dicționar explicativ sensul cuvintelor subliniate în poezie. Alcătuieste cu două dintre ele câte un enunț.

Răspuns afectiv

Redactează un jurnal dublu (vezi pagina 13) pornind de la fragmentul citat la pagina 133.

Aplică!

- Citește formele pronumei de politețe de la rubrica **Reține!** și transcrie-le pe caiet însoțite de precizarea legată de **gradul de distanță** care le corespunde: **ridicat, mediu, scăzut**.
- Formulează câte un enunț în care să folosești pronumele de politețe *dumneavoastră, dumneata, mata*. În enunț va fi clar destinatarul (identitatea lui).
- Ilustrează afirmația că predicatul se acordă cu subiectul, observând și precizând numărul și persoana verbelor care însoțesc pronumele de politețe din enunțurile de la exercițiul 6.

Explorează!

1. Indică tema/temele acestui fragment din poezia *Scrisoarea III: dragostea de țară, istoria, arta, creația, venerarea lui Dumnezeu, natura, copilăria*. Împărtășește-i colegului de bancă părerea ta, numind și cuvinte-cheie care te ajută să-ți susții alegerea.
2. Alege varianta corectă. Autorul replicii: *Noi? Bună pace! Și de n-o fi cu bănat...* este:
  - a. Mircea;
  - b. un sol;
  - c. Baiazid;
  - d. un moșneag.
3. Care este statutul social al vorbitorilor? Ce știi de la ora de istorie despre substantivul *domn*? Și-a schimbat, de-a lungul timpului, sensul sau forma?
4. Alege varianta corectă. Modul de adresare folosit de Baiazid **este/nu este lipsit de politețe, de respect**. Motivează!
5. Folosirea pronumelor de politețe este cerută nu doar de diferența de vârstă, ci și de rangul social și profesional, de funcție, de relația dintre cei care comunică (*de apropiere, oficială, de subordonare, de egalitate*). Indică formularea folosită pentru a te adresa unei persoane oficiale: *dumneavoastră, dumneata, matale, dumnealui*. Numește cel puțin trei locuri în care această formulare este obligatorie.

Reține!

În limba română există posibilitatea de a marca respectul sau distanța față de o persoană prin intermediul unor pronume folosite în adresare. Acestea se numesc **pronume de politețe**. Ele au forme numai pentru persoana a II-a și a III-a singular și plural: *dumneavoastră, dumneata, dumatăle, dumnealui, dumneaei, dumnealor, dumisale, mata, matale, dânsul, dânsa, mătălică, mătăluță, tălică, tăluță*.

6. Baiazid îl descrie pe Mircea ca fiind *un moșneag*, adică o persoană în vârstă. În viața cotidiană, în relațiile dintre oameni, diferența de vârstă impune și folosirea unui limbaj special. Pronumele prin care ne adresăm unor persoane mai în vârstă sau superioare sunt și astăzi diferite. Asociază cuvintele *dumneavoastră, dumneata, mata*, cu următoarele situații de comunicare:
  - a. *Un copil se adresează părintelui.*
  - b. *Un trecător se adresează unei persoane mai în vârstă pentru a cere o informație.*
  - c. *Un copil se adresează bunicului.*
  - d. *Persoana se adresează uneia de aceeași vârstă.*
  - e. *Persoana mai în vârstă se adresează uneia mai tinere.*

Elementele nonverbale și paraverbale ca mărci ale personalității individului

Explorează!

1. Politețea, respectul față de vorbitor se exprimă nu doar prin folosirea unor pronume de politețe, ci și prin **gesturi, posturi, ton, intonație adecvate**, adică prin **elemente nonverbale și paraverbale**. Trebuie să fim politicoși nu doar cu superiorii, ci și cu persoanele de aceeași vârstă, cunoscute sau nu, cu rudele noastre. Selectează atitudinile pe care obișnuiești să le ai față de ceilalți.
  - a. Aștept rândul la cuvânt, nu întrerup interlocutorul.
  - b. Știu să refuz politicos, civilizat.
  - c. Salut și solicit ceva într-o manieră politicoasă.
  - d. Folosesc doar formule de adresare acceptate de partenerii de comunicare.
  - e. Păstrez contactul vizual cu persoana căreia îi vorbesc sau pe care o ascult.
  - f. Respect regulile la care țin interlocutorii mei.
  - g. Păstrez distanța potrivită relației mele cu interlocutorul.

Reține!

Pronumele de politețe *dumneavoastră* impune ca **acordul cu predicatul să se facă la plural**, chiar dacă adresarea se referă la o singură persoană.

2. Selectează din imaginea alăturată elementele care ar putea fi folosite ca recuzită în dramatizarea versurilor de la pagina 133.
3. Alege varianta considerată corectă. Valorile pentru care un conducător de țară trebuie să lupte sunt **aceleași/diferite** de-a lungul timpului. Motivează-ți răspunsul ajutându-te și de informații de la alte discipline.
4. Alege o trăsătură foarte importantă pentru un conducător care se regăsește în discursul domnitorului: *calm, mânie, supunere, respect, solidaritate, altruism, dragoste de țară, demnitate, trufie*.
5. Indică sinonime pentru substantivele *Apus* și *Răsărit*. Ce fel de substantive sunt? Dacă le-ai scrie cu literă mică, s-ar schimba înțelesul?
6. Citește cât mai expresiv primele replici ale domnitorului. Urmărește semnele de punctuație pentru a-ți adapta tonalitatea, gestică, mimica la informația transmisă cu ajutorul acestora.
Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot?
Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?
7. Rescrie, din fragmentele de la pagina 133, formele pronumelor personale care se rostesc împreună cu verbul, ca să știi când vei spune replica într-un ritm mai alert. Urmărește textul pentru a înțelege scopul unor replici/enunțuri.
8. În enunțul interogativ: *Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot/Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?* scopul este:
  - a. de a-i cere lui Mircea o informație;
  - b. de a-și arăta uimirea față de îndrăzneala acestuia;
  - c. de a-și arăta superioritatea;
  - d. de a-și arăta desconsiderarea.

Textul narativ literar. Personajele. Spațiul și timpul

Citește, cu intonația potrivită, textul de mai jos. Rezolvă apoi sarcinile date.

Bunica Safta nu avea în grija ei în zilele de vară numai pe cei trei copii din casă, ai feciorului său cel mai tânăr, ci și pe nepoții după ceilalți trei feciori și după fată. Se nimerise ca ceilalți feciori și fete să nu aibă niciun bătrân la casă în grija căruia să lase copiii. Și cum bunica Safta rămăsese la casa ei, cu feciorul cel mic, cu Ion, și cum gospodăria lor era aici aproape de capul uliței, le venea la îndemână celorlalți să-i lase ei copiii când mergeau la lucru și să-i ia când se întorceau seara. Așa că vremea cât se scurgea lumea pe uliță în sus, se deschidea mereu porțița, și când unul, când altul dintre copiii bătrânei își lăsau odraslele în curtea cea largă, strigând-o:

- L-am adus și eu, mamă!
- Văd că i-ai adus! Da' le-ai pus în traistă?
- Pus, cum să nu!
- Să le fi pus destul, că pe ăștia cu greu îi saturei. O să-mi mănânce și urechile [...].

Dar câți erau? Aici era greutatea cea mare a bătrânei și să-i cunoască al cui era fiecare și cum îl cheamă. Cu cei din casă erau de toți optsprezece copii și copile, dar bunica Safta, de câte ori îi număra, afla tot alt număr, când zece, când treisprezece, când cincisprezece. Poate nu-i slăbise numai mintea, cinci nepoți nu rămâneau într-un loc până-i număra, ci se amestecau și se învălmășeau mereu. Din camera dinainte unde-i aduna, să le arate la fiecare unde le-a pus trăistuțele, până să apuce să-i numere, unu fugeau în tindă, alții în curte. Cum să-i mai numeri? Iar dacă încerca să facă adunarea în cap, știind câți nepoți i-a lepădat în curte fiecare fecior și fată, se încurca și mai rău: socoteala în cap nu mai mergea deloc.

Numărătoarea se mai îngreua și altfel. De pe ulița asta, din vecini, mai erau trei-patru femei necăjite care nu aveau cu cine-și lăsa copiii acasă și, la rugămintea lor, bunica Safta îi lua sub ocrotirea ei și pe aceștia.

De la vecine mai veneau cinci-șase copii, așa că acum erau în ograda cea largă vreo douăzeci și trei. Era o grădiniță de copii cum ar fi în zilele de azi și bunica Safta se-nvârtea între ei ca o cloșcă între pui. Striga la ei, îi certa, avea și o nuielușă în mână și pe cei mai neastâmpărați, gata de ceartă și de tăvăleală, îi plesnea din când în când. Cel mai mare necaz al mătușii era că le tot greșea numele.

- Mă Ionuț, ce tot sari într-un picior?
  - Nu-i Ionuț, bunica!
  - Ha?
  - Nu-i Ionuț, e Vasilică.
- Bătrâna nici nu mai auzea bine, mai ales când se schimba vremea.
- Măi Ilie, nu te mai scobi în nas că o să-l spargi.
  - Nu-s Ilie, bunico!
- De la o vreme, fiindu-i lehamite să tot fie corectată, nu-i mai striga pe nume, ci zicea „Tu, ăla de colo!” și întindea jorđița către el.
- Copiii săreau cu gura:
- Mă Toma, nu auzi că te strigă bunica?
  - Tu, aia de colo, nu mai sta cu gura căscată, că intră muștele.
  - Auzi, Sâio, închide gura, strigau copiii veselindu-se.
  - Să nu văd că vă dați pumni, că mă pun pe voi cu nuiaua.

Bătrâna ieșea dintre ei, și copiii, alegându-se în grupulețe după mărime, începeau să se joace în ograda cea largă, care se umplea în grabă de gălăgie, cât gândea că arde. Bunica mai intră în tindă, mai punea câte-un lucru la loc, dar nu avea multă vreme pace: în câte trei-patru locuri deodată se aprindea ceartă și bătaii și izbucneau strigăte și plânset. Bătrâna trecea sprintenă de la un foc la altul și-l stingea îndată cu nuiaua, plesnind în dreapta și în stânga, fără să mai cerceteze care-s vinovații.

— Ha! ofta mătușa ostenită după ce-i potolea. Voi nu vă puteți juca frumos și în liniște, uite, ca Măriuța și Sora, căroră nici gura nu le-o auzi.

— Că nu-s Măriuța și Sora, bunico, se repezea vrun nepot.

— Cine-or fi, sunt copile bune.

(Bunica Safta, de Ion Agârbiceanu)

Explorează!

1. Bunica Safta este personajul care dă și numele povestirii, aflându-se în prim-plan. Transcrie din primul paragraf patru pronume personale (cu forme diferite) cu ajutorul căroră cititorul o identifică.
2. Citește definiția cuvântului *erou* și subliniază sensul care se potrivește personajului.

erou, eroi, s. m. **1.** Persoană care se distinge prin vitejie și prin curaj excepțional în războaie, prin abnegație deosebită în alte împrejurări grele ori în muncă. ♦ Ostaș căzut pe câmpul de luptă. **2.** Personaj principal al unei opere literare. ♦ Personaj principal al unei întâmplări; persoană care, într-o anumită împrejurare, atrage atenția asupra sa. **3.** (În mitologia greco-romană) Semizeu, persoană născută dintr-o zeitate și o ființă pământeană, înzestrată cu puteri supraomenești sau care a devenit celebră prin faptele sale deosebite.

3. Rescrie în caiet varianta/variantele pe care le consideri corecte:
Bunica Safta li se adresa copiilor cu „tu”, deoarece:
  - a. Îi erau indiferenți.
  - b. Erau foarte mulți.
  - c. Nu le cunoștea familia.
  - d. Îi era mai simplu așa.
  - e. Le uita numele.
4. Selectează pronumele din enunțurile următoare:
Să le fi pus destul, că pe ăștia cu greu îi saturei.
O să-mi mănânce și urechile.
5. Scrie în caiet pronumele din primul paragraf de la pagina 136, indicând pentru fiecare substantivul înlocuit.
6. Răspunde la următoarele întrebări fără să recitești textul:
Câți copii se aflau în grija bunicii?
Ce nume de copii apar în fragmentele citate?
7. Alege varianta corectă. *Bunica Safta este/nu este o adevărată eroină.*
Motivează alegerea într-un paragraf folosind informații din text și plecând de la definiția de dicționar a cuvântului *erou*.
8. Alege varianta corectă. *Întâmplările din text ar putea/nu ar putea avea loc în zilele noastre.*
Motivează alegerea.

Aplică!

1. Recitește fragmentul din *Bunica Safta*, de Ion Agârbiceanu, și transcrie din acesta patru cuvinte din câmpul lexical al unei locuințe de la țară.
2. Alege una dintre imaginile alăturate care ar putea ilustra spațiul în care au loc acțiunile. Justifică alegerea într-un paragraf, pe baza a ceea ce știi tu că reprezintă un sat. Paragraful va conține o idee principală și cel puțin o idee secundară care o va justifica pe prima.
3. Transcrie un citat care indică momentul zilei când este prezentat satul.
4. Scrie un paragraf în care să arăți de unde putem deduce anotimpul prezentat în fragmentul următor:

Se împrăștiase de mult, topindu-se în văzduhul limpede, fără nicio urmă, fumul ce se înălțase dis-de-dimineața peste sat, când femeile pregătiseră mâncarea pentru prânz, înainte de a pleca la lucru pe câmp. Se mistui și mirosul fierturilor înăcrite cu oțet, ce pătrunsese din tinzi, din întruchipările de scânduri înnegrite, unde erau improvizate bucătăriile de vară prin curți și pe ulițe. Aerul era iarăși pur, răcoros și subțire, așa cum rămăsese peste noapte. Oamenii își isprăviră treburile de dimineață din gospodării: își dădură în stavă caii, scoaseră sub biciul lung al ciurdarilor vitele, fugăriră porcii flămânzi în uliță când răsuna cornul porcarului.

5. Alege varianta corectă.

În enunțurile *Ha! ofta mătușa ostenită după ce-i potolea și Nu-i lonuț, bunica!* cuvântul *i*:

- a. Are aceeași valoare, deoarece se poate înlocui cu același cuvânt.
  - b. Are valori/sensuri diferite, deoarece se înlocuiește cu un alt cuvânt.
  - c. Apare de fiecare dată înainte unui verb.
  - d. Apare de fiecare dată înaintea unui substantiv.
6. Transcrie în caiet din fragmentul de la paginile 136 și 137 patru pronume personale, precizându-le numărul și persoana.
  7. Omiterea cratimei sau plasarea ei nepotrivită poate duce la scrierea unor **asocieri de litere** cărora nu le corespunde niciun cuvânt în limba română. Exemplifică afirmația.

Model: m-a văzut – ma văzut (Cuvântul *ma* nu există.)

8. Explică de ce lectura următoarelor indicații provoacă râsul.

Biberonul trebuie păstrat curat. Când bea copilul, trebuie să-l deșurubăm și să-l așezăm sub robinet.

9. Formulează câte două enunțuri în care *ia*, *săi* să fie scrise diferit, în funcție de context (cuvintele vecine).

Model: *ia* + ceva; *i-a* (verb auxiliar) + verb la participiu (terminat în *t* sau în *s*); *să-i* + verb; *săi* (după un substantiv când poate fi dublat cu pronumele personal *lui/ei*).

10. Dintre formele pronumelor personale, există unele care sunt scrise greșit, deși secvențele rezultate nu se pot confunda cu niciun alt cuvânt. Rescrie-le pe cele care se încadrează în această categorie din lista: *ne, ni, la, ve-ți, ne-a, va, v-a*.

Pronumele de politețe (2)

Explorează!

- Pronumele personal din structura *Tu, ăla de acolo* din textul de la pagina 136, penultimul paragraf, înlocuiește:
  - pe Toma, care este în raza vizuală a bunicii;
  - pe Pătruțu, care este în raza vizuală a bunicii;
  - orice copil, care este în raza vizuală a bunicii;
  - pe bunica Safta.
- Dacă în locul unui copil, s-ar fi adresat unei persoane adulte, unei oficialități (de exemplu: primarul, medicul) scrie ce pronume ar trebui să înlocuiască forma *tu*.
- Scrie pentru fiecare dintre situațiile următoare o formulă de adresare în care să folosești cea mai potrivită formă a pronumelui personal de politețe.
  - Te întâlnești pe stradă cu o persoană în vârstă și-i ceri o informație.
  - Întri într-un magazin să cumperi ceva/să ceri o informație.
  - Te regăsești cu unul dintre bunicii tăi la țară.
- Formulează câte un enunț interogativ în care să folosești pronumele de politețe adecvate și acceptate de regulile sociale: *dumneata, matale, dumneavoastră, mata*, în funcție de relația dintre vorbitor și ascultător.

Vorbitor	Pronume de politețe	Ascultător
doamna Ionescu, 60 de ani		vecina nou-mutată, domnișoara Preotescu, 24 de ani
un elev		profesorul de matematică
doamna A.M., profesoară		vânzătoarea de la magazin
doamna A.M., profesoară		bunicul de la țară
băiat de 10 ani de la țară		bunicul de la țară

- În limbajul solemn se folosesc adresări care indică un grad ridicat de respect. Asociază formulele din coloana din dreapta cu persoanele/ascultătorii potrivite/potriviți, din coloana stângă.

Ascultător/ Interlocutor	Formula
Preot	<i>Excelența Voastră/Sa</i>
Rege	<i>Preacuvioase părinte/Sfinția Voastră/ Sfinția Sa</i>
Ministru	<i>Sanctitatea Voastră/Sfinția Sa</i>
Papa	<i>Majestatea Voastră/Sa</i>

- Imaginează-ți că în clasa ta a venit un elev de altă naționalitate. Scrie un scurt dialog în care îi explici când și cum ar trebui să folosească pronumele de politețe.

RECAPITULARE

1. Care sunt, în opinia ta, valorile pentru care un conducător de țară trebuie să lupte/pe care să le apere? Alege din lista dată: *sărbătorile, limba, arta, credințele, bunăstarea oamenilor, libertatea lor, dreptul la cuvânt, religia, vestimentația, cultura, gastronomia, superstițiile.*
2. Bătălia de la Rovine a fost consemnată în diverse cronicile ale epocii. Citește două relatări istorice despre aceasta, prezentate în fragmentele următoare. Rezolvă sarcinile date.

FRAGMENTUL A

În lucrările istorice sud-slave se consemnează că Baiazid a plecat împotriva lui Mircea cel Bătrân în anul 6903, an care se încheia la 31 august 1395. Locul din care a pornit în campanie nu este exact precizat. Trupele sultanului erau iuți. Întâi a avut loc trecerea Dunării, care s-a făcut cu unele dificultăți, apoi a fost recuperată cetatea Turnu. Înaintarea a fost lentă, prudentă, oastea otomană fiind hărțuită permanent de munteni. Bătălia de la Rovine a avut loc probabil la 10 octombrie 1395.

FRAGMENTUL B

În viziunea unui cronicar turc, evenimentele arătau astfel: „Sultanul Baiazid, cucerind Nicopolul și Silistra, a trecut în Țara Românească. În această vreme, beiful Țării Românești era ghiaurul Mircea. Mircea ghiaurul, aducând cu el oaste, a venit împotriva sultanului Baiazid.

Bătălia a fost crâncenă, mulți oameni atât din partea musulmanilor, cât și a ghiaurilor au fost măcelăriți. Când turcii au văzut că oastea ghiaură este numeroasă, cele două oștiri nu s-au despărțit una de alta decât noaptea, când s-au separat și fiecare s-a așezat în altă parte.

(adaptare după articolul *Cum s-a desfășurat bătălia de la Rovine*, revista *Historia*)

3. Transcrie din fragmentele **A** și **B** substantivele proprii și indică la ce elemente din realitate se referă ele.
4. Transcrie pronumele personal din secvența *pe care le-a aruncat în apă* și arată pe cine înlocuiește acesta.
5. Între doi cititori ai fragmentului din *Scrisoarea III* are loc o discuție referitoare imaginea de mai jos care i-ar putea ajuta la dramatizare.

Andrei: În imagine se află sultanul și Mircea cel Bătrân.

Valentin: Nu, acela nu poate fi domnitorul Mircea cel Bătrân.

Este important să știi cine are dreptate. Susține-ți alegerea urmărind:

- a. *atitudinea corporală;*
  - b. *poziția personajelor;*
  - c. *distanța dintre ele;*
  - d. *modul de amenajare a spațiului;*
  - e. *postura personajelor;*
  - f. *atitudinea, mimica și gestică;*
  - g. *vestimentația.*
6. Scrie în care dintre cele două fragmente Mircea este prezentat ca fiind *ghiaur* și *necredincios*.
  7. Citește cât mai expresiv primele replici ale domnitorului din fragmentele redată la pagina 133. Urmărește semnele de punctuație pentru a-ți adapta tonalitatea, gestică, mimica la informația transmisă cu ajutorul acestora.

EVALUARE

Visăm să călătorim în spațiu, să fim eroii marii aventuri de cucerire a Universului. Nu puțini copii, întrebați ce ar vrea să devină, răspund: „Astronaut”. Pentru ca visul să devină realitate este nevoie de o formidabilă vigoare, de o sănătate de fier, de o tenacitate remarcabilă și de o pregătire științifică intensă, care începe de pe băncile școlii. Îți propunem o întâlnire cu un astfel de cuceritor, primul român admis de NASA să cerceteze viața de pe Marte.

 Elena Mișcodan, medic neurochirurg, este una dintre multele femei care au demonstrat că eroismul nu este nicicum doar apanajul bărbaților. Face parte dintre cei 10 eroi aleși de „Discovery” pentru campania „Oricine poate fi erou”.

Povestea ei începe într-un sat din Călărași, cu visul de a zbura. Îi plăcea să urmărească cerul, cunoștea constelațiile. La 11 ani a construit primul telescop*. Noaptea sărea pe fereastră să vadă cerul. La 22 de ani a aflat că este bolnavă de cancer, dar nu a renunțat la profesie, ci s-a luptat și a învins boala. A călătorit în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii: Marea Barieră de Corali, Cascada Victoria, Marele Canion, Patagonia. A fost primul motociclist român care a atins Khardung La, punctul cel mai înalt din lume (5602 m, în Himalaya) accesibil cu vehicule motorizate. De Himalaya se leagă o întâmplare care putea să aibă urmări foarte grave, dar care s-a sfârșit cu bine.

Era într-o curbă fără vizibilitate și de pe contrasens a venit un camion care a lovit-o în plin. În urma impactului, motocicleta s-a făcut praf. Șoferul camionului a scos capul pe geam, a înjurat și a plecat mai departe. Elena, fiind apărută de bara de protecție a motocicletei, sub care îi erau picioarele, a reușit să se ridice. A urcat în jeepul care o însoțea pe tot parcursul drumului.

Când șoferul vinovat a fost arestat și a aflat că femeia pe care o accidentase era medic (o castă** superioară), s-a aruncat la pământ și a început să-i sărute picioarele, el aparținând unei caste inferioare. Polițistul l-a pus să repete gestul.

Este prima româncă admisă într-un proiect de cercetare a vieții de pe Marte. A trăit două săptămâni în mijlocul deșertului din Utah, care oferea condiții asemănătoare cu cele de pe Marte – temperaturi de până la 50°C în perioada iulie-august, lipsa apei – împreună cu alți șase cercetători și savanți. În această bază prăfoasă, înghesuită, similară celei care va fi construită cândva pe Planeta Roșie, viața zilnică însemna: cercetare, gătit, curățenie, jocuri Cards Against Humanity, glume, ocazional desfundat toaleta, reparat generatorul, găsit sursa de miros de gaz. Au mâncat tarantule, viermi de mătase, lăcuste și greieri.

Care este secretul Elenei Mișcodan? „Am crescut cu cărți în care oamenii plecau departe, cu Robinson Crusoe, cu din astea. Așa am fost toată viața. Am fost o curioasă, o exploratoare.”

(adaptare după articolul Cum se poate trăi prezentul:

O lecție de viață pe două roți, de Camelia Moga,

<https://www.totb.ro/cum-se-poate-trai-prezentul-o-lectie-de-viata-pe-doua-roti/>)

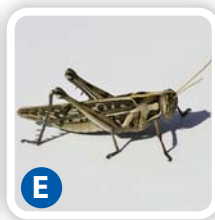
Dicționar

* telescop, telescoape, s. n. Instrument optic folosit în astronomie pentru observarea astrilor, având drept obiectiv o oglindă concavă.

** căstă, s. f. Fiecare dintre clasele sociale închise și strict delimitate prin originea comună, prin privilegiile membrilor lor etc., în care era împărțită societatea din India și din alte țări orientale.

1. Notează una dintre realizările acestei femei care te-a impresionat în mod deosebit. Motivează-ți alegerea.
2. Transcrie din textul-suport câte o secvență de cuvinte care să corespundă fiecărei imagini.

3. Menționează două dintre trăsăturile Elenei Mișcodan care au contribuit la realizările sale deosebite.

4. Scrie două informații pe care le oferă textul despre planeta Marte.

5. Transcrie pronumele personale din fragmentul:

S-a aruncat la pământ și a început să-i sărute picioarele, el aparținând unei caste inferioare.

6. Indică substantivele din textul citat pe care le înlocuiesc pronumele personale din enunțurile:

Povestea ei începe într-un sat din Călărași, cu visul de a zbura.

Polițistul l-a pus să repete gestul.

7. Presupunând că șoferul de camion ar fi știut limba română, alege răspunsul corect.

- Ce pronume ar fi trebuit să folosească în adresare, cerându-i iertare medicului?
a. dumneavoastră;   **b. matală;**   **c. dumneata;**   **d. tu.**
- Ce pronume s-ar fi așteptat șoferul să folosească medicul când i se adresa?
a. dumneavoastră;   **b. matală;**   **c. dumneata;**   **d. tu.**

Există o singură variantă corectă pentru fiecare întrebare.

8. Gândește-te la ceea ce spune textul citat despre deșertul din Utah și scrie două motive pentru care nu ai dori să-l vizitezi/să locuiești acolo.

9. Transcrie literele corespunzătoare enunțurilor următoare, în ordinea evenimentelor întâmplate în relatarea despre India. Primul enunț este corespunzător literei **a**.

- Elena se afla pe motocicletă, într-o curbă fără vizibilitate.*
- Motocicleta s-a făcut praf.*
- Pe contrasens a venit un camion.*
- Camionul a lovit motocicleta în plin.*
- Șoferul a înjurat și a mers mai departe.*
- Elena s-a ridicat de sub bara de protecție a motocicletei.*
- Polițistul l-a pus să repete gestul.*
- Șoferul a scos capul pe geam.*
- Elena a urcat în jeepul care o însoțea.*
- Șoferul camionului s-a aruncat la pământ și a început să-i sărute picioarele.*
- Șoferul vinovat a fost arestat și a aflat că femeia pe care o accidentase era medic.*

10. Ai aflat cum este Elena Mișcodan din acțiunile sale. Descrie, în două paragrafe scurte, însușirile pe care i le atribui, ilustrându-le cu exemple din text.

Nr. subiectului	Barem de notare	Punctaj total
1	Prezentarea unei realizări (5 puncte). Motivarea alegerii (5 puncte).	10 puncte
2	Fiecare secvență de două-patru cuvinte corespunzătoare imaginii (2 puncte).	10 puncte
3	Fiecare trăsătură menționată (5 puncte).	10 puncte
4	Fiecare informație preluată din text (5 puncte).	10 puncte
5	Fiecare pronume rescris corect (5 puncte).	10 puncte
6	Fiecare substantiv asociat corect pronumelui (5 puncte).	10 puncte
7	Fiecare variantă corectă (5 puncte).	10 puncte
8	Fiecare motiv prezentat care reflectă înțelegerea textului (5 puncte).	10 puncte
9	Fiecare secvență ordonată corect (1 punct).	10 puncte
10	Prezentarea fiecărei însușiri – 1 punct; ilustrarea fiecărei trăsături cu un lucru pe care l-a spus sau l-a făcut – 1 punct; încadrarea în numărul de paragrafe – 1 punct; ortografia și punctuația adecvată – 4 puncte.	10 puncte

Punctaj total: 100 de puncte

FIȘA DE OBSERVARE A COMPORTAMENTULUI

Gândește-te la activitatea ta de pe parcursul unității de învățare. Citește cu atenție fiecare comportament și bifează răspunsul care ți se potrivește cel mai bine. După completare, verifică împreună cu profesorul tău dacă ai apreciat corect punctele tale forte și pe cele slabe.

Comportamentul	Niciodată	Uneori	Deseori	Întotdeauna
Am dovedit interes în învățare.				
Am urmat instrucțiunile.				
Am lucrat individual.				
Am cerut ajutor când am avut nevoie.				
Când am greșit, am vrut să aflu cum pot să corectez.				
Am participat la activități.				
Am dus activitățile până la capăt.				
Mi-am spus părerea.				
Am cooperat cu ceilalți în activitățile de grup.				

GRILĂ DE INTEREVALUARE ȘI AUTOEVALUARE A COLABORĂRII ÎN CADRUL GRUPULUI

Fiecare dintre voi va completa o fișă după modelul de mai jos.

Numele și prenumele elevului care completează fișa: _____

Criteriu	Elev 1	Elev 2	Elev 3	Elev 4	Eu	Punctaj	Observații
A contribuit la definirea unui calendar și la stabilirea priorităților. (10 puncte)							
Și-a asumat o sarcină pe care a propus-o sau a acceptat sarcinile propuse de membrii grupului. (10 puncte)							
A fost punctual; și-a realizat sarcinile la timp. (10 puncte)							
Și-a ajutat colegii la realizarea sarcinilor. (10 puncte)							
A avut o atitudine cooperantă, un limbaj civilizat. (10 puncte)							
A negociat în impunerea soluțiilor. (10 puncte)							
A oferit sugestii/soluții/idei la problemele care au apărut pe parcurs. (10 puncte)							
A găsit și împărtășit resurse/idei. (10 puncte)							
Gestica, mimica, tonul, privirea au fost adecvate. (10 puncte)							
Din oficiu: 10 puncte.							
Punctaj total: 100 de puncte							

AUTOEVALUAREA PRODUSULUI

1. Produsul are structura corespunzătoare tipului de text ales. (10 puncte)
2. Conținutul reflectă tema propusă în mod nuanțat. (20 de puncte)
3. Informația este prezentată corect din punctul de vedere al scrierii și al punctuației. (20 de puncte)
4. Așezarea în pagină este echilibrată, corectă, inclusiv în prezentările multimedia. (10 puncte)
5. Este evidentă folosirea unor surse de documentare variate, credibile. (10 puncte)
6. Există o anexă în care sunt precizate corect și complet sursele de informare folosite. (10 puncte)
7. Se observă un mod personal/original/plăcut de a ordona, de a combina informațiile, imaginile (desenele, fotografiile) cu textul. (10 puncte)

Din oficiu: 10 puncte. **Punctaj total:** 100 de puncte

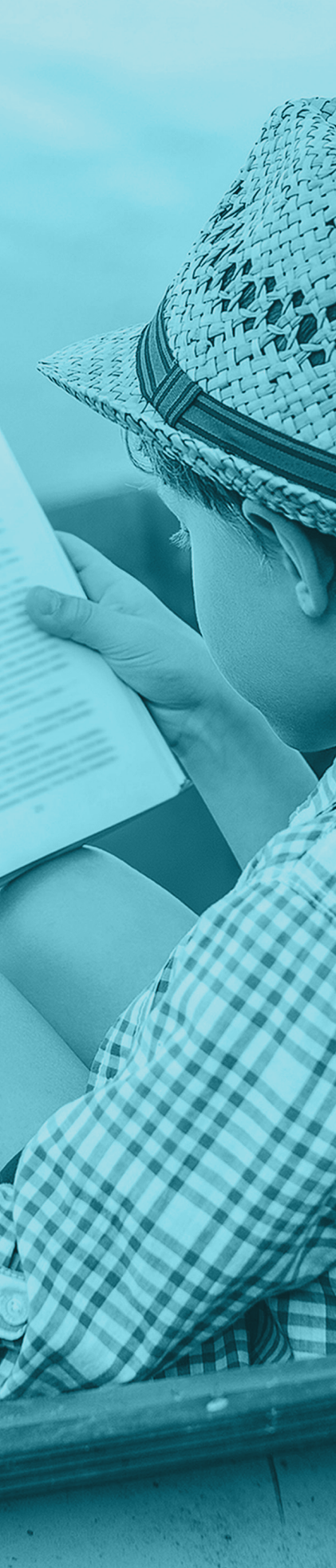
GRILĂ DE EVALUARE (AUTOEVALUARE) A PREZENTĂRII

Produsul rezultat va fi prezentat în fața clasei, deci o să vă solicite abilitățile de exprimare orală. Ca să fiți siguri de succes, organizați-vă prezentarea. Stabiliți un observator care va urmări prestația vorbitorilor. După ce și-a întocmit grila de observație, va îndeplini și el rolul de vorbitor și va fi observat de altcineva. Nu uitați să urmăriți criteriile (cele de mai jos sau date de profesor)!

1. Prezentarea produsului a fost atractivă/originală (a folosit elemente de tehnologie digitală, a avut un fond sonor, a creat un decor inedit etc.) (10 puncte)
2. Prezentatorii și-au împărțit echilibrat intervențiile/explicațiile. (10 puncte)
3. Intonația a fost variată, a subliniat ceea ce a fost considerat interesant, important. (10 puncte)
4. Debitul a fost adecvat: nici prea rapid/nici prea lent. (10 puncte)
5. Au lipsit cuvintele de umplutură, bâlbâielile. (10 puncte)
6. Vocea a fost suficient de puternică pentru a fi auzită. (10 puncte)
7. Privirea a fost îndreptată către ascultători. (10 puncte)
8. Exprimarea a fost îngrijită, clară, corectă. (10 de puncte)
9. Ținuta, gesturile, mimica au redat un bun control al emoțiilor. (10 puncte)

Din oficiu: 10 puncte. **Punctaj total:** 100 de puncte

Manualul este prezentat în variantă tipărită și în variantă digitală.

Varianta digitală are un conținut similar celei tipărite.

În plus, cuprinde o serie de activități multimedia interactive de învățare (exerciții interactive, jocuri educaționale, animații, filme, simulări).

Nu învățăm pentru școală, ci pentru viață.

Seneca, filosof roman

Tradiție din 1989

 www.litera.ro

ISBN 978-606-33-9056-2

9 786063 390562